

新亞

11

1979

ჩიღეება საქართველოს კომუნისტურის !

სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს
პრეზიდიუმის

ბრძანებულება

საქართველოს ახალგაზრდობის
ლენინური კომუნისტური კავშირის
ლენინის ორდენით დაჯილდოების
შესახებ

სოციალისტურ და კომუნისტურ მშენებლობაში აქტიური მონა-
წილეობისათვის, ახალგაზრდობის აღზრდის მიზნით ნაყოფიერი
მუშაობისათვის საქართველოს ახალგაზრდობის ლენინური კო-
მუნისტური კავშირი დაჯილდოვდეს ლენინის ორდენით.

სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს
პრეზიდიუმის თავმჯდომარე **ლ. ბრეჟნევი.**

სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს
პრეზიდიუმის მდივანი **მ. გიორგაძე.**

მოსკოვი, კრემლი.
1979 წლის 22 ოქტომბერი.

ტყეა

270

გაერთიანებული ოცდაშესამე წელი

11

ნომერი

1979

თბილისი

საქ. კვ. ცენტრის გამომცემლობა

ლიტერატურულ-მეცნიერული და საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ჟურნალი

საქართველოს ალკა ცენტრალური კომიტეტისა და მწერალთა კავშირის ორგანო

შ ი ნ ა ა რ ს ი

პრეზა, პოეზია

- 3. ჩვენო მარადიულო და უპირველო კომედიონი
- 4. თეიმ გოდამე — რწმენა და თავდადება; დალი-
ლა ბედინიძე — ვულგარე თანატოლებს ლექსო
თოკამ — გელეგა კარბისა მალვინა ჯაფი-
ვილი — უმალესი ჯიღლო
- 6. თეიმურაზ მალეფშიძე — ცხრაპარა. რომანი.
გაგრძელება
- 36. დავით კვიციანი — ლექსები
- 38. აბაგი ბაჟრაღია — მოთხრობები
- 62. ალექსანდრე ტახტაძე — ლექსები
- 64. რომან ჩახანიძე — მოთხრობები
- 82. ვახე დოღვაია — ლექსები
- 84. რევაზ დანელია — ლექსები
- 86. გურამ ბიორგოზიანი — ლექსები
- 88. ბიორგი მინდიაკური — ლექსები
- 89. ჯანერი გრეგოვილი — მრთულთა ახირებას მინ-
დობილი ცხვრება. მოთხრობა
- 96. სოლომონ სანჯარული — გვრნალი. მოთხრობა
- 105. თამაზ ჩხენკელი — ლექსები

70 — ირაკლი აბაშიძე — 70

- 114. ირაკლი აბაშიძე — შვიდანი წილიტ... ლექსი.
ანდრია ბალანჩივაძე, მახანა ბირიძე, ანა კა-
ლანდიაძე, მანუჩარ მახაიძე, რომინ მებრევილი, გუ-
რამ შანჭიკიძე, ჯანსუღ ჩარკვიანი, ტარიელ
მანტუჩია. მილოცვები

ჩვენი თანამედროვე

- 126. კახაბ ნაცვლიშვილი — ვიოლინოები მინის
ფირფიტებზე ანუ ლეონკარდის კუდი

პრინტიკა, კუბლიცისტიკა

- 134. სოსო სივუა — მწკანი ცხენი
- 146. შალვა ამისულაშვილი — ტრადიციების ერთგუ-
ლი კოეტი
- 151. როლანდ გარეულაძე — მძი სიფიქსე და და-
ფიქრება

განხილვა

- 154. შოთა ძიჭივური — ალექსანდრე ჯანელიძე
საბირა. იუშორი. პაროდია
- 159. ბათუ მელია — ლექსები
- 160. კულტურული ცხოვრების ქრონიკა

შთავარი რედაქტორი მორის შოთენიშვილი

სარედაქციო კუბეგია:

- მამუკა ამირჯანიანი
- ვიქტორ შიშინაძე
- გურამ გვარდამიანი
- რისუბა გორდუნიანი
- გიორგი გუბლია
- ნოდარ დუმბაძე
- მირაზ ელიოზოვილი
- ელეონორ მინაია
- ირინა მრგონიძე
- ოტია კაპაშვილი
(შთ. რედაქტორის
შოთენიშვილი)
- გურამ შანჭიკიძე
- ნუგზარ შატაიძე
- ჯანსუღ ჩარკვიანი
- გივი ანუაძე
- ნუგზარ წიკრიძე
- თამაზ წიჭივაძე
- ტარიელ ჯანელიძე
- რევაზ ვაიშვილი

ჩვენო გარდაღულ და უპირატესო კომკავშირო!

შენ ძაბრულა ქუდებში დაიწყე სიცოცხლე, მამის თუ უფროსი ძმის გამო-
ნაცვლი დახეული ფარაჯა გეცვა, ხელში ხმალი ან შაშხანა გეჭირა; წინ კი იყო
გრძელი და ფათერაკიანი გზა, ყინვა და შიმშილი, სისხლი და ოფლი, ცრემლი
და სინანული. დანგრეული და მოლიპული იყო გზა. ეს გზა შენი საკუთარი გზა
იყო. ან გზას შენი მშობლიური ქვეყანა ერქვა. ამ გზას შენ ბედნიერებისა და
თავისუფლებისაკენ მიჰყავდი.

არნახულად მხნე და ძლიერი იყო შენი ლტოლვა და ენის. განუყოფელ-
ლად ძლიერი იყო შენი შემართება, არავითარ ტყვიას და სილუბჭირებს არ
შეეძლო შენი მოქნეული ხმლის შეჩერება. არავითარ მტერს არ ძალუძდა შენი
ამაყი მკერდის შენგრევა და დამარცხება. შენს პრილა ხმალზე თვით მშხის ათი-
ნათს აღებეჭდა თავისუფლება, ძმობა, ერთიანობა.

შენ მაშინ უსაშველოდ ძლიერი და ამაყი იყავი — შენ მაშინ ბორის ძნე-
ლაძე და პავლე კორჩაგინა გერქვა.

ბერე ცოტათი დაცხრა შენი ქვეყანა, სისხლი და ცრემლი მოაკლდა შენს
გზას. თუმცა უმეტესად გადაშფავრიყო ხოლმე უფრო გულსაკლავად,
დანგრეულიყო და განადგურებულიყო შენი ქვეყნის სიმდიდრე და სინახები.

უკვე აღარ იყო ხმლისა და შაშხანის დრო და შენც ბარი და ნიჩაბი აიღე.
მშვირბა და შეცივულმა, ათგზის ნაჭრილობებგმა, მაგრამ კვლავაც უსაშველოდ
ძლიერმა და ამაყმა დაიწყე შენება.

ძნელი იყო მეტად შენება, ვაგლანი და დატაკი იყო ქვეყანა, არ გყოფნი-
და დღის სინათლე — ლამისტეგვით შრომობდი და იღვწოდი. თესავდი და მკი-
ლი, ხნავდი და სიკეთის მარცვალს აღვივებდი. პირველად იმღერე მაშინ, ლაღი
და უშურველი იყო შენი ხმა, გადამდები და ბედნიერი — შენ მაშინ მეჭი ვა-
ნაიძე გერქვა, ჩვენო კომკავშირო!

დაპურდა და აიგო ქვეყანა, ნათელი და კრიალა გახდა ცა.

თუმცა არ დაგცალდა შრომა და სიხარული. მეხვივით გასკდა მოწმენდილ ცა-
ზე დიდი სამამულო, უცერად მოიღრუბლა და ჩაპირქუშდა წმინდა და კრიალა
ზეცა.

შენ მაშინ ტრაქტორის საქუს უჯეჭი, ხარაჩოზე იდგე, ხელში კალამი გეჭი-
რა და ბედნიერების სიმღერას თხზავდი საყვარელი სამშობლოს სადიდებლად.

ტრაქტორიდან ტანკს მიამურე, ხარაჩოდან ჩამოსულმა სანგრების თხრა
დაიწყე, კალამი ხიშტიო შეცვალე და სწორედ მაშინ მიმართე მშობლიურ ქვე-
ყანას, — „მე დაებრუნდები, პო, დაებრუნდები, მე დაებრუნდები გამარჯვებულ
ლაშქართან ერთად“...

ისევე დაიწყო სცხლთა და ცრემლთა დენა, ისევე დაიწყო ნგრევა და ხან-
ჩარი, მაგრამ შენ იყავი არნახულად მხნე და შემტევი, დაუნდობელი და თავგან-
წირული, მომთმენი და შურისმძიებელი, შენ გამარჯვებული გამოდი ამ ბრძო-
ლიდან. შენ მაშინ მირზა გელოვანი და ოლუგ კოშევი გერქვა, შენ მაშინ მი-
ლიონობით გმირის სახელი გერქვა, ჩვენო კომკავშირო!

შენ ამ ომიდან უფრო ძლიერი და დავაჯაცებული გამოხვედი, კრწანთის გადივიწყე და დალილობაც, ისევ შველა-აღდგენა უნდოდა ვახუშთის მსახურს თებ და მიწასთან ვასწორებულ ქვეყანას.

ისევ დაიწყე თესვა და მკა. ისევ აღმართე ხარაჩოები. კვლავ მკურნალივით მიაშურე მშობლიური ხალხის სატკივარს და სასალბუნოს.

მერე ასარეზი გეპატარავა და ყამირისკენ დაიძარი ხალხის სამსახურში მის ჩასაყენებლად. შორეული აღმოსავლეთისკენ დაიწყე გზის გაკვლევა. დღეს უდიდესი ელექტროსადგურების ელექტროგენერატორები შენა დამისტეხითა და ჯადვით ნოპოვებული ენერჯია.

შენ მაშინ მილიონობით წაღვედა კურჩენკო და ნოდარ ნოდია გერქვა, ჩვენო სახელოვანო კომკავშირო!

ჩვენი მაღლიანი შინდერების, ზერებისა და პლანტაციების ბარაქა და სიკეთეც შენი დამსახურებაა, საქართველოს კომკავშირო!

ახლახან უაღრესად სასიხარულო ცნობა მივიღეთ — პარტიამ და მთავრობამ დირექტორად დააფასა შენი ნამუშაური და ღვაწლი, დღეს შენ ლენინის ორდენის საპატიო კავალერი ხარ.

შენი საყვარელი სამშობლო ზეიმით ეგებება ამ ღირსშესანიშნავ ფაქტს. შენი მაღლიანი რწმენის ქვეშ გამოწრობილი და დავაჯაცებული ადამიანები მხურვალედ გილოცავენ ამ უაღრესად საპატიო და მაღალ ჯილდოს.

ეს უდიდესი და უმაღლესი ჯილდოა. ბედნიერია საქართველოს ახალგაზრდობა, მუშა თუ მეცნიერი. კოლმეურნე თუ მშენებელი. სიამაყით ავსილა ახალგაზრდა ქართველი მწერლობაც. ეს ჯილდო ხომ კიდევ უფრო მეტ თავგანწირვას, შრომასა და რუდუნებას მოითხოვს თითოეული მათგანისაგან, რომ უკეთესი გამსახურონ სამშობლოს, ხალხს, ჩვენი დიდი ქვეყნის ურყევ და ნათელ მიზნებს.

ყველა ქართველი ახალგაზრდა შემოქმედი და ეურნალ „ცისკრის“ მკითხველთა მრავალათასიანი არმია შენთან ერთად ზეიმობს და დღესასწაულობს შენს ესოდენ დიდ გამარჯვებას.

დალოცვილი და მარადიული იყავ ოქტომბრის შუქით განათებულთ, ჩვენო უბერებელთ ახალგაზრდობავ! ჩვენთ დიდებულთ კომკავშირო!

რწმენა და თავდადება

სწინარშლით ამევსო ვულა, როცა საქართველოს კომკავშირის ლენინის ორდენით დაჯილდოების ამბავი შევიტყვე. სიტყვებით ძნელია გამოვხატო ის ამაღლებული განწყობილება და სიამაყის გრძნობა, რაც იმ რუფებში დამეღულა.

ბევრ რაშეს გვაჯალებს ეს საპატიო ჯილდო, იმედსა და რწმენას გვინერგავს გულში, ახალი სიმაღლეების დასაპყრობად გვიზივს.

ქართველო ახალგაზრდებო — კომკავშირლებო, ბორის ძნელადებსა და მირზა გელოვანის გმირული საქმეების გამგარძელებლნო, სულითა და გულით გილოცავთ ამ დიდ გამარჯვებას. რწმენა და თავდადება მოხაჯაო გამარჯვებების საქინდარი, მტკიცე რწმენასა და თავდადებას გისურვებთ!

თაშო გოცამე

ვულოცავ თანატოლებს!

სულით და გულით ვულოცავ საქართველოს კომკავშირულ ორგანიზაციას, მის ცენტრალურ კომიტეტს მაღალი ჯილდოს, ლენინის ორდენის მიღებას. ეს ჯილდო საფასურია ზღვაზე თუ ვენახში, ლაბორატორიაში თუ — დაზგასთან, საწერ მაგიდასთან თუ საჯავდმყოფოში მორიგეობისას გათული ყოველი ღამისათვის; იმ უარგარო შრომისათვის, რაც ქართველმა კომკავშირელებმა გასწიეს.

მინდა მივულოცო თვითველ კომკავშირებს, რადგან ჭილღო ყოველ იმ ჩვენთაგანს ეკუთვნის, ვინც თავისი წვლილი შეიტანა ჩვენი კომკავშირული ორგანიზაციის გამარჯვებაში. მინდა ხაზი გავუსვა სტუდენტთა და მოსწავლეთა დამსახურებას მესამე შრომითი სემესტრის განსაჯ-ლობაში, როცა ისინი აქტიურ დასვენებას შესანიშნავად უთავსებდნენ სასოვადობრივ სახარ-გებლო შრომას.

ვულოცავ ჩემს თანატოლებს — ახალგაზრდა მწერლებს, მხატვრებს, კომპოზიტორებს, მო-ქანდაკეებს, შრომის გმირებს, შინაკეთებელთა კი — კომკავშირის პრემიის ლაურეატებს. უუ-ლოცავ ეიტერან კომკავშირელებს და მათ, ვინც ასაკით გამოვიდა ალკვ რიგებიდან, მაგრამ გული მაინც ახალგაზრდული და კომკავშირული დარჩა.

ეს ორდენი კიდევ ერთი ნათელი დადასტურებაა საქართველოს კომკავშირის მარადიული ახალგაზრდობის, მისი სიმტკიცის, ერთიანობის და ძლიერებისა.

სულ ახალ-ახალ წარმატებებს გისურვებთ, მეგობრებო!

დალილა ბედიანიძე

მადლობა პარტიას!

საპარტიულო კომკავშირი ლენინის ორდენით დააჯილდოვეს, რადგან საამაუთა და სა-სიხარულო, რამდენ პასუხისმგებლობას და მონდომების გაორკეცებას მოითხოვს ჩვენგან. პარ-ტიის ეს უმაღლესი ჭილღო თანაბრად ეკუთვნის ჩვენი რესპუბლიკის ყველა მოწინავე ახალ-გაზრდას: — მუშასა და მეჩაიეს, მევენახესა და სტუდენტს, ახალგაზრდა შემოქმედს, — ყველას, ვინც ძალა და ენერჯია არ დაიშურა, ვინც თავისი წვლილი შეიტანა მეთვლეწილი შრომით მიღწევებში.

დიდი ზეიმიად დღეს საქართველოში, ეს ზეიმი მხოლოდ ახალგაზრდებს არ ეკუთვნით. მას თანამებრად ინაწილებენ ჩვენი საბელოვანი უფროსი თაობები, ისინი, ვინც ჩვენ გამოგვზარდებ, გამოგაწვრთნენ და დიდი ასპარეზი გადაგვიშალა თვალწინ. ახალგაზრდა მუსიკოსების სახე-ლით მინდა მსურველედ მივულოცო საქართველოს კომკავშირის ესოდენ დიდი ჭილღო და მად-ლობა მოვასწინო პარტიასა და მთავრობას ამგვარი ნდობისა და დაფასებისათვის!

ლევსო თორაძე

უმაღლესი ჯილდო

პარტიულ მეჩაიეთა წლებანდელი მიღწევა მართლაც რომ საარაკო გახლავთ; სიხარულითა და სიამაუთ აღსაყვ ვარ იმ შეგრძნებით, რომ მეჩაიეთა წლებანდელ წარმატებებში უდიდესი წვლილი ქართველ ახალგაზრდობას მიუძღვ: ს.

საქართველოს კომკავშირელები სამშობლოს საქირბოროტო უბნებზე ყოველთვის მერწინა-ვენი იყვნენ. მართლაც რა აღწერს ქართველ კომკავშირელთა გმირულ თავდადებასა და საქია-ნობას.

დღეს ჩემი და ჩემი თანატოლებს სიხარული და სიამაუე გაასკეცებულა. ჩვენი დიდი ქვეყნის პარტიამ და მთავრობამ ღირსეულად დააფასა საქართველოს კომკავშირელთა ბეშმარ-ტად მსულიშეადღური საქმიანობა — საქართველოს კომკავშირი ლენინის ორდენის კავალერი გახდა.

ქართველი კომკავშირელები მოწინაველშიც არ დაეშურებთ ძალასა და გარჯას ჩვენი დიადი სამშობლოს სადიდებლად და საკეთილდღეოთ.

ჩემი და ჩემი თანატოლების სახელით გულმსურველედ ვულოცავთ მშობლიურ კომკავ-შირს ამ უმაღლეს ჭილღოს.

ნალვინა ჯაჭიფიძე

მეჩაიეთა კომკავშირული ბრივადის ბრივიადიო საქართველოს კომკავშირის პრემიის ლაურეატა

თაიმურაზ მაღლაჭავჭავაძე

მ ს რ ა კ ა რ ა

რომანი

06ბერლადონია

„ბერლადონია იყო უიფიანის ქუჩაზე, ჩვენი სახლის წინ, ეტლი გაჩერდა, ხიდანაც ბიპარემმა თითქმის სწელით გადმოსვა თბილად ჩაქმული ახალგაზრდა კაცი და თავის ბინაში შეიყვანა. ფანჯრიდან დაღვინებ ფერწახული სახე. ეს იყო ავადმყოფი მირზა ეგლოვანი, რომლის შოვლა ლადომ იკისრა. მირზა რამდენიმე დღე დარჩა აქ. სივრიფიანა კედლებში ატანდა საუბრისა და სიცოცხლის სმა, ფანდურის მელოდია (პორტი გამბრიელ ჰაბუშანური უკრავდა), მნახველების მიხვლა-მოსვლის ხმაური. მიუხედავად დიდი ხურვილიხა, მე და ჩემი მეგობარი ქალაშვილები ავადმყოფთან შესვლას ვერ ვებედავდით.

მოქობინდა თუ არა, მირზა თავის ბინაზე გადავიდა. მისი წასვლის შემდეგ, როდესაც ლადოსთან შევედი, მაგიდაზე მირზას ხელნაწერები ეწყო. ეს იყო ნაწევრები პოემა „შავნაბადადან“.

სახლში იწვნენ, დაწვა ისიც, ძილი საღდაც გაპარულა.

მანამდე „ჩვენ თაობაში“ გამოქვეყნებულ მისი რამდენიმე ლექსი წაშეთობა და როგორც პორტრე, წარმოადგენა მქონდა.

გამოკეთების შემდეგ მირზა ლადოს ბშირი სტუმარი იყო და ჩვენც უკვე აღარ გვეკრძალებოდა მათთან შესვლა. საუბარს, რომელშიც მონაწილეობის მიღება არ შეგვეძლო, გულისხ-

1. ეს მოგონებანი, რომლის ჩართვაც აქ საჭიროდ ვცან ერთგვარი კუბიურებით, ვად- მომცა ცნობილმა ეთნოგრაფმა თ. თრიალურმა. რისთვისაც დიდ მადლობას ვუძღვნი.

გაგრძელება. დასაწყისი იხ. „ცისკარი“ № 9, 10.

უფრო ვუსმენდით და თუ შეიძლება ითქვას, გარკვეულ ლატერატურულ ზიარებას ვიღებდით. მალე საქმიად გაეშინაურდით, ლექსებიდან გამოსულებს მირზა ქუჩაში ვხვდებოდა და როგორც წესი, უფრო მივეყვებოდით გზას მთაწმინდამდე.

მოსულადნეულად მან უნივერსიტეტის დაუხ- წრებლად დამთავრება განიზრახა და შემოგთავა- ვაზა საგამოდო საგნების ერთად მომზადება. პოლიტეკონომიის კურსი უნდა ჩაგვებარებინა. მირზამ არც აცია, არც აცხელა და ამავე სა- განზე დაიწყო მუშაობა. ცოკრიბეზოდით მას- ოთახში. ეს ოთახი სახტუმრო „საქართველო“- ადგილას იყო მოთავსებული და სახელოსნო დარბაზს უფრო წააგავდა. ვმეცადინეობდით სამნი: მირზა, ჩემი კურსის ამხანაგი ქეთო აღ- საბაძე და მე. ერთი ჩვენგანი ხმამაღლა კა- თისულობდა, ჩაგრამ სხვა ორი უფრო არ უნდებ- და. უფრო მეტს ვლაპარაკობდით, ვხუმრობ- დით. ხოლო მირზა სახელდახელო ლექსებს თხზავდა ჩვენი მეცადინეობის შესახებ.

მირზას უნივერსიტეტის დამთავრებას სურ- ვილმა მის მეგობარ პოეტებს ოხუნჯობის სა- ბაბი მისცა. დამამასოვრდა ერთი ასეთი შეე- თხვევა: იმხანად მირზა ფატალი ახუნდოვის იუ- ბილეს იხდებდენ. ერთხელ სხვებთან ერთად მირზასთან პოეტი გრიგოლ აბაშიძეც შემოვიდა. ჩვენ პოლიტეკონომიის ვუსხედით. ჯერ ბევრი იცინეს, როდესაც მაინის რენტაზე ვადაშლილი სახელმძღვანელო ნახეს, შემდეგ გ. აბაშიძემ უთხრა: მირზა ხომ გქვია და გქვია, ფატალი- სტი ქე ხარ და ახლა სახუნტოვიც სხვები, ნამ- ვდელი მირზა ფატალისტი სახუნტოვი ხარო.

მე და ქეთომ ხაჯანი ჩავაბარეთ და მირზას უნივერსიტეტში სწავლის სურვილიც ამ მე- ცადინეობით ამოიწურა, ერთი ნაბიჯიც არ გა-

2 სახუნტი: სახელმწიფო უნივერსიტეტი.

დაუდგამს, რომ მის სტუდენტობას ოფიციალური სახითი მიეღო. ადრე იგი ლექციებს ესწრებოდა აურში, როგორც თავისუფალი მსმენელი, პოლიტიკური ეკონომიის შესწავლა კი უკანასკნელი იყო მისთვის ამ სარბიელზე.

მამინ მირზას ბევრი არაფერი მქონდა. გამორჩეუნივრული. წიგნის გამოცემის რისკსაც შედეგით იყო. ამ დასავლურ სტუდენტთა „კრებულში“ გამოცემით ვაყვებოდა. მალეწიგნისთვის იფიქროდა პატარა, ხავერდის უღარი ჩასმული წიგნები, ისინი შევიძინეთ და მირზამ, გ. ჯანუშაშვილმა და ა. შენგელიამ შეგ თავისი ლექსები ჩაწერეს. მხატვრობა მე ვიყავი (ხატვათან არაფერი მქონდა საერთო). ერთ ახლ წიგნაში, რომელიც ჩემთვის გაეკრდა, მირზას და გ. ჯანუშაშვილის ლექსები მოთავსდა. ბოლოში დასრულებული მქონდა სია: რედაქტორის (მ. ანდრონიკაშვილი), კორექტორის (თ. ონიანური), ასოთმწიქარის (გ. ჯანუშაშვილი) და მ. გელაშვილის ქ. № 54 (მირზას ბინა). ლექსები სრულდა და შენახული, მათგან ბევრი გამოუქვეყნებელია.

საბჭო, ხოლო ერთხელ იქვე დაწერა ლექსი, რომელიც ჩემთან ინახება:

სიყვარული არ ჩამიქრდა,
თუმცა დღეები გარბის,
შენი თეთრი ლენჩი და
შენი შავი წარბი
მაგონდება, როგორც ჩრდილი
ყურ და უმოსალო,
მაგონდება ყოველ დღე
ქაშუთის ასლო.
ზოგჯერ ანტილს ვეკონები,
დავიღვრები გლოვად,
ღვთისმშობელი მეგონები
და ლოცვისთვის მოვალ.
თამარ, ოხერა დამყვა ბედად,
დაიღუნა ფრთები,
შენი თმები მენატრება
და წუხილით ვთვრები.

ახლვე სახელდახელოვ დაწერილია მისი „სახალწლო მილოცვა“. ეს იყო 1939 წლის ახალი წელი. ლექსის ფუნქციით ნაწერი დედანაც მე მაქვს.

მირზას ლექსების კრებულში „უბის წიგნიდან“, გამოქვეყნებულია ლექსი „ჩემი თუმინანი“. მისი დაწერის ისტორია ასეთი იყო: წტიქნელია მივიღე. ერთ-ერთი ფულზე ქალის სახელი ეწერა. მირზას ვაჩვენე და ლამაზი იმანე ვაგაბით, თუ ვინ უნდა უთვლიყო ამ სახელის პატრონი, სადაური, ალბათ ახალგაზრდა და ლამაზი, ვამბობდი, რომ ოდესმე ეს ფული იხვე მას დაუბრუნდებოდა. მირზა ჩავიჭრებოდი იყო. რამდენიმე დღის შემდეგ იგი უკვე დაშორებულ ლექსს გავითხოვდა, რომელიც „ჩემი თუმინანი“ დაარქვა.

რამდენიმე ჩემმა ახლობელმა და შენაურმა ქალიშვილებმა გადაწყვიტეს ვაშაში გავემართა და ჩემი ნაცნობი პოეტები მოვეყვინა. „ღია-სახლბაგნიდან“ თვრამეტ წელზე უფროსი არაფერი იყო. საღიასახლსო პრაქტიკად არავის ვქონდა, მაგრამ წარბიც არ შეგვიბრია და გამოუცდელი ხელთ ვაშლი სუფრასზე სტუმრების დაგვით. უცხოებიდან მ. აგიაშვილი დამამახორდა, რომელიც ადვილად და მირზამ მოიყვანეს. მთელი დღე ვაჯიდა ლექსებში, მასველიტუვაობაში, მხიარულ ბასში... ამ საღამოს ბევრს ლამაზად დღენ ლადო აწითანზე, საგანგებოდ შეხვეს მისი სადღეგრძელო, როგორც პოეტისა, ალალი და კაი ბიქისა. მამინ იგი ნაკლებ ცნობილი იყო და მეც ბევრი არაფერი ვიცოდი მასზე... ამ საღამოდან განსაკუთრებით ჩამრჩა მესხიერებაში მირზას მიერ გათენიხას ნოტივანი ლექსი:

ქართველი მხატვრიდან განსაკუთრებით ლადო გუდიაშვილი უყვარდა. რაღაც თავისებურ, შეკაცად ესახებოდა. ხიბლავდა, რომ იგი როგორც ხელოვანი, სხვებს არ მგავდა, რომ ძალიან თეთრი თმა და ახალგაზრდა სახე მქონდა. ერთხელ, სამხატვრო გალერეის წინ მივიღიოდი. ირგვლივ უყვლოფერი თეთრად იყო დაფარული. უცებ, მირზამ წინ მიმავალი ლადო გუდიაშვილი შენიშნა. ეტყობა, მოუღდა მისი ყურადღების მიქცევა. აკისრია — გუნდა ესროლიყო. გვარწმუნებდა: არ ეწყინება, პირიქით, გაუხარდებო. ბოლოს, ქეთამ გაბედა, გუდიაშვილს გუნდა მიართვა, მხატვრმა მოიხედა, გაიღმა, მირზა კმაყოფილი იყო.

პოეტებიდან გარდა ახალგაზრდებისა, რომელთა ნაწერებს გულმოვლავინდ ადევნებდა

ნუ გაოცებს ცის წითელი ფერი,
დამიქრე, ღვინო დაღვარა...
ისინი შთამბეჭდავი იყო, თითქმის იმ დღის ალისფერმა ალიონმა შთაგონა ეს სტრიქონები.

ჩემმა მეგობარმა ე. ბუგრატიონმა მანუქა ნიკოლოზ მიწაშვილის მეუღლეს — თამარ ბუგრატიონს ქართულ ტანსაცმელში გადაღებული სურათი (იმეამად იგი საქართველოში არ იმყოფებოდა). ეს ფოტო კედელზე შეკადა. მირზა სწორად უყურებდა თამარის მშვენიერ

თეიმურაზ მარტოვიძე
ცხრაპარა

თვალუურს, ხშირად გვიყოთხვავა ვიორგი უსონის და ხიმინ ჩიქოვანის ლექსებს. უყვარდა ირაკლი აბაშიძის „პირველი თოვლის სიმღერა“, სიზღავდა ტიციან ცაბაძე. რომლისადმი მიძღვნილ ლექსს „უგონარების ასლი წერეთი ქეთულაობადა, სილო ჯალაქიონი პოეზიის ღმერთად მიაჩნდა.

რუსი პოეტებიდან ძალიან უყვარდა ხ. ტენისი, რომელთანაც თავის მსგავსებას ხედავდა. იგი ცოტათი გარეგნობითაც ჰგავდა ტენისს. ამის გამო ბიჭები ეხუმრებოდნენ კიდევაც და ხანდახან დაუძახებდნენ: „ლამაზო ბიჭო, ხუჭუხა ესენინ...“ უნდოდა ეთარგმნა მისი ლექსები, მაგრამ ამ მხრივ არაფერი გაუტეხია.

იმ წამთარს თბილისში დიდი თოვლი მოვიდა. ხშირად ბარდნიდა. მირზას უყვარდა თოვლში ხეტიალი: ჭერაში, ბოძებზე დაპარებულ ელექტრონა-ურებიდან მყვარ წრედ ეშვებოდა შუქი; წივის უყუნადან გზაბნეულივით იკრებოდნენ ამ წრემა თოვლით ფიჭვები და ერთმანეთს დახორიალებულან ფარფატი ეშვებოდნენ ძირს, მიჩრა ნაბიჯს შეანელებდა და ფიჭვების ცვენას კარგა ხანს ადევნებდა ხოლმე თვალუურს...

მეგობრებთან თბილი და სათუთი იყო, მათ

ხაზოვალეობას ეძებდა, მაგრამ ხაზოვალეობა ბეზრდებოდა...

ხშირად ექცოდა წაყთბულის გავლენას. უნდოდა თვითონაც ცხეთი ყოფილიყო, რამაც მასზე შთაბეჭდილება მოაბინა. სურდა ყოფილიყო რაღაც თავისებური — ხან „ჯოჯოხეთის ხმა“, ხან კი „გულწრფელის მართვე“, მაგრამ ეს ყველაფერი გარეგნული იყო, ახალგაზრდაობით, მძაფრი განცდას სურვილით ნაყარნახევი, რასაც მის პოეტურ შემოქმედებასთან არაფერი ჰქონდა საერთო. როგორც პოეტი, იგი მკაცრი და სიმბოლური იყო საყუთარი თავის მიმართ და პოეზიაში სიყალბეს ვერ ითმენდა. იგი თანდათანობით ხვეწდა, სრულყოფდა ლექსის ხელმოვლებს, ეღიწებოდა ადრინდელ ლექსებზე. მასსუს, ერთხელ, პატარა ყუთიდან ანთავაჯა ძველი, ბავშვობისდროინდელი ხელნაწერები, ჭერ კიდევ ხუხტი, გამოყოფილი ხელით ნაწერი. გვიითხვავა და თითქო ერთდებოდა, არ შეურაცხყოლო, კეთილად ხუმრობდამათ შუე, შეწყნარების უაღვილი უტკეროდა მათ სიხუხუტებს. იგი ნაბიჯ-ნაბიჯ ვუკაცუდებოდა, როგორც პოეტი და ვაი, რომ ხწორედ მაშინ შეწყდა მისი სიცოცხლე, როცა ლექსის საიდუმლო ხელთ ჰქონდა.“

თავი მერვე

I

დადა 1929, უმძიმესი უამი კაიონბრობის ესტორიასა. ამ წელს მოხდა მოვლენები, რამაც შენდვამ წარუხოცილი კვლი დაინინა მლიონობით ადამიანის ცხოვრებას, დაუნდოებელი ვაწვლებით დაასახინრა მათი სული და ხორცი, ამ წელს შთახსნა კაცთა გრანდიოზული სასაკლო. საოცარია, რომ მირზამ იმთავითვე ხწორად აუღო ალლი შექმნილ ვითარებას და ლექსში „1929“, უზუსტესი სიტყვებით გაზიხადა ის კატასტროფა, რომლისკენაც მიეჭანებოდა მოდგმა აღმიათა: „ეხ იყო წელი ოცდაცხრამეტი, გემთა მღერვაი და გამრთავი. როცა დავკარგეთ ჩვენ ერთმანეთი და დამნაშავე ჩვენ არ ვიყავით ჩვეა პუფდენი მათ ბიჭები, და ზღვაში შავი ჩაწვიენ ნაღმები... გულის წაშლბად სტრიდენ დრუბლები, გროვლიც ჰქროდა გულისწაშლები. იფა რდილებში სიკვდილის სვეტი და მრისანებას სედიდა ცელობას, ოცდაცხრამეტი, ოცდაცხრამეტი, ბევრს აიწონის შემდეგ წელიწადს. ეს იყო წელი ოცდაცხრამეტი, გადყოლილი ცეცხლსა და დემონს, როცა დავკარგეთ ჩვენ ერთმანეთი — სამარადისო წამებავ ჩემო. როცა წამოდვა ზმორებით ქარი და დასავლეთში ფრთები გაშალა, როცა ჩამოჰკრეს ბრძოლების წარს და ომის ღმერთებს შეტხნეს ავშარა. თვალთ სინჯადენენ ერებს ერები, სიხუმრ სცე-

შლა გარუქულ ძარღვებს, წამოდგენ ღურჯი კრეისტრები, ზღვა გააბეს და ეძებდნენ ნაღმებს. ტყვიაც ეძებდა სისხლიან წერტილებს, ცაც ჩამოწედა და სისხლს პოეტი... ასე დამთარგდა ოცდაცხრამეტი და მეორმოცე ასე დაიწყო“. ეს ლექსი ცოტა მოგვიანებით, 1940-შია დაწერილი და მასში რუმ ზრიალად თუ ცანცაბადა ჩამდგარი რაღაც მძიმე კატასტროფის მოლოდინი. შე არ შეგულება ქართულ პოეზიაში მეორე ლექსი, რომელშიაც ასე განოვადებულადა, პლანეტარული მასშტაბით იყოს ასახული ის აპოკალიპსური საშინელება, აგორებული ზვავივით რომ დაატყდა მრავალტანჯულ ადამიანთა მიწას და გზადაგზა ყველაფერი გადალკა. მაგრამ 1929 წლის დასაწყისში ფულკანის გუგუნი მარცხ ნაკლებად იგონებოდა, თბილისი, ისევე როგორც მთელი საბჭოეთი, ჩვეულებრივი, მშვიდი ცხოვრებით ცხოვრობდა და დაუცვადებელ შრომასა და შენებაში ხედავდა მომავლის აზრს. ისეე მირზას მოხდენილი სიტყვებით თუ ვიტყვით, ადამიანთა „თბრიადა მარად გაუთხრელ მიწას და ვოლისის ტალღებს აწვიდა უდაში. ის აშენებდა შტუცარზე თუ ღერარზე, ის ანათებდა ცეცხლის კაფით. ის ადოდა აუვალ მთებზე, სახეშეცვლილი, როგორც წრიაში. ის აქოთებდა ტიკვას ტიკიანს, რომ დაესხიბა სახლებსი რიგით და ჩამოსხუ-

ლი შაშახის ტყვიად ჩემს სამშობლოსაც იცავდა იგი. ასე ცხოვრობდა ჩვენი ქვეყნის ადამიანი, იგი ჭერ კიდევ ვერ ხელდავდა ღრუბელს, რომელიც წელს. მაგრამ ვითარდ შობაწელიდან ცახ, ჭერ კიდევ შეიძლებოდა სუნთქვა. და ამ ერთ მშვენიერ დღეს, ნაცნობმა ქალიშვილებმა მირზა სახალწლო ბაღ-ნაკარაღზე მიიწვიეს უნივერსიტეტში. მას არ უყვარდა ისეთ ადვილებში ტრიალი, სადაც ბევრი საღი იყრიდა თავს, უხერხულობას ვრძნობდა, იზნეოდა და არ იცოდა, როგორ მოქცეულიყო. მაგრამ მაშინ რატომღაც ისე მოხდა, რომ მიწვევა სიამოვნებით მიიღო, მხოლოდ ვერაფრით ნიღბის გაკეთებაზე ვერ დაითანხმეს, ამა, რომელი რომელი მე ვარო, ამბობდა სიცილით; ჩივიდა შავი ვაღიშვებული ბლუზა, „გაღიფი“ და შავივე უძირობები, ეს მისი საყვარელი ჩიცმულა იყო, რაკილა იცოდა, რომ ძალზედ უხლებოდა. ხოლო ყოველივე დაბთავრდა გრძელწევრიანი მეცხვარული ნაბლითა და ფაფახით, რამაც ერთბაშად მიანიჭა დაღესტნის მთებში მონავარდუ აბრაგის იერი. ასეთნაირად გამოწყობილი, იგი მართლაც რომ გამოირჩეოდა და უხეზლით იქცეოდა ურადლებას. კუთხის აუდიტორია გაეცალათ და დიდი ნაძვის ხე აღეშარათ, ისმოდა მუსიკის მხიარული ხმები, დაწყვილებული, ნიღბისანი, ახალგაზრდები ტრიალებდნენ გაუთავებლად, იყო ერთი გნახის და უვიღ-ხივილი. მირზამ ამაჟი, ირიბული ნაბიჯით შიარ-შიოთა დერეფნები და აუდიტორიები, ნაცნობ ქალიშვილები თავაღსა და ხელს შუა გაუქრნენ საღაფ და აღარ იცოდა, ვის გამოლაპარაკებოდა, ახლა, ცოტა არ იყოს, ნაწობდა კიდევ: აქ რომ წამოვიდა, ამა, რა მისი საქმე იყო მასწარდები? ფანჯარასთან მიღმა, პაპიროსის ვაზიოლა, მოსწევდა და კვლავ სახლს შიამურებდა, წიგნს მანაც წაიკითხავდა რასმე. მაგრამ აქ მოხდა ის, რასაც ყველაზე ნაკლებ ელოდა: წინ დახახაფარებული ქალიშვილი გაუჩრდა და ისეთი გამოიწვევი გაბედულებით დაუწყო ლაპარაკი რომ მირზას თავგზა აეხნა. პირდაპირ, მიუკიბ-მოუკიბავად სიყვარულზე ჩამოუფლო სიტყვა, უთხრა, რომ ვარგა ხანია, მის ასავალ-დასავალს ადევნებს თავს, იცის ვინც არის, რასაც აცემებს, სადაც ცხოვრობს... წაიკითხული აქვს მისი ყველა დღესი... ნახებელიცა და ხელნაწერთა სახით გაგრცელებულიც, იცის სხვა შრავალი წერილმანიაცა და მსხვილმანიც... მაგრამ ყოველივე ამას ისეთი გაღიზანებული — შურისმაძიებლური ტონით ლაპარაკობდა, რომლის მიღმაც ბავშვური უზრუნოა და სინჯივე იხლებოდა. ეს წახვედრ ფარწანი მირზამ, პირველმა ძლიერმა ადვილებმა გადაუარა და ახლა უწერო გულნისყურით შეათვალიერა თეთრებში გამოწყობილი ქალიშვილი, რომელსაც ნატიფი, მრგვალი მკლავები და იდაყუებამდე ხელთათმანები ეცვა, ხოლო წომიერად ამოქრილი გუ-

ლისპირიდან გახაგივებლად თეთრო, ამაღელვებელი შეკრები ხაზი მოჰყარდა. მაგრამ ყველაზე უფრო თვალმისაცემი მაინც სიმინდის ხაზარისფერი, ვაშლილი, წელსკვეთილად დაწვდილი თმა იყო, მიემდ მის გარეწობას ნამდვილი ზღაპრული ფერის იერს რომ აძლევდა. ქალიშვილის გაღიზანებული ტონი, სულ მალე, ყელში ამოწოლილმა კვითინმა შესცვალა და მირზამ სხვა ვიღაფაფერი მოიფიქრა, ნაბლის კალთა შემოახვია და იქვე, ცარიელ აუდიტორიაში შეიყვანა. ქალი ახლა ჩუმად, ოდნავ გახაგონად ღღუქუნებდა, თოლად მიეკრა და მიჭეშუქა ვაჟს, ჩიზმა და გინანა. ასე ოდნენ ცარიელ აუდიტორიაში, მირზა მთელი არსებით ვრძნობდა, რომ რაღაც ნამდვილი და ყოვლისმომცემი მრვიდა მასთან სრულიად მოულოდნელად და ეგების დაუშინახურებლადეც კი. ვინ იყო ვე გახაოცარი გოგო, ასე უწურველად, ასე გულწრფელად და ღამაზად რომ სთავაზობდა თავის გულს? ვინ იყო? მირზამ ხელი გააპარა და ნიღბის ახლა სცადა, მაგრამ ამან ქალი ძუვეუხვივით გაააფროს, იარა ახა ახა თქვენ რომ სულაც არ ვუყვარვართ, რად ვინდათ ჩემი ხაზე? რომ დამცინოთ და მასხარად ანიგლოთ? ჩემს უმწიროზე იქირკილით? არა! მირზა, დიდად ადვილებული, მკლავებს უჭერდა ქალის აცხცხცხულზე, გაუჩნულ სხეულს, წონასწორობადაქარგული ჰყოცინდა ხელბზე — ჭერ იმიტომ, რომ დეწწნარებიცა, შემდეგ კი, გნებით აუვანილი, შოშითა და კრფომით ეწვაფიოლა მის ტანსაცმელსა და მხრებს, მაგრამ ქალი ისევ ცახცახებდა მოკრუნხული და შეკრდილან მოწოლილი კვითინს, მიემლი ძალ-ღონით იკავებდა. „სახელი, სახელი მაინც მითხარო! — ბუტბუტება მირზა, — „სად გნახით, როგორ გნახით“. მაგრამ ქალი მოულოდნელად დაუსხლტა ნაბლიდან, დერეფანს შიამურა და არყოფილივით გაწინარდა. გოგონებში მირზა, როგორც იქნა — გამოერკვა, პაპიროსის მოწვევა სცადა, მაგრამ ვერაფრით ახანით ვერ იპოვა ვიშეში, თუმცა რამდენჯერმე შიარხრია. თავში ახრი არ უჭკანებდა, ისეთ დაქანცულობას ვრძნობდა, თითქო მთელი დღე ქვა ეკოდოს. მერმე უტებდ გაიფიქრა, რომ ის გოგო შეძლებდა ვეღარაოდენ ეპოვა და სამუდამოდ დაპარგოდა... სწრაფად დაბჟვა დერეფანს, აუდიტორიებში შეიხედა, შესამე ხართულზეც ავიდა, მაგრამ გოგოს ღაღადაც ვერ მოჰყრა თავი. ამანობაში ნაცნობ ქალიშვილები მოკვაკვდნენ, როკვიხავან ღოუკბი აბეცეოლაო, ხეცოლ-კიკისით შეწოხვივენ მირზას, მაგრამ წახვედრ ნაცხრენ მის ქალადღვით გაფიქრებულ სახეს რომ შეხედებს. რა მონღა? მირზა უძღური აყო ვინმესთვის რაიმე აეხნა. წამით ისიც იფიქრა, იქნებ ეს ყველაფერი სინამდვილე

თინიშნავს მგლელაშობრემ
ცხრბაპარ

კი არა, სწორედელი მოლანდებაო, მაგრამ რა მოლანდება, როცა მკლავებში ახლაც გრძნობდა ქალის აცხცებებული სხეულის თრთოლას? თავის ტკივილი მოიმაზრება და ხანკაროდ დატოვა ბალ-მასკარადი, ახლა მარტოობის გარდა არაფერი უშველიდა. გარეთ ზამთრის წვიმა დახვდა — ცივი და მჩხვლტავი. გული ვადიდდა და ხამოვნებით უშვრდია სახეს წვიმას, თითქო უნდა გამოფხზღებულყო, მაგრამ ისე იყო ჩანთქმული ფიქრებში, რომ ირგვლივ ვერაფერს ამჩნევდა. ცოტა უფრო დაკვირვებულად კაცი ე უმძველად შენიშნავდა ეზოს ქიშკართან ნიბლიასავით გაწუწულ, მომლოდინე გოგონას... რა იცოდა მაშინ მირზამ, რომ სწორედ ეს უცნაური, ექსცენტრიული ქალიშვილი შეუფარდებოდა ერთადერთი, ნაღვლიანი, მწიფე სიყვარულით და მისგანაც საზღაურად იგივეს მიიღებდა? რომ მისი ბოლოდროინდელი ლექსებისა და საერთოდ ცხოვრების კეთილი მკვლევ იგი იქნებოდა? რომ სისხლიან ჭოჭოხეთში ვადაშვებული, მისი მოგონებით გაითბობდა შეციებულ სულს? არ იცოდა და არც შეიძლება იცოდა, ერთი რამ ადარებდა მსოფლივ: როგორ, რა გზითა და საშუალებით ეტოვა იგი. მთელი დამე თვალი ვერ მოსუქა, ხოლო დღითი, ადრეა თუ არა ღოგინიდან, იგრძნო, რომ მის ცხოვრებაში რაღაც სრულიად ახალსა და უჩვეულოდ მომხიბვლელს, ღრმად გაედგა ფეხვი. სავარაუდოა, ქალიშვილი უნივერსიტეტის სტუდენტის ყოფილიყო, ამიტომ, პირველ რიგში, იქნა ძებნა საქარო, მაგრამ ერთადერთი, რითაც მისი ცნობა შეუძლებელია — ჩანჩქერავით ჩამოშლილი, დატალღული, ოქროსფერი, გრძელი თმაა, ჩამოშლილ თმას კი არავინ ატარებს, ასე ხოლოდ მასკარადზე შეიძლება გამოჩენა და იმ უცნაურ გოგონასაც თმა ახლა ალბათ მსხვილ მორგვად აქვს კეფაზე დამაგრებული. ესაა და ეს, წაღი და იცანი, ათასობით სტუდენტში. მირზამ უსწირა უნივერსიტეტში სიარულს, თინაინი დაკვირვებით აცქირებდებოდა გოგონებს, მაგრამ ამაოდ, იმედლოდ ქალიშვილი არა და არ ჩანდა. სწორედ იმ ხანებში დაიწერა ლექსი „მასკარადი“, ხადაც ყოველივე თავსებადმსდარი ასეთნაირად არის გარდასახული: „მსუბუქი ბინდა, თითქოს ჩურჩული, ფრთხილი ნაბიჯით მომყუა კარამილის. ბაღიდან ლურჯი, როგორც უარჩხული, მტრებს მამვენებდა მე მასკარადი. ერთიან ხსვედღს და შრიალს შორის შეხვედრას ჩვენსაზ იცრიდა ბაღი, მე — აქილევსის ნიღაბით შავით, შენ — უთფერისი ლღის ნიღაბით. ო, ეს შეხვედრა სხვის ზარალონ ვედრებასავით ხელში შეიტანს. თითქოს საარი, თითქოს ალილო, დავდულულუნდა მხრებთან ფლურტა. სცემდა მუსიკა ღამეზ კოსტუმებს, გოფ ციკვებს, მკლავებს, გადღვას ღილის, მე მაგივრდა შენი დესტურტი, მაგრამ ნიღაბი გიწვლიდა დიმილს. ბოლოს დაემორღით... დათენთილს, დაღლილს

დამრჩა სედლა და მხრებით დეჟერედო... და აქილევსა დატოვებ ბაღი — ქუჩისმუსიკისმუსიკა გულში დატრიალდა. შენ კი საღ წახველ? გულისხმადევი ვის გავუშვილო, როგორც ვედრება, ყოველდღელი მასკარადები მიჰქრინა უმზღლ, შეუხვედრებოდა. მიჰქრინა, როგორც ირმის ფეხები, სტებენ ღამეს და ისმის ღაანდგარი... დღეს ფერს და ხალისს დავესხსებდი და შიგნით ერთად მთაზე ამგვარი ვუვირე, რომ ხაგაწვა პირიქით, რომ დღე შეხვედრის ჩენიდან გარბის, რომ დამეკარა შენი ბილიკი და მწამებელი წარაბი — წარბი. ოცნების რტევა იმედებს შევიღის, დავიწიო ბაღებს, როგორც კულიტებს, არხად შემხვდება ნიღაბი შენი და უშენოა გამაგულიტებს. არხად შემხვდება... ხაღლ პროფილებს ქარი არხებს და ხეებს ანებებს, არც შენზე ფიქრი მაქმეყოფილებს, არც დღენი მოაქვთ შემოდამებებს. მხოლოდ სურვილი შორით იაღებს და შეხვედრისთვის იმდეს მიქეჭებს და ვაბობ: ზიზღი ყველა ნიღაბებს, როგორც გათიშვის პირველ მიზეზებს... იმედი ჰქონდა, ლექსს ხაღმე დაბეჭდვდა და ამით მაინც დამეყარებდა კონტაქტს იფუხალ ქალიშვილით, მაიხვედრებდა, რა განცდებიც აწვალბდა და აფორაქებდა, მაგრამ რედაქციებმა საკმაოზე მეტი თავშეკავება გამოიჩინეს და ლექსის დაბეჭდვა, რამეთუ ქაბაღ ინტამურ-დეკადენტურში, ცდილობდა ყველა ადგილი მოეხილსათვის გადადეს. ასე, რომ, მირზას ეს იმედოც გამოეცალა ხელოდან. დადიოდა, დაუხტიბოლოა ქალიქის ქურებში, ბაღებში, იხედებოდა თეატრებში, ცდილობდა ყველა ადგილი მოეხილდა, ხადაც ხალხის თავშესაური იყო, მაგრამ სულიხა და ხორცის თავმეკრელი გოგო ვერც კი დალანდა. ახლა უკვე ბოღმა მოქალა, უიდაჭობისა და დაუკმაყოფილებელი წადილის ბოღმა. მივიღოდა და დეიან ღამე თავის ცივ, გამოყრუებულ ოთახში, დაეგდებოდა და ბორგავდა გაღააში გამომწყვდეული ნადირივით. აქ უნდა მოეხილს ლექსი „ჩემი ოთახი“, რომელიც მირზას იმდროინდელ განწყობილებაზე ნათელ წარმოდენას გვექმნის: „ო, რამდენ დღეთა დამიღღელი რიგი ვათე შენთან, ოთახი ჩემო. ცრემლებიც იმე გაწვიმდა შიგნით, როგორც წვეთები სახურავს ზემოთ. ვიწეკი ცივი ხირუმის გვერდით, ხატრფოს მაგიერ ყინვასთან ვიწეკ და ხიბნელეში დაღლილი გედი ჩუნი-ნულა ყორნის ბახხალე ვიქვცე. და როცა ჩემი სიკვდილი მიყმობს, მიყმობს დღმილი და სასაფლაო, მოვლენ, იტყვიან, ან, აქ იყო, ვინც შემდეგ ყველგან დეახხალო. მოვლენ მაგ ვიწრო კედლების უღაში, გეთოხვევენ ღამით დეკარგულ ამბავს. მაშინ დაღუღი, ნუ გამცემ მაშინ, ჩემი ლექსების ფარული სტამბავ. ნუ გაიცემ, ოხვრა ცრემლად ნაღენი რამდენჯერ ნახე, რამდენჯერ ვეცხა. ნუ გამცემ, კაცნა მახხივს რამდენი, ან ვნებიაში რამდენი კაცნა. თვითონ იგრძნობენ ლექსების იქით, ფრანგების იქით როგორც რა

ხდება, იგრძნობენ, როგორ კვდებოდა იგი, ვინც შედეგ უყვლვან დაესახლება. ეს კაცები ხიწუმიან გვერდით, სატრფოს მაგიერ ყინვითან წოლა იყო, რომ აგებებდა ვენებშით კელთამდე გატენილ ში წლის ქაბუკს და თითქო იმუჭრებოდა: მიდე შოვა ის დრო, როცა მე უყვლვას გულებში დაესახლები" და მაშინ ხომ იხანებოთ კვირს უგულობასო... რაღა თქმა უნდა, არც აი ლექსს უნახავს მისი სინათლე თავის დროზე და იქით ის „იღუმელი ქალიშვილი“ იხერხებოდა მკვირა და სიყვარულით, აქეთ კიდეც — მირზა... ასე გადიოდა დრო, თვეს თვე ცვლიდა და ხანატრელი გაზაფხულიც მოვიდა როგორც იქნა. თხილისის ტბილეში გაბედვრიალდა აპრილის ფერებით, ზეცის თავანი აიწია, აიწია უსაზღვროდ მაღლა და გალურჯდა ზღვასავით. ახფალტის ნახაზარებში ბალახმა ამოჟყო თავი... 1939 წლის აპრილი მრავალმხრივ, მნიშვნელოვანი აღმოჩნდა მირზასთვის. მერს იყო და, მწერალთა კავშირის წევრად მიიღეს, რაც კია ხნის სურვილი იყო მისი. სხვათა შორის, შემოარჩენილია წესადხდება დათარბებული 16 აპრილის 1939 წლისა, სადაც იგი ვისაც ჯერ არს აცნობებს, სამი წელია ვიბექტები სხვადასხვა ფურნალ-გავრთებში და გათხოვი, განხილეთ ნემში კავშირის წევრად მიღების საკითხიო. ეს განცხადება, როგორც იქნა, შეტყველებს, მწერალთა კავშირის წევრად. მერმე კიდეც, რქენი თაობის" № 4-ში „შესაბადა“ გამოქვეყნდა და ბოლოს, რაც უფრო მნიშვნელოვანია, მწერალთა სახალის კლუბში გაიმართა მისი შემოქმედების საღამო. ამ საღამომ დიდი სიხარული მანიჭა მირზას, სული სიეთით, რქმენითა და სიყვარულით აუცხო. რაღაც სამიოდე წელი გასულიყო მას შემდეგ, რაც პროვინციიდან ჩამოსული ქაბუკი კართობით შიადგა მწერალთა სახალხეს ლექსების რვეულით ხელში, მაგრამ მათი გამოჩენა ვერ გაბედა, სამი წელი გასულიყო, მაგრამ რამდენ წყალს ჩაველო ამ სამ წელიწადში, რამდენი რამ შეცვლილიყო, რაც შთავარია, როგორ დაევაკებულყო ქაბუკი სულიერად, როგორ გავრდილიყო, რომ მწერალთა მაღალ ტრიბუნაზე შედგომის ზნობრივი უფლება მოეპოვებინა. მოეპოვებინა და ათასნაირ ინტელექტუალურ ბროლიტში ნაწრობი მწერლებიც დაეჭრებინა, რომ მართლა ჰქონდა ამის უფლება. და აი, იგი ტრიბუნაზე დგას, ქვემოდან კი, დარბაზიდან, გამოიმცდელი თვალთა მთელი ჯგრო უმჯერს. ამ თვალთა პატრონებს ვერც მოატყუებ, ვერც შეადენ, ვერც რასმე გამოაპარებ — იმდენად კარგად იციან სიტყვის აბრუნდოცა და ცხოვრების ავან-ჩავანი, ისინი შეიძლება მუქარით გააწურო ან დააშინო, მაგრამ ცოლით კი მაინც უყვლადერი იციან. სხვათა შორის, ე. ბერუქელია შემოგვიანსა პატარა მოგონება: „1939 წელს მოწყობილ-

მა მირზას ლიტერატურულმა საღამომ ნათელიყო, თუ რა დიდი სიყვარული მოეპოვებინა ბალახი პოეტური ნიჭით დაქალიდოებულ ახალგაზრდას სულ რაღაც სამიოდე წლის მანძილზე ქართულ მკითხველთა შორის. ამ საღამოზე მირზამ რამდენიმე ლექსი და ბალადა „იონ“ წაიკითხა, აქვე უნდა აღვნიშნო, იგი ლექსებს ისე შთამაგონებლად კითხულობდა, მსმენელი პირველი წუთებიდან დასრულებამდე სულ განაბული უხმინდა ხოლმე“. ამ მოგონებებიდან კარგად ჩანს, რომ უყვლადერის მცოდნე ლიტერატურული „ახსები“ მართლაც მოხიბლულან ქაბუკის უშუალო, გულწრფელი პოეტიკით და უნდა ვივარაუდოთ, აღდრისაც არ დაკლებდნენ, მაგრამ ტრიბუნაზე შემდგარ მირზას განსაკუთრებულ ძალას ანიჭებდა დანახვა თმაგდა-ბოტრილი, ხანებთებული ლალო ასათიანისა, რომელიც ყოველი ლექსის დამთავრების შემდეგ აწეული ცერით ანიშნებდა ხოლმე — კარგია, მიდი, მისცეთო. იგი მართლაც დვიდელულად ხარობდა მეგობრის წარმატებით. ზო, კადდე ერთი ვინმე გახლათ უსაზღვროდ ბედნიერი: იგი სულ ბოლო რიგის კუთხეში იყო ნიბლიასავით მიყუებული და თითქო რცხვენიას თავის მაღლა აწევია, ჩუმ-ჩუმად, უფარკით უცქეროდა მირზას. ხოლო როცა მან „მასკარადი“ წაიკითხა და „ჩემი ოთახი“ მიაყოლა ქალიშვილმა კიდეც უფრო ჩაღუნა თავი და ჩუმად ატირდა ნეტარების ცრემლით... დამთავრდა საღამო, იყო ტაში, ითქვა ბევრი საქებარი სიტყვა, მაგრამ არაფერს ისე არ აუფორიაქებდა მირზა, როგორც ნიავით წყნარმა ხმამ აწუროაქა;

- გამარჯობა, მირზა. მე გვანცა მქვია.
- ქაბუკს ერთდროულად გადაველო ყინული და მდულარც.
- გვანცა...
- მიცანი?
- კი... მე...
- მომილოცავს გამარჯვება.
- მე...
- ნურაფერს მეტყვი. ისედაც ვციო ყველაფერი.
- უყვლადერი?
- ზო, მირზა, უყვლადერი. მშაბტიე. თუ გაგაწვალე?
- გვანცა... მეც მშაბტიე.
- უცქერენ ერთმანეთს და მირზა ქვეცნობიერად ფიქრობს, რომ სწორედ ასეთად ჰქონდა წარმოდგენილი მისი თვალები — წყლიანი, კილოებგაიფილელი, მოაღერსე უსაზღვროდ... თითქო სახელიც იმთავითვე იცოდა — გვანცა, გვანცა... უცქერენ ერთმანეთს, უცქერენ და უსიტყვოდ გრძნობენ ზიარ სურთელს — წავიდენ აქედან, მარტონი დარჩნენ, ერთად

თიიშურს მაღლაფარნიმ
ცხარბარბ

იყვნენ სულ, ხაშუღამოდ... ბერებს აღარ ფიქრობენ, მართლაც იპარებინა და ნაცონ-მეგობრებს ხასტად ტოვებენ.

მაღე გაზეთი „ლიტერატურული საქართველო“ (№ 13, 1939), ასეთ ინფორმაციას გამოაქვეყნებს:

მირზა გელოვანის შემოქმედების ხალაშო...
ახლაზან მწერალთა კავშირის წევრად მიღებული მირზა გელოვანი ეკუთვნის ამ ახალგაზრდა პოეტთა რიცხვს, რომელთა ლექსებში ჩანს უტყუარი ნიშნები იმისა, რომ გულშაღვიგინე მუშაობით მათ შეუძლიათ თავიანთი სიხალღე შეიტანონ ქართულ საბჭოთა პოეზიაში. ის ხალაშო, რომელიც მირზა გელოვანის ლექსების მოხასივნად და განსახილველად მოაწყო პოეზიის სექციამ 20 აპრილს, ამ პოეტის შემოქმედებისაგან მიღებული პირველ შთაბეჭდილებათა ერთგვარი შემოქმედა იყო. მ. გელოვანმა აუღიორიას წაუთოხა ლირიკული ლექსები, მაღადა „იონ“ და ნაწყვეტები სორის ძნელაბის რეგულაციური მოღაწეობის თემაზე დაწერილი პოემიდან „შენახაბა“. ამ ლექსების მოსმენამ და გარჩევაშ დადასტურა ის აზრი, რომ მათი ატორის სხილ ქართულ საბჭოთა პოეზიას ემატება უშეველი ძალა. აღსანიშნავია ის, რომ მოსმენილი ლექსების შეფაბება, რომელშიაც მონაწილეობა მიიღეს ს. ჩიქოვაშია, დ. ბენაშვილია, ტრ. ასტავაძე, გ. აბაშიძე, ალ. გომიშვილია, ახალგაზრდა პოეტებმა გ. ჯაბუშვირმა და უბილაგამ, მიუღვამელი და პირუთველი იყო, ზოგერთმა ამხანაგმა ახალგაზრდა პოეტის მამართ ზედმეტი სიმკაცრეც ე გამოიჩინა, მაგრამ ერთ საკითხში ყველა შეთანხმდა: სახელდობრ, ყველამ გაიზიარა ის აზრი, რომ მ. გელოვანი თავისუფლად ატლობს ლექსის ფორმას, რომ მ. გელოვანის ლექსი არის რიტმულად მრავალფეროვანი, მელოდიური, რომ ენა მისი პოეზიისა არის საქმიოდ ლიტერატურული, მაგრამ ფორმალურად კარგად შესრულებულ მის ლექსებზე ზოგჯერ აკლია განწყობილებათა უშუალოება და იდეური სიღრმე. გელოვანი ირენს აშკარა ტენდენციას ხალხურობისაკენ, მაგრამ ზოგჯერ მისი ლექსების ხალხურობა არის არა უშუალო, არამედ მწიგნობრული, სტილიზებული, არა ცხოვრების უშუალო ცოდნიად, არამედ ჩვენი ცნობილი პოეტების გავლენიდან გამომდინარე ხალხურება. მირზა გელოვანზე არ შეიძლება ითქვას — განაცხადებს ამხანაგებმა, — რომ მისი პოეზია აქტუალური თემატიკის, ჩვენი თანამედროვეობის გარეშე ვითარდებოდეს, მაგრამ ყველთვის ორგანულად არ არის განცდილი ის, რასაც იგი თანამედროვეობაზე დაწერილი ლექსებში უმდგრის. მიზეზა ის არის, რომ პოეტი საქმიოდ არ იცნობს ჩვენს სინამდვილეს და საზრდოს შემოქმედებისათვის უშთაურესად ლიტერატურული წყაროებიდან ლებულობს. თავისთავზე მეტი შევადგინება, თერაიული

დონის ამაღლება, მეტი დეკორაცია ჩვენი სინამდვილის ცოცხალ ფაქტებზე, მისი ნიშნების აღმანიშნებზე, მირზა გელოვანს გამოიყვანს შემხარბი საბჭოთა პოეტის დიდ გზაზე — ამ ამხანაგური რჩვეული ლაშობერეს თავიანთი სიტყვები გამოაზრდა ორატორებმა.

ეს უკვე, არც მეტი და არც ნაკლები, მირზა გელოვანის შემოქმედების ოფიციალური აღიარება და დადასტურება იყო. მართალია, ზემორე ინფორმაცია გერაფერი შეილი ოსტინილით ეხლდებოდა, ქარბად უხედად ხარკს უგვერე შტამებს, მაგრამ ერთ რასზე კი ნამდვილად ვერ წაართმედი: ჩვენს პოეტს გზავთილს უსურებდა პოეზიის ძნელად ხავად ბილიკებზე. ერთი სიტყვით, მირზა „შუნოზ კაცად დაიძინა და ცნობილ კაცად გამოიღვიძა“, მაგრამ ღირსეულობა და პატრიოსტეაც აღბაბა ის გახლდათ, რომ ყველივე ამას, მირზაზე ბილიკებზე არავითარი შთაბეჭდილება არ მოუხდენია. მან საქმიოდ იცოდა თავისთავის ფაბი — როგორც ოფიციალურ დაიარებაშიღისე შემედგავ და, საყუთარი სინდისისა და პოეზიის დიდი ღმერთის გარდა, გუნდისა და მსჯაერის გამოტანის უფლებას არავის მისცემდა შინაგანად.

2.

მშო ნიკა! ეს რამდენიმე დღე — შოვი გარბებული, იმდეს იძლევა, რომ ჩამოსვლისს გეირ მიცნობ. მაღაღ, ნადებობი შემოსილი მთებს დასწერებთან მარადთოვლიანი მწვერვალებში თუ ამის დაეუმატებთ რივიან კამასა და ძილს, მიხვლები, რანიარად უნდა ვიყო.

უმეტეს წილად ვარ ტყეში, რომელიმე ხის ქვეშ ვინაბები, ანდა ყვავილებს ვგვრკობ.

და აი, უკვე ზეფი დღე გასულა...

წამოსვლისას დავიფიციე: ბევრი მეწერა, ჩამოვედი და არც კი ვიცი, წერა თუ შეიძლება. აქ, ჩემის აზრით, არაფერს სწობს არ არის, გარდა სიყვარულისა!

აბა რა გგონია შენ?

ნიკო, თუ ძმე ხარ, ეურნალი რომ გამოვა, როგორმე გამოიზიავენ, საღამო ყველას. ხალხს გადაეცი, რომ მირზა ბედნიერი კაცია!

მშვილობით: მირზა გელოვანი ჩემი მისამართი: ონის რაიონი, შოვი, 1 სანატორიუმი.

6/VII-39 წ.

როგორც ამ მოკლე ბარათიდან ჩანს, საქართველოში ყოფნის უთანასწოელი ზაფხული მირზას შოვი გაუტარებია. მაგრამ ბარათი სხვა რამეზეც მეტყველებს: ილიი მისახვედრია, რომ ჭაბუკი მართლაც ბედნიერად გრძნობს თავს და ამ ბედნიერებას თვედითავი მიწეში სიყვარული გახლდათ, დიას, სიყვარული, სიყვარული გეანცხადში, რომელიც მასთან ერთად იმყოფება.

1 ბარათის აღრესატი ნიკა ავიაშვილია.

ფეროდა შოგში. ახლა, რა თქმა უნდა, ძნელია და ალბათ შეუძლებელიც იმის დადგენა, თუ რა გზით აღმოჩნდნენ გვანცა და მირზა შოგვის ერთდროულად, მაგრამ აქვს კი ამის დადგენის რაიმე მნიშვნელობა? შთავარი ის გახლავთ, რომ გულმოწყალები ღმერთმა თავისი უსიკეთაობითა ერთხანად დააბრტყა თავზე ჩვენს ახალგაზრდებს და მივიღოთ ორი თვის ერთდროულად შეპყრობის ხანი, რაკილა მშვენივრად უწყობდა, რომ ეს ზაფხული მირზას საქართველოში ყოფნის უკანასკნელი ზაფხული იყო. როგორც ერთი პოეტი ამბობს, „არც იხე შეცვრა ყოფილა ღმერთი“... და დიწყო გრძელი, ბედნიერი რიგი დღეებისა, რაცა დაკარგულია დროის შეგარძნება და როცა აღამიანი გამბუღული სიხარულით არსებობს მხოლოდ. მზე წვერს ამოჰყოფდა და თუ არა, გვანცა და მირზა ხელიხელიაქედნული მდინარე ჭანჭახისაკენ მიიქაროდნენ. რიყეზე კერცხებივით სუფთა და თეთრი ღვინოები ეყარა, აქაფებულნი, მღირო მდინარე მხელით აყრუებდა არენარგს. მუქმწვანე ნაქნარიით შემოსილ მთას სარტყელავით მჭონდა შემოკრული ნიხლის ცრაბტი პარმაში. დღლის სიცივე ტანზე ხორკლებს აზარდა გვანცასაც და მირზასაც, მაგრამ ჭანჭუკი შეუპაუებელი იყო, მინც იხიდა და შედარებით მდორე ჩქერაღვნილი დელფინივით ყურყუმალობდა. გვანცა იცოდა, კისკისებდა გაუთავებლად და ამოღი, გეყოფა, ვაცვიდებო, უძახდა მირზას, მაგრამ ბიჭი მანამდე არ იცვლიდა წყლიან ფეხს, ვიდრე მთლად არ გალიგვდებოდა. მერგე კი ამოყარებოდა ცახცახშემდგარი და გვანცა მჭრუნველად უმშრალბდა მარგალიტის მძივებადყრილ, დაკუნთულ, ბიანიჭაოსფერ სხეულს. უმშრალბდა და ძლივს იკავებდა სურვილს, რომ დაწვით მიხსუტებოდა ციფ, მაგრამ ბეჭებზე და კონიით გაუთბო იგი. იკავებდა ამ სურვილს, მაგრამ სოკაჭერ ვერც იკავებდა და მაშინ მირზას რკინის მკლავებში მომწყვეტული, ბედნიერი და ხაფხუბით მიწდობილი, ჰკოცნიდა, სულის შეგუებამდე ჰკოცნიდა მას. ამასობაში მზეც ამოდიოდა და რიყის სითერგე, ხოლო მდინარეს სიღრმეზე ემატებოდა. ნაქნარიანი მთაც იშორებდა ნიხლის საბურველს. გვანცა და მირზა წებოდნენ ამორჩეულად, უზარმაზარ, გრილ ღვინოზე. მზეს მიფიცებულნი თვალებს ლულავდნენ და სახამოვნოდ მოთენითილი, გარინდლნი, გრძნობდნენ სხივთა მოაღერსე ფათურს სხეულსა და სულში. მდეროდნენ შუას სხივები, მდეროდნენ აღამიანისა და ბუნების გაუყოფლობის გამო, სიუფარების მარადი ღტოვლით მიჩიქებული სიხარულის გამო, მდეროდნენ და გვანცას და მირზას ესმოდათ ეს სიმღერა. თითქო უკმით გაითვისებაც კი ეშინათო, მჭიდროდ იყვნენ ერთმანეთზე მიხსუტებული, მირზა დროდადრო ახლდა თვალებს, შეფრთხივით უშვებდა მიხი პროფილის ძვირფას ხეველებს, მაღალ ველს, ღვინოზე ტიპრად და

ფენილ თავთუხიანდერ ვარცებს თმებისა და ჭაჭაუთა მცრეც ბორცვებს. უშვებდა და წაშლილი ლეკვა ბედნიერება ეუფლებოდა: შექმნილი მთელი მოცელდა მისთვის, დაღამარცხდა მოფრებოდა და გვანცას თვალებში სიხარულის სხივი დაენახა მხოლოდ. ვარდნებზე უფრო ჩიხს მოდა მისი მზურვალე ჩურჩილი: „მე წყარო ვარ, მირზა, მხოლოდ შენი წყარო, დალიე, დაშეწავი, დაცადე. მე უკეთეს წყალს ჩიხეულებ და სულ მუდამ შენი ვიქნები“. არა, ეს სიხარობი არ იყო, არც მოლოდინი, ცხადი იყო ეს და გადიოდა რიგი ბედნიერი დღეებისა, როცა დაკარგულია დროის შეგარძნება და აღამიანი გამბუღული სიხარულით არსებობს მხოლოდ. მერგე დიდ ხანს იყვნენ წაოწოლილი ადრდზე და გვანცა ფრანგული პოეზიის ნიჭებებს კითხულობდა მომცრო ანთოლოგიით, შემდეგ კი სიტყვასიტყვით თარგმნიდა ქართულად. ეს ძალიან მოსწონდა მირზას, ფრანგული პოეზია მისთვის საქმიად უცნობი საყარო იყო და განაკუთრებული გულისხურითა და ინტერესით უსმენდა კადეც: ქალის ბავუბიდან მომდინარე ფრანგული სიტყვები მერცხლის ელვრტულივით გამოისმოდა და უთარგმნიდაც ხილავდა ჭანჭუკს. ლაფორგი და როლიან, კორბიერი და რენი, ვამი და ფორი, მორგისი და ვალერი, რომენი, ვილდრაკი და აპოლინერი... რა მრავალფეროვნება, ორიგინალობა და სიღრმე იყო პოეტური აზროვნებისა, ფორმალურ მდწივებზე რომ აღარაფერი ვთქვათ, როგორი ფუნქცი, მომზობილი ფერებით აქაბახებული სამყარო... რაც შთავარია, მირზა უსმენდა გვანცას და შეათვალ გრძნობდა რომ არავითარი მარად აღამიანური ღირებულება არ შეიქმნება ამ ქვეყანად. თუ საუფლებლიანად არ ენახებ იმას, რაც კაცობრიულ გულსა და გონებას შენამდე მოუტანია. გვანცა კი ელვრტულბდა: „მე ვოცი, ჩემი სიყვარული დიდი ქალაქის ქუჩებში დაღის, ვანა სულდრითი არ არის ჩემთვის, თუ ხაით წავა, ანდა ხაით გაეშურებ? დაარდებულია დროის კავშირი. და ახლა ჩემი საყვარელი არ არის იგი. დღეს შეიძლება, საუბარი ყველამ გაუბას. მან დაივიწყა ყველაფერი და აღარ ახსოვს, ვინც მისთვის სულს არ დაიშურა და ვინც შორიდან გზას უნათებს, რომ არ დაეცეს“. გვანცა გარუმდა. დღემდა მირზაც, სინამდვილე გავრძელდა კადეც და კადეც: ამ რამდენიმე სტრიქონმა მირზას კვლავ გაუღვიძა ის შტანჯული წინათგრძნობა, რომელიც ბოლოს ხანებში სიციველენ უწამლავდა: წინათგრძნობა გარდაუვალად მოახლოებული კატახტროფისა... მას თამაზზე ჭიუტად არაფერს ამბობდა გვანცასთან, არ უნდრდა შემოღვრეკელი ბედნიერება ჩაემწარებინა. არ უნდოდა, მაგრამ რა ექნა, რით ნაერუმებინა წინაგანი მზა, გამუდმებულად რომ

თეიმურაზ მამლუზბერიძე
ცხრაბარბ

ჩანსურლებდა: დღეს თუ ხვალ, დღეს თუ ხვალ, დღეს თუ ხვალ დაღუპვა მოგეჩინოს? ისევე გავიდა ადრისი ავიწყებდა ყველაფერს. როცა მის მუხლებზე ედო თავი და მის მოღუღლურზე სმას ისმენდა, უნებლად ავიწყდებოდა, რომ გარდა უნაბირო ბედნიერებისა, სხვა რაიმეც არსებობს ამქვეყნიად. ასე მისდევდა დღეს დღე. ერთბაშად, ახლომანამ. სოფლებს — ელთონის, ჭოჩიხისა და დეშის დაფარული მთები მოიწვდიან. ტყეებისკენააგან ცხენიც კი იშოვა მირზამ და ბევრი აღარ უფიქრიათ, გაუდგნენ გზას. გივლან ხანი, 1940-ში ხარკოვში ყოფნისას მირზა დავერს რამდენიმე პროზაულ ფრაგმენტს, რომელიაგან ერთს — „გზაში“ ეწოდება და რომელშიც, ჩემი ღრმა რწმენით, მათი იმჟამინდელი მოგზაურობაა გარდასახული. აი, ისიც:

... უცრად ჩამობნეულა ტყეში. არსიდან ხმა არ ისმოდა. ზილიც უკვე აღარ ჩანდა და ენებ აღარც იყო ზილიც. არჩილმა ქალს უჩინა, რომ საქმე იყო ცხენიდან ჩამოსვლა, რათა ბნელში ტოტებს არ შეხვებოდნენ. კარგა ხანს ეძიებოდა იარეხს. ვაჟი ჩერდებოდა, ეძებდა მელიკს, იშველიებდა მონადირის გამოცდილებას, მაგრამ ამაოდ, არა ხანდა გზას.

— აქ უნდა დავჩრდიო — თქვა ბოლოს, — დასწყველოს ღმერთმა, ხალხად ჩამობნეულა. — წავიდეთ, გზა გამოჩნდება, ველზე მაინც გავივით! — ემუდარებოდა ქალი, მაგრამ ვაჟმა დაარწმუნა, რომ ასე აქვთებდა.

შენერდნენ. არჩილმა ცხენს უნაგირი მოხადა, თოკით წინა ფეხები გაუმა და გაუშვა. თვითონ დატრიალდა, ხელების ფოთლებით მოავრთვა ფონი და შერა. ხუთი წუთის შერე კი ტყე განათა მშვენიერმა კოცონმა. ქალმა შენიშნა: ცეცხლის ანთებაზე რომელიაღაც ფრინველა აფრინდა მასლობელი ხიდან და გასწია შორს. კუნძუზე ჩამოქდა ქალი, ვაჟმა კი პაპიროსს მიუქცადა.

ქალი სდუმდა, მიხვდა არჩილი დუმების მიზეზს. ეს იყო ტყეში ვაჟის წინაშე მარტოდ დარჩენილი ქალწულის შიშა.

რომელიაღაც მწერი ბზულით დაეკა ძირს. — ცეცხლს ღამეში უდადესი ანდამატი აქვს. აი, შეხედეთ, მწერები მოდიან შორიდან, რათა ერთბაშად იგემონ უდადესი სიმწვავე, ისილონ ნათელი და დასტოვონ სიცოცხლე. ამ ხეების წონასწორობის გაწომა რომ შეიძლებოდადეს, დარწმუნებული ვარ, ისინი ცეცხლისაკენ რამდენიმე გრადუსით გადაიხარნენ უკვე.

ქალმა გაიღიმა. როდენი კარგა ხანს სდუმდნენ. შერა შიშინებდა და ტაცუნებდა. არჩილმა დააუკრა ხის შიშინს და განავრძო:

— ფშავის მთებში მონადირია. ღამით მთის ძირას მარტო ვმჯდარვარ და საღმე, შორს, ცეცხლი რომ შემიანთავს, წავსულვარ მისკენ, თუმცე ეს ღიბი რისკი ყოფილა ჩემის მხრით,

— ცეცხლის აღმორენიდან იწყებთ კრძეხვანჯი ბაო, გვეუბნებოდა ერთი მასწავლებელი, სხვა თქვა ქალმა.

მოღრუბლული ცა უკვე იცრიადა მსუბუქ წვიმას.

— ბევრი გამოვიცდია ცხოვრებაში და წავიკითხავს, მაიმე რამე, — უთხრა ქალმა და მიიწია ხის ძირში, ვაჟის ახლოს.

— შეფხვს ერთი ხუმარა მევადო. ეს უცნაური კაცი დანიძლავა შეფხვს, იანვრის ღამეს ტიტველი გავატარებო მასთან მოაზე. დაუშენა მეფხვს თბილად ჩამოსული გუშაგები. იღვა უდადეს სიცოცხლე დედამოხიდა. იყინებდა კაცი, მაგრამ ამ დროს თვალის მოქცა: გადალმა მთაზე ცეცხლი აინთო ვიღაცამ. გაუწოდა ხელები შორიდან მომავალ უსუსურ ნათელს და თუმცა ეინვაშ უფრო ძძაღო, მაინც გათბა კაცი. შერე დღეს უშარა მეფხვს — რად სთბებოლიო შორიდან ცეცხლზე და წავაგებინა ხუმარას ნიძლევო.

— ხად წაიკითხე ეკ ამბავი? — ხალხში.

წვიმა ჭრე ვერ ატანდა ხეებს. შორს მიკოტი გასძახოდა ღამეს და წვიმას და ცხენი ფრუტუნებდა მის მოძახილზე, არწყედა თავს და ფრუტუნებდა.

ქალს მუხლებზე დაეწყო თეთრი მკლავები, მობუზულიყო, შეეცოდა არჩილს ქალი. წვიმა უხშირებდა. მიუახლოვდა, აიღო მისი მარცხენა და საათს დახედა. თერთმეტი სრულდებოდა. — დაძინებდა საქმეო, — თქვა მან.

უნაგირი ახლოს მოათრია, ცეცხლის პირას ნაბადი გაფინა და ქალს სთხოვა დაწოლილიყო. ქალი უარზე იღვა — ასე გავათენებო. არჩილმა გაუნიშო: თუ არ დაწვები, მე წავალ და მარტო დავტოვებო. ქალი გაწოდა ვაჟის ხუმრობას, ცხენზე ჭდომამ დადლა იგი და ახლა თუმცა გულთი უნდოდა დაეძინა, თუნდაც ერთი საათით, მაინც არ წებოდა, ვიღაც ვაჟმა არ დაიფიცა: თუ არ დაძინებ, მარტოა წავალ აქედანო. ქალი წამოწვა ნაბადზე და უნაგირს ბალიში ნამდვილზე რბილი მოეჩენა.

იზრდებოდა ცეცხლის ხმაური წვიმის ხმაურთან ერთად. ქალმა ნაბადის ქვეშეიდან დაინახა, როგორ ჩამოქდა ვაჟი სწორედ იმ კუნძუზე, რომელზედაც თვითონ იქდა ხუთი წუთის წინათ. ის ხალხის ამბა იყო.

არჩილმა ისევე მოუკიდა პაპიროსს, შორს ისევე კიოდა მიკოტი და ნეკერჩხლის ფოთლები ტელაშუნობდნენ წვიმაზე.

ასე გაიარა მთელმა საათმა. მთის სიცივე უკვე მსკვლავდა ვაჟის ნახევროდ სველ მხრებს, სადღაც ახლოს კი ფრუტუნებდა მათი ცხენი. — შეგვივა, არჩილ! — წამოიწია ქალმა.

— არაფერია. ამაზე კარგი ღამე ბევრი არა მქონია ცხოვრებაში. რატომ არ გძინავს? მე მეგონა, უკვე გეძინა. — და განუმდა. შერა შე-

ასწორა კოცონში, ალმა წვიმის წვეთები გაუშუ-
ქა საფეთქლებთან.

ღუმელი გრძელდებოდა. სდუმდა ღამეც,
მხოლოდ ცეცხლი ფშვინავდა და წვიმა ტლა-
შუნობდა ნექერჩხლის ფოთლებზე.

— მოდი, დაწვი, — უთხრა ქალმა ბოლოს,
— ორივეს ვაეყოფა ეს ნაბადი.

— არაფერი მიჭირს.
— შეგაცოცა.

— არ შემიცოცა.
— ნუ მერიდები, არჩილ, — ახლა ქალმა
დაუწია.

მეტი გზა არ იყო, წამოწვა ვაფი. ხელი ამოი-
ღო თავქვეშ. ქალის თმები მის ბაგეებს ეხე-
ბოდა, მისი სუნთქვა ენ ეწეოდა უღიტინებდა.

— ღამე მშვიდობისა! — უთხრა ქალმა.
— ღამე მშვიდობისა! — გაეცინა ვაფს.

მიუწერდა მიყოფი. ნელ-ნელა აკლო წვიმა,
გადაღებას აპირებდა და ცეცხლი სუნთქავდა
სწორად ისე, როგორც წაფხულის სადამოციბი
სუნთქავენ მდინარეზე.

დაღლა და სიბოძო იმუქმედა. ქალს ჩაეძინა,
უფრო ახლოს მიეკრა ვაფს და არჩილი გრძნო-
ბდა მისი მკერდის ხაზებს.

მიუხერხებულად იწვა. სისხლი თითქოს გაუ-
ჩერდა ფეხებში, მაგრამ ვერ იძრებოდა. ეშინოდა
ძილი არ დაეფრთხო მძინარე ქალისათვის.

დაიკუნთა მძინარე. ნახევრად გადატრიალ-
და ისე, რომ მისი მკლავი ვაფს გადაეხვია.

არჩილმა იღროვა და შეისწორა სხეული. ღამე
თვორდებოდა. ნელ-ნელა გაიყარნენ ღრუბლის
ცხენოსნები. მთვარე გამოცურდა უსასრულო-
ბიდან და მძინარე სახეს დაეცა სხივი. მშვიდად
ეძინა ქალწულს. შუქი ეტრქვეოდა მის მწეპარ
სახეს და არჩილის გულში გახშირდა ღეჭი:
მე რად მინდა მზე, როცა ხევიბიდან

მიყოფები უკვიან ღამეს,
როცა ძაღლები შეუპოვან მთვარეს და

ხეები ცაცხებენ ბნელში,
როცა ზღვიდან ამოდიან ქალები და

ღამეებენ უებრო მონადირეს.
მე რად მინდა მზე, როცა ნაბაღზე

ისვენებს ღამაზი
და მე ვდარაჯობ, რომ ტყის კაცებმა არ

შეაშფოთონ მისი ძილი.
ბერი, ავსულებო, ისმინეთ ჩემი ხმა, ახლოს

ცეცხლია და შავი ღამე.
არავინ გაბედოს და პონტოს ნაპირებს არ

გადააფაროს გრიგალის კალთა,
არავინ ვაბედოს და მყინვარებიდან

დრიალით, ხრიალით დასბრას წვევები.
აქ მე ვარ შეფეთა მრისხანე ბატონი და ჩემი

ღამაზი ისვენებს ნაბაღზე,
აქ ცეცხლი ვიწვინებს უფლის ნებით და

ჩემია ეს ღამე.

არჩილს გამოეღვიძა. სინათლე ჩამოწულიყო
ციდან და მის ირგვლივ დავანებულიყო დილა.

თვალეში მოიფშვინდა. კუნძზე ქალი იღუპა
ხელში წულით ხავსე, დახვეული ბუერის
თოლი ეჭირა, ნელ-ნელა წრუპავდა და იცინო-
და.

— ო, რომ იცოდე, როგორი სასაცილო
იყავი, როცა გეძინა, როგორც ბავშვს. თანაც,
კენსოდი ძილში და ღამის შემეცლოდე.
ისევ გაიძვინა, სახე ვერ შეეძლო დაჯღანა,
გაშლილი მტკაველი ცხვირზე მიიღო და არჩი-
ლი გამოაჭავრა:

— ი... ის მძინარა!

არჩილს რაღაცამ უჩხვლიტა გულზე. „გეძი-
ნა, როგორც ბავშვს“, — გაიფიქრა და გულია-
ნად მოიკისხე ქალს რომ შეხვდა, ღმომილი ვერ
შეიკავა. არ ამდგარა, ნაბადი შეისწორა და
ბალონზე გადაწვა. გაუნებირდა ცასა და დი-
ლას. არაფერი უყვარდა ქვეყანაზე ისე, რო-
გორც დილა, რანარცე უნდა ყოფილიყო იგი.
იღვა ფრინველების გაბმული თვილი და ელა-
ვდნენ ათასობით ბრილიანტები. მზე ამოდიო-
და და შორ კავკასიონს უკვე სწვდებოდა მზე
თუ მწყემსებნიხვან ხევში დანთებული კოცო-
ნის ალი. ცაზე არ იყო არც ერთი ღრუბელი და
ცა იყო ისეთი სუფთა, როგორც ამ ქინკა-გო-
გოს თვალეში, ნაბადს რომ დასჩერებინა და
ემშაკურად იცინიან.

— ოი, ღმერთო! ზარმაცაცა ყოფილივარ,
აღარ აიჭრა ადგომას?

მიუახლოვდა, ნაბადს წაეტანა, მაგრამ არჩი-
ლმა მოასწრო, ხელი სტაცა, მოსწია და თით-
ქოს უნებურად ქალი მის მკლავებში მოხვდა.
„გეძინა, როგორც ბავშვს!“ — გაუღეცა არ-
ჩილს. უფრო მაგრად მიეკრა ხასურველი სხეუ-
ლი. იგრძნო, როგორ შეეკუმშა ქალს მაგარი,
ხელშიუკარები ძუძუები და სუნთქვაგანშა-
რებულმა თვითონვე მოეგნა ვაფის ტურები...“

გზა კი მართლაც დაეკარგათ თუ აებნათ. მა-
ცნდამაინც არც ერთი არ დაარღობდა, ოღონდ
ერთად ყოფილიყვნენ და არას დაგადიდდნენ.
მაგრამ ბოლოს და ბოლოს ხომ უნდა გასულიყ-
ვნენ საღამე? ამ ლიტაო ტყეში ხომ ვერ დარ-
ჩებოდნენ? გვანცა მოხერხებულად იყო უნა-
გირზე მოკალათებული, მირზას ჭილაგდარავით
მიშეავდა ცხენი და დიდინება თავისთვის. ნე-
ტავ ასე გაგრძელებულიყო ეს გზა, უბოლოოდ
გაგრძელებულიყო, მირზას მზართან ეგრძნო
კვიციანი, დამყოლი ცხენის თავი, ხოლო ბუჭბე-
ზე გვანცას მოაღერებ შუერის გამუდმებული
ფაფური. შრიალებდნენ შარშანდელი, ხმელი
ფოთლები, ისმოდა სირთა სტეენა-ქახუბი და
ცხენის წყნარი ჩაფრუტუნება. ნექერჩხალთა
ფოთლები ჭერ კიდევ იფარავდნენ სისხამის
ხინაიდებს. მაინც ხად იყო სოფელი? საით
უნდა აედლო გევი? ბევრი ეცადა მირზა ამის

თემისძახე მარჯალმარძი
ცხრატარბ

გარკვევას, მაგრამ ამოდ, ბოლოს, იმედღაპარ-
გულმა, ხელი ჩაიწია და ალაღბებულ წაიყვანა
ტენი, სადაც გაგადოდა — გაგადოდა წახსენ-
სებელიც არაფერი ბქონდა... ერთი სიტყვით,
მოხადე კარად ვერ იყო საქმე, გვანცა კი სულ
იტანოდა და კისხებდა, მირწას აჭაგრებდა,
გზაზენულ მოგზაურს ეძადა, ერთი ქალ-შავა
გზაზე ვერ გაგვევანია, ბადა მონადირეობას
მოკვებ, ნეტ. ვაჟადერო, კალი, შე უნდა, შენა,
ნეტა გაიმინდვარს სადმე და მაშინ გაჩვენებს
მირწა სერის, იქნებ დეგარჩოს კიდევ კოცნა,
აღერსილი... სწორედ ამ დროს, შემეჩხე-
რებული ტყის მიღმა, ჩამოვარული ფლატის
თავზე, ცრატი ბოლი გალანდეს ცაში. ეჭვი
არ იყო, ან წყევლების ბინა იქნებოდა, ან კი-
დედ ენული მტკაშური. გახარებულვინა სწრაფად
ჩამოაფერეს ტყე, პანია მდინარის პირას, რომ-
ლის შერაც კიდვან ფლატე იწყებოდა,
მირწამ ხელში ატატებული ჩამოვანა გვანცა,
მადე მოვალე, არ მოიწყინო — დაუბარა და
მარდად გაენთო დაკიდულ წავარას.

„...განთიადი აიწია ცაზე, ცამ აიწია რუხი
კლდები, ღრუბლის რბილ კულულებს მიესი-
ვნენ ყვითელი სხივები — ჭერ ამოუსვლელი მზის
ნახი. თიფები და ცა აელვარდა, როგორც მო-
ქროვილი გუმბათი შუადღისას. შორს, ბუბაზე
და შოდაზე, ხროლავდნენ ნიღლები.

არჩილმა ვერც კი შენიშნა როდის ამოიარა
გრძელი აღმართი. ოქროს მზე ამოდის ნელ-ნელ-
და, ასეთ დილას უმდგროდნენ ჩვენი ბუმბუ-
რანი წინაპრები, ჩაბამდნენ ფერხულს და
გუგუნებდნენ მთებიც:

ოო, დილა, ო...

ციდან ჩამოსული ნათელი გარეოდა მიწას.
გაურკვეველი ხმები ისმოდა ირგვლივ — ხმები
წაფხულის დილისა.

თავკვეზე ვიჩი მიუძღვებოდა პატარა ბიჭს.
თან მიჰქონდა ბოსლის ტენი და მანქნით სავსე
ქილბეი. ასეთ დილას ჰამე მაწონი და გაცოცხ-
ლდები, თვალბები აგვესება ახალი ძალით და
იტაცებდნენ მანამდე, ვიდრე ამ მაწონივით არ
გაოთრდებდა შენი თმები.

თავზე შემოიწყო არჩილმა ხელები, ვადვილ
მეტრდში უღატინებდა ცივი ნიავი და
ისეთი შეგრძენება მქონდა, თითქოს დღეს
მოსულიყოს ქვეყანაზე მზის თვალკით ხუფთა
და ქანსაღი.

ოო, დილა, მოვ დილა, პერი დილა...

სულში ვადვიდა ქანსაღა წინაპარმა, თითქო
თვალბები არასოდეს დადლოდეს კიბხეთი, თავი
— ფიქრით და გული — სიყვარულით, მილიო-
ნებისაგან გაცვეთილი, მაგრამ მარად ახალი სი-
ყვარულით.

გზის პირას პატარა ბოსტანია, ხახვის კვლებს
შორის დგას ლამაზი რაქველი ქალი, თეთრი
თავშალი წაუტრავს და ახალგაზრდაა, როგორც
ეს დილა.

— დილა მშვიდობისა! — მიეყუდებოდა
ლობებს, — ადრე გამოსულხარ ხამე...
შე შელოდები?

ქალმა სხამაღლა ვაიციან, მორწონა ვაიცი
სითამამე და განათებული იტრით უნასუსა:
— რას მდეროდი? არსად გამოგია დილა-სი-
ხამზე კაცი სიმდერა! — თავშალი შეისწორა,
ჩამოშლილი თმა აიკეთა.

— დამბადებულს ვუნდეროდი, მადლობას და
შენს კოცნაზე ვოცნებობდი, დილას ვუმდერო-
დი და შენთან მოვდიოდი, — უთხრა არჩილმა.

— უი, შეხი კი დაგაყარე! — კისხებს ქა-
ლი, — ქმარი შეავს, შენისთანას ხისს ვასთ-
ლის.

და ხელიდ ანიშნა, კვლებს შორის მოახობტე-
და შავხალათიანი, შავი ბიჭი. მოდიოდა და
მოუსტვენდა. არჩილი რომ შენიშნა, სტვენა
შეწყვიტა, მიესალმა.

— დილა მშვიდობისა!
„მასზე დილა მოკვდებებს ალბათ, — გაუ-
ელვა არჩილს, — სხვა შემთხვევაში გამარჯო-
ბას მეტყოდა“.

— შიოლა, ეს კაცი მოხვს მაკოცეო, რას
იტყვი?

— ქვე აკოცებდი, შე ქალი, ამნაირ დილით
რა ჯობია კოცნას?

მერმე არჩილს მოუბრუნდა ვადიმებული და
პითხა, ხიდან მოსულხარ, საღ მიღობარო და
როცა გაიგო, გზაბნეული მგზავრი იყო, ხო-
ლო ქვეითი, სევში, ქალი კოვლებოდა, გულ-
წრფელად შეწუხდა და ამქარდა. ცოლს დაუ-
ბარა — ხაზეშე მოახაზირეო და მწვეარივით
გაღმობატა ღობებს.

— წავიდეთ, ქალი ამოყვანოთ! დაიხენეთ,
პური გატხეთ.

აღდაბნულმა, მოხამეულ ყანაში ტალღებად
ლივლივებს მტკაპანი. შიოლა და არჩილი
ღობესთან ართმევენ ხელს ერთმანეთს. ქალი
იღიმება და მზეც იღიმება პატარა ბოსტანში.“

შე აქ აღარ შეეუღლებია იმის დეტალურ აღწე-
რას, თუ როგორ მიიღო და უმასპინძლა შიოლას
ოჯახმა გვანცას და მირწას. ერთმა უბრალო
მხვენელ-მთესველმა კაცმა მართლაც მოხიბლა
ორივენი დაკბახილური, ვონიერი სიტყვა-პა-
სუხით, ფაქიზი იუმორით; გულწრფელობითა
და ხელვაშლილობით. აღნაშნავი იყო მისი
დამოკიდებულება ცოლთან — ოდნავ მოკილი-
კე და კვიმატი, მაგრამ ღრმა პატივისცემით გა-
მსჭვალული და შეფარული სიყვარულით სავსე,
უმწერდა მირწა მათ და ცხადლავ გრძნობდა
მშობელი ხალხის წყაროსთვალვივით მომჩქეფ,
სიკეთით ხაუსე გულს, ნიჭიერებას და ძველთ-
შეველეს ჯიშს, რომელსაც ერთი ქართველი
მწერალი „რასხას“ უწოდებს. ხისბლივით
დვინოს სხამდნენ „აღიქსანდროვლს“. და ჩანი
ეკსებოდათ მზისა და მიწის სინოყვით. ზარ-
ხოშში შესულმა შიოლამ ხარის რქა აწნია, მეო-

რედ ინება სტუმრების სადღეგრძელო. მსუბუქად, ღამიანად, გეტარებინოთ ცოლქმრული უდელიო, ძალიან უხდებლით ერთმანეთს, ასე ერთფერო რაგორ შეეყარათ ღმერთთან, თქვენი შვილებმა სულ ოქროსთმინი ბიჭები და გოგონები იქნებიანო და მიბეჯა და მიპყვა. რაღა თქმა უნდა, წამითაც არ შეგპარია ეტვი, რომ გვანცა და მირზა ცოლ-ქმარი არ იყვნენ, ამას ანკა როგორ წარმოადგენდა, მაგრამ ოღონდ მინდოთ თუ დატყვევებულა გვანცა, შევამჩნივდა, მუქად რომ შეუფაკლდა ხახვ და სეოარიოთ ხახვს თვალეში მიიპყრო მირზას — მიხსენი ამ გატირებენივანო. და მირზამაც იხსნა, დაიხარა, პირდაპირ ტურნებში აუცდა და თქვა: — გვანცა, დღეიდან ჩემი ღვთაებრივი ცოლი ხარ შენი!

ავტობიოს მიწურული იდგა, 1930 წლისა. გვანცა და მირზა სადღესხვალიოდ თბილისში გამოსამგზავრებლად ემზადებოდნენ. უხვად იყო მზე, სიმშვიდე, ნაქვანარის დაბნეული სურნელება და დადვირებელი სიფარული, მაგრამ იყო კიდევ ყრუ, ავისმომასწავებელი გუზუნის ელქანისა, რომლის კრატერიდან სულ მაღლედ და ამოფრქვეულიყო წამლეკავი, გამანადგურუნელი ღავა...

ახლოვდებოდა მსოფლიო ომი.

28 ავტობიოს საბჭოთა კავშირში ფაშისტურ გერმანიასთან 10 წლის ვალით დადო ურთიერთ თავდადუხსმტელობის პაქტი. მირზაზე ამან მძიმე შთაბეჭდილება მოახდინა. გონებით კი ხვედებოდა, რომ ალბათ ასე იყო საქირო, მაგრამ გულით ვერაფრით შეირიგებოდა კაცობაიბების დაძინობილებას. „პრავდაში“ ფოტო გამოქვეყნდა: ერთად დგანან სტალინი, მოლოტოვი, ფონ რინბერტი და ვილაც გაუსი. კმაყოფილებით ილიშებიანს.

ღიახ, ყველას ყველაფერი ესმოდა, მაგრამ ამისგან არაფერი შემსუბუქებულა!

სოლო მოვლენები ძალზე სწრაფად განვითარდა. 1 სექტემბერს მოლოტოვმა განაცხადა, გერმანიას-საბჭოთა კავშირის ხელშეკრულება საყოველთაო მშვიდობის საქმეს ემსახურებოდა, მაგრამ ორი დღეც არ გასულა და პიტლერმა მეორე მსოფლიო ომი დაიწყო, პოლინეთს დაესხა თავს.

სწორედ ამ ხანებში „კომუნისტი“ აქვეყნებს ცნობას:

საქართველოს საბჭოთა მწერლობის კავშირის პრეზიდიუმმა დაადგინა.

მიმდინარე წლის 25 სექტემბერს, თბილისში (მწერალთა სასახლეში), მოწვეულ იქნეს სრულიად საქართველოს საბჭოთა მწერლების მეორე ყრილობა.

დღის წესრიგი: 1. საანგარიშო მოხსენება საქართველოს საბჭოთა მწერლების კავშირის შეშაობის შესახებ (მომხსენებელი ამხ. ა. მაშაშვილი).

2. სტალინის სახე ქართულ საბჭოთა ლიტერატურაში (წ. დალიანი).

3. ქართული საბჭოთა კრიტიკის განვითარება (ს. ჩიქვანი).

იყო საორგანიზაციო საკითხებიც — ლიტერატორების და სარევიზიო კომისიის შესახებ და აგრეთვე, გამგეობის არჩევნები. გაზეთი იმასაც იტყუება, რომ ყრილობაზე დასასწრებლად ჩამოსულანა ა. ფადეევი, ო. ფორში, პ. ანტოკოლსკი და ს. მისანკოვი.

მაგრამ ამ ყრილობაზე იქნებ სულაც არ შემერტებინა თქვენი ყურადღება, საგაზეთო ქრონიკაში ერთ ცნობას რომ არ წავეწყდომოდა. თურმე ნუ იტყუეთ და 28 ოქტომბრის საღამოს სხდომაზე მირზა გელოვანი გამოსულა. იგი „ჩირდება ლიტერატურული ახალგაზრდობის საგრძნობ იდეურ-მხატვრულ ზრდაზე. მომხსენებელს შეუფაცებელი დაწერა წინადადებითაბის ისეთი მწერლები ვუსაზობა, როგორიც არიან ნიკო ლორთქიფანიძე, ი. გრიშაშვილი, დ. შენგელია, გ. ქიქოძე და სხვები“.

ესაა და ეს, ამის იტყუება გაზეთი, მაგრამ საბედნიეროდ, შოინახა მირზას გამოსვლის სრული ტექსტი, რომელიც მრავალმხრივად საინტერესო და გაზეთის მკრთალ ინფორმაციას ოღნავადაც არ შეესატყვისება. მომყავს ეს სიტყვა მთლიანად:

„ჩვენი სახელმწიფო ყოველთვის უდიდეს მნიშვნელობას აძლევდა და აძლევს ინტელიგენციის იმ ნაწილს, რომელსაც მწერლობა ეწოდება. არაჩვეულებრივი სიმნიშვნელობის გავლახვის დროსაც კი ბედისუფლება იცლიდა იმისათვის, რომ ეტრუნა მწერლობაზე, პოეზიაზე, ჩვენი ქვეყნის უდიდეს ისტორიულ-ლიტერატურულ მემკვიდრეობაზე.“

და აი, მწერლობის წინაშე თავისთავად დადგა საპატიო ამოცანა, რომ ჩვენი დიდი ქვეყნის უჩვეულო წინსვლა, ადამიანების გარდაქმნა-ამაღლება ახახულიყო წერით ხელოვნებაში. შესძლოთ თუ არა ამ ამოცანის შესრულება მწერლობამ, ამაზე აქ ბევრი ითქვა და მე აღარ შეგჩრდები. მე მინდა ჩემი სიტყვა შეეხოს მხოლოდ ახალგაზრდა მწერლებს, რომლებიც წინა თაობიდან განსხვავდებიან არა მარტო ახალგაზრდობით, არამედ მხატვრული აღდოს და შეგრძნების სიახლითაც.

ახალგაზრდა მწერლებმა, რომელთა უმრავლესობაც რევოლუციის შემდეგი თაობაა, უკანასკნელ ხანებში საკმარისად დიდ წარმატებას მიაღწიეს. მე შემშილია კონკრეტულად დავა-

1 დიდ მაღლობას მოვახსენებ მირზას დას, ქალბატონ როენა გელოვანს ამ სიტყვის მოწოდებისათვის.

თამარაზ მაღლაფერიძე
ცხრაბარა

საბელო ისეთი ნაწარმოებები, რომელნიც „ჩვენი თაობის“ ფურცლებიდან მისწდნენ მკითხველს და საქმაო ინტერესც მოიპოვეს. მაგ, რ. მარ-
გიალის „მირანგუსი“ — ეს შესანიშნავად დამ-
უშავებელი ხალხური ბალადი სვან მირანგუს-
ლად, რომელიც უკუზობამ დაღუპა, უჩვეუ-
ლო შთაბეჭდილებას ტოვებს მკითხველზე.
„ლეკსანდრე სავაის ლექსები სომხურზე“ „ცე-
ცხლი და ქანდაკება“, „ხასანი ჩვენია“... ლადო
ასიანიის „ნიკო ფაროსმანი“, „დასვენების
დღე“, „კალამბეტი გამოცენაზე“, „ფშაური
ბალადა“ და ა. შ. გაბრიელ ჭაბუნაშვილის ლექ-
სთა ციკლი „არაგვინა“, „ჭიხვები“, კოტე ხომ-
შაშვილის, ლადო ავალიანის, ნოველები და
სხვა, შეუძლებელია არ აღვნიშნოთ კარგ, დას-
რულებულ ნაწარმოებებს.

დღევანდელ ქართულ პოეზიაში (მე ვამბობ
ახალგაზრდთა შემოქმედების გამოცლებით,
რადგან, როცა ჩვენში ლაპარაკია პოეზიაზე,
არახოდე, ახალგაზრდებს არ ათვლიან) გამე-
ფებულია აღწერიითი, ხედვითი პოეზია, ზოგ-
ჯერ ფოტოგრაფიამდე დახული პოეზია. ლექსი
იწყება იმით, რომ ქვეზე-ქვა გლია, ხე დაგს
ქვითივით, ყვავილინ ქუყავინ, წინათ კი აქ საზი-
ნელბა იყო და აი, თურმე მზე ამოსულა, ყვე-
ლაფერი იოლად გაკეთებულა. მე შემეძლო
მაგალითები მომიყვანა ამა თუ იმ პოეტის ლექ-
სებიდან, მაგრამ არა დამს. ეს კია, რომ ასე
იწერება პოეზია დღეს, საერთოდ საქართველო-
ში. იმისათვის, რომ იყო სულის ინფინერი,
უნდა ვისიმე სულს რაღაც უინფინრო, ფოტო-
პლურათივით დახატულად საერთო სიხარული და
ხოტბა არავის არაფერს მისცემს, რადგან ყვე-
ლა გღებში ამას უკეთ განიცდის. ამიტომაც,
ამხანაგებო, მე ვფიქრობ, რომ არის საჭირო
კრიტიკა იმ ნაკლოვანებებისა, რომელიც აქვს
ჩვენს წინხვალს, როგორც სოფლის, ისე ქალა-
ქის მეურნეობაში. როგორც პოეზიის, მხატვრო-
ბის, ბელეტრისტიკის, ისე ცალკეობა ადამიანის
გარდაქმნაში. მწერლებმა, სახტობო პოეზია-
სთან ერთად, უნდა ეწერონ ყოველდღიურ
ნაკლოვანებებზე. ასე იქცეოდნენ კლასიკოსები,
ამიტომ მღეროდა შაშინდელი საქართველო
აქაისა და ქვაჭავაძის ხმებით. დაახ, ეს ახე
უნდა ხდებოდეს, მაგრამ დღევანდელი პოეზია
იწყება რომელიმე მომხდარი ფაქტის ხატვით
და თვადება ხალხურგო ხობით და ამიტომაც
თითქმის ყველა პოეტე ერთმანეთს გავს. რომ-
ელიმე ლექსს პოეტის გვარი რომ მოაცილო,
კაცი ვერ გავიგებს ვინი დაწერილია. ამის მიზე-
ზი, როგორც აღვნიშნე, ის არის, რომ კოლექ-
ტიურზე წერა, პოლიტიკურ და ეკონომიურ გარ-
დაქმნებზე წერა, ზოგს ისე წარმოუდგენია,
თითქმის არ შეიძლება ნაწარმოებში გამოჩნდეს
ავტორი-ინდივიდი, რომელიც ზოგადი სიხარუ-
ლის ნატურალურად გადაღების მაგიერ, დახა-
ტავს წრფელი შემოქმედის თვალთ. მაგრამ
ამაზე აღმათ ხსენები უკეთესად იტყვიან. მე

აქ მინდა შეგებდე იმ დამოკიდებულებებზე
რომელიც არსებობს ახალგაზრდობასა და
თაობას შორის. დამოკიდებულებაზე, რომელ-
მაც ამს. მაშაშვილის მოხსენებში საოცრად და
შოულოდნელად გამოიყენა.

ოდნავ დაკვირვებული თვალთ შეატყობს
ერთგვარ უკმაყოფილებას ახალგაზრდებსა და
კავშირის ხელმძღვანელობას შორის. ახალგაზ-
რდა მწერალთა ერთმა ჭკუფმა, მე ვფიქრობ,
მოიპოვა უფლება დაიბეჭდონ როგორც საყუ-
თარ, ისე სხვა ჟურნალ-გაზეთებში. მწერალთა
კავშირში კი შექმნილია ისეთი აზრი, თითქმის
ახალგაზრდობა მხოლოდ „ჩვენს თაობაში“
უნდა იბეჭდებოდეს.

მე ჩემზე ლაპარაკის რომ არ მერიდებოდეს,
ბევრ ფაქტებსა და საბუთებს მოვიყვანდი რე-
დაქციის უკემურ დამოკიდებულებაზე ახალგა-
ზრდებთან, აგერ ითხი წელია ვიბრქვი და „ლიტ-
ერატურულ საქართველოში“ დაბეჭდვა ვერა
და ვერ მოვახერხე. რედაქტორ, შილვა რადია-
ნი მიუბნება, რომ დიდი სურვილი აქვს დაბეჭ-
ქდოს, მაგრამ მე ამ სურვილში უკვე კარგა
ხანია იევი მუპარხა, ხოლო იემი ამხანაგების
კარგ ლექსებს ხშირად ასეთი წარწერით აქვს:
„დაიბეჭდოს უახლოეს ნომერში“ — ვ. ნატ-
როშვილი, „დაიბეჭდოს მომავალ ნომერში“ —
დ. ბენაშვილი, მაგრამ რადიანიან დაწყებული
ნიგურდის ხანა რატომღაც არ ირღვევა. თუ
ახალგაზრდის ლექსში ოდნავი ორიგინალობა,
ოდნავი გამბედაობა გამოხსენივის, არ ბეჭდავენ.
შილვა რადიანიმა ერთი აქტიური, თანამედრო-
ვე თემზედ დაწერილი ლექსი იხილს არ დაბე-
ჭდა, რომ შიგ ქართული მინა და საყაფის ხმა-
ლი იყო ნახსენები. რამე მიზეზი თუ ვერ იპო-
ვა, იტყვის: ამ ნომერში ცნობილი მწერლები
იბეჭდებიან და გამოაქვეყნებს ისეთ უშინაარ-
სო, ისეთ უკემურ ლექსებს, მაგარი გულია
საჭირო მათ წსახიობად.

შეიძლება ითქვას, რომ „ლიტერატურულ
საქართველოში“ ყველაფერი იბეჭდება ლიტე-
რატურის გარდა. შშრალი რეცენზიები, ინფო-
რმაციები, ქრონიკები, საუბიბოლო ანგარიშები
და ერთი-ორიც უნიკო ლექსი. დაახლოებით
ახე შეიძლება გამოიოქვას „ლიტერატურულ
საქართველოს“ შინაარსი. ენევე იოქმის ჟურნალ
„მნათობის“ შესახებაც. ეს ჟურნალი ნოველებს
არ კადრულობს და წლიობით ბეჭდავს დიდტა-
ნიას რომანებს, რომლებიც ცალკე წგნებად
უკვე გამოსულან ან გაუფილთან კიდევ.

კრიტიკა საქართველოში არახოდეს ყოფილა
თავის სიმაღლეზე იმიტომ, რომ არა ჰქონდა
გარკვეული მეტყიდებობით შექმნილი ტრადი-
ციები. ილია ჭავჭავაძე, სხვა საქმებთან ერთად,
ამხსაც აკეთებდა და ამიტომ მარტო იგი და
არჩილ ჭორჭაძე არა კმარა მემკიდებლობისათ-
ვის. ჩვენ საუკუნეში კრიტიკამ დიოწყო ჩამო-
ყალიბება, მაგრამ ჭერჭერობით პოეზიასა და
პროზასაც ჩამორჩება. ამიტომაც, რომ დღეს

უელანი მოცილობით კრიტიკის უფრო მეტად ანაღლებას, ხოლო ჩვენი კრიტიკოსები ან ანტიკრიტიკის ნათქვამის გადამღერებას ეწევიან კლასიკური მიმკვიდრების შესახებ, ან არა და, რომელიმე პოეტს ისე ხელაღებით აქებენ, რომ მკითხველი იძულებული ხდება ეს წერილები არ წაიკითხოს.

ზნორად გვხვდება ხოლმე გამოთქმა — „იგი პირველ ადგილს დაიჭერს...“ და თურმე არა მხოლოდ დღეს, არამედ „მთელს ქართულ საბჭოთა ლიტერატურაში“, ან თუ ასე არ სწერია, მაშინ ლანძღვას გვთავაზობენ: ავტორს თურმე „ხელს უშლის ცუდი ქართული და ცხოვრების უცოდინარობა, სიუფეტი, ფაზულის დარღვეულობა, ნატურალიზმი“ და მისთანანი. საერთოდ კი, თუ დღე ბენაშვილასა და ი. აბაშიძის თითო წერდეს არ მივიღებთ მღვდელთმამში, ახალგაზრდობაზე არაფერი დაწერა და ეს მაშინ, როცა ეუბნები „ჩვენი თაობა“ ავტორს მხოლოდ წელია გამოდის.

როცა მოხდება და დაწერება წერილი დღევანდელ ქართულ პოეზიაზე, წინა თაობის პოეტების კება-ღიღების შემდეგ, ხაღმე, ბოლოში, იპოვით სტრიქონებს: „ახლოსავე ტინდენტებს აწვდენებენ თავიანთ ბოლოდროინდელ ლექსებში უახლოესი თაობის ახალგაზრდა პოეტები“ (შემდეგ იწვება ხია, ოღონდ უმაჯალაფ ფრჩხილებში) და ყველა, ვინც წერდეს დასწერს, სულ ერთია ვინ იქნება, ვალდებულია თვლის თავს ხაზი გაუსვას ჩვენს უცოდინარობას, აბსოლუტურ უცილობას და ასე შემდეგ.

ამხანაგებო, საანგარიშო მოხსენებაში ვითარება ისეა წარმოდგენილი, კაცი იფიქრებს — ესენი ახალგაზრდა მწერლები კი არა, მწყეხებიცა უცოდინარო. რატომ მგონია ა. მანუაშვილს, რომ ახალგაზრდებმა არაფერი იცაინ? რომ კალამი ამოურჩიათ და მწერალთა სახალხოში დაბოლილობენ? რაკი ასეა, უნდა გავახსენოთ პატრიარქული ამხანაგებს, რომ ახალგაზრდა მწერლებიდან, რომლებსაც მოწინავეს უწოდებენ, უმრავლესობა უნივერსიტეტს ან ამთავრებს, ან დამთავრებული აქვს. ზოგი მათგანი ასპირანტურაშიც მუშაობს და რუსულიც გარდა, იცის ერთი-ორი ენა. ქართულივით თუ არა, ისე მაინც იცის, რომ დედანში წაიკითხოს ის, რასაც ზოგ-ზოგები ინიანაშვილის თარგმანში კითხულობენ. აქ შეშველი პარალელურიც კი გამოველი, შედარება გამკეთებინა ახალგაზრდისა და ცნობილი მწერლის მიერ ერთი და იგივე თემაზე დაწერილ ნაწარმოება შორის და თქვენთვის თვალნათლივ მიჩვენებინა, თუ როგორი მდარია ის აზრი, თითქოს ახალგაზრდობა არაფერს აკეთებს, მაგრამ ვიშოვ, პატრიარქულმა მსმენელებმა ეს ყოველივე იმ ყოყლონიობას არ მიაწერონ, რომელზედც ამდენს ლაპარაკობენ პირდაპირად და ქარაგმულადაც.

შე ვამტიკებ, რომ მანუაშვილი არასწორად მიუღვა ახალგაზრდობის საქმის. აქტიურობის კარგი მწერალი ბრძანდება და ისინი გრძნობენ, ვცემთ თუ არა პატრეს მათ შემოქმედებას, ან პირიქედნებს. პირიქით, წუხელ, მოხსენების შემდეგ, ყველა ახალგაზრდა იმას ჩიოდა, რომ ისეთი მწერლები, როგორები არიან ნიკო ლორთქიფანიძე, დემნა შენგელია, იოსებ გრიშაშვილი, გერონტი ქვიციანი და ზოგიც სხვა, რომლებიც ისე ახსენა, თითქმის შემოხვევით მოაგონდა, რომ ისინი არსებობენ და დააყუდრდა — რატომ წარმადობთ.

ამხანაგებო, ჩემი თაობა რევოლუციის შემდეგ დაიბადა. ჩვენ ახალმა დრომ გავაზარდა და არ გვეყოფინის ის ხელაღებითი საყვედურები, რომელიც ზნორად გვენებს, რადან ყველა ჩვენგანი ერთი პერიტი ვსუნთქავთ. ჩვენ წარსულიდან არაფერი გადმოგვყოლია, წარსული ჩვენ ლენინობით ვისწავლეთ და იე ვამბობ ჩემი ამხანაგების სახელით, რომ ჩვენ მართო ლექსის მწერლები არა ვართ, იმ მომენტზე ახალგაზრდა მწერალთაგან, რომელთა გვარებასც უსამართლოდ აქცევენ ხოლმე ფრჩხილებში, საში უკვე ფრონტზეა და იბრძვის, როგორც წითელი ლიტერატორი. და თუ სამშობლოს დასაქირდა, ჩვენ ყველანი მზადა ვართ თავის დახადებადა!

აი, ასეთი გახლავთ მირზა გელოვანის ხიტყვა. არ შეუადგები მის გამოწვევლივით განაღვას, ვფიქრობ აქ ყველაფერი საქმაოზე მტერი სიცხადით არის ნათქვამი. ისეთი სიცხადით, რომ ყრბობაზე დახსრე ზოგორი გვაშს მესხე, მოუნებულად ალიყურად მოხვდებოდა უსათუოდ და ყრბობის მსვლელობის უამს დამბარის დაცლასავით ვახმანდებოდა, ასეც იყო ნათქვამი! ყველა ნიშნის მიხედვით ჩანს, რომ ლიტერატურაში მოსული ახალგაზრდების ერთ, ნიჭიერ ნაწილს მომეზრდა, ყელში ამოუვიდა „გაშა-ვაშას“ გაუთავებელი ძახლი, კომპეზურ-ემპირიული მერიტობობა და გადაწყვიტეს საჭაროდ განეცხადებინათ ეს, ხოლო საამისოდ უკეთეს დროს და მომენტს როდისღა იშოვნიდნენ? რაღა თქმა უნდა, მირზას ხიტყვის შინაარსი ფრემიწვევით იცოდა თვითელმა მათგანმა, არც ისაა გამორიცხული, რომ სიტყვა, ერთგვარად, კოლექტიური აზრის ნაყოფიც იყოს და ამდენად იგი, თუ შეიძლება ითქვას, მანიფესტის ძალას და მნიშვნელობას იქნის. ძირს უსუსური, უსწიკო ფორტოგრაფული პოეზია! ძირს ლიტერატურული ბოზობები და მათი ქედმაღლური, უსულგულო დამოკიდებულება ახალგაზრდობისადმი! ძირს უცივი კრიტიკა! არ არსებობს უფროსი და უმცროსი თაობების ლიტერატურა, არსებობს ერთიანი ლიტერატურა, რომელსაც თანაბარი უფლებე-

თამარაზ მალაგაზერიძე

ცხრბატარ

ბით ქსინან ყველა თაობის წარმომადგენლები. გაუმარტოს ანთ ლიტერატურას! აი, თეზისები ამ ე. წ. „მანიფესტისა“ და ცხადია, აქ არაფერია ხადავო, საქამათო, ან მიუღებელი. ახალგაზრდებს სრულიდაც არ ავიწყებდნენ, რომ არსებობდა გალაკტიონის, ნ. ლორთქიფანიძის, ვასილურდიას, გ. ქიქოძის, დ. შენგელიას და სხვათა ლიტერატურა, არამითუ ავიწყლებოდათ, აშკარაა, რომ მათთან სულერთად იხტებოდა ლექტურალური ერთობისკენ დაუცხრომლად ილტვოდნენ კიდევ. საერთოდ, ეს თაობა, მიუხედავად მძლავრი ნიჭიერებისა, არ იყო მომხრე ძველი ფორმების წერტვისა, პირადად, მამაპაათა კანონიერ შემყიდრებებადაც მაინდათ თავი და თუ მაინც მძაფრად იბაღლებდნენ ხმას, მხოლოდ იმ მედროვეთა, მამებელთა და უაღბნიშქნელობა წინააღმდეგ, რომლებიც, ნებისით თუ უნებლიედ, ქართულ მწერლობას მრუდე გზისაკენ ექაიებოდნენ, და აქ იხინი, კიდევ ვიმერობ, უსათუოდ მათილები იყვნენ! ბრც ის იყო შემთხვევითი, თავისი სიტყვის აძლოს, მირჩა რომ მოავგონებდა ვისაც ჭერ არს: ჩვენ რევოლუციასთან ერთად დაბადებული თაობა ვართ, ამ ეპოქაში ვავაზარდეთ, წარსულთან დაშორებულება ღენინიშით ვისწავლეთ და თუ საჭირო იქნება, უწყობაწინოდ დავდებთ თავს ქვეყნისათვის. ამიტომ ნურაფერს გვაძაღლით და ქედმაღლურად ლაპარაკს თავი დაანებეთო. ხსენებულმა თაობამ მართლაც დაამტკიცა, რომ მისთვის სიტყვა და საქმე ერთი იყო, რომ „საქართველო იყო მათი ხალციანი სახელი“.. სულ მალე მირჩა და ლაღო ასათიანი ჭარში გაიწვიეს, ხვებში სხვანიარად აორბა, ტანჯვა და შოაშოი ცხოვრებამ და ამ უნაჭიერესი ბიჭებიდან დღევანდლაშდე მხოლოდ რამდენიმემა მიაღწია...

ემ, მძიმე დრო იყო, მძიმე და ძნელი! მთელი ამ ყრილობის მანძილზე მირჩასთვის ყველაზე სახიარულო მაინც ის გამოდგა, რომ ყველოდნენ, შვე სმოკინგში გამოწყობილმა, ელდგანტურმა და თითქო უკარება ცინსტანტინე გამსახურდამ გააჩერა, ხელი მაგრაღ ჩამოართვა და ხაზგახიით უთხრა: „მეამა, ჭაბუკო, თქვენი გამოსვლა, მე შეტლებისდაგვარად თვალს ვაღვენებ თქვენს მუშაობას პოლუზიში და კმაყოფილი ვარ. მოხარული ვიქნები, თუ ასეთი შეურიგებელი და უკომპრომისო დარჩენით ბოლომდე!“ ამით დამთავრდა საუბარი, მაგრამ მირჩაზე მაინც წარსულოდელი ვაღვენა იქონია, რამეთუ ერთხელ კიდევ აშკარად იგრძნო სისხლ-ბორცველი ერთობა წინა თაობის ლიტერატორებთან. ეტყობა, არც ბატონ კონსტანტინეს გადავიწყებია მაშინვე წუთიერი შეყრა ამ ქვერ, ცინსტრტვლა, პოეზიით ანთებულ ჭაბუკთან. ვაიღვას ხანი და იხინი კვლავ შეზღვებთან ერთმანედნს, აქედრად მოსკოვში, კურსკის ვაგზალზე, მაგრამ მირჩა მაშინ ჭარის. კაცის ფორმაში იქნება გამოწყობილი — ვინ-

ტოვითა და კატელოკო. თუმცა, ამა...

დამთავრდა ყრილობა. სიტყვების მთელ იმ კორიანტელში, ალბათ ყველაზე მნიშვნელოვან იმ იყო, რომ ნიჭიერმა ლიტერატურულმა ახალგაზრდობამ შეაფირო, ყველას დახანხად და გახაგონად წარმოაჩინა თავი. ამიერიდან, მავანთა და მავანთ, ენადათ თუ არ ენადათ, ანგარიში უნდა გაეწეათ მათთვის და მიგვით მინაგებელი! აი, ახლა კი, ნამდვილად შეიძლება დაწვებულიყო რთული, გარნა ძლიერი შინაგანი ხიხარულის მომგვრელი გზა დიდ ლიტერატურაში, მაგრამ როგორც იტყვანო ბოლშე, კაც ბოლოს და დემოკრატი იცნეოდო. ოქტომბერში მირჩა და ლაღო სავალდებულო სამხედრო სამსახურში გაიწვიეს და დედ-დედზე ელოდნენ გამოაჩენებას. როგორც ირკვევა, სწორედ იმ ხანად მომხდარა ფრიალ ხანტერესის შეხვედრა და საუბარი ჭაბუკებისა გალაკტიონთან, რაც ცრცლადა აქვს აღწერილი ბ-ნ ნიკა აფაშვილს თავის წიგნში, მაგრამ მე მხოლოდ იმ ეპიზოდებს მოვიტან, უშუალოდ მირჩას რომ ეტება.

რუსთაველის პროსპექტი. ხალაშო. შემოდგომა. ჭადრებთან წყაპუნით ცვივა ყვითელი ფოთლები. ნიკა აფაშვილი, ალიოშა, ლაღო, მირჩა. გალაკტიონი ოდნავ შეჩარხსმებულია. ალიოშა მოკრძალებით მიჩხაღმა და მიმართა:

— როგორ ბრძანდებით, ბატონო გალაკტიონ?

გალაკტიონმა წარბები შეტყარა, ქუთუთები აახამხამა, ალიოშას გადმოხედა და უთხრა:

— ვწერთ, ვწერთ ლექსებს — ცამ ქუზილი დაიწყოს! არავეს უნდა, მაგრამ არ შევშინდებით...

უფროსებთან ყოველთვის მორიდებული, მაგრამ ახლა ხალხიან გუნებაზე მყოფი მირჩა, სწრაფად მიუახლოვდა მას, გულზე ეამბორა და შუბლს ბუტბუტით წაეტანა:

— აი, ამ ხელმა დაწერა „მე და ლაშე“, ამ გულში შთაიხაზა „მოაწმინდის მთვარე“, ამ შუბლიდან გადმოიღვარა „ლურჯა ცხენების“ ჭაღოსნური სიტყვები! — შესძახა მან.

გალაკტიონმა ბავშვურად დაიმორცხვა, მირჩა ხაკოცნელად არ მიუშვა და ოქროს კოჩორზე ხელი გადაუსვა.

— ო-ო, გცოდინა? — ღიმილოთ უთხრა, — ლურჯა ცხენები, ჩემი ლურჯა ცხენები... ერთობ ეფემერული რამ ეგონათ. იცო, ძამიკო, ეს დეკადენტობაო, სიმოლოსიტებს მოჰპარაო, და კიდევ, ვინ იცის, რა არ მოჩინახეს! რა ჭირლა მოსაპარავი თქვენს გალაკტიონს? ეს ქართულია, წმინდა ქართული! ავთანდილი როგორც ცხენზე იჯდა, არ იცით? ლურჯაზე! პატარა კახს ლურჯა ცხენი ჰყავდა. ბარათშვილის მერანცი, მგონი, ლურჯა იქნებოდა. და, ხომ გახსოვთ, ჩვენმა არსენამაც ლურჯა ცხენი რომ გაავე-

გამოაჭენა? ზოდა, შე! მით მოვბარე და მივბაძე: შერა რაღა ვინდათ? ვანა არჩენს და ბარათაშვილი დეკაღინტრობს იყვენენ? ან კიდევ ერეკლე და ავთანდილი — სიმბოლოისტები? როგორ იტყვიან თქვენ?

ტრუნბუე ხელი მიხვ-მოიხვა (მაშინ გრძელ წერის არ ატარებდა), ვაზონი გაღათელა, ცაბხვს შემოუარა და ზუნქებიდან გადმოვქვაძა:

— იაღონი მაშინ მოკვდის, ოდეს ვარღმან იღამუნაროს ვერცვაღელ რუსთაველს და ვაუ-მარჯოს ამ რუსთაველის პარსიკეტს... ესაა პოეტების ვარსკვლავთსავალი გზა! შენ მირზა ჰქვია, არა?

— დიხ, ზატონო.

— მირზა... მირზა... — ორჯერ ძლივს გახაგონდა ჩაიდუღუნა გალაკტიონმა, — მირზა არაბულია, სიტყვის თავში „ზატონს“ ნიშნავს, ბოლოში „ზატონისთვის“, სვანი ხარ, ხომ?

— წარმოშობით კი, ისე — თიანეთლი.

— დედ-მამა ცოცხალია?

— ცოცხალია.

— შენ გარდა თუ ჰყავთ შვილები?

— ერთი ვაჟი და ორი ქალი.

— შეხედე შენ? — წამოიძახა გალაკტიონმა,

— ხაიცივობა, ხაიცივობა! სვანეთი, თიანეთი... მთების შვილი, მირზა... ზატონისთვის... — ახ-

ლა თვისთვის იმეორებდა იგი და აღარავის ამჩნევდა ვარემო. შერე თითქოს გამოფხიზლდა და კვლავ მირზას მიმართა: — ლექსი, ლექსი... წერეთ ლექსები, კარგი ლექსები! სულის ამოხდომამდე წერეთ! ყველაზე მთავარი, სათქმელი არ დაგელოთ და გქონდეთ საკუთარი სამყარო, რომელიც არაფრით მკავდეს ნამდვილს, მაგრამ რეალური კი იყოს... ესაა პარადოქსი, ან წინააღმდეგობა დიალექტიკური, მაგრამ ესაა ჩემი შემოქმედების საიდუმლოება. ლექსის სტრიქონებში ტრეგარაფის მავთულვით განუწყვეტლივ უნდა გუგუნებდეს ცხოვრება...

— ყველაზე დიდი გენია ფანტაზიაა, — განაგრძობდა იგი, — ფანტაზიის შერანზე მჭდომი ყველგან იმგავსურებ.

ეს სიტყვები ხმადაღლა თქვა და კვლავ შემოუარა ცაბხვს.

— პოეზია და პოეტობა, ძამიკოებო, გატანა-ბურთითაა. აბა, შე, აბა, შე, ვინ მიიტანს ლელოზე! ვინ შივა პირველი. ესაა შეჭიბვრება, მხოლოდ თანაბარ მტრტქესთან, ტოლებთან ერთად. თუ დეკარდნილები მოგდევნენ უკან და მაშინ გახსნარი ყველას, რა ბიჭობაა, ან რა საინტერესოა?

ხმამაღალი ლაპარაკი შეწყვიტა და ჩურჩულ-ში გადავიდა, თითქოს ჩვენთან აღარ იყო და ვერც გვაშინებდა. ზოლოს გამოერკვა, მხრები შეარხია და იდუმალი ხმით ჩაკვიტობს:

— ხომ გახაოცარი, არა? ვანა არ გოცებთ მუდამ ერთ ადგილას მდგომარე ხე, შეუჩერებლად მსრბოლი მდინარე, მოსიარულე ცხოვე-

ლი, მოლაპარაკე აღმანი, ვარსკვლავებიანი ცა და კიდევ რამდენი რამ? აბა შეხედეთ, ხე ხელს დგას, მდინარე მიდის, ხელ მიდის... არაბი-ჭავჭავი არა აქვს. ხე უფრო ეგობსთა თუ მდინარე?

ფეხის თამაშით ვაიარა რამდენიმე მეტრი, უცხად შემოტრიალდა და შესძახა:

— „მარსელიოზა!“ რუდე დე — ლილი... რი-ფულის ქანდაკება ეტუაღის ტრიფოვალურ თაღ-ზე... „მარსელიოზა!“ დელაღლიუზი და ლუი-ზა მიშეღი რომ მღეროდნენ პარიზის ქუჩებში. პერ ლაშეს! პერ ლაშეს! — იმეორებდა ის დუღუნით, — ძამიკოებო, დაიწყო მსოფლიო ომი. ევროპას ვადევნარა მიხი შვიი აჩრდილი. მიტლერი უახლოვდება პარაზს. მალე გადაი-ღებს სურათს ეიფელის კოშკის ფონზე. დაე-ცემა პარიზი, ჩემი პარიზი რა ქნას მაშინ გა-ლაკტიონმა? თქვენ რაღას იზამთ, ოქრობი-ებო?

— ჩვენ გარში მივდივართ, — უთხრა მირ-ზამ, — მე და ლაღ უკვე გაწვეული ვართ და აღზათ მალე გამოგვიძახებენ.

— ყოჩაღ! აბა შე, თქვენ იცით! — უთხრა მათ გალაკტიონმა, — წადით, წადით და თუ ბრძოლაში მიიღებთ მონაწილეობას, თქვენს ბიოგრაფიას უკემგებს დაწერენ“.

იმ საღამოს შემდეგ მირზას აღარ უნახავს გალაკტიონი. აღარ უნახავს, მაგრამ სამუდამოდ დამახსოვრდა გენიალური ოსტატის მიერ თითქო შემოსვვით და უნებლოდ მოცემული გა-კვიტობა: „სათქმელი არ დაგელოთ და გქონ-დეს საკუთარი სამყარო, რომელიც არაფრით მკავდეს ნამდვილს, მაგრამ რეალური კი იყოს“. ამ ერთ შეხედვით მარტივ სიტყვებში გახაო-ცარი მკაფიოვით იყო დაფორმულებული არ-ხი და თავიებურება პოეზიისა, ხელოვნებისა საერთოდ. მირზა გრძნობდა, აშკარად გრძნობ-და, რომ ცოცხვ და, თვითონაც მისწვდებოდა დიდ საიდუმლოს, მის წინაშეც განიხებებოდა უთვალავი ფერით ამეტყველებული სამყარო. ამის ნათელი დასტურება სწორედ იმ ხანებში დაწერილი მშვენიერი ლექსები „შუაღამისას“ (გულიაშვილისხადაში მიძღვნილი ზაღადა), „ზა-ღადა ვარძიის მშენებლისა“, „ჩემი თუმნიანი“ და ზოგიერ სხვა, მაგრამ საქმე ის გახლდით, რომ დღითიდღე მწილდებოდა, შეუძლებელი ხდებო-და პოეზიაზე ფიქრი — ომი კარს იყო მომდგა-რი და ერთხელაც, შინ მისულ მირზას სამხედ-რო კომისარატის ყვითელი უწყება დახვდა მაგიდაზე. ელოდა, კაი ხანია ელოდა ამ ყვი-თელ ფარატინას, მიხი ყოფნა-არყოფნა რომ იყო დამოკიდებული, ელოდა, მაგრამ ახლა, როცა ხელი ატრიალებდა, გულზე ხალღამად გადაეუღა მწარე სინანული. ჰარიანი საღამო იყო, ქარი შეუბრალებლად აძარცვავდა ხეებს

თამიშურას მაღალზმარძმ ცხრბპარბ

შემორჩენილ ფოთოლთა ნარჩენებს. მირზა ქუჩაში გავიდა და ანგარიშობილად გვანცას პინისკენ აიღო გეზი. გვანცა „ვერაზე“ ცხოვრობდა, „ლურჯი მონასტრის“ ახლოს, პატარა, უზოიანი სახლში. გამვლელები მეჩხრად ჩანდნენ. შავი ღრუბლებილი წარბაგნილი ცაზე მულად გაიკრთომებდა და ისევ იმალეობოდა, თვარე, მთელ ქალაქს თითქო ჩუქში ზრინდა ჰქონდა შემდგარი, უფრო ზუსტად, ასე ენებებოდა მირზას. აჰ, მალე იგი დატოვებს ამ სულის სიღრმემდე შესისხლსორცებულ ქალაქს, წავა, გადაიკარგება სადღაც, მღვრიე შორეთში, ვინ იცის, იქნებ სამუდამოდაც კი. ნუთუ ქალაქი ისევ ეცხოვრებს, როგორც აქამდე ცხოვრობდა და არაფრით დაიმჩნევს უმირზობას? ღმერთო, რა მწარეა ამაზე ფიქრი!.. ფანჯარაში შუქი ლიკლიცებდა, მირზა მივიდა, რკინის ვიხობებს მოეწიდა და შეიკნო შეიხედა. გვანცა ტრიაუმოსთან მიმჭდარიყო, ოქროსფერი ნაწნავების ტვერი გვეშალა და ზანტი მოძრაობით ივარცხინდა. „წადით, წადით და თუ ბრძოლაში მიიღებთ მონაწილეობას, თქვენს ბიოგრაფიაზე პოემებს დაწერენ“, — ვახსენდა მირზას ვალატიონის ნათქვამი და მწარედ გაეღიმა. ამ გოგოს პოემები კი არ უნდოდა დაღუპულ მირზაზე, არამედ მოცხადი მირზა — სულით და ხორციით ჭანხალი და ძლიერი. როგორ დაუძახოს ახლა და როგორ უთხრას — მოვიდა სამუდამო განშორების სათითო? როგორ უთხრას? იქნებ გობია, რომ საერთოდ არავის შეატყობინოს წაშვლის ამბავი? არც მშობლებს, არც და-ძმას, არც ნათესავებს, არც ნაცონომ-მეგობრებს და არც გვანცაზე. ტყუილად რატომ უნდა შეაშულოთ და ააფორიქოს ისინი, წვა და, თუ დაბრუნება უწერია, დაე, მაშინ დაღვაროს სიხარულის ცრემლები, ვანშორების ცრემლის დანახვა ნამდვილად არ ძალუძს მირზას, ეს კიდევ უფრო გაუმძაფრებს მარტოობასა და მიუსაფრობას... ნეტავ, რა დემონი ჩაუძვრა გულ-გვანცაში? რამ მიაღებინა ეს არადადამიანური გადაწყვეტილება? ერთხელ კიდევ შეავლო თვალი გვანცას თმებსა და მხრებს და, ის იყო, გამობრუნდა კიდევ, მაგრამ რაღაც ძლიერმა, შინაგანმა ბიძგმა კვლავ ფანჯარასთან მიაგლო და დააკაუნებინა. გვანცა ელღანაკრავივით მოვარდა, ფანჯრის ორივე ყური გამოვლიწა სარქაროდ.

— მირზა? შენი ვირიმი, რა კარგია, რომ მიხედვი. ახლავე გავიდებ.

— გვანცა...

ბაუზა

— მოხდა რამე?

— მივდივარ, გვანცა.

ბაუზა.

— მერე მე? — ჩუმად ამბობს გვანცა.

გავიღოს ხანი და მირზა არაერთხელ გაიხიენებს ქართან თბილისურ ღამეს, თერთმეში გამოწყობილ, თმაგაშლილ გვანცას და ურუანტე-

ლისმომგვრელ წაურჩილებებს: „მერე გეზი უკვლავი იხე იყო, როგორც ერთხელ იქ, ბალ-მასკარადზე და ეს ლექსიც თითქო თავისით დაიწერა: „მივალ, ზუის ზენა ქარი, შემსისინებს სეროა, მიმაქვს შენგან ნარქარი დიმილი და სვედა. ზეცა შავად გადაღვნი. ცას ვინ მისწვდეს დაბურღულს? მენსისი შენი ნაზი კენესა: „მირზა, მირზა, დაბრუნდი!“ ქარში ასგზის დაცილილა მკერდი, შენგან დაქრილი. წინაც შენი ახრდილია, გულშიც — შენი ახრდილი!“

ჭერ ლადო ასათიანი გამოეთხოვა საქართველოს.

„და აჰ, პირველი ნოემბრის საღამოს ყველანი საღვურზე აღმოჩნდით. რაღაც ფორმალობის გამო, მირზას წასვლა რამდენიმე დღით გადაიდო. დროებით ისიც გამოვლენილთა მარაქაში აღმოჩნდა. ყველაზე მეტად ამან დაწვეტა ორივეს გული. უკანასკნელ დრომდე ეგონათ, ჭარში ერთად ვიქნებოთ...“

გამომშვიდობებამდე ორივენი ერთად იყვნენ, ხუმრობდნენ და იცინოდნენ, მხოლოდ ძველებურად აღარ უბრწყინავდათ თვალები. განსაკუთრებით ლადო იყო დაღონებული, მარტო წასვლა ეძნელებოდა. როცა ყველანი გადავიწყვიტეთ და მირზამაც გადაკოცა, ბალღივით დაიმორცხვა, რაღაც სიტყვების ბუბუბით დაიწყო, მკაფიო ლაპარაკი გაუჭირდა, სიტყვებს ხელები შეაშველა და ბაერს მოუპატიოდა. ხმაში თრომლავა შეეშარა და კანკალი ატუტდა ისე, როგორც ლექსის კითხვისას მინახავს. მატარებლისკენ წელმოწყვეტილი წვიდა. როცა ვაკონის ფანჯრიდან თავზე გაღმავალა, არც ლოყები ჰქონდა შეფაღული და ცალი ყურბი, აღარ აბილილებოდა, როგორც იცოდა ოდნავი მღელვარების დრისაც კი. სიქსიქებდა შემოდგომის ცივი ქარი, ფანჯარასთან მდგარი ლადო მაგრად იხვედა უფლებ კაშხს!.. — მოგვითხრობს ნიკა ავაშვილი.

ამ დროისათვის ლადო ასათიანი უკვე მძიმე ავადმყოფი იყო და რატომ გაუმჩნედათ ამის მიხედვრა სათანადო სამედიცინო დაწესებულებებს თბილისში, მართლაც რომ გასაკვირია. თენახებოდაც არ გასულა და იგი უკვე დაბრუნეს, როგორც გამოუხადებარი ჭარისკაცული საქმისათვის — ავადსახსენებელი ქლექს უკვე დაეწყო მისი ფილტვების ხვრა, ნიშან-დობლივია, რომ მირზაზე ფიქრი და წუხილი თან წაყვლიდა ლადოს და რუსეთიდან იწერება: „მირზა უკვე წახული იქნება და შეიძლება ახლა ფინეთის ომში იყოს. ნეტავი იმას ჩემს მდგომარეობაში ყოფნას, ბრძოლებში მირჩენია. იქ ვუკაცობას მაინც გამოირჩენს კაცი. გამომიგზავნე მისი მისამართი, წერაღეს მივეწერ“. დაახ, მირზა უკვე წახული იყო, მაგრამ არა ფინეთის ომში, არამედ ხარკოვეში დეპუტობდა სამხედრო განწვალას. ხოლო ელდრემის თბილისიდან გავიდა, ლადოს გამწაურების შემ-

ღებ, ფიქრითა და ეკეთ ალხაგებ რამდენიმე დღის გაღვება მოუხდა. გარტყნულად ყველაფერი მშვილ და ნეტადღებში კადაპირში მიედინებოდა, სინაღდღებში კი დრო ისე გაიწვლია, როგორც შენდებულ კინოკადრებში ხდება ხოლმე, აღმანები წელა ლაპარაკობდნენ, ნედა მოძრაობდნენ, ქუჩების რიტმიც თითქოს ერთი-ორად შენდებულა იყო. ჩანს, მიწასაც ეწვია და სხვებსაც უნდოდათ, რომ გარემო ღრმად და საბოლოოდ აღმედილიყო მისი სულის ფსერზე. და მინც ამხანაგებს, შეძლებისდაგვარად, თავს არიდებდა წახვლის წინ. ცალკე ერჩივნა ყოფნა, მხოლოდ გვანცას ვერ იშორებდა და არც გვანცას შექმლა უმისობა. სიტუვაც არ სძრავდნენ სიყვარულზე. არც განწორების სიმწარეზე ამბობდნენ რამეს, მაგრამ ღამღამობით, სულით-ხორცამდე ჩახუტებულნი, მღვდარტ ცრემლებით სტიროდნენ და წვეარდაღუბნული ვნებით ეღვრებოდნენ ერთმანეთს. როდესღა მოუწევდათ კვავად ერთად ყოფნა? ანდა, საერთოდ მოუწევდათ კი? იღვენებოდა, დენბოდა, თვალდახელშევა ქრებოდა აზრი არსებობისა. იყო წუთები, როცა მიწას ღამის გაკვივებინა ფიქრს: „სად მივდევარ? რატომ? რისთვის? რა დამჩინია იქ, საღვაც, გადაკარგულში?“ ამ დროს მჭიდროდ ბეჭედა მკლავებს გვანცას, კბილს კბილზე აპერდა, რათა კვნება, ან უყირილი არ დასდენოდა და მის გაშლილ თმებში სახეჩარგული, მაგრად, მაგრად ზუჭავდა თვალებს. ერთხელ კი, ასეთი უცნაური რამ ეშმანა:

„სამინელი გრიგალი ქრდა, შოლტავდა ხტებს, შიწას აკრავდა. წვიმას და ზოშაკალას ღამის წაღვაცა მიღამო. იწყო ჩიტების გუნდმა შოღენა. ერთ გუნდს მეორე მოსდევდა და განუწყვეტლად ისმოდა მათი საწყალობელი თივლი... თეთრი ქალწული, რომელსაც გვანცას სახე ჰქონდა, შეუბოვრად მოაბიჭებდა ფეხშიშველი ტრიალ მინდორში, თვალს არ აშორებდა აპორგებულ თავანს ზეცისას. მის გრძელ, გაწეწილ თმას ქარი აფრიალებდა. უძვირად განათდა მთელი მიღამო. წვიმის ცვრები ეღვის ისრებად იქცენენ, მუწარადიანი ცეცხლის კაცები გაჩნდნენ, თეთრ ქალწულს შემოერკაღენენ, ხელი დასტატებს და ცისკენ ზაიტაკის, „რას სჩადით, რაზე ვინა ხართ, რა ხელი გაქვეთ მაგასთან?“ — მთელი მსოფლიო მიწას უყირილი, მაგრამ პირი მსხვილი მკედილ აქვს ამოყერილი, მუხლები ეკვრებოდა, პირქვე ემხოზა და ტირის... აი, კოღვე საკვირველები: შოღის, მოღდინება აუარებელი გროვა აღმანათა, ქალი, ბავშვი, კაცი, მოხუცი, ბრმანი, კოჭლიანი, საპყარნი. მოღინა და ღნავინა: „ღვთის გულიანთვის, მოიდეთ მოწყალება“. და კვლავ დაეშენენ ხელმახვილიანი და მუწარადიანი ცეცხლის კაცები, თვალთაგან ცეცხლს აკვებდნენ და ჰკოღდნენ მეღვარე ხმით: „სიკვდილი

მაგალი ერთიც არ გაუშვია ცოცხალი ქვეყნად ვაება მაგათგან არი გაავლეთ მუსრის“ ღმრთისუფლისა მძესრავენ უმწყეთა. გაღებინა, მუღდინა ტყეშიაღვინა კენების სმა ცხა სწვდება, სისხლი წყალივით იღვრება... თავწარდაცემული, შიშით თმაცხურტანული მირზა გარბის, არ უნდა უკან მიხედვა, აღარ ძალუბ ამ ცოლო-ბრალით სახე ქვეყნის ცქერა, მაგრამ ვერ იქნა, ვერ გააღწია ერთმანეთში არეული ხაღბლის კრებულებად. ისმის ბარ-ნიშინა და წერაქვის წყაუნი, საღვლებს თხრინან, საღვლებს აქვსამინათვის... ტრიალ მინდორზე ორი ბოძი მოჩანს, თავში ერთი მოკრით ვაღბნადული.

- ეს რაღა?
- სასრჩობელია.
- ახროგენ ვინენს?
- დაბა, აგერ, ჭალათები.
- რა დაუშავებია?
- კაცთა შორის სათნოებასა და სიყვარულს სთესავდა!

და მირზამ დაინახა: მუწარადიან ცეცხლის კაცებს თეთრი ქალწული სახრჩობელის კიბეზე აშავდათ. ის იყო, ის, ამაყო, წარბშუხრებული, სტეტაკი და სათო. ჭალათებმა ბინძური ხელები ჩასჭიდეს, წაუღვენენ უფულისკენ. თვალთ დაუხენელა მირზას: „შუაღ მე სიკვდილი, ვიღვე მაგის დაბრჩობას ვნაბავ!“ — უყროდა და მიარღვევდა ბრზოს, — „არ გაგნებები არ დაგანებები!“ — ყველამ მას მიამყრო იმედის თვალა და სწორედ იმ დროს, როცა ჭალთს ყუღლი უნდა სცემოდა, ცეცხლის კაცმა გამეტებთ დაპყრა მაცოცხლის. ნეტარ საღბუნად ჩაქსმა ალტაცების ღრიალი სიკვდილის წინ:

— გაღარჩა, გაღარჩა თეთრი ქალწული! სამჭტრ გაწეწა თოკი!

ეს უცნაური ზმანება თითქო უტყვი ნიშანი იყო. მირზა მკაფიოდ, ერთხელ და სახუღამოდ მიხვდა, რომ ქოქმანისა და ექვიანობისათვის გახანის მიცნა ახლა წნეობრივი დანაშაულის ბაღდალი იქნებოდა. დაბა, იგი უნდა წახულიყო იქ, საღვაც კაცთა შორის სათნოებისა და სიყვარულის მთესველი თეთრი ქალწულის არსებობას საერთოზე ემუქრებოდა და დაეცვა იგი, თუნდაც საყუთარი მაცოცხლის თასად. ეს მისი ვალი იყო, წმინდა ვალი — ქართველი მამულაშვალისა და ქარაველი პოეტისა. ვალი დაამინათა ვაღდმის წინაშე! წახვლის წინ, როგორც ვაღბანგ ბერუკელი გაღმორგვცემს მას უოქვამს: „მინდა ჭარისკაცის ხიფათიანი ცოხვრება ვანვიცდო და ვინ იცის, დღეი გრიგლის მონაწილევ გავხედ. თუ ცოცხალი დაებრუნდე, მანამ ჩემს ლექსებს მეტა სიმართლე და გამბედაობა ექნება“.

თიმიშურაზ მბღლაშვირჩიმ ცხრბაბარა

ვედარ დაბრუნდა!

კაცობრიული სინიდიხისა და სიუვარულის სიმბოლოს, თერთი ქალწულის გამოხსნას მაცილის ბელიდან უწვდვავი მსხვერპლი დასქირდა და მირზაც ერთი იმ წმინდა ტარიგთავანი იყო. ვინ გააცილა მირზა სადგურზე? როგორ? რა უთხრეს, ანდა მან რა უპასუხა? დილა იყო, თუ საღამო? იქნებ წვიმა, ან ქარი დათარეშობდა ქუჩებში? დაი, ეს ყოველივე, მკითხველმა უნარისა და სურვილისამებრ წარმოიდგინოს. ხოლო თმაგაშლილ, თვალტრებლიან გეანცას შერჩა ფურცელი, რაზედაც გაკრული ბელით ეწერა:

„უპველა მოკლე და ქერა თმის ნახვით გამახ-

სენდება თმები -- შოლტები როგორც კრებულნი და, როგორ არ მინდა, მაინც მივლევდე! მიხრევი გშორდები, ახე სთიშავდნენ ძველი წლადრება ან ფურცელს და იკროსთმებთან, ქარმა დაგლიჭა ყველა აურები და შეწვდ დარღვი დამთენებია. მგზავრი ვარ, შეწვდ ფიქრებს ვუნდები და ანრდილებთან თამაშს უყენებელს... მე დავბრუნდები, ჰო, დავბრუნდები, მე შენა თმები დამაბრუნებენ“.

და ეს გახლდათ მირზას უყანასკნელი ლექსი, დაწერილი საქართველოში.

ემსელონი დიპირა.

ნაწილი III

„იმ საღვან სსუვაგი ძველს დაუახსკაჰსნენ“

(1939-1944)

გაფთრებული ომის გენია, ძველი ენგეივა ყვეთელი ფერის, გაღეფთა მგწამულ ზეცას, რომ შოიტიანოს დღე მწარე წერის.

გალაბტონი

თავი მესხრა

I

1940 წლის 12 მარტს, სსრ კავშირის პირველი მოწვევის უმაღლესი საბჭოს შექვესე ხესიაზე, მთავრობის პოლიტიკის შესახებ მოხსენება გააკეთა საგარეო საქმეთა სახალხო კომისარმა. მოხსენება მიწნად ისახავდა იმდროინდელი საერთაშორისო ვითარების ფართო სურათის მოცემას და მის გამოწვევლილივი ანალიზს. ტონი მოხსენებისა სარკასტული. იგბნობა, რომ სახალხო კომისარს ზურგს უმაგრებს შეიარაღებული, უწარმწარის სახელმწიფო. ეს ის დრო ვახლავთ, როცა ფინეთის ომი დამთავრებულია, „მანჩრქაიზის ხაზი“ ვარდვეულა, ლენინგრადის მიადებარე ვიბორჯის მხარე სამხედროდ დეკავებული, ხოლო ფინეთთან დაღებული მომეგებიანი ზავი. ფინეთ-საბჭოთა კავშირის ომმა ათასობით საბჭოთა და ფინელი მემარტ შეიწერა, რომ აღარაფერი ვთქვათ დაქროლებზე. მაგრამ საქმე მხოლოდ ამით როდი თავდება: საგარეო საქმეთა კომისარს აშკარად, ყოველგვარი დამლომატიური დემარშების გარეშე ჰგმობს ინგლისსა და საფრანგეთს — გერმანიას ომი რად გამოუხსნადლო, ხოლო ბურჟუაზიულ რუმინეთს მირდაპირ ეუბნება, რომ სსრ კავშირი სულაც არ არის გულგრილის ბესარაბიის საქიოხის მიმართ. ამ დროისათვის, რუმინეთში გაუგებარ ვითარებაში გამქრალა საბ-

ჭოთა სრულუფლებიანი ელჩი — ბუტენკო, უნდა ვიფიქროთ, რუმინეთი გაიგებს, რომ ასეთი რამების მოთმენა შეუძლებელია! — აცხადებს საბჭოში. ბოლოს, იაპონიასთან ურთიერთობის საქიოხსაც ეხება: იაპონიის მთავრობამ ვაჭრობა გაგვიშარტა — სახალხო მოგვიდეთო, აგრამ ძალიან ცდებიან, თუ ჩვენ ვაჭრები ვგონართო ამ განცხადებას დარბიისცილითა და მქუხარე ტამისციმით ხედება. ერთი სიტყვით, მერში ომის სუნე ტრიალებს და ყველა ჰკვათაშყოფელმა იცის, რომ საშიშროება გერმანიიდან მოდის.

შემტევი განწყობილებანი იგბნობა დიტერატურაშიც. კრიტიკოსები მოძღვრავენ და ჰკუას ანწალიან მწერლებს. მაგალითად „დიტერატურული საქართველო“ (1940, №15) აქვეყნებს წერილს „ლითკმაყოფილებისა და ევროტიკის წინააღმდეგ“, რომლის ავტორიც, ახალგაზრდა პოეტებს ისტორიზმითა და ევროტიკით ჰარბ გატაცებას უყიენებს. „საწყალ ნიკალაზე“ და სამიჯიტნობზე სიმღერით ველარავის გაოცებს. იმდერებს ამაზე და ვათავდა, — წერს იგი, მაგრამ აქ როდი მერდება, ახალგაზრდა პოეტებს დეკადენტობაშიც დებს ბრალს. მწეული მისახვედრი არ არის, ვინც იკულისხმება „საწყალ ნიკალაზე“ ლექსების მწე-

რალში, ეს რაღა თქმა უნდა ლაღო ასათიანა, მაგრამ გვარი არ არის ნახსენებში, სამაგიეროდ, მწერალთა კავშირში გამართულ საქალაქო კრებაზე, სადაც წკითხულა იქნა მიხსენება — „საქართველოს საბჭოთა მწერლებს კავშირის შესწავლა და მწერლობის ამოკრები“ — პირდაპირა გაერთიანებული ლაღის უშუვენიერების ლექსი — „რა დამაფრთხილებს შენს ლამაზ თვალს“, გამოცემულად სიმბოლისტურიად იქვე წერია შედეგი ფრანკ — „ამავე მანვე გალობს (ე. ი. სიმბოლისტურზე — თ. შ.) მირზა გელოვანი ლექსში „უბის წიგნიდან“. და მოხობილია სტრუქტურა: „ადგება როგორც თორის არემი, ჩემი ოცნებას ჩემი წაგდება“... მისხსენებში „გაცამტვერებელი“ და „მიწათან გასწორებულია“ კ. გამსახურდიას ახლად გამოხული ისტორიული რომანი „დედოსტატიკოსტანტიის საჩვენებელი“ და უარსმან სახარის შეგონებანი ავტორისეული მსოფლმხედველობის იდენტურად არის გამოცხადებული... შთავარი კი მაინც ისაა, რომ ექსპემა უწყის — რა მანქანებო, მირზა გელოვანი სიმბოლისტთა და დეკადენტთა რიგებში მოხედვებს და თუმცა ბოდღერისა და ბლოკის მიმდევრად გამოცხადება მგონი სირცხვილი არ უნდა იყოს, ამ დროისთვის, მსგავსი კვალიფიკაცია უფლებდარ ლამაზად-ორგანიზაციულ უარსხად გახლდით მირწული. მაგრამ, ჰქონდა საფუძველი ლაღო ასათიანისა და მირზა გელოვანის დეკადენტად მითითებებს? ანაზ არავის დაავადებდა. ვერც თავის იმარჯლები — ანდა, ძალიანაც რომ მოეწოდებინა, როგორ უნდა მოეხერხებინა ეს შორეულ ბარკოდან მირზას? სხვას რომ თავი დავანებოთ, ფიზიკურად არ ეტოლა საამისოდ. აი, რას წერს მამისა და დესადმი გამოგზავნილ ერთ-ერთ ბარათში: „დახვეწების დღეები აღარა გვაქვს. თითქმის 13 საათს ვმეცადინებთ ყოველდღე. თავი ვერ ამიდა, წერილიც ვერ დამიწერია“... სხვებთან ერთად ისიც ვრწმობს, რომ ომის საფრთხე მოახლოებულია, ცდილობს კარგად მოეწადოს, სწავლობს შოფრობას, დეზინურას მართვის უფლებას, „თუ წახვლია (ონში), ბარემ მომზადებული წავალ, არაფერი გამიჭირდება. ზოგი ჭირი მარტებელია და, თუ კარგად დავრჩი, შოფრობაზე შემიძლება და გამოცდილებაც. პირველი გამოზადდება, მეორე კი ცხოვრებაში უფლებდარა“, — წერს ამ სტრუქტურებს და იქვე უმატებს: „გაგზავნი ლექსებს, რომლებიც მოკაბერებ და დავწერე, მიუხედავად ყოველდღეურის საშინელი დაღობისა და როგორ წერია, რა ვითარებაში? „ვეწერ დასვენებაზე, ვწერ ძილის წინ, ან კრებებზე, თუ ისეთ ადგილას მოვხერხებ დაქობა, თავმჯდომარემ რომ ვერ შემიშნოს. ვწერ დღურად დღემისას — დაქონებული და უძლია“, აი, ანთ პირობებში უხდება ცხოვრება, მუსოლია და ფიქრი პოეზი-

აზე მირზა გელოვანს ზას შედეგად, რაც 1930 წლის ნოემბრიდან საცვლელბულია სახელდროს საბჭოთა საქართველოში იქნა გაწეული. გაუძირდა, ძლიერ გაუძირდა ცხოვრებას მეცხრე წელს შევხვება; უცხო ადამიანებთან ურთიერთობა, ავტორისეული დავაწინილი ბრძანება-მოთხოვნათა შესრულება. ვიდაცის უხილავი ხელმა თითქო გაუწევირავი ბედონდი ჩამოაგდრა ცხადერ, უზაკველ თვალებზე, ხოლო გონება ავტორისეული გამოუთქმა, რათა მთავარულივით მექანიკურად ემოძრადა, ხოლო მოქმედებისათვის ქუთა და განხა ან მიეყოლებინა. მთელ ბატალიონთან ერთად იწვა თავიანთი წარმადელები უახლოესი უახლოესი ორსართულიანი ნარზე, გაუხსნობას დებოდა, ვარჯიშობდა, ფეხმწევიბილი, სიმღერ-სიმღერით მიდიდა სახადლოში, მერმე სამწყობრო მომზადება, მერმე ტაქტიკური მომზადება, მერმე იდურ-პოლიტიკური მომზადება და ათასი სხვა წერაღონის თუ მსხვილმანი და ასე მიხედვდა დღეს დღე. გრძობები გაუხსნედა, ფიქრი დავაწევირავი, გარეგნული სტრუქტურით, სრულიად არაფრით გამართობდა რუხმანარაინი, ერთფეროვანი მახსიგან და კარგა ხანს ცალ-ცალკე კი არ ხედავდა მათ, არამედ ერთ მთლიან, უფორმო, უხსნო სტრუქტურად აღიქვამდა. საეპო დრო გვიდა, ვიდრემის ამ ერთფეროვანი, რუხი მანიდან კონკრეტულ სახეებს გამოარჩედა და დაიანახოვრებდა. მანამდე კი თვითონაც ამ მთლიანობის ერთი თემა შეადაგენდა ნაწილი იყო, მეტი არაფერი და თუ მაინც გამოირჩეოდა მათგან, მხოლოდ იმით, რომ გულში, ნაცრეწერილი ნაღვერდალივით უბუტუტავდა მაღლი პოეზიონა. აგრეთვე, ღრმად შეფარული ოცნება იმაზე, რაც დარჩა იქ, შორეულ და ხანუფარ საქართველოში. ნამდვილადამიანადაც მხოლოდ მაშინ ვრწმობდა თავს, როცა პოეზიის ნაღვერდალი გაუღვავებოდა გულში, ანდა საქართველოზე დაფიქრების საშუალება მიეცემოდა. ერთხელ, „ნარადში“ უოფინის დანიცხული მწუვრავლივით მოსწერდა ლექსი. ჰეგმების ლექტურე ჩამოქდა, „ვერტოვკა“ იქვე მიუხუდა. უბის წიგნი ამოიღო და წვერწეული ფანქრით დაწერა: „შეხედეთ ჩემ გულს, ათასგანს ნაგობს, ქარმა, დამემ და სიცივემ აცრა. თქვენ როგორ სუთუთა ყვავილზე ამბობთ ჩემი უხილავი ცემულობის ნაცვლად. მე მხოლოდ მახსოვს, ქარი უღბინოდ მიაკანებდა ბედს უბატრონოს, თქვენ უხილავი ცემილოდ, ო, უხილავილოდ, პო, უხილავილოდ სტყუობ, ბატონო. ხომადი ჩემი ცალღებს ქაფიანს არც შევლას სთხოვდა, არც სთხოვდა შესლას. მე მაქვს უხავყო ბოლოვანა და ერთადერთი ამით ვარ ჰეგმანად“. ელექ-

თამიშობს მალაშვირძე
ცხრატარა

ტროზკიზმზე დაკიდული თალღუპიანი ნეთურა ანაოებდა ზემოდან და ბნელში მქიხებდ ილან-დებოდა ქვემეხების ცივი ღელუბნი. მირზას თითქო უყვარდა კიდევ ისინი, რამეთუ მათ პატრონად, მომველლად და დამცველად შიამინდა თავი. ახლა, ლუქსის დაბადებამ თითქო სულადღად დააცარიელა და განტყარათა, ლაფეტზე მიიკუწა და ის იყო ოდნავ წასთვლინა კიდევ, რომ სერჟანტი „ნარიადრიკებთ“ არსონ გურჯიითა და ვაჟტ ოზმაილოვითურთ, წამოადგა თავზე. ეს სერჟანტი ერთი გულდარძო ვინმე იყო, ბევრი ხელჟვეითა უღვროდ ჰყავდა დაბრაყებულნი, სტაქებულა საყუთარო ძალაუფლებითა და ქვეშევრდომთა უმწერობით. მხოლოდ მირზას ვერაფერი მოუხდებოდა, საშინლად აღიზიანებდა მისი ჩუმი დამოუკიდებლობა, შუმთხვევასა და მიზნის ეტება, რომ ის იც სხვებივით მოეტბნა, დამორჩილებინა. ახლა კი მიწეზი თვალწინ ჰქონდა, დანაშაულზე წაწერული მირზა გაქმული იდგა მის წინ და მორჩილად იმხმენდა სამხედრო ტრიბუნალზე ვარდების მუჭარას, მტკრამ როცა სერჟანტი მა მართლაც საყუთარ სტაქაში გარჩნო თავი და დედის გინებაც გაღმობარქვია, მირზას თვალთ დაუხმელად, მკლავი მოკლად გაიქნია, ღრანქო ლეწა და დათხლიშა მიწას. მოხდა სამხედრო სამსახურისათვის წარმოუდგენელი რაში ჭარისკაცმა უფროსს ხელი გაარტყა ეს იმდენად უჩვეულო, იმდენად დაუშვებელი იყო, რომ მიწაზე თავდაგალი და რის ვაივაგლახით აზრზე მოსული სერჟანტი ვერც კი ზედებოდა, რა უნდა მოეშოქმედებინა სხასსუხოდ, მაგრამ მირზამაც აღარ აცდია მოთქარება, გულახსობრში ხელი ჩავდო, ახლოს მიითარია და ჩაუსიხინა: „იცილდე, ხმა თუ ამოგალია, კრინტი თუ დაგიძრავს, იმწამხვე ყელს გამოადრავ და მერმე გინდაც დამხვრტონს ვაიზე? გაიგე, მეთქი?“ „გავიგე“ — ამოილულულუდა სერჟანტი და მართლაც შვენიერად მიხვდა, რომ ამ ბიჭთან ვაგლახად მოქცევა თავს წააგებინებდა. გაიჟმდა, პირში წყალი ჩაიგუბა და ბოლოით გასივებულმა, შესაფერის დროს დაუწყო ლოღინი. მირზამ, რაღა თქმა უნდა, კარგად იცოდა სერჟანტის მჭვარტლანნი გულას ამბავი და ყოველთვის ეტლდა ზურგში დარტყმას დანისას. ავი სწერდა კიდევ რუსუდას: „ახლა ახალი ნაკრები მოვა და შევდევაც თუ აქ დავჩრჩი, შეიძლება ეს საქმე აღარ მიიჩქმალოს. ხოლო თუ სხვებთან ერთად მეც გამგზავნენ რომელიმე მხარეს, ეს იქნება იმის ნიშანი, რომ მე მიშველა ჩემმა კარგმა ავტორიტეტმა, რომელიც მონდომების გარეშე დავიშაბურე“. სახედნაეროდ, ყოველივე მშვიდობიანად ჩაიარა და მირზა სამხედრო ტრიბუნალს თუ არა, ხანგრძლივ პაუტტაბტს ნამდვლად გადაურჩა. „ყოველისშემძლე მთავრელმა“

განსადედლისაგან ისნა, ხოლო დევიზი: დილა მწყალი ააშორა.

სწორედ ამ დროს, 1940 წლას განაფულზე, სხრ კავშირმა ბესარაბიის გაშათავრულლებული კომანია განსაორციელა, რომელშიც მირზას დივიზიაც მონაწილეობდა. ასე რომ, სერჟანტის საქმე“ ნება-უნებლით დაიწვეებას მიეცა. ახლა კი ის მინდა მოგახსენოთ, რომ ჩვენამდე მოღწეულია მარზას ნარკვევი, რომელიც სწორედ ბესარაბიის დღებშიადაშია მიძღვნილია და რომლის აქ მისხომაც, ვფიქრობ, არ იქნება ზედმეტი:

სამხედრო შოფრის დღიურიდან
 ...ჩვენი ნაწილები ყველა ერთად დაიჭრა. სულ წინ ტანკების კოლონები მიდიოდნენ, მერმე — ჩვენი. მე მყავს თანაშემწე, პატარათვლებიანი ყავრა — ვაჟტ ოზმაილოვი. იგი ჩემზე სამი წლით უფროსია, მაგრამ ისე საოცრად ღელავს, თითქოს ბავშვი იყოს. მუხლებში შაშხანა ჩალღა და იცქირება წინ სახვარისაკენ.

კაპიტან ზაიცივის ბელმა ნაჭერმა ყვითელი მა ალაშმა გვანიშნა, რომ დაქარულყავით. მე, მოულოდნელად ავუსვი მუხრატუს ფეხი და ისე მოვსხლავი მანქანა, მაღლიდან უამაყოფილო ბუფუნნი შემომეხმა:

— ეი, შოფერი, რას შვრები?
 აქედან იქება ბესარაბიის მიწა-წყალი. ჩვენს ტანკებს მიუღწეათ რუმინეთის სარცა. გააუღლიათ ჩვენს მძიმე ტანკებს და მათი ნავალი ზღაპრული დევიების ნამუხლარებით ატყვია შავ მიწას. რუმიენლებს ტანკაწინააღმდეგო მხრიალები გაეთხარა, მაგრამ ვახურებული მანქანები ზეღ ადვილად გადააბრუნეს წვენმა ტანკისტებმა.

ჩემს მანქანაზე ოცდაექვსი ამხანავი ზის წყვან მუხრარადანი ვაყავები ისე განაბულან, თითქოს არ იყენენ. სპილომტრი ორმოც დაათს მიჩვენებს. გვხვდებიან პატარა ხოლულები, ღარიბულად ჩაცმული ადგილობრივი მცხოვრებნი ხელებს გეკრწენენ, დიმილით გვაცილებენ. გლეხები ჭულმობდილინ დგანან. ყველა მათგანს ჩვენდამი თანაგრძნობის ნიშნად მკერდზე წითელი ნაჭერი მიუტრავს. აი, ცნობილი ბორჭლოს სტეპები: გზის ორივე მხარეს გაყოლებულია ბოსტნები, ეენახები და ხეხილის ბაღების ქარავნები. ცა სწორედ ისეთია, როგორც ბარის საქარელოში. — მადრში დგას ზღვისა და მინდვრის სურნელცა.

ეს ადგილი შემავრთებელი ხიდი იყო სამხრეთ-დასავლეთი ქვეყნების ევროპასთან. შუაეკროსისა — ბაღჯანეთთან... ვისი უღელი არა სდგმია ამ მხარეს...

აქედან შორს არ არის კარპატების მთები, ალბიდან მომავალი დუნაი გამოივლის სამხრეთ კარპატებს, რწყავს ზემო უნგრეთს, ბავა-

ჩიის ტუის გამოვლით კი შეიერთებს პრუტს და ბესარაბეთს მისხდეს საზღვრად, ვიდრე შავ ზღვამდე.

დღუნი ინტერნაციონალური მდინარეა. ვენა, ზუდაგეშტი, ბელგრადი და უაშარეა დიდი თუ პატარა ქალკი აღმოუცენება დუნაის და და უმშვენიერება თავისი ნაპირები.

ზოგი ბესარაბეთს დუნაის წყალგობით იცნობს. ზოგიც ბესარაბეთის წყალგობით გაიცინო დუნაის, ბოლო დროს მის ნაპირებს აფარებდნენ თავს ყველა ქვეყნის უსამშობლონი. აქ მოდიოდნენ რუსეთიდან, პოლონეთიდან, გერმანიიდან. კომუნისთვის ახლოს ერთი ქართული შემება. იგა და ჩვენს ნაწილებს ათავაღიერებდა, ქართველებს ეძებდა თურმე. უღვაშებზე მიმავალი გუმანი (არც მას მოუშორებია უღვაში) და რუსულად შემეკითხა:

— კაცობილი ხარ?
— ქართველი ვარ...

ვაღარიბა კაცი, კანინში მოძვრება საკოცენელად. მე გამოვითხე ვინაობა: „ქუთათარი“ გამოვდა — ასე უწოდებს თავისთვის. 1906 წელს წამართლია საქართველოდან, რეაქციას ვამბობს. რევოლუციის დროს კოტოცკის პარტიზანებთან უბრძოლდა და როგორღაც ჩაჩრჩინდა ბესარაბეთში. მუხეწება მანქანიდან გადავიდა და სახლში წავიყვ. ასე მკითხებდა საქართველოზე, ათათქის საქართველო ერთი მიხი შეზობილი კაცი იყოს.

— როგორა საქართველო? რას აკეთებს, მის ვეცაცვალ?

ცნობისმოყვარენი შეგროვდნენ. ადგილობრივი მცხოვრებნი იღიმებან, რომ მათთვის გაუფხვარ ქართულ ენზე ვლაპარაკობთ. ჩემი ამბანები კი კმაყოფილნი არიან, რომ მე ეიოხენე „ზემლაკი“. ყველა ხელს ართმევს. თვალღმის ცრემლები უბრწყინავს, ლამის მტე ამტიროს მისმა სიხარულმა.

გვს ვაგრძელებთ. იგი ხელს მართმევს და არ ვიცი რაზე მიხდის მადლობას წწორედ ისე, როგორც იცან იმერეთში, მანერებიც კი არ დაუჯარავს იმერული. თითქოს ოცდაათობრები წელი ბესარაბიეთში კი არა, იმერეთში, საჩხერეთი ეცხოვრას.

— ამბანავო ამბანავო ამბანავო — ეს ხიტუვა განსაკუთრებით ისმის ბესარაბეთში, — ამბანავო — გიტუვის კაცი და ხედავ, თვითონვე უკვირს, როგორ ამოდის მისი ბირიდან ასეთი ლამაზი ხიტუვა. — ამბანავო — გიტუვის და ვაწუმდება, თითქოს ამ ერთ ხიტუვაში თქვა ყველაფერი, რის თქმაც იგი ათასწელი ამოად წვალობდა.

მე თხილბში მუყავა ნეცნობს მოზუცი, წელში ოღნავ მოხრილი შერშანანი. საოცრად პატიოსანი და კეთილი კაცი იყო. იგი ნიამზობდა, როგორი ძალა აქვს ხიტუვას აქ, ხადაც აკრძალულია იგი. თანაც წუსილით შენიშნავდა, რომ

ჩვენ, ახალგაზრდებს არ გვენმის ხეთი ხიტუვი მნიშვნელობა, რადგან ჩვენთვის თავისუფლება ისეთივე თანდაყოლილი ბედნიერებაა, როგორც სიღამაზე.

ბესარაბეთში მაგონდება ახლა შერშანანი, როცა ჩინებთი შემოხალი ვანზე ზერევაი მოვა ნებთან, ან ჩემს ამბანავთან, ქოხზე დაეკრუნება და კანკალით, სიხარულით ცრემლმორეული წამოიძახებს:

— გამარჯობა ამბანავო!

— გამარჯობა, პორტუკის სტეპო, გამარჯობა, ათისი წლობით დაძინებულო, დუნაის და პრუტის ნაპირებზე დაზრდილი დეპო და მძე. ზოი... მე მოვდივი, რათა თქვენ იყოთ ბედნიერნი, ახალგაზრდები და ძლიერნი. მე მუჯს დედა საქართველოში და იგი ამაყებს, როცა ვაიფებს, რომ მე მოვიდა აქვენითან მე მუჯს მამა, რომელიც ვუკაცობას დამიწუნებდა, სხვა ბუბასილია მანქანებს რომ ვაქსროო ჩემთვის და პირველიმ შეგხედავოდნენ თქვენი. ჩემს ქულზე ვარსკვლავი მიკრული და ელვარებს ბესარაბეთის შურზე. ჩემს მანქანას რადიატორის სახურავთან დაუფუნე პატივა წითელი დროშა, ბესარაბეთის ქარმა უტეხ თბილი იგი და აქანავებს სწორედ ისე, როგორც ახალი-სის სახლებზე გადმოიკედლენი ქანაობენ დროშები.

აქ, ახლავ, ხადაც უნდა იყოს ზამქაქალი ბრძოლაში დაღუპულ ძმავა სახალულია. მას ხედით, მეგობრებო, ჩემს მანქანაში და წავიდეთ ძმავა სახალდასზე. მე მინდა ორიოდე ყვავილი მიფუტანო გამარების ხსოვნას. კომუნისო.

ლამაზ შენობებს ასურავს ცი უღამაზესი. ქურჩებს არ ეტევა ხალხი. მანქანები სელო მობრაობენ. ჩემს წინ ტანების კოლონი მიდიდა და შერჩრდა. მანქანა ერთი მაღალი შენობის წინ შევამერე. ქალები შემოვიტვივინე. ერთი მათგანი, ძალიან თამაში და ლამაზი, შავბიანი, შავგრემანი გოგონა მოეფუდა კაბინის კარს, ხელი ჩამოართვა და მთხოვა მიმეკვარსკვლავი, რომელიც მე მერკლით ვტარებდი. ჩემი ხსეული გაეღენილია უღადესი სიხარულით. თხოვეთ თუნდაც ჩემი სული და მე დაგიბოხოთ, ოდნედაც თქვენ იყოთ ბედნიერნი... მე მოვისხენი ვარსკვლავი, ორიოდევი ვიღიმებთ... თითქოს ძველმა მეგობრებმა ვიპოვეთ ერთმანეთი. მან მომიშვირა მაღალი, სიცოცხლთ სავსე მკერდი. ჩემი თითები ეხებთან მის ნაზ გულისპირს. ვგრძნობ — გვითლდება, თითქოს ბავშვი ვყოფ. მინდა რას გადამეკიდა ეს უჩაღანი? როგორც იქნა დაამარე ვარსკვლავი მის მკერდზე. მადლობა გადა

თიმიშურავ მალღამურნიძე
ცხრატან

მისხდა, ხელნათიდან ამოიღო ავტოგრაფი და ძალით მოაპარეს ხელში.

ნელა დაიძრა ჩვენი მანქანები. მე ვხედავ მისი ხელის უნაწებს განახლებადობებზედ მოძრაობებს. ჩემი თანამგზავნი — ვოტო იმპროვიზირებული კონსერვატორი — ვოტო იმპროვიზირებული კონსერვატორი და სხვადასხვა მღერის უფროსად.

ლამით შენ ვიკტორიან ჩემი თვალები, ვარსკვლავო ჩემო და დღისითაც შენ დაგეგმე ამოღო. მოციმციმე ლამის ხარ, როგორც იმედო, შორს — როგორც ვასავლელი გზა, და შენ ერთადერთი რომ იყო ცახე უფრო ძვირფასი იქნებოდი ჩემთვის.

მოხუცო შერმაზანი ამ წერილს ქალაქი ზო-ში ვწერ. შვ ზღვას აქვს დასავლეთი ნაპირი. დასავლეთიდან დუნა ერთის, მის მარცხენა მხარეს კი გაშენებულია ეს ქალაქი, სადაც ახლა მე ვიმყოფები და თქვენ მაგონებდით.

როცა ჩვენი არმიის განმთავისუფლებელი ვოვნი კარბატებს მივტყა, როცა ცა დაფარეს საბჭოთა თეთიმიწიანეებმა, როცა ჩემი მანქანა მოდიოდა აღტაცებული ხალხის ტალღაში შორის, ისეთი გრძობა, მქონდა, როგორც ძლიერ ექნებოდა ხაყაძებს, როცა ათავისუფლებდა საქართველოს.

ამ წერილს ამ კალმით ვწერ, კონსილიუმში შევფარებინა, შევკაბინა გოგონამ რომ მარჯვა და თუკა ჩემს სიცოცხლში პირველად ესედავადი ბედნიერებით სახეს მის თვლებს, იგიც ისეთივე ძვირფასი იყო ჩემთვის, როგორც თქვენ — თხუთმეტი წლის წაცნობი და მეგობარი.

ამხანაგო შერმაზანი მე ბესარაბეთში ვისწავლე სიტყვის ფასი

1940 წელი
გაზაფხული.
ბესარაბია.

ეს ნარკვევი უფროდასდებია როგორც ლიტერატურული ფაქტი და უფრო მეტად, როგორც ისტორიული დოკუმენტი, მაგრამ უფრო მაშინ ბანტიერებს აღბათ მანაც იმითაა, რომ მირზას რომანტიკულად აღწევებულ განწყობილებებს ვეიმედავნებს. აშკარაა, გველპარაკება ჭარბისკაცი, რომლებსაც ჯერ არ უფნობია დენის კვამლი, ყურები არ დასკდომია ფუფასური ბოშებისა და ქვემეხების ავბედითი გრუბუნით, ჯერ არ უგრძნვია სხვისი, თუ საკუთარი სიხსლის მწუხარე გეზო. სულ მალე, ამ ნარკვევს ხალხთან, კისკას ტონს დადი რამბდროინდე-ლი ლექსებას ტრაგიკულა ისტორიკობით შეცვლის, მანამდე კი მირზას ძალიან უნდა, რომ სტენებული ნარკვევით საქართველოს ლიტერატურულ ცხოვრებაში ჩაერთოს და მისი აქტიური მონაწილე იყოს. მე ვამოგვივანე რაღაც დღეულის მავგარა ბესარაბიაზე. ძალიან

მინდოდა მისი დაბეჭევა, — წერის რატიკული ერთ ნარკვევს. სული მფრთხედა: „იქნებ...“ დაც ნარკვევის მავგარა. მე დრო არ მაქვს იგი კარგად დავეწერო და ლიტერატურულ ცხოვრებას შევადარო. ყოველ შემთხვევაში, თუ მოგვიწონება, მიიტანე „ლიტერატურულ საქართველოს“ რედაქციაში და დაბეჭდვინე. სათაური თუ არ მოგვიწონოს, შეგიძლია შეუცვალო და დაწერო რამე სხვა თუნდაც „სამხედრო მოვარის დღიურად“.

მეტი არაა, რუსულანი შეასრულებდა ძმის თხოვნას, მაგრამ ამჟამად გამოურკვეველი მიწვევების გამო, ნარკვევი ახლად დაბეჭდილია. და საერთოდაც ცოტა არ იყოს, გაუგებარია იმდროინდელი ეურსაღ-გაზეთების რედაქტორთა დამოკიდებულება მირზას შემოქმედებასთან. იგი წვალობს, ჭახილობს, რას ვინაჩრობით პოულობს ღრის წივისათვის, ავანგარის ლექსებს, ოცნებობს პატარა კრებულის გამოცემაზე სათაურით „ომის ლირიკა“, მაგრამ ამოღ. პრესა, როგორც წინი, არ ღებულობს იმ ლექსებს, დაღეს რომ საყოველთაო პოპულარობით სარგებლობენ, ან, თუ აქაიქ ვაქარებია რამე, შეცვლილია და დაპაინჭებული სახით, რაც წარუბოცებელ ტკივილს აყენებს საქართველოდან შორს მყოფ პოეტს. „უფრნადღებს ველოდა, გულის ფანცქალით და ჩუმი სიხარულით ველოდი ტრანსაღებს, მაგრამ ნეტავი ეს ირი უფრნადღე არ გამოგვივანეს. „სადაც ტონს“ შემოკლებულით და ამით დამაინჭებებით. ძალიან მიწყინა“ — აცნობებს რუსუდანს. მაგრამ არის მეორე ტკივილი, არანაკლებ მნიშვნელოვანი და იქნებ უფრო მწარესიც. ესაა ლიტერატურულ ცხოვრებას მოშორებული, მარტობით შერძოლო და საყოველთაო შეხედულებებში დაქვევებული ახალგაზრდა კაცის ტკივილი. „საცოდანი მომჩვენენ უფრნადღე და ბეჭდილი ჩემი ლექსები. უფრო კი შემაწუხა ჩემმა სიმარტოვამ, რომელიც ამხანაგების გვარების შესვედროთა და ვახსენებით ვიგრძენი. მეშინია ჩემი თავის მოშორი და არ კი ვიცი, რისი, შეიძლება იმისა, რომ უცვლად დავაიწადი. ძვირფასო დრო, მე ბევრი რამე მაქვს განზრახული და შათი შესრულებაც შემიძლია, მაგრამ როგორ — ვაი, თუ კიდევ ვგრძნვებდე ამ ჩემი სანახური და ამან ცდომილებები გამოიწვიოს აქაც და მანდაც. ჩემი ღლოდანი მოსწყინებდათ საქართველოში (წარჩილებს უკვე ეტყობათ მოწყენა) და მეც დამაღლოს ღლოდანი. აი, უფრო 24 წლითა ვხედავ. ეს დიდი დროა და მე არაღერია გამოკეთება ჭერაც“. რამდენი განცდაა ჩაქსოვილია წერილსა ბოლო სტრიქონებში! აქ არის ნაპირებზედა-ღახული თვითწყინება, შიშის და, რაც მთავარია, დიდი წყნობრივი ვალდებულებების გრძნობა როგორც საყოველთაო თავის, ისე ვასკეთებელი საქმის წინაშე.

ავად იყო თუ ქარავად, დრო მინჯ ვადიო-
და. ე. წ. „ბეჭდარბიის კომპანია“ დიდი წარმა-
ტებით და უწყვეტად ვადში დაწვავდა, მირზას
დაიწვია კვლავ ხარკავში დაბარუნდა და ისევ
დაიწვია მშობე გარკითა და მეტადინეობით და-
ტვირთული დღეები. სულას ამოუქმის საშუა-
ლება არ ჰქონდა, მხოლოდ დამღებობით, უა-
ზარსი წარწე დაგდებულა და სიზმარულ
ჩვენებათა საუფლოშა გადასულა, თავისუფლ-
დებოდა, მიმოიხილავდა სათაყვანებელ საქარ-
თელოს, ძვირფას ადამიანებს და ხშირად
ცრმელბად გადვარდის ედვიდებოდა.

ნეტავ რომელი საათია ახლა? ენოში გუშა-
გი დღეს. ისმის მისი ფეხის ხმა. ირგვლავ მე-
ბრძოლებს სძინავთ. ზოგჯერ რომელიმე ძილ-
ში ხაილმარაყვებს, ან დაეცნებებს. ისევ სინუ-
სე. ენოში თანაბარი ნაბიჯებით დადის გუშაგა.
ნეტავ რომელი საათია ახლა? მის ზევით ფან-
ჯარა. მოჩანს შალაღი, აშოლტოდა ხე. შიფარ-
ის შუქს შემოაქვს ხის ჩრდილი და ედვლ-
ზე აქანავებს. ათასი სურათი იქმნება ამ რმე-
ვაში. ჩრდილი ზოგჯერ მირზას სწედება. ეს მა-
შინ, როცა ხე დაუბრუნა საყურთ ლანდს. გვერ-
დით წარწე არონ გურვინი წევს, მაშაღი,
მერტაჩარდნილი ბიჭი, ბავშვური, მრუთავე-
ბული, ქერა ღინღლით შემოსილი ხახვ რომ
აქვს. საყვირელი იყო ქეშარბათად, მას თათ-
ქის არასოდეს ეძინა. უთველ შემთხვევაში,
ასეთი შთაბეჭდილება ჰქონდა მირზას, რამდენ-
ჭერაც ვაგდებებოდა. იმდენჭერ მისი ჩუმი, წამ-
ღურბული ბუბუბუტი გაუგია მუდამ. მერტა-
ჩარდმა, რომ არონ გურვინი ლეკებს კითხუ-
ლობდა თავისთვის. ლეკებმა დასხლავა ისინი.
ლეკებმა და ვიოლინოში. გურვინი ახლათ ერ-
თადერთი ჯარისკაცი იყო, რომელმაც სახლო-
დან ვიოლიანო მოიტანა ჯარში. როგორც კი
თავისუფლად დროის მოიხელთებდა, მივდებო-
და საღმე კუთხეში და უქრავდა, უქრავდა სუ-
ლის შემქვერვლად. ჯარისკაცები დასცილოდნენ,
თუშა ეს უბორტო დაიწვია იყო. თან კი-
დეც, რაღა თქმა უნდა, არ ცოდნენ, მათს გაუ-
წეშებულ სმენას არონ გურვინი ბახის, მოცარ-
ტის, ბუთოვენის და ბრაშის ლვარბრავი მე-
ლოდობით რომ უაღრრებდა. ვერც მირზა და-
აგურწინდა განსაკუთრებულ მუსიკალურო-
ბას. მისი სმენათი შესაძლებლობები ქართული
ხალხური სიმღერების მიჯნებს არ სცილდებო-
და, მაგრამ გუმანით გრძობდა, რომ ეს ბიჭი
სხვა სიყვარულის ბინადარი იყო და მასთან და-
ახლოებასა და დამგობრებას იღუშაღ ელტ-
ვოდა, მაგრამ გურვინი საოცრად სიტყვაპირი
უმაწიელი ვახლდათ, თუ უკიდურებად მას ც-
ლებელი არ იყო, მას არ ააქამებდა. მას თა-
ვისი სამუარო ჰქონდა, ამ სამუაროში, ეტყობა.
თავისივე მზე და მთავარ უნათებდა და სხვა
არც აინტერესებდა რაიმე.

სერვატი სწორედ არონ გურვიის სწუწნი-

და სისხლს ვანსაკუთრებით. იმთავითვე ამოა-
ჩემა და სიცოცხლე მოაშუღა ლამის. დასცი-
ლოდა, „საცოდავ ინტელიგენციას“ ექანდა,
უველაზე მძელ დავალებას მის ასრულებინებ-
და და კმაყოფილი ხითხიბებდა, გულამოვარდ-
ნილს, ოღუში გახეთქულს რომ უფურბებდა.
მოლოს, იქამდე გაუთავებდა, რომ ვიოლინოს
წართმევდა კი დაუპირა, მაგრამ ეს უყვე ჯარი-
სკაცებმა არ დაინებეს და კული ამოუქუეს.
ავილი მისხვედრია რა სიხარულიც დაფუ-
ფელვოდა გურვიის, მირზასაც ნაბეგვი სერტა-
ნტის შემუურებს. ამის შემდეგ ვითარება სულაც
ისე წარმართა, რომ მირზას შიშით სერტანი-
ვერც გურვიისა და ვერც ჯუჯა უირავს, ვურც
ისინილოვს უხატოლოდ მის ველარ სცემდა.
ორივემ თავისუფლად ამოისუწილა და ნებე-
უწუნებლით მირზას მიეკვდლა. სოლო ერთ ლა-
მებს, როცა უსარმამო უველაფერი მიჩუმდა და
ჯარისკაცებმა ღრმა ძილს მიხტეს თავი, გურ-
ვინი ფრთხილად შეერო მირზას: „გძინავთ?“
„არა“. „მინდა ორიოდე სიტყვა გითხრათ, თუ
ნებას მომცემთ“. „რა თქმა უნდა“. „ცოით, მე
უსახლვროდ მადლობელი ვარ თქვენი უსა-
ღვროდ ვთხოვთ, თუ ეს შესაძლებლად მიგა-
ნიათ, მეგობრად ჩამოვალთ“. „დიდი სიამო-
ნებით, გურვინი“. „რემი ცხოვრება ისე წარმა-
რთა, რომ არაფერი, სრულიად არაფერი მანა-
ღია ლეკებისა და მუსიკის გარდა, ამიტომ,
ნება მომცით, ლექსი წაგიკითხოთ“. „მეტი
რაღა უნდა. ადამიანს, გურვინი, თუკი ლექსე-
ში და მუსიკა ახალია?“. „თქვენ ასე ფიქრობთ?
მართლა ასე ფიქრობთ, თუ სანუგეშოდ მეუბ-
ნებით?“. „არა, გურვინი, მართლა ასე ფიქვი-
რობ“. „გმადლობთ, მაშინ წაგიკითხავთ“. და
გურვინი აცხაკებულა, ხრინწინა ჩურჩუ-
ლი კითხვლობდა უიტმენს, კითხვლობდა
ადამიანური ძმობა-მეგობრობის სადიდებელ
სიმღერებს. მერმე მირზა კითხულობდა ვაჟას,
გალაკტიონს, შიგავაშიგ თავისასაც ურევდა,
მაგრამ არ ეუბნებოდა ჩემიო, კითხულობდა
და: უთარგმნიდა შექლებისდაგვარად. უა-
ზარმაში კი გულიანად ეძინათ თავგადხო-
ტრილ ჯარისკაცებს და სიზმარში ხედავდნენ
დედებს, მშობლოურ ველ-მინდვრებს და
მეკრდათქვირებულ, საყვარელ გოგოებს. ხედა-
ვდნენ და კვენებდნენ ასრული ნეტარებისა-
გან. ასე გაიღო ღამე; ასე შემოიპარა აღიონი
და როცა ვითადაზე მორიგემ ადგომის საყვი-
რი მისცა, თვალმწაწითლებულმა, უძინარმა
გურვიიმა სწრაულად უჩურჩულა მირზას: „მე
ბედნიერი ვარ, რომ თქვენ შეგხვდით“.

„ასე დამგობრდნენ არონ გურვინი და მირზა
გელოვანი, ებრანელა და ქართველი, მხარში
ამოუდგნენ ერთმანეთს და სამხედრო ცხოვრე-
ბის პირობულ სიმძიმეს ვულვის ღადარში იღუ-

თიმიურავ ვაღლაშპრიმ
ცხრატარა

მალად გამოხვეული პოეზია დაუპირისპირებს ამით ვაჰჰონდათ თავი, ამით იბრუნებდნენ სულს.

მოვლენები კი ელვისებულად სისწრაფით ვითარდებოდა. 1940 წლის ვაზაფულზე ნაციისტურმა გერმანიამ ერთი დავითი წამოიპოვა ბელგია, პოლანდია, ნორვეგია. მათი დედაქალაქების რატუსებზე სვახტიკიანი დროშები აფრიალდა და დადგა საურსაწყეთის ჭერიც. პოლ რეინომ რადიოთი ჩაუთქვა წარმოსთქვა: „პარიზს დავიცავთ, ყოველი ევარტილიანათვის, ყოველი სახლიანათვის ვიბრძოდებით“... — ჩაჭდა მანქანაში და მთავრობასთან ერთად ბორდოში გაიქცა. პარიზი ღია ქალაქად გამოცხადდა. 14 ივნისს საურსაწყეთის დედაქალაქში ფაშისტები შევიდნენ. ახლა გალაქტიონის წინაწარმვერტა, ახალგაზრდა პოეტების რომ გაუწიარა რუსთაველის სამსახურზე: „ძამიკობო, იქნება მოფული ომე, ევროპას გადაფარა მისი შავი ამრდილი. პიტლერი უახლოვდება პარიზს. მალე გადაიღებს სურათს ვიფეთის კოშკის ფონზე. დაეცემა პარიზი, ჩემი პარიზი“ პარიზი მართლაც დაეცა და პიტლერმა მართლაც გადაიღო სურათი ვიფეთის კოშკის ფონზე. ამან კი ის გამოიწვია, რომ შენაერთი, სადაც მირზა გადიოდა სამხედრო სამსახურს, ხარკოვიდან მოიხსნა და ჩრდილოეთში, ლენინგრადის მიმართულებით იქნა გადასარდლილი, რომ საჭიროების უნახლოესიპირად მშრომელებს იარაღით ამოსდგომოდნენ გვერდში.

წახლის წინ მირზა დასწერს ვრცელ ბარათს, რომლის ადრესატი მწერალი ძაუდენ გვეტაჰე იქნება. რაკილა ეს წერილი მრავალმხრივ სინტერესო დოკუმენტს წარმოადგენს და ჭერად არ გამოქვეყნებულა, მომყავს მთლიანად!

„პატრიოტულ რადენს. ამ წერილს ხარკოვიდან გწერთ. ეს ჩემი უკანასკნელი დღეა ხარკოვში. საღამოს მივდივარ აქედან და შერე ვინ იცის, შეიძლება დავბრუნდებ, შეიძლება არა. და ასლა, როცა დავუფიქრად, ვისთვის მიმეწერა გამოსამშვიდობებელი ბარათი, ჩემს სივანში ვერ აღმოვაჩინე ვერცერთი უჩრდილო სახე, ვერცერთი გული ადამიანისა, რომელიც ამაღ მღიერებოდა და აი, თქვენა გწერთ, რადღან თქვენ ყოველთვის კეთილად მავონდობოდით... ასეა თუ ისე, მე ამას გულწრფელად ვაკეთებ.“

ჩვენ სწავლა ჩვეულებრივ პირობებში 1 ივლისისათვის უნდა დაგვეშეორებინა, ახალი ბრძანების თანახმად კი დავითარეობა 25 თებერვალს. ამდენი განსხვავების მოსაბოა ჩვენ შეეძვლით დილის 6 საათიდან — საღამოს 6 საათამდის მეცადინეობით, დასვენების დღის უქონლად და ყველაფერი საქირო სუტეხოდ შევისწავლო. ეს მდგომარეობა ჩემს მეცერსა და გამომლე ხასიათს თითქმის უხდება, მებრამ

1 მომპროდა ლიტ. მუზეუმის მეცნერმა თანამშრომელმა ნინო ხოფერიამ;

გულს მოსწყენდა. მერიჩინა ბრძანებებსა და ყოველ ნაბიჯზე შეხვედრა ნებისმიერ ბისა.

პოდა, აი, „გამამესეს“, ანუ ნომერი დამკარის და წამართვის საკუთარი გვიარი და სახე-რი, რემ თუ ვინიცობა... ნომრით გამომცინონ. თქვენ იცით რა არის ჭარისკაცის ნომერი? იგი შედარაონს წაადგეს და შედარაონივით ამ გულზე უნდა დაიკიდო, ან ტანსაცმელზე დაეკიდეს. ის პატარა კოლოფია, სადაც მებრძოლი უკანასკნელ ბარათს ჩასდებს. იმ წერილში იქნება მოკითხვა მებრძობისა და ნათესავების, ათასი კეთილი სურვილის და ისევე მოკითხვა მებრძობისა და ვინ იცის ველსი არა. იმ წერილში იქნება ცუდად დამალული ცრემლანი წუხილი და ჩივილი საკუთარ ბედზე.

ჩემს ნომერში არაფერი იქნება! მე იგი სკვდლის ანგელოზივით მძულს და პირველი კონტროლის შემდეგ უთუოდ გადავადგებ, რადგან სიყვდილის შერე კი არა, სიცოცხლესაც არავინ მიცნობდა მე.

რამდენჯერმე მოვსვდი ქალაქის სამხრეთ სადგურში, რომელიც შედამ სასევა ჭართელებით. მოდიან მშით დამწვარი ბიჭები და როცა ეშულონი ჩამოდგება, გუგუნებენ გაყინულ ვაგონებო:

„ვაიზე ჩემო, ვაიზე ჩემო ეენახო...“

ზოგნი ვანებ, გართობისათვის ჩამორჩებიან ეშულონი, იხეტიალებენ ქალაქში, მერმე დალილები იყლებენ ქალაქის კომუნდატურას და თხოულობენ წასელს. კომუნდატურში არ ესმით არაფერი, უღონოდ ასაესავებენ ხელებს, ვიდრე ელავ წაიყენენ, რათა უახლოეს სადგურზე დასწვიონ ეშულონი.

მე, ერთი უბრალო ჭარისკაცი, არ ვფიქრობ ჩემზე. მე მათზე ვფიქრობ, მუადით დაზრდილ შევტუხა ბიჭებზე და მენანება მათი უფაცოდ დატოვებული ოჯახები (ჩემნი ოჯახიც ასე დარჩა ჩემი ძმის წამოყვანის შემდეგ) და მინდა მთელი ძალით ვიყვირო, რომ დატბრუნონ ისინი საქართველოს მიწას. დაბრუნონ ისინი და დაე, პირველმა ტყვიამ მიმსხვერპლოს მე.

ნუ გაიკვირებთ, ჩემვან ძმის თქმას. ხომ შეიძლება იყოს კაცი, რომელიც ასე ფიქრობდეს, სწუხდეს და თქმით კი ვერავის ეუბნებოდეს.

ჭერ არც თუ გენახეთ, როცა სიმართლეს მიაგნით ჩემში. „პატრონობა უნდაო“, — ბოქანთი, შვარამ არავინ ვიპატრონა და როცა საკუთარი ძალით მივაღწიე გზამდის, ამ დროს სხვავან ვადამართიან. მოკლე ხანში შემიწავლეს საომარი ხელოვნება, თუ როგორ უფრო ადვილად შეიძლება მოკვლა მტრის. აღმოჩნდა, რომ ეს ბევრად უფრო ადვილია, ვიდრე ფიქრი სინტაქსზე და მე ამ საქმეში უთუოდ მექნება წარმატება. სინტერესოა იბრძოლო იქ, სადაც შენს მამა-პაპას, არ უბრძოლია არასოდეს.

თქვენ დაბეჭვით ჩემი პირველი ლექსი; თქვენვე გეუბნებათ ჩემი პირველი წიგნის გა-

მოცემა და თქვენვე გაიზიარეთ ის ყველაფერი, რაც მე მაწულებდა საერთოდ და ახლა — განსაკუთრებით.

აქ ყოფნაში ხანდახან ვფიქრობდი გზებზე, პოეზიაზე, ჩემს უღონო წიგნზე, რომელიც მხოლოდ დასაწყისი მეგონა. დასაწყისი კი არა, ერთგვარი საშუალება ხმის შექმნის, რომლის შემდეგაც ნაწილობრივ მოვიპოვებდი უფლებას მეთქვა სხვა, უფრო გაბედული, მაგრამ ეს ყველაფერი რალანცირად გაცურდა გადაღმა და მე აღარ ვიცი — რა იქნა მირზა გვლოვანი, რომელსაც ჰქონდა უდიდესი ოცნება და რწმენა გამარჯვების.

კითხვის დრო აღარ მაქვს, მხოლოდ ხანდახან „აეტომობილის კურსს“ გადავხედავ. სხვა რამ, ეტყობა, არც არის ჩემი საქმე, რადგან უნდა წავიდე და ვეცადო მოკვლა, რათა არ მომკლან.

აი, ასე! ხვალ აქ აღარ ვიქნები. წინ არის გზა და კითხვის ნიშანი. უკან რჩება წყენა და წუხილი. პროპორცია არ ირღვევა, მხოლოდ იცვლის სახეს.

თქვენ ალბათ არანორმალური გეჩვენებათ ეს წერილი, იფიქრებთ თითქოს მეშინოდეს, ან ვჩიოდეს. არა! მე მხოლოდ მინდოდა მეთქვა, რომ შეცდომით დამიედეს ნომერი და წამართვეს საკუთარი გვარი! მე მხოლოდ მინდოდა გამომეშვიდობებოდა... ყოველივე კეთილს გისურვებთ!

მირზა გვლოვანი.

8. 11. 1940. ქ. ხატივთი.

როგორც ხედავთ, მირზა, რადაც ხასწაულებარევი წინასწარჭერტის წუღობით, გრძნობს მიალოვებულ დახარულად და ბორკავს, ცენესის ტურტემოკუშული, მაგრამ ეს ღირსეული; უკაცაუტრი ცენესა, რასაც არაფერი აქვს საერთო გულღედალი კაცის წუწუნთან. შეუძლებელია შეუძრავად წაიკითხოთ სტრიქონები — ქართული, შავტუხა ბიქებისადმი მიძღვნილი: „ლოღონ დაღებრუნონ ისინი თავიანთ მიწას და დაე, პირველმა ტყვიამ მიმსხვერპლოს მე“. ძნელი დახარებაა ეს სიტყვები, კიდევ უფრო ძნელია მათი შესრულება. მირზას ერთიც შეცდმოდა და მეორეც ხელწიფებოდა, რაც დაამტკიცა კიდევაც სულ რაღაც ოთხობედ წლის შემდეგ, მანამდე კი წინ ტანგვა-ურეთი ვახავლელი, გრძელი და ხიფათიანი გზა. საბედნიეროდ, ლტვის, ლატვისა და ესტონეთის საბჭოთა კავშირის შემადგენლობაში გაერთიანება განსაკუთრებულ გათულებლობა გარეშე მოგვარდა და შენაერთმა, სადაც მირზა მსახურობდა, ლენინგრადისა და მოსკოვის გამოვლით კვლავ ხარკოვისაკენ აიღო გზა. სხვათა შორის, შემონახულია მირზას მამის, გედეონ გედლოვანის პატარა ბარათი უფროხი ქალიშვილის — რენესადმი, სადაც ასეთ ფრასასაც ვხვდებით: „მე მირზას მიეწერა — წერილი

გამოვიგზავნოს, ეტყობა ჭირ არ მიხვლია, რადგან მიხვამ გამოგზავნილ წერილში, რომელიც დღეს მივიღე, ასეთის მიღებასა არ იხსენებს. ლენინგრადში ყოფილა და ესლა დაბრუნებულა“. ეს ბარათი 1940 წლის 14 აპრილით არის დათარიღებული და მირზას, მასასადამე სწორედ ამ ხანებში მოსწენია ლენინგრადში და მერმე მოსკოვში ყოფნა.

2.

დიდი სიამოვნების აღმძვრელი არ უნდა ყოფილიყო მირზასთვის მწუბრში დგომა და შაშხანისა და „კატელოკის“ რაწაქარუწითი ლენინგრადის ღირსესანნიშნობათა დათვლიერება. სიამოვნება კი არა, ვთქვათ პირდაპირ, ტანგვა ვახლდათ. მირზა ოცნებობდა — ლენინგრადი ახლოს ენახა, მისი ცხოვრების იღუმალ რიტმს ჩასწვდამოდა და შექლებიხდაგვარად შეეცნო „ქალაქის სული“, მაგრამ ახლა იძულებული იყო ფესშეწყობი ევლო კვეფენილზე. კაპიტან სობოლის ნიშანზე ემდერა სტენით შეზავებული სიმდერა ჩენი ჭარის უძღველოობის შესახებ და თავის ჩალუნეთი დამაღვოდა შოქაქაქეთა ცნობისმოყვარე მწერას. ასე სიმდერითა და სტენით შემოიბრინეს პეტრე დიდის ძეგლი, საადმირალოს შემოგარენი, სმოღნი და „ავრორას“ მემორიალსაც ესტუმრენი. ამით კაპიტანმა სობოლმა ლენინგრადის დათვლიერების საქმე დამთავრებულად ჩათვალა და თავისი „არწივები“ სადგურის გზას გაუყენა, რათა დაღამოს მოსკოვისაკენ გამგზავრებულყოფენი. მირზას გულზე ციხელი გადაეცოდა შაშ, ისე უნდა დაეტოვებინა ლენინგრადი, რომ ერთიტავი არ ენახა და ისიკის ტაძრის გუმბათზე არ ასულიყო? ან სასტუმრო „ანგლიტერისათვის“, სადაც ენენიშა თავი მოკლა, გარედან მაინც არ შეეველო თვალთ? ბუშკინის, გოგოლის, დოსტოევსკის, ბლოკის ნატრფაღები არ ეძენდა ნევის არსსპექტისა და ნესტიან, პეტერბურგულ რიზებში? ბევრი აღარ უფიქრია, შაშხანი, „კატელოკი“ და ფარაქა ჭუქა ყირგიზს, ვაუტ ოშმაილვოსა და არონ გურგენის ჩააბარა და სადგურის მეორე ვახსველით ვაიპარა. „ლოგოვკა“ გადაქრა თუ არა, მის წინ ვაიშალა დიდებული ნევის არსსპექტი. უჩვეულო მშაინი დარი იყო, ხოლო ჩვენს ქაბუკს პატრულის შიშით, ფეფება ჰქონდა შემდგარი და თვალის დამფრთხალი აციცებდა, მერმე, უცებ, სტენდალის ერთი ფრანა ვახსენდა: „როცა დანაშაულს სჩადინარ, სიამოვნებით მაინც უნდა ჩაიდინო. დანაშაულში მხოლოდ ესხა კარგი და მისი გამართლებაც მხოლოდ ამით შეიძლება“. გაეცინა, ბეგერი, კეთილი სტენდალი ამჭერდაც მართალი იყო. პატრულის შიში ვაქრა, მირზამ დირსეულით თავდაპირით ჩაიარა არსსპექტი,

თამიშურაზ მალაღმირიძე
ცხრაპარა

სანაპიროზე გავიდა და ერმიტაჟისკენ შეუღწია. ღმერთო დიდებულო, რა გამოიღევს სანახავს ერმიტაჟში? აღარ იცოდა საიდან დაეწყო, რისთვის მიეჭკია განსაკუთრებული ყურადღება, წარმოდგენაც არა მქონდა როგორც შენების, ისე თვით გამოვინის სტრუქტურაზე და ბრმა ინსტიქტით გადადიოდა დარბაზიდან დარბაზში. ბოლოს, გადაწყვიტა, მხოლოდ იქ განჩინებულყო, რაც განსაკუთრებით მიიჭკევდა მის ყურადღებას. იღბლად, XVII საუკუნის მოლანდის ხელოვნების დარბაზებს მიადგა, ცოტა გაიარა და უცებ, მოკლედ ამოიხსრა:

იგი რემბრანდტის „ძე შეტოიჭილის“ წინაშე იდგა.

ოო, როგორ სკირდებოდა მირზასაც და ადამიანებსაც საერთოდ, რემბრანდტის საინოებით სავსე გულის გამოწაშუქი! მით უმეტეს მაშინ, როცა „ჩამოკრული იყო ბრაჰმების წაპრსი და ომის ღმერთებსაც შეხსნილია ჰქონდათ აუშარა“. მოხუცი, უხიანათლო, კეთილხელობიანი შამა თითქო კაცობრიული სული იყო — გამგები და მიმტევებელი, მაგრამ მივიღოდა კი მასთან, დაიჩოქება კი მის წინ გზაზე უცხო, უძებნი შვილი?..

აჩანაკლები გაოგნება ელოდა XVI-XVII საუკუნის ესპანეთის ხელოვნების დარბაზებში. აქამდე ყურმოკრულად სწენოდა ფრანცისკო სურბარანის შემოქმედებაზე, ახლა კი მისმა „ჩვენარცმამ“ ყოველივე ნახული ერთაშუად დაწრდილა. შუა ფონს მტრათლად ანათებს მოწინათლო არილი დამავალი შოსისა და თითქო მისგანვე ამოზრდილა ჭვარზე გაკრული, ეკლის გვირგვინოსანი ქრისტე. მეტი არაფერი. არც მითრიალი მართამ ღვთისმშობელი, არც მადედილი ნიელი, არც ცნობისმოყვარე ბრხო, არაფერი... სრულიად არაფერი... აღამიანი ყოველთვის მართკოა ტანჯვის ფაშს და მართკოა ადამიანთათვის ჭვარცმული ქრისტეც.

მართკო, სულ მართკო!

ბოლო მერმე, გვიან, ისაქის ტაძრის უზარმაზარ გუმბათზე მდგარი მირზა უმწერდა მის წინ გაშლილ რუხ ქალაქს, რომელსაც ზღაპრულად უერავდა რუხი სხივი მისისა, აგრეთვე, მასზე გაწოლილ მსუბუქ ნისლს. უმწერდა და ეგონა, რომ ეს იყო სიზმარი, უჩვეულო მოჩვენება, რომ საცაა გაახლდა თვალებს და გაიღვიძებდა. და ეგონა, აგრეთვე, ისიც, რომ ყოველივე ეს ერთიად უფე ჰქონდა სადღაც ნანახი, ნანახი და გამოწადილი და, ამასთანავე, გრძობდა მართკომასა და მიუსაფრობას, ცოცხ, მშემო ობლობას სულისას. მართკო, სულ მართკო... და ზედადა ამ ვეება ქალაქს, ქალაქს სავსეს ისეთივე ადამიანებით, როგორც თვითონ იყო და შინაც მართკომას განიცდიდა. უსაშველოდ მოეწარა თავისი ასეულის ბიჭები, ვაუტ ოშიალოვო, არონ გურგინო, ერქარბოდა, რომ ვახსლოდა ამ მოქაღვლეულ

ალაგს, ამ მოჩვენება სიცოცხლეს, რაქნე მამარს, სულის ობლობით ვაუღენსაქმენს: ПИИИИИИИ

გულზე მოეშვა, როცა ვაუტისა და არონის ვაციანებული სახეები დაინახა. ჩანდა, მისი გაპარვა არავის შეუტყავია და სერუანტის გაღმებისა არ იყო, ეს თვითნებობაც ზახვივით შერჩა. ბედი მართლაც სწალობდა მირზას, ყოველ შემთხვევაში, ჭერჯერობით მაინც. სოლო მოსკოვში, კაპიტანმა სობოლმა გულმოწყალება გამოჩინა და რამდენიმე ჭარბიკაც, მათ შორის მირზასა და გურგინს, ერთდღიანი თავისუფლება მისცა, რაკილა სარკოვისკენ მიმავალი სპეციალური მატარებელი ხალაომდე არ იქნებოდა. გურგინს სისარულით აუცრემლდა თვალები. საქმე ის განლდათ, რომ იგი მოსკოველი იყო, ამეამად, მოსკოვში მისი ერთადერთი და — ლინა ცხოვრობდა და მასთან თუნდაც დღეს გატარება, არონისთვის დიდი ბედნიერება იყო. აღარ დაუყოვნებთა, ლენინგრადის ვავილოდან ხაშოვნიკებზე მდებარე ერთი წუნარი ენოსაკენ ვასწიეს საჩქაროდ.

რადენ დიდი გახლდათ მირზას სისარული, როცა უფუნარო, ლატაკ ოთახში, ლინას საწილთან, კედელზე მიმაგრებული პატარა ზომის, მაგრამ პატივი რეპროდუქციები შეინახა. ეს იყო ლეონარდოს „ჩაქონდა“, რემბრანდტის „ძე შეტოიშილი“ და სურბარანის „ჩვენარცმა“. მირზა მისგან, რომ არამარტო არონი, არამედ ლინაც მისი მონათესავე სული იყო.

მერმე სამივენი მაგიდას უხზდნენ, იაფ ძეგვსა და ერბოკერცებს შეეცეოდნენ (მხოლოდ ამის მოზერხება შეიძლოა ლინამ) და ხმადაბლა, ძალიან ხმადაბლა საუბრობდნენ, რადგან ლინა ირწმუნებოდა — მეზობლის დადაკაცს უშო კედელივე აქვს მოღებულიო. აღმოჩნდა, რომ ლინა რომელიღაცა მეორებაისსოვანი თეატრის გარდერობში მსახურობდა. აი, ახლა კი დაიბნა მირზა! ქალიშვილის გარეგნობა არაფრით არ ეგუებოდა მეგარდერობის ძალზე პროზაულ, მოსაწყენ საქმიანობას. დიდრონი, წყლიანი და ნაღულითმოზირალო თვალები, ბატკანივით სუქუჭვი, შვიი თმა, სქელი, ვენბიანი ტურბი და უადრებად ნატიფი ხელები, მას უფრო მსახიობის იერს ანიჭებდა, ვიდრე მეგარდერობისა. მირზამ აშკარად იგრძინო, რომ გურგინები რაღაც მშიმე საიდუმლოს ფარავდნენ, ვეღარ მოითმინა და მათი მშობლების თაობაზე ჩამოადლო სიტყვა. ვინ იყვნენ ისინი, ამ ახლა სად არიან? და სერთობაც რა ხდება ამ ოჯახში, რატომია სავალდებულო ხმადაბლა ლაპარაკი? ლინამ და არონმა შემცბარად გადახედეს ერთმანეთს. მერმე ლინა აღგება, ქალადღს და ფანქარს აიღებს და სწრაფად დაწერს: „ჩვენდან ამ თემაზე ლაპარაკი არაა მიღებული. გვედრებთი, არაფერი იკითხოთ! გვედრებთი!“ ქალადღს მირზას მიუწევს და როცა დაჩწმუნდება — წიკითხაო, საჩქაროდ და-

კაწიბად აქციებს. მირზას მთელ ტანზე ზუსტ-სება დააყარა და თმა აგებურებდა, აი, თურმე რა უყოფელია აი, რატომ არის არონი მუდამ გულსისხრობილი და სიტყვაძვირი, ხოლო დინას მშენებელი, წყლიან თვალეში უსასოო ნაღველი აქვს ჩატბორილი. და ინანა მირზამ — ნეტავ არც არონი გურჯინის გადაყრდობა და არც მის ულამაზეს დაიას ვაუცნობადი.

რამდენ სიფაქიურს, სინაზეს, ურთიერთგადმერთობას გამოსატყავდა და-ძმის ღრთიერობაში ამ უზარმაზარს, ქაოტურ სამყაროში მათ არავინ განიხილავდა ერთმანეთის გარდა და ეს ყოველდღამოს უფროსადა, თუ მიმართავდა იტრნობოდა. ისინი ერთმანეთით სულთქავედნენ, ერთმანეთით ცოცხლობდნენ და უძლებდნენ ცხოვრებისაგან მოუცნებულ მძიმე დარტყმებს. თუმცა, მთავარი დარტყმა ჭირ კიდევ წინ იყო.

„მე მჭირა, სვეტ კიდევ შეგვხვდებით ერთმანეთს“, — უსთარა ლინამ მირზას და დაბურცულ ტურნებზე დიმილი გადაუფინა. დაბნეული არონი სათვალევს მიღმა აფასებდა და წამწამებს. და-ძმის დამშვიდობება უდრეო იყო, ცოტა უცნაურიც: ლინამ ორივეს მაგრად ჩამოართვა ხელი, უსიტყვოდ გატრიალდა და წავიდა. და მირზას ვახსენდა რუსულად თან დამშვიდობება: მანაც მუდმივად შეატრიალა ცხენი, მთრახნი სწევდა და გააქენა. ალბათ, არ უნდოდა ცრემლები დაენახებინა ძმისთვის. „ჩვენ კიდევ შევხვდებით ერთმანეთს“, — ეს სატყუები ვუღოს ათბობდა და რწმენით ავსებდა, მაგრამ აი, არონი მირზას უერთან დაიხრება და ხულომუთქმელად ურუარნუღებს: „ცდებ-ბა ლინოკა. ჩვენ ვეღარ შევხვდებით მას! ვეღარ!“

ინავე დღეს, კურსკის ვაგზალზე, მირზა, სრულიად შემთხვევით, კონსტანტინე გამსახურდიას და შალვა ნუცუბიძეს გადაეჯარა. ისინი საქართველოში მიემგზავრებოდნენ, ხოლო მირზა ძველი სამსახურის ადგილს უბრუნდებოდა — ხარკოვში. ერთი წამით მირზამ თავის არიდებაც კი იფიქრა, არ უნდოდა ასე დანახებოდა სათავადადებელ მწერალსა და საქვეყნოდ ხსენდგანთქმულ მეცნიერს — „კატელოკით“, შაშხანით, აღმდეგად გადავიღული დავარდლილი ფარაჯით, თმავადბორილი, გამხდარი, მშით დაწვეარი... არ უნდოდა, მაგრამ იმდენად მონატრებოდა ქართული სიტყვა, ქართული საუბარი, ქართული მწერლობა საერთოდ, რომ ვერ სძლია ცდუნებას და მათ მხედრული საღმთო გამოეკიმა. აპრილი იყო, თბილელი. კონსტანტინე მუჭმინდისფერი ჩოხა ეცვა, უძირკობი, გალიბანდი ესტრა და „რკინათა და ძაღლია მკვეთელი“ სატყვარი უმწვენებდა წილს. იმ ხანად იგი მწერალური ტალანტისა და რეტორიკის ზენიტში იმყოფებოდა, უკვე ვამოკვეყნებული მქონდა „დიდობატის მარჯვენა“, და „ხოვას მინდია“ და „დედით აღმა-

შენიღებისათვის“ იაღმასებდა კალამს. წამით კი უღამქვივა ვიღაც ჭარბსკაციის მოულოდნელმა გამოცხადებამ, წაგრამ მხოლოდ წაიბო, მამოხნე თვალწინ დაუდგა მწერალთა ყრილობა, მირზას გაბედული, მქაბე გაბოხვდა, ბიბო გულთბილი საუბარო ამ გამოხველას შეტღვ და ქაბუბს მამა-შვილურად გადაეჯარა.

„ხეღს არ შეგვწლით“, — ბრანა ნუცუბიძემ და განზე გადავა.

— რა ხდებდა ქართული მწერლობაში, ბატონო კონსტანტინე? მე, ჩინდა უნებურად ისე მოეწუდა უველიაფერს, რამ...

— რა გითბრა, ქაბუჯო, კემშარბილად ვუღის-ამრევიბა ის ვულგარილობა, როგორცაც იჩინეს ზოგეერთს თანამედროვე ქართველი მწერალი თავის ხეღობის მიმართ. ბევრი შეცდომაში შექყვას იმ გენიად სიხადავს, რომლითაც აღმეკლბილა ქართული ანბანის მარტივი კონფიგურაცია. ქართული და მწერლობა ისე რთული რამ იფოს, როგორც არაბული, ან ფრანგული, მრავალი უნიკო შეიკავებდა თავს ლიტერატურაში მუშაობისაგან და თვადაც მოავებდა უთყოფი.

კონსტანტინე საუბრის გუნებაზე დადგა, მირზას ხელეკლავი გამოხედო, გაყოფა და ბაქანსე ბოღთის ცემას მოჰყვა. გამვეღულ-გამომეღულენ ინტერესითა და გაკვირვებით უმზერდნენ ამ უცნაურ წყევლის და დიმილს ვერ იკავებდნენ, იმდენად კონტრასტული იყო მათი ჩაცმუღობა და გარეგნული იტრა.

მირზას ძალიან უნდოდა ვულგახსნილად ეამბნა ბ-ნი კონსტანტინესათვის ყოველივე იმაზე, რაც საქართველოდან წამოხვეღის შემდეგ იფიქრა და განეცადა, თქვა საუბარანისა და რეპობრანდის ვერებებს მიავებულ შთაბეჭდილებებზე, იმპეტე უნდოდა ეთქვა, თუ რა ზარე იყო ლინა გურჯინის მიერ ფურცელზე დაწერილი სიტყვების წაიკითხა და პერე „მისი ყურება“, თუ როგორი ნერვიული ანქარებით აქუსმაცებდა ამ ფურცელს ქალი... უნდოდა, მაგრამ ვერ ახერხებდა, რადგან ბ-ნი კონსტანტინე გატაცებით ლაპარაკობდა და მირზას ისეთი შთაბეჭდილება დარჩა, რომ თვითონვე ტკბებოდა გამოთქმული აზრების სიმწყობრითა და მოხდენილობით.

— ერთი რამ უმეველია, ქაბუჯო: არც ახალგაზრდობა და არც სიბერე არავითარ პრივილეგიას არ ანიჭებს ადამიანს, სულერთია, მწერალი იქნება აგი, აქიმი, ვინდა ხურო. ახალგაზრდა მწერალი, თუ მართლაც ნიჭიერია, ფართოდ ვაფთოდ მას ლიტერატურის ბეჭენი. მოხუცს, თუ სათქმელი გამოეღია, ლიტერატურას მოეშვას და პენსია იქმაროს, ან ისე ქვიანად დაბრედეს, როგორც ლევ ტოლსტოი.

არცთუ მართლიანდ ხარისხების მოხვევა უშვეღის ხეღოვანს. გრიგოლ ორბელიანს მკე-

თიმომურას მალლაფერიძე
ცხრბაბარა

რღვე პქონდა დაკიდული მთელი კანკელი ორ-
დენებისა. მე ვიტყვოდა, სისხლითა და მამაცო-
ბით შობილენდელი ორდენებისა, მაგრამ რიცვა
ქანდაკარი ასეული თაობა მოაწვა, მას ერთბედად
ან უფერინია: მე კავასიის მთავარიმართებელია
ვარ და გზა მიტეითო. სტელავნება დაუნდობ-
ლია და სასტიკი, სისასტიკით იგი ომსა მგაებს,
ხოლო დაუნდობლობით ხედაურს, კარგმა უღ-
აყმა თუ შევტყუო სადავებს ვეღარ ფლობ, უთ-
უოდ ჩამოგაგადებს.

დღეს ჩვენ ვუყავს საქმოდ ნიჭიერი თაობა
მწერლებისა, მაგრამ მას სტელმძღვანელობა აქ-
ლია.

მიზეზი?

მთავარი მიზეზი ეგაა: თუ ვასულ საუკუნეში
ილია უწევდა მენტროობის მოწარმე თაობას,
ამხელდა კიდევ მას უზბარი პირდაპირობით,
ჩვენს ახალ თაობას ხშირად რუვიან უპრინცი-
პო რედაქტორები, ხანდახან მწერლობაში ახალ-
გაზრდებს ისეთი პირები ამღვევს პას-
პორტს, რომელთაც საკუთარივე არ ვაჩინ-
ათ. ზოგიერთი დავაწვინილი წერადთაგა-
ნი ასე ფიქრობს: მე მაინც მიშავალი ვარ, ღერ-
ტკბილად მახსენოს ამ ახალგაზრდობამ და სე-
პის ტბილი პირი ლიტერატურისა, მაგრამ მან
ხშირად არც კი იცის, რომ იგი ადღენს რომე-
ლიმე რიგთან ზუხმაღტრის და ხელში აჩქრებს
მას ხელმოცარული მწერლის გამწარებულ
შეკვას.

ბ.მა კონსტანტინემ დაამთავრა სიტყვა და
ორთქლავადმაც მოაკვილა სადღურს. მირზა
მელოზარ ჭარისკაცებში დარჩა, მაგრამ ამ მო-
ვლადიველია შესვედრამ, იტყუება, მაინც ძლი-
ერი კვილი დაუტოვა, რაჟიდა ორ პირად წერ-
ილში ვხოვლიობთ მასზე გამოხატურებას: „მოხ-
კოვში კ. ვაჩხაბურდიასა და შ. ნუტუბიძეს
შესვდი. მათ მე ცოვად შემთავალიერებს, რად-
გან ჭარისკაცის ტანხადმელი მეცვა. მეც უბერ-
ხუდად ვგრძნობდი თავს თოვით ხელში, მაგ-
რამ არა მათთან შევედრის ვამო, არამედ, ხა-
ერთოდ, ჩემი თავის წინაშე, — წერს მირზა
ნიკა აგიაშვილს, ხოლო დედისადმი ვაგზავნილ
ბარათში საქმიოდ ვრცელად ხატავს მთელ ამ
სტენას: „ძვირფასო დედა! ამ წერილს მოსკო-
ვიდან ვწერთ, საიდანაც ახლა ვბრუნდები. თავს
კარვად ვგრძნობ, ოღონდ საქართველო მენა-
ტრება ძალიან. დღეს კ. ვაჩხაბურდიას და შ.
ნუტუბიძეს შევხვდი კურსის სადღურში და
საოცრად დაწველა ვსული. მე თოვლი და „კა-
ტილოკოთ“ ვიდექი მათ წინ და ვგომავდი
უფტარულს, რომელიც მეცნს შორის იყო ხა-
ერთოდ და რომელიც ვაღრწავდა უცემ, რაც
თბილისიდან წამოვიღდი. ვინ იცის, ამ ორ ხამ
წელიწადს ეს უფტარულს ისე ვაღრწავდეს,
რომ ვეღარც ჩინდომებამ და ვეღარც ჩემმა
ყველაფრის შექმლელ უნარს ვეღარ მიშვედოს,
რომ ამ უფტარულს ვაღრწავტე. მთავრ, აღმათ,
შესტენს, რომ უბერხულობაა რაღაც ჩემი იყინ-

ტოვით“ ყოფნა, მაგრამ არაფერი უთქვამთ.
პარტიით, კონსტანტინემ ინატრა მიწვევას
წინა, თუნდაც იგი ყველაზე უფერულად
გაზრდობა ყოვლილყო ამ ქვეყანაზე.
მაგრამ მე ყოველთვის რაღაც გამოხავალი
გზა მივდიდა სიღმე, რაღაც მშველადა მუდამ
ყველაფერში. ამიტომაც მაქვს იმედი, არასოლ-
ის დაჯარებელი ისე, რომ ჩემი კვალი არ დარ-
ჩის. ხსენე ბედია: ზოგი წინაიდან სწავლობს
ცხოვრებას და მაინც შორიდან წუხს განცდი-
ლზე, მე კი ყველაფერი ჩემი ძარღვებით გა-
დამაქვს მუდამ და მაინც იმედია ვარ. ისინი
სკოლებს ამთავრებენ, მე ცხოვრება მასწავლის
თავად. პროპორცია სხვადასხვაგვარია, მაგრამ
მაინც თანაშორი. იქნება ჩემმა გადასძლიოს.
გაყენით მირზა. 1940. მოსკოვი“.

ასეთი ვახლდით ამ ერთი, ფრიად უცაბედი
შეხვედრის ისტორია. დაძაბული, ჭარისკაცული
ცხოვრება კი თავის გზით მიედინებოდა. მი-
რზა შეერვიო ადამიანებს, ვარემოს და მტკიცედ
დაიშვილდა საკუთარი ადგილი მათ შორის.
უფროსებიცა და ამხანაგე ჭარისკაცებმა პა-
ტივისცემითა და ერთგვარი რიდითაც კი ექცეო-
დნენ. „ჩემმა ოდნავმა გამოცდილებამ ხანხედ-
რო საქმეში და ხანთოვად ცხოვრებაში, ამხანა-
გებისა და უფროსების პატივისცემა და ამხანა-
გებებისა, — წერს მირზა ერთ წერილში და
იქვე დასტავს: — „საოცრად ვაუბრებენ ენა რუ-
სულში. თავისუფალ დროს მე ვუამბობ ჩემს
რუს ამხანაგებს ქართული მწერლობის შესახებ.
მისხარინ, რომ ვუფერავართ მათ, ისინი საქმიოდ
გუფტკვიდები არიან და ზოგი იმდამლ ზრუ-
ნავს კიდევ ჩნდება“. ვაიყვლის ცოტა ხანი, სულ
რამდენაზე თვე და, მირზა უყვე ასეთ სტრი-
ქონებს მოსწერს დეს, რუსულდას:

„ჩემმა ბევრი რამ კარგი გამოკეთა ჩემო კარ-
გო. აქ ვსწავლედ ნამდვილი ადამიანი და ცხოვ-
რება თავისი სიღრმით, სიძულელითა და სილა-
მანით. აქ ვისწავლედ, რა ძვირი ღირს მოხიყვარუ-
ლედ გული და როგორ არ ვაღაბებთ მას. აქ და-
ვიწინებ, როგორ იცვლება ადამიანი ვარემოების
მიხედვით და იცურება სინამდვილეს. აქ ვადავლა-
ხე ბევრი დაბრკოლება, რამაც უფრო ამაღლა
ჩემი ამაყო სული. აქ ყველაზე ნათელია უწი-
ვლო, უპროფესორად ის, რასაც წინაშე და
პროფესორები ბევრს უტრიალებენ და ზოგჯერ
მაინც აუხსენელი რჩებათ ეს ცხოვრებისეული,
ნათელი ქემშარიტება. ვერ წარმოიდგენს, რა
შოთითი აღხავებ და მაინც რა მიშვიდელობა
ჭარისკაცის ცხოვრება. აქ საკენიცი სულ სხვა-
გვარად მოქმედებენ ადამიანზე... ქუჩაში რომ მივ-
დვარ, ასე მგონია, ყველა მე მათვალიერებს,
როგორც რაღაც საოცარ ქმნილებას, რომელსაც
განსხვავებულად გრძნობა აქვს და განსხვავებულედ
გმული, ჩვეულებრივ მოქალაქეთაგან“.

ეს უყვე დაუწყებელი ადამიანის ანალიტიკური
აზროვნებაა. ადამიანისა, რომელმაც ყველაფე-

რო იცის, რომელიც თამამად უსწორებს თვალს ცხოვრებისეულ უფსკრულებს და მაინც უშიშრად მიემართება ხულ მადლა და მადლა. ზემორე სტრიქონებიდან, მირზახათვის აღბათ გაუცნობიერებლად, რუსთაველის ავთანდილის შარავანდით მოხილი სახე გამოკრთის, რაც კიდევ ერთხელ მოწმობს, რომ ქართულ მწერლობაში, ქართველ ადამიანში ხაერათოდ, რუსთველური საწყისები არასოდეს განქარბულა.

ცხოვრობს ასე მირზა, მადღე იგი „საშუალო კომანდირი“ ვახდება, საუელოზე ერთ პაწია ხამკუთხედს დაიკრებს და ოცუელის მეთაურობა-

საც ჩაიბარებს. „წესი არის მამაციგან მოჭირვება, ჭირთა თმენა“ და ისიც ითმენს, ცდობლობს გულის სითბო სხვებსაც გაუნაწილდნოდონდ ეგაა, ზოგჯერ საოცრად ენატრება „ქართული პური, ქართული ღვინო, ქართული ჭაერი“, ქართული საუბარი და მაშინ განმარტობული, თვალედასუჭული ზმუის მწარედ. და აი, ერთხელ, მოულოდნელად, ასეთ დებუას მიიღებს: „მივეგზავრები მოსკოვს. ვიქნები სარკოვეში გავლით ამა და ამ დღეს. ვაგონი ესა და ეს. დამხვდი. გვანდა“. მირზა უნებლიეთ კბუქნის დებუას და ტარის.

დასასრული იქნება

დავით კვიციანი

სამადლოჯალო

მადლობელი ვარ, ძვირფასო, შენი,
მიყვარდი, აუ! რამდენი წლის წინ...
რომ დღესაც მტკივა,
რომ დღესაც მშველის...
ის სიყვარული, ფიცი და მტკიცი.

ფიცი კრძალვით და ცრემლით რომ
ითქვა,
სულ რომ მახსოვდა, სულ რომ
ვინვოდი.
ფიცი, რომელსაც ღალატის ჭინკა,
თან ახლდა თურმე... და არ ვიცოდი.

მადლობელი ვარ... შენ მაზიარე
დიად სიყვარულს, — შხამს და
სამსხალას.
მერე მე ქვეყნად ბევრი ვიარე
და ბევრზე — ბევრი შხამი დავცალე.
და ვერავისზე,
და ვერაფერზე,
ის სიყვარული ველარ გავცვალე.

მადლობელი ვარ, დიადი მიზნის
და ჯადო სიტყვის თუ ვარ
მფლობელი.
მუზა-მიმინო სულ ცერზე მიზის
და მე ამ მუზის ვარ მადლობელი.
ზეცაა ლურჯი და სიყვარული,

იქა ძევს — დიდი მანათობელი.
მეუღლის მადლი,
მიჯნურის სევდა.
მალლა, სულ მალლა დედა მშობელი.
ეს დაგვიწესა განგებამ ბედად
და მე ამ ბედის ვარ მადლობელი.

დედა, შენს თვალებს,
შენს მზერას ჩამქრალს.
სურათს, — თეთრ ღიმილს ასე
ახლობელს
მე ვეუბნები ყველაზე მართალ —
პოეტის სიტყვას და სამადლობელს, —
ყველაზე მართალ, ყველაზე
დამწვარ, —
პოეტის სიტყვას და სამადლობელს.

გაზაფხულია... პირველი ლექსი
ალალი იყოს, ქუთათურებო.
ჩემი ქალაქის ვარ ერთი მწყემსი,
მისი შტოცა ვარ,
ვარ მისი ფესვიც.
სულში ფიქრები რომ ფათურობენ,
დასაფიცარნი, დასალოცველნი,
არ დასამარსნი, გასანდობელნი, —
სამადლობელი ცრემლია ჩემი,
იმ სიყვარულის სამადლობელი.

დედაო მინავ!

მე ახლა ვლოცავ იმ წუთს თუ იმ
წამს,
შეკრთომას პირველს, იმ ცინცხალ
დილით, —
ცვრით გალუმპულმა გიგრძენ და
გიცან,

მერე ნაბიჯიც დამჩემდა ფრთხილი,
დედაო მინავ, დედაო მინავ!
შენს უშველებელ და ლამაზ მკერდზე,
დავდივართ, გებრძვით უგნურნიც,
ბრძენნიც...

დაგვაქვს სიცოცხლე... ვითომდა
გრძელი...
დაგვაქვს სიკეთე, ტყვიაც და
რისხვაც,
გებრძვით და... მაინც შენს საბანს
ვეძებთ,
დედაო მიწავ, დედაო მიწავ!

ლურჯი ზღვის იქით ლურჯი მთის
იქით,
დაგვექონდა უბით რწმენად და.
ფიცად.

შენ იყავ ჩვენი ხატი და ჯვარი
და თუ მტერზე ვერ ვიყარეთ ჯვარი,
ცივ საფლავთ ათბობ მოსირმულ
ქისით,
დედაო მიწავ, დედაო მიწავ!

საუკუნენი, ვითარცა წუთნი,
თითქოს მიჰქრიან და იკარგვიან...
საით მიჰქრიან? საით გარბიან?
მოცლილნი, წამებს ნუ მიხდევთ,
ნუ სთვლით,
თვლა არ გარგვივთ სიცოცხლის
მიზნად

დედაო მიწავ, დეაო მიწავ!
ყველა, უკლებლივ მოვდივართ
შენთან,

სულწასულად თუ ზოზინ-ზოზინით.
ღმერთთან მიდიან მლოცველნი
ვითარც...

გადაშლილი გაქვს საბან-ლოგინი, —
ბოლოს ყველა რომ შეგვეყარო ერთად,
დედაო მიწავ, დედაო მიწავ!

სანამ ვართ მკერდზე პრაგუნით
მჯიღითა,
გფიცულობთ, გკოცნით, გემთხვევით
იმდენს...

თან თავხედურად გაბიჯებთ,
გწიხლავთ,
და გმარხავთ კიდეც... და გბილწავთ
კიდეც.

გწყველით და გკრულავთ,
ფითრდება თვით ცა...
დედაო მიწავ, დედაო მიწავ!

და მაინც შენსკენ მოვდივართ ყველა,
პოეტი ფრენით... სხვანი ზოზინით,
თმენით, იმ ბოლო წუთის ლოდინით...
მოვდივართ, რადგან მიწა თვით
ჩვენ ვართ.

ოღონდაც მეხი, ჭეჭა და ელვა, —
მოყვება მხოლოდ პოეტის ფრენას,
მოყვება მხოლოდ პოეტის ფრენას!

კაკაბი გაჩეჩაძე

მიმდინარე წელს გამოჩენილ მწერალსა და მხეწველს კაკაბი გაჩეჩაძის დაბადების 70 და ლიტერატურული მოღვაწეობის 50 წელი უსრულდება. შურნალ „სისპრის“ რედაქცია, მკითხველთა მრავალათასიანი კოლექტივთან ერთად, სულითა და გულთა ულოცავს ჩვენი მწერლობის ღვაწლმოსილ მსახურს სახელობან თარისს და უსურვებს ახალ შემოქმედებით წარმატებას მშობლიური კულტურის სასიკეთოდ! მკითხველს ვთავაზობთ მწერლის ორ ახალ მოთხრობას.

ორეული

უსახური რამ ორეული დამიდგა თვალწინ და ჩემსავე ზურგს უკან ვიმალები.

ავგოლიუს ავგუსტინე

ათას რვაას ოთხმოც წელს მუჰამედ-შაფი ყაზანიდან პარიზში ჩავიდა. საფრანგეთის დედაქალაქში მზიანი დღეები იდგა.

მუჰამედ-შაფის გამგზავრების შემდეგ მისი მესამე ვაჟი რუსეთში დარჩენილა, სამხედრო სამსახურში შესულა და ორმოცი წლისას გენერალ-მაიორის ჩინი მიუღია. ტიტული და გაფთხრებული პირისკანი ჰქონდა, იტყოდით, მკვდრის ფერი დასდებიაო. ბავშვობიდანვე თვალეზი სტკიოდა, ნამეტურ მარჯვენა, ამიტომ ზონარიან მონოკლს ატარებდა. ბალღობისას დიდად ცელჭობდა, ყველაფერს იკლებდა ვედენოში, მამამისი თუ საოძრად იყო წასული და შინ არ ეგულებოდა. ოცი წლისა იქნებოდა, შამილი რომ დააპატიმრეს ლუნიბში. მუჰამედ-შაფი იმამის ჭალაბის სხვა წევრებთან ერთად რამდენიმე თვით გვიან ჩასულა კალუ-

გაში იქ გადასახლებულ მამასთან. ამ ქალაქში ადრევე ალღო აუღო საზოგადოებას და გიაურთა შორის თავისუფლად ერთობოდა, ოღონდ მამის ხატრით თამბაქოსა და ღვინოს პირს არ აკარებდა. რუსულის შესწავლასაც თავიდანვე შესდგომია, თუმცა ენას უკიდებდა და მთიულური კილოთი უტკევედა, სათქმელს მაინც ამრგველებდა და შეცდომა არ მოსდიოდა. ხელმწიფის მიერ დაჯილდოებულ და ნალოლიავებ მუჰამედ-შაფის ბოლოს ყაზანში დაუდევს ბინა და კალუგაში დაქვრივებულს იქ მეორე ცოლი შეურთავს.

პარიზში მუჰამედ-შაფის თან ახლდა ყაზანელი მეგობარი ოფიცერი, მეფის ამაღაში ნამსახური კორნეტი კარლ ფრანცის ძე კარლპოფი. ერთი ხისაგან ბარიც გამოვა და ბარის ტარიცო, ნათქვამია. ხასიათით ისინი სულ არა ჰგვანდნენ ერთმანეთს, გულთადაი მეგობ-

რობა კი ჰქონდათ. ოდესღაც თავნება, მალალ-მალალი და ზორბა მუჰამედ-შაფი სახედრო სამსახურს ცხოვრებაზე დაფარებულ და სიტყვაძვირ კაცად ექცა, სამაგიეროდ მისი თანატოლი კარლოფის სიტყვაწარავალი და მკვირ-ცალი მამაკაცი გახლდათ. მუჰამედ-შაფის პარიზში უაქსელბანტო მუნდირი კცვა და თხელთმიან თავზე სადა კეპი ეხურა, კარლოფს კი სერთუკის მზინავი ღილეები და ოქროსფრად მოსირმული ეპოლეტები ამშვენებდნენ. ბოლად წითური პირისახე ჰქონდა, ბულების მოლურჯო გულებში ჩაუქრობელი შუქი უციმციმებდა, ვინმე თუ ახლო არ იცნობდა, თავქარიან მექალ-თანედ მიიჩნეოდა. მისი პატარა და მოკლე-ბული უღვაშები კითხვის ნიშნებით გადაბოდა ერთმანეთს.

ელისეს მინდვრებზე მოფუსფუსე ფრანგებს ფიქრად არ მოსვლიათ, ლეგენდარული გმირის შვილი რომ მათ შორის იმყოფებოდა. მუჰამედ-შაფის ერთი სურვილი იყო, ცნობისმოყვარე პარიზელებისა და სენსაციებს დახარბებული გაზეთებისათვის თვალი აეხვია და თვალწარმტაც ქალაქში ყველა-სათვის უჩინრად გაეტარებინა ორი კვირა. ქუჩაში დინჯად დაბაიჯებდა, დანახულასა და მოსმენილის გამო გაკვირვებას არ გამოხატავდა, სენ ჟერმენის რომელი ჰრისტოკრატი გაუტოლდებოდა თავდაჭერილობაში! გულგრილად დაუფთავიერებია ვალენსიის სასახლის აპარტამენტები, დარბაზები და ოთახები. წაეკითხა და გაეგონა, ამ დიდებულ პალატებში წინათ ნაოლეონის ყველაზე გვიანნი და ვერავინ მინისტრი ცხოვრობდა ბატონკაცურად. ლუარს კი ხანგრძლივად მიუზიდავს მისი გულისყური, ერთი პორტრეტიდან ორკოფულად გაუღიშნია მისთვის ვიღაც გრძნეულ ქალბატონს და მუზეუმებიდან გასულს უმაღვე გახსენებია პირველი საეკოლის გაცნობა მთაში, როცა ხუთმეტრი წლის ჰაბუკი მამამისს წაუყვანია აულ ქუჩაში ნაიბ ინყაუსთან სტუმრობისას და როცა საქალებოდან მასპინ-

ძლის მცირეწლოვან ასულ ამინათს მალულად შემოუჭერტია სამამაკაციში. ამ მთიელ ცუგრუმელას თურმე ეხენამის ტბის ზურმუხტისფრად მოლივლივე თვალებიდან ღიმილი მიუფრქვევია პირდაპირ სახეში ქინქლებულავაშა შაფისათვის და მყის მიმალულა. თვითონ შამილსაც მოუყარავს თვალი გამაოგნებელი გოგონასათვის, დიდი ჯილდო მიუბოძებია ნაიბისათვის, ზოლო მისი ასული რძლად წაუყვანია ვედენოში!..

ექსპანსიურ და წამდაუწყებ ხელების შლის მოყვარულ კარლოფს თავი სხვაგვარად ეკრა. უდარდელად ატრიალებდა ეს-ესაა პარიზელ ანტიკვართან შეძენილ ძვირფას სტექს და პროსპექტზე გამვლელ-გამომვლელთ აფრთხობდა. თუ მუჰამედ-შაფის მუზეუმებისა და თეატრებისაკენ მიუწევდა გული (ეს თვისება მამასთან ერთად დასჩემდა მოსკოვსა, პეტერბურგსა და კალუგაში), მის მეგობარს ქალაქის კაბარეები იზიდავდა. ვერ იქნა და ვერ იქნა, ღვინოსა და მაგარ სასმელებს ვერ დააჩვია ნახევრად გადარუსებული მთიელი, მაგრამ ამას როდი დაგიდევდათ, თვითონ არც ერთ კაფე-რესტორანს ისე არ დატოვებდა, ბენედიქტინის ბოთლი ბოლომდე არ დაეცალა და როცა ფულის გადახდაზე მიდგებოდა საქმე, გვერდით მჯდომ მეგობარს არ დააციდდა, ქისიდან ქალღლის ფულს მაგიდაზე ბლუჯაბლუჯად ვადმოყრიდა, თანაც სახეგაბარწყინებულ ლაქიას ლოყაზე წაუთათუნებდა ხელს და სანამ ქედსა და სტექს ჩაიბარებდა, საფეთქელთან ორ თითს მიიტანდა და ვინმე უცნობ ბანოვანს დაემშვიდობებოდა კავალერისათვის შეუღმწეველად. კაბარედან ისე არ გავიდოდა, გასასვლელთან ატუხული და ჰრელ-ჰრულა თავსაფრიალი მოახლეებისთვისაც თვალი არ ჩაეკრა. მეგობართან მკლავგაყრილი ბოლოს ნელა დიღინით იქაურობას გაეცლებოდა...

მუჰამედ-შაფისა და კარლოფს ერთ-

აბაკი გაზარდები
მომხრობები

აღის ახლო მდებარე სასტუმროს პირველ სართულზე დაქორავებინათ ოთახი. ბინა მორთული იყო ლუი მეათობ-მეტის ხანის ყაიდის ავეჯით კედლებს ამურებით მოხატული გობლები ამშვენებდა, სარკმლებს კი მდიდრული პორტორები. ოთახში იდგა ორი ტახტი, რამდენიმე საფარძელი და ღამის თათებთან ოთხფეხა მძიმე მაგიდა. სპილენძის ვეება საფერფლეო ნიშფებითა და კუპიდონებით იყო გარშემორტყმული. და აი, ერთ დღით, როცა ნაბახუსევ კარლოფს ჯერაც მადიანად არ გამოეძინა, მუჰამედ-შაფის ტანთ ჩაეცვა, სასტუმროს დიასახლისის მიერ შემოტანილი ყავითა და ნიძცხვრით დანაყრებულოვით და ფარდაგადაწეული ფანჯრიდან ქუჩაში იკვირებოდა ძვერდგაღვლილი. ახლად დაგვილი და მაკორწყლული ქუჩის საფრთველ სარკმელში იჭრებოდა. მთაბრისპირაე ხალხის ფანჯრებსაც აღებდნენ, აქა-იქ ღამის პერანგისამარა დედაკიები მსუქან მჭერლებს აფენდნენ, გარეთ ისეღებოდნენ ალბათ მერძევის მოლოდინში და ახეჲ შიშობებოდნენ. ხანგამოშვებით კრუტის ცხენების ფლოკეები გაიფარებოდნენ ქვაფენილზე.

კარლოფმა დაამთქნარა და ძილს თავი დააღწია, მუჰამედ-შაფის დილის საღამო მიუძღვნა და ზეზე მარად მამობტა. სახესა და თმაზე წყალს შეისხა, ყავის ჭიქა გამოსცალა სულმოყოქმელად და ისევ ტახტს მიამუტრა, ზედიზედ გააზმორა და მაგიდიდან აღებული ახალთახალი გაზეთის კითხვას შეუდგა. წუხანდელი ქაფის გახსენება არ უნდოდა (ვიღაცას წაჭკიდებია ნასვამი), აქოდა არაფერი მიმხლარაო, და ნახევრად შილითა უხალისოდ ათვალეირებდა „ფიგაროს“.

სიტყვა ხომ უნდა ჩამოეგდო რაიმეზე? მუჰამედ-შაფი ხმაგაქენდილი იდგა სარკმელთან.

...საფრანგეთს ჯერაც ვერ მოენგლებინა პრუსიასთან წაგებული ომით გამოწვეული სირცხვილი, არც კომუნის დღეები დაიწყოებით... კარლოფმა

ჩამოუთვალა შაფის ის ქვეყნები, რომელთა მარკის გარჯით გერმანიას რამდენიმე რენენ ნაპოლეონ მესამესთან ომის დროს. გაზეთები დღენიადაც ამაზე წერენ, ამბებს ამხარჯტერ წკრილმანებმ ლკირკიტებენ, აქიამებენ და აქიამებენ რკინის კანცლერს. მან კი დიდი ხანია თქვენი ტირი წაიღო!..

მუჰამედ-შაფი ახლა წინ და უკან ბოლთასა სცემდა, გულიდასმით ისმენდა კარლოფის მიერ სხაპასუებით გლოცვულ ცნობებს, უცბად შედგა, ჩაფქრა და მერმე სუსტი ხმითა და ხალვიანად თავისთვის ჩაილაპარაკა:

— მამანემი ოცდახუთი წელიწადი ეღმებოდა მთელს დუნიაზე ყველზე ძლიერ იმპერატორს და არც ერთხელ არავინ დაჰმარებია!

კარლოფმა ყური მოკრა მუჰამედ-შაფის სიტყვებს, არა, გულიდან კარწოდებულ ბეზიადს. ამდაგვარი რამ შაფის ბაგეებს მანამდე არ დასცდებია, სულ უბრალო შემთხვევის გამო თუ გამოუთქვამს სამდღრავი.

დიდაც, პატარა დარდი ჰყვირის, დიდი კი სდუმს!

კარლოფმა გადაჯურტლა გაზეთი, ბოლო გვერდისაკენ გაუბზოდა თვალი განცხადებთა და რეკლამათა წასაკითხავად, უნდოდა გავეო, სად რა იყოღებოდა, სად ვინ მღეროდა, ვინ სად როკავდა ან ჯამის ქობას აბერტყავდა. ვასართობ ადგილთა მისამართებს. ისომებდა. მაგრამ აი, საკუთარ თვალებს არ დაუჯერა, „ფიგაროს“ ერთ ადგილს დაავდა გაშტერებული და როცა კითხვა ჩაათავა, მუჰამედ-შაფის ძიღბრუნდა და წაკითხული ვიღაუთაქნა რეკლამა თურმე პატრიცეზულ საზოგადოებას უნებოდა სენ მარტენის ერთ პატარა პასაჲში შეველოთ, აი და ამ ნოდრით, და იქ უნახათ „შვილი კაფანის ყოფილი მპყრობელის, სახეჯახთქმული შამილისა“. შემდგომად ამისა, განცხადებაში ნათქვამი იყო: „შამილის შვილს, სახელად მეხმეტ-შეფის, მამასავით ბევრი ჭრილობა აჩნია სახესა და ტანზე, იგი სასწაულის ძალით გადა-

ურჩა სიკვდრლს გუნჩხას ალები დროსო. რეკლამა დამატებით იტყობინებოდა, მთელი სანახაობა ქეშმარტ სიამოვნებას მოგვკრით და სულ ერთი ფრანკი-ა დავიჯდებათო.

თეთონ იფიქრეთ, ვითარ ვაგულისებდა „ფიგაროს“ განცხადება პარიზის სასტუმროში ხანმოკლე დროით ჩამოხტარ ნამდვილ მუჰამედ-შაფის, გაბრაზებამ მტკიანა თვალეზი მთლად დაუვიწროვა. კარლპოფს მცირედი ჯაფა როდი დაადგა თავდაქერილი, მაგრამ საჭიროების დროს ფიცხი და უშიშარი გენერლის დასაშოშმინებლად და შესკავებლად: ვაითუ შურისმაძიებელმა ხასიათმა წასძლიოს, ცხელ გულზე ვიგინდარასთან მიიჭრას პასაჟში და მისი სახელით მოვაჭრეს სული გააფრთხობინოსო.

როცა მუჰამედ-შაფის აღელვებისა და სამაგიეროს დაუყოვნებლივ მიზღვევის უნჩი გაუნელდა და დაუცხრა, კარლპოფმა და მან „ფიგაროში“ მითითებული მისამართით სენ მარტენისაკენ გასწიეს.

პირველ მოსახვეწივე კარტა დაიქირავეს და კარლპოფმა კოფოზე მდომს ფრანგულად უკარნახა დათქმული ადგილისაკენ გაერეკა ცხენები. სულ მალე იმ პასაჟს მიადგნენ, სადაც მეორე მუჰამედ-შაფი უნდა ენახათ. პატარა ბაზრის ზედ შესასვლელთან, სენ მარტენის თეატრის შენობის მახლობლად სახელდახელოდ აგებულ ფარდულს მოჰკრეს თვალი. ფარდულს ახლოს ვილაც მამაკაცი ფულს იბარებდა, კარების ფარდებს გადასწევდა ხოლმე და სანახაობის მსურველთ შიგ უშვებდა.

მუჰამედ-შაფიმ და კარლპოფმა საეგვო პირს ორი ფრანკი გადაუხადეს და ფარდულში შევიდნენ. კედლები აფიშებით იყო დაფარული. მათზე შეხმეტ-შეფი მრავალნაირ პოზაში იყო გამოხატული: ზეზე მდგომი, ხმალომწვდილი,

სკამზე-მჯდომარე, დამბინის მსროლელი... სადგომში ჭერიდან მისის შუტი უხვად მოედინებოდა. ფარდულს ბოლოს ფიცრულსავე ავანსცენაზე ამაყად მიმოდიოდა კაცკასურ ჩოხა-ახალუხში გამოწყობილი, აღლუტური აღნაგობისა და ნაჯახის შესახედიობის მქონე შავ-გვრვანა მამაკაცი, დახუჭუჭებული შავი წველითა და სქელი უღვაშებით. მექმებთან დაწვებზე ორჯან ნახმლევი აჩნდა, შორიდან ასე მოჩანდა. თხემით ტერფამდე შეიარაღებულს თეთრი ქისეიამემიოვლებულა ვეება დოღბანდი ეხურა თავზე, თუმცა ჩაღმა ყურებთან გადმოფენილ თმებს ვერ უშალავდა. როცა სისხლით სავსე და გადმოკარკალულ თვალებს მიაპყრობდა ფარდულში შემოსულთ, ზოგიერთს შიმისაგან ტანში სცრიდა. მეხმეტ-შეფის მძიმე ნაბიჯებს ქვეშ ფიცრული იატაკი კრიჭინებდა, რაც მაყურებელთა შიშს უფრო აძლიერებდა. უაზროდ გაცინების დროსაც (მეხმეტ-შეფი ბროლივით წმინდა და თეთრ კბილებს აჩენდა, იგი ოცდაათი წლისა თუ იქნებოდეს), ღმერთო შეგვცოდეთ და, მთიელი გმირისა კი არა, უჯიშო და უღაზათო კაცის იერი ედო. ახალუხის საქილეებში ქილები არ უჩანდა (მუჰამედ-შაფის კი თავისი ჩინებული და ძვირფასქილებიანი ახალუხი ყაზანში აქვს შენახული). სარტყელში უშრო სარტყარი და ორი დამბახა გაეჩარა, გრძელი ხმალი ეკიდა, რომლის ვადაზე მარჯვენა ხელი ედო (მუჰამედ-შაფი კი ცაცია იყო მამასავით). თუ ვინმე ფრანკი ავანსცენის ახლოს მდგომ ჯუჯა თარჯიმანს შეეკითხებოდა რასმე, იგი ხმადაბლა და ფარდულში თავმოყრილებსათვის უცნობ ენაზე უთარგმნიდა მეხმეტ-შეფის და მოსმენილ პასუხს ასევე ხმადაბლა და ცუდი ფრანგულით გადასცემდა ცნობისმოყვარეებს. ხალხს კი ეგონა, ისინი მთიელთა რომელიღაც ენაზე ესაუბრებიან ერთმანეთსო.

ახალი ნა. მ. მ. მ. მ.
მოთხრობები

მეხმეტ-შეფი ღრთადრო ხმალს იშ-
 იშვლებდა, პაერში ვაქკატურად შეატ-
 რაილებდა, მერმე ისევ ქარქაშში ჩა-
 გებდა და ჩვეულებისამებრ ამაყად გა-
 ივლ-გამოივლიდა სცენაზე. როცა სკამ-
 ზე დაჯდებოდა, ხმალს ლაყებს შორის
 მოიქცევა ხოლმე.

...მუსიო ქანი: ერთი ფრანკი დსანა-
 ნია განა ნახმლევი და ტყუათ ტანდაც-
 რილული კავკასიელი გმირის საჭერტ-
 საცქერლად?! ყაჩაღს უფრო მიაგავ?!.

...აბა რასა ბრძანებთ, თქვე დალოც-
 ვილო, დღისტინის ღრანტეებში დაბა-
 დებულს, ღმერთი ვით მიუბრძებდა სენ
 ყერმენის უბანში აღზრდილის გარეგნო-
 ბას?!

და მამაკაცები ცილინდრს იხდიდნენ,
 ფერადოვანი ბაღდადით შუბლს იშრა-
 ლებდნენ, ხოლო ქალებს ლორწებები
 ჰქონდათ მომარჯვებული საზარელა შე-
 სახედაობის მქონე ველურის სამზერ-
 ლად, დასახსომებლად და შედიოდა-შეი-
 ლებისთვის მოსაყოლად სიბერეში ჩა-
 ვარდნის ქანს...

მუჰამედ-შაფი და კარლოფმა ხალ-
 ხი მისწი-მოსწიეს და სკამზე მჯდომ
 მეხმეტ-შეფის მოუახლოდნენ. გენერა-
 ლი მშვილად იდგა მის წინ და სტეფანა
 თვალები მიეპყრო სახელსა და ვინა-
 თობის მიმტაცებლისათვის. მეხმეტ-შეფის
 კრაზანასაგან დაკუნთილი სოკოსებრი
 ცხვირის ნესტოები დაჰბერვოდა... არც
 მისი ხმალი და ხანჯალი მიაგავდა ხუთ-
 მეტი წლის მუჰამედ-შაფისათვის მამის
 მიერ ვედენოში ნაჩუქარ ტაბასარანულ
 ხმალსა და სატევარს!.. ორდენის წარ-
 წერას კი აქედან ვერც გავარჩევდა...

მუჰამედ-შაფიმ რაღაც გადაუჩუქ-
 რულა კარლოფს და ამანაც ფრანგუ-
 ლად მიმართა თარჯიმანს:

— ხომ არ მოიღებს წყალობას ბატო-
 ნი მეხმეტ-შეფი და გვეტყვის, ვინ და-
 აჯილდოვა იგი ორდენით და რა საქმი-
 სათვის?

თარჯიმანმა გადაუთარგმნა. მეხმეტ-
 შეფიმ ხშირი წარბები შეჰკრა და რაღაც
 ჩაიბურტყუნა.

გუნბის-გმირული დაცვისათვის და-

უჯილდოვება მამასო, — ჩაუქცა თარ-
 ჯიმანმა კარლოფს აუტანელად მუხუდ-
 ლით.

— ეგებ ორდენის წარწერის წაკი-
 თვის ნება დაგვართოს... ამ ფრანგმა
 არაბულ იცის! — უთხრა კარლოფმა
 თარჯიმანს და მუჰამედ-შაფიზე მიუთი-
 თა.

მეხმეტ-შეფი უფრო მოიღუშა, მაგრამ
 ხალხს თვალზე უჩერებულობა! დასა-
 ფრანგად ორდენი მოსანა და თარჯი-
 მანს გადასცა დაათვალერონო! ფული
 აქვთ გადაბდილი, ყველაფერი უტყუ-
 არად უნდა იყოდნენ!

თვალურო, უხეშად ნაკეთები ვერც-
 ლის ორდენი მართლაც შამილის მიერ
 ნაიბისათვის ნაბოძები აღოჩადა.
 მუჰამედ-შაფიმ სწრაფად ჩაკეთა ორ-
 დენზე წრისებრ გამოყვანილ არაბუ-
 ლი წარწერა და წარწერა იგი დაღაღებ-
 და:

„არავინაა აიტემირის ბა-
 დლი და არავის ხმელი არ
 სქრის უკეთ, ვიდრე მისი“.

მედლის მეორე მხარეს არაბულად-
 ვე იყო ამოტიფრული ერთადერთი
 სიტყვა:

„შამ ულ“

კარლოფმ: ორდენი უკანვე დაუბრუ-
 ნა თარჯიმანს, ამან მეხმეტ შეფის გადა-
 სცა, ხოლო მეხმეტმ მედიდური გამო-
 მეტყველებით მარცხენა საქილეს ზე-
 მით დაიბნა იგი მამს!

— რამდენი ჰქრილობა აქვს მიღებუ-
 ლი და სად? — არ ეშვებოდნენ თარჯი-
 მანს.

— რვა ჰქრილობა... მთაში!

— სახელდობარ სად? — ჩააცვიდა
 ქეხსავით ცივად მდგომი მუჰამედ-შაფი.
 ჯუჯა თარჯიმანიც ვულმოღვინებდა:

— ოხოლოგოში... ვადენში... გუნბში!
 როგორ უმოწყალოდ ამახინჯებენ და-
 ლისტინისა და საჩანოს ისტორიულ ად-
 გილთა სახელწოდებებს! ახულო გენერალმა
 გრაბემ დაარბია ათას რეაას
 ოცდაცხრამეტ წელს, მუჰამედ-შაფიმა-
 შინ დაბადებულაც არ იყო... ვედენ-
 ნი დან ღუნბში ლტოლვამდე კი მას

არც ერთ ბრძოლაში მონაწილეობა არ მიუღია... ღუნ ბ ბ შ ი შაფი მამის მთელ ჯალბთან ერთად იყო გარემოცულ აულში ჩაყვრილი, როცა მუხთალმა ლაზარევმა მარტოოდენ ერთი მსღებლის, იანუსის ამარა გაიტყუა შამილი აულის მახლობლად დაბანაკებული ბარიატინსკისთვის წარსადგენად... არც ხმლით, არც ტყვიით მუჰამედ-შაფი არასოდეს არ დაუტყრიათ!..

კარლოფმა ღიმილი დაჰფარა და ახლა მარტომ მიმართა თარჯიმანს:

— ეგებ ტანზე მიღებული ტყვიის ჭრილობა ან ნახმლევი გვიჩვენოს!

(„ეს აბეზარები ვინ მოაგდო ამ ცისპარე დილით?“).

მეხმეტ-შეფი ნაიარეც ადგილებს ხალხის თხოვნით ისედაც ხშირად აჩენდა. ყელიდან ჭიამდე ახალუხი შეიხსნა და შავი ბანჯგელით დაფარული მკერდი გაიღვია, გაილაჯა და რამდენიმე ადგილას წითლად ამომწვარი ღრმულეებზე დიდო ორივე ხელი. შემდეგ ბალნით დაფარული წვივების იარები მოისინჯა. ყოველივე ამას თავმომწონედ აკეთებდა.

ფარსები გოცუბული შეჭურვებდნენ უჩვეულო სანახაობას, მხოლოდ კარლოფი მიმხედარიყო: არც ერთი ჭრილობა და იარა ნამდვილს არა ჰგავდა. მუჰამედ-შაფის ფერმკრთალი და ს. ს. რისფერი სახე ყი არც გაკვირვებას აწვლავებდა. არც გულისწყრომას, ამგვარ რასმეს პირველად წააწყდა ცხოვრებაში. მაგრამ გულისნადები არაფრით გაუშხელია. ოღონდ ეწადა გეგო, ვით გალაურჩა შამილის ქე ამდენ ნახმლევისა და ნატყვიარს!

რას ჩასცივებიან შემილი ს შეილს?

ფულგადახდილთა თვალის ასახვევად მეხმეტმა წინანდელი ზვიადობა შეინარჩუნა და თარჯიმანს პირით გააგებინა ორ აბეზარს, რომ თუკოში საბოტყვია მოხედრია; მეოთხე კი შიგ ჩარჩენია.

„მედინაში გარდაცვლილმა მამაჩემმა ერთი ტყვია მართლაც ჩაიტანა საფლავში“, — გაიფიქრა მუჰამედ-შაფიმ. სახე

ერთბაშად შეეცვალა აქამდე თავშეკავებულს, გვერდზე გაიხმო კარლოფი და დაბეჭდილებით სთხოვა, ახლავე ეცნობებინა ყველაფერი აქაური პოლიციისათვის, თვითმარქვია უნდა დაეპატიმრებინათ და რუსეთის საელჩოში მიებრძანებინათ, თვითონ კი აქედან ფეხს არ მოიცივლიდა მის დაბრუნებამდე.

კარლოფი შეუმჩნევლად გაძვრა ხალხში. მუჰამედ-შაფი ისევ თავის ადგილს დაუბრუნდა, ავანსცენაზე ზვიადად მდგარს პირდაპირ რუსულად შეეკითხა:

— Вы, действительно сын Шамиля?

რუსულის გაგონებაზე მეხმეტ-შეფი შეეცბა, მეჭეჭიანი ლაწვი აუცახცახდა, მაინც გორფში სახითა და ოკრო-ბოკრო რუსულით დაიბუხუნა:

— დილაც... იმან ირალ შემოილი ს შეილი!..

(„ისევ და ისევ... მამაჩემის სახელსა და ზედწოდებასაც ამახინჯებს ეს ურჯულო!“).

— სადა ცხოვრობს თქვენი უფროსი ძმა ყაზი-მუჰამედ?

მეხმეტ-შეფი თნდათან იბნეოდა.

— კაზი-მეხმეტ?!.. გუნებში მოჰქვს გიაურებმა! — მოკლედ მოსკრა სცენაზე გამოვიძულმა.

სტრობოთ. იგი ისტამბულში დარჩა ქალაქ შედინიდან დაბრუნებული, როცა იქ სულთმოზრძავი მამამისი ინახულა!

მეხმეტ-შეფის გადმოკარკულული თვალები უფრო დაებრცია, ხშირი წარბები ზევით აეწია. ხმლის ვადაზეც არ ედო. მარჯვენა და მხრები ჩამოეკარდნოდა.

— თქვენი დები ნაფისატო და ნაჯავეათი სად იმყოფებიან? — არ ეშეებოდა მუჰამედ-შაფი სახელის მოცილეს.

მატყუარას გულის კოვზი დაეწვა, ცოცმა ოფლმა დაასხა, ტანმა უაზრა, მგონი ფარსაგად ფათერაკს რასმე გადაეყარეთ და სკამზე დაეშვა. როცა გაბ-

აკავი დასრულდა მოთაროვანი

რუხეული ძლივსა გონს მოეგო, იხტი-
ბარი არ გაიტეხა და ხალხის თვალში
შეცდომის გამოსასწორებლად ესა აღ-
მოხდა:

- ხტამბოლში არიან... ძმასთან ცხოვ-
რობენ!..

- - ი რა კარგად უწყით თქვენი დე-
ბის თავდადასვილი: ისინი დიდი ხანია
ქლუქით გარდაცვლენენ კალუჯაში,
ნეშტები დაღისტანში ვავზენეს და იქ
არიან დაკრძალული!

მე "მერ" - შეფი უკვე აღარ გამო-
იყურებოდა გორიზად. არც ხმალს იქ-
ნევდა, სკამზე ეგდო საწყალობლად.

- - მამათქვენის შესაძე და ყველა-
ზე სკაყვარელი ცოლა შეუანე-
თა სადა, სოქები უოლხანაინია ასუ-
ლი, ნაბ ახვარდისგან მოხდრიდან მო-
ტაცებული?... მონათვომდე ანა რქვე,
მზეთუნახავია. მისგან ხომ არ ისწავლეთ
სომხური?!

მესმეტ - შეფი უახროდ მიშტე-
რებოდა ცით მოვლენილ მკრებელს.
მუჰამედ - შაფი კი განავრძობდა,
ცდიდა და ცდიდა უნებურ მსხვერპლს:

- - შეუანეთაც სტამბოლშია, კარგად
იცოდეთ! - ცოტა დაყოვნა და ჰვითხა:
- - ცოლი თუ გყავთ ან შვილები?

ილაჯაწყვეტილია მეტეტი კვლა-
ვად აღუდღუღლა, უმატა და უმატა
ტყუილებს უტრფრად:

- - ხამი ცოლი მყავს... არა, ოთხი...
ცხრა შვილი... მუსულმანი ვარ! - გა-
იძახოდა მეხმეტ-შეფი ისეთი რუსუ-
ლით, დარღულში თავმოყრილი ხალხი
თუ აიტანდა ამას.

- - არც მუსულმანი ხართ და არც
ოთხი ცოლი გყავთ! მუჰამედ-შაფის
პირველი ცოლი ამინათი, აგრეთვე კა-
ლუჯაში გარდაცვალა ქლუქით, მერმე
გიორში წაასვენეს. მისგან ერთი ვაჟი
დარჩა, ზახელი, და ისიც ამამის დაბა-
ტიმრებს წელსვე გამოთალმქებია წუ-
თისოფელს თემირ-ხან-შურაში... მუჰა-
მედ-შაფი ახლა მეორე ცოლთანაა ყა-
ხანში ორ ქალიშვილთან ერთად.. შესა-
მე ან მეოთხე ცოლი მესმეტ - შე-
ფის არა ჰყოლია! - დამცინავი კილო-

თი წარმოთქვა მუჰამედ-შაფი
რა ორეულის სახელი.

მეხმეტ-შეფი იკადრა ზეზე წამოდ-
გომა, ხმალს ჩასჭიდა ხელი და თარჯი-
მანს უთხრა:

- - ვილაც ქალი-მამაძალი მოთრე-
ულა აქ... შეგილის შევილსა ლან-
ძლავს და რალაცას შიედ-მოედება... თა-
ვიდან მომამოროე... გააძვეე... - იძხნდა
და ხმლის ვადას ანჯღრევდა.

მუჰამედ-შაფი, რომელსაც ყახანში
ესწავლა ორეულის ენა, მკაცრი ტონით
დაუყვავა:

- - დაწყნარდით და ნუ ჰყვირით.
ხმალსაც უშვით ხელი, გირჩევთ. კავ-
კასიელ გიორს უშვერი სიტყვა არ უხ-
დება. აქაც არავინ მოთრეუ-
ლა. თქვენი წინაშე ახლა პარიზში ჩა-
მონული მუჰამედ-შაფი დგას,
იმა მუღლა-ზამცის ნამდვილი ძე!
საბუთი ვნებავთ?

და მუჰამედ-შაფი გულის ჯიბიდან
პასპორტი ამოიღო და გაუწოდა.

თვითმარქვია მოცილილივით კვლავ
სკამზე დაეშვა. ფარდულში თავმოყრი-
ლი ფრანგები ყველაფერს მიხვდნენ და
აყაყანდნენ. ვილაც მანდილოსანმა შე-
ჰკრელა და ლორნეტი ხელიდან გაუვარ-
და. ზოგი ხმამალა გაიძახოდა: „ათი
დღეა ხალხს ძარცვავს. ფული დაგვიბ-
რუნოს მაგ სალახანამ... პოლიციას გა-
მოუძახეთ, პოლიციას!“

პატრონი ძალმხიდილი რომ დაინახა
თარჯიმანმა, საღდაც თავი დურთა.

ფარდულში პოლიციელებიც გამო-
ჩნდნენ მართლაც, მათ წინ კარლსოფი
მოუძღვებოდა. ავანსცენას აღყა შემო-
არტყეს და ილაჯაწყვეტილ ჩოხა-ახა-
ლუხანს ხელი სტაცეს მკლავებში.
„მეხმეტი“ არც განძრეულა, და ბან-
დი თავიდან გადაყრდნოდა და გრუხა
შავი თმები შუბლზე გადმოწვლიდა.
აკი დაღისტანში მარტო იქ-
ანი და ნაიბები ატარებდნენ
ჩალმას თავგადაპარსულნი?

საელჩოში არ გსქირეებით დაპატემ-
რებულის ვინაობისა და ერთენების გა-

მორკვევა. რუსეთის ქვეშევრდომი აღ-
მოჩნდა, პარიზის გარდა ევროპას სხვა
ქალაქებშიაც უსახელებია თავი, მაგრამ
ნათქვამია, კოცა მუდამ წყალს ვერ მო-
იტანსო.

დროებით დასტოვეს საელჩოში, მერ-
მე რუსეთში გაგზავნიდნენ სასჯელის
მოსახდელად. თვითმარქვეიას ამფსონე-
ბის კვალსაც მიაგნებდნენ, სენ მარტე-
ნის „პასაჟსაც“ მოშლიდნენ.

ისიც დაადგინეს, არაბულენოვანი ვე-
რცხლის ორდენი მუჰამედ-შაფის ორე-
ულს ხასაე-ფურთში შეუფენია გარდა-
ცვლილი ნაიბის აიტემირის სახლელუო-
ბისაგან გროშის ფასად...

სენ მარტენის ფარდულში მომხდარი
ამბავი „ფიგარო“ თავის მკითხველებს
აუწყა და გააფრთხილა: ამიერიდან მა-
ინც მიამიტურად ნუ ენდობთ კარიდან
კარზე მოხეტიალე ყველა „კავკასიელ
გმირს“. მუჰამედ-შაფის კი ახალი საზ-
რუნავი გასჩენოდა: შ.მილის ნამდვილი
შვილის მისამართს გაიგებდნენ პარიზე-
ლები და ხალხი ახლა მის სასტუმროს

მიწყდებოდა ისევე, როგორც თდესლაც
ხიმინისა და კულონის სასტუმროს
აწყდებოდნენ ცნობისმოყვარენი პეტ-
ერბურგსა და კალუგაში, იქ დროებით
დაბინავებული პატიმარი იმამის სანა-
ხავად. ამის გამო მუჰამედ-შაფიმ კარლ-
პოფთან ერთად რამდენიმე დღის შემ-
დეგ პარიზი დასტოვა და ყახანში დაბ-
რუნდა.

●

შეგონება. მთავრის ქვეშ არა-
ფერია ახალი. მაინც, სასაცილო და
საძრახისია, როცა ვინმე თვითმარქვია
მოთვისებული ან ნაქურდალი ორდენით
იმშვენებს გულმკერდს ან შეუფერებელ
თავზე იდგამს გმირის ჭილას!

არც ყალბი გარდერობით გასტრო-
ლიორობა მირთებთ მავანთა და მავანთ
ყველას როდი ხელეწიფების მბრონცხე-
ბულთა პატის ფრთის ხელთ პყრობა,
თვალთა პატიოსანთაგან შემქული გვირ-
გვინი, ხმალი, პორფირი და ბისონი!

ნაზარის უკანასკნელი ღოგვა

კოცა გაწერელას ვუძღვნე
ა. ზ.

პოლკოვნიკი ნიკარაძე ამალით-
ურთ ქალაქში შემოდოდა.

ყველანი ცხენებზე ისხდნენ.
ნიკარაძეს თავი ოდნე მალა აეწია
და შხერა მიეპყრო ქუთაისის მთავარ
მოედანზე ამართულ ამა-სოფავს ტიპის
დიდი ტაძრისათვის. ნიკარაძის მიწურუ-
ლის საღამო იდგა. თეთრი და შეცვივ-
ებული მტრედები გუმბათის ორგვლე
ისვენებდნენ, გირლანდად შეპორტყ-
მოდნენ გუმბათის ყელს. გირლანდი
დროგამოშვებით ირხეოდა, დაგვიანე-
ბით მოფრენილი მტრედი ცდილობდა
ადგილი დაეკავებინა ჭუფთებს შორის
და წამდაუწუმ ფრთებს შლიდა. თანდა-
თან ბნელში ინთქმებოდა თვითონ გუმ-

ბათიც და მარტოოდენ ტაძრის ოქროს-
ფრად მოვარაყებულნი ჭვრის სილუეტო
კიაფობდა ყომრალი ცის ფონზე.

ქუჩებში ერთი სულიერიც არ ქაქა-
ნებდა.

პოლკოვნიკი და მისი მხლებლები ქა-
ლაქის გარნიზონის შტაბში დაბინავ-
დნენ. ნიკარაძისათვის განკუთვნილი
ვრცელი ოთახის სარკმელში ახლა შავი
ლანდშაფტის მხოლოდ ფრაგმენტიღა
ეკიდა.

პოლკოვნიკი მძიმე მისიით იყო ჩამო-
სული ქალაქში.

პაპი გაწერელია
მოთხრობები

წიფასთან მომხდარი ხოცვა-ჟლეტის შემდეგ კავკასიის ხელისუფალთ სასწრაფოდ ეცნობა, რომ ექვს მემამბოხეს ქუთაისის სობოროში შეეფარებინა თავი, ერთის გზა-კვალი კი არ ჩანდა. აქაური გუბერნატორის ბრძანებით მათ აღვილსამყოფელისათვის უმაღლვე მიუგნიათ, მიტროპოლიტ ნაზართან ერთად შეუპყრიათ და ქალაქის გარნიზონის შტაბის ბნელ სარდაფში მოუთავსებიათ. მეფისნაცვლის გალაყვანებით თბილისიდან დაუყოვნებლივ უნდა გამგზავრებულიყო გულქვა ოფიცერი, რომელიც ტუსაღებს და მათს შემგვრდომ ხუცესს სასტიკად დასჯიდა. მთელი ეს ოპერაცია ეგზარხოსთან შეუთანხმებლად და სასწრაფოდ უნდა განხორციელებულიყო. თავისთავად სიხონის მიერ კავკასიაში დანიშნული უმაღლესი იერარქის აღმფთვებებს არავინ მოელოდა, რადგან კარგად მოეხსენებოდათ, ეპარქიის ერთი ქართველი მოძღვრის დასჯისათვის იგი თავს არ აიტყუებდა. მაგრამ ხელისუფალთ ფორსულური პროტესტის გაგონებაც არ სურდათ, ფიქრობდნენ, სიხონის წარმოგზავნილი სიტყვიერად მაინც გამოთქვამდა გულისწყრომას წმინდანად მიჩნეული ნაზარის ბედის გამო. ყოველივე ამას ის გარემოებაც ზედ ერთვოდა, რომ ალპერის ამ სისხლიან დღეებში მაღალი რანგის საეკლესიო პირის სიკვდილით დასჯის არც ერთი შემთხვევა არ იყო ცნობილი. განათლებული მღვდელმთავრის სხვა ღირსებებსადმიც ეგზარხოსი ძალაუწებური პატივისცემით იყო გამსჭვალული, თუმცა მისთვის დაწერილებით უამბნიათ თუ რას უქაბდაგებდა ნაზარი მრევლს წირვის შემდეგ ასე თუ ისე, არავინ უწყოდა უმაღლესი საეკლესიო მოხელე როგორ შეხვდებოდა სახელგანთქმული ხელქვეითის დღეებს...

ქალაქში უკვე ციოდა, ქროდა ძლიერი ქარი, ცა კუბრისფერად იყო მოღრუბლული. თითხს ანათებდა ვეება ლამფა, რომელიც ბუხრის თავზე დაედგათ. დუმელში ცეცხლი გიზგიზებდა. პოლკოვ-

ნიკი ხალათის ამარა იჯდა მუშაობადად ფარებულ მაგიდასთან და თვითნებურად ეოდა. მისი ქურჭი, სერთუკი და ქუდი ღია კარადაში ევიდა. ერთ კედელზე ყრულ რეკდა საათი, რომლის გრძელი ციფერბლატი დროის მონაკვეთებს იოცლიდა...

ნიყარაძე ორმოც წელს მიღწეული თუ იქნებოდა, მაგრამ უკვე მხრებში მოხრილიყო. მუქწაბლისფერი პირისკანი ჰქონდა, რომელზედაც გაჯავრების დროს გაუმხელებელი ბოღმა აღებულებოდა ხოლმე. ჩვეულებრივ არავის უყვიროდა, მაგრამ გულლიაც არავის უნახავს. ღრმად ჩავარდნილი წვრილი და მკვდარი თვალები თუ ოდესმე გაუწყინებოდა, ნაოკებოდა შეუგროვდებოდა უბევბთან. დახვეწილი გარჯვროსა და თავშეკეცება რწვიითად ღალატობდა. დაწვის ზემოთა კიდური უთრთოდა. ეტყობოდა, ოდესღაც ღამაში ჰანუკი უნდა ყოფილიყო, ახლა კუმტი გამოძეტყველება მიედო და უნდობლად გასოიყურებოდა. ბუხართან ატუხულმა ადუტანტმა კარგად იცოდა, მისი უფროსი საუბრის დროსაც მთლიანად არ აჩენდა კბილებს, არასოდეს იღიმებოდა და არ იცინოდა. პოლკოვნიკის თვითთელი გამოხედვა რკინისკუბური გარსით იყო შემოზღუდული და საშინელ სიმკაცეს ამჟღავნებდა, რითაც საყოველთაოდ იყო ცნობილი, განსაკუთრებით უკანასკნელის რევოლუციონერთა დახვრტაში წინაწილეთბის მიღების შემდეგ. თანაც ნიყარაძე საშიში დამკვირვებელი და ულმობელი დიალექტიკის ოსტატი გახლდათ პატიმართა დაკითხვის დროს, უფრო იმათთან, ვინც მის წინაშე თავის მართლებას შეეცდებოდა. სატახტო ქალაქში მიღებული განათლება ერთობ შევლოდა, ქუთაისის სემინარიიდან გაძეებულს პეტერბურგში სამართლის ფაკულტეტზე უსწავლია, მერმე ისტორიულზე. ფილოსოფიაშიც ყოფილა ჩახედული. რამდენიმე ხანს თურქეთსა და სპარსეთშიაც უმსახურია რუსეთის სენლოების წევრად. ბუნებით ავანტურისტსა და დევილიანტს არც მეფის ში-

ნაგანი დაზგერვის ორგანოებთან თანამშრომლობა უთაკილია. სწორედ ამგვარ გულმოდგინებას დაეწინაურებინა იგი სამხედრო სამსახურში, ამიტომ რთული, მაგრამ მისთვის იოლი მისიის შესასრულებლად სასწრაფოდ გამოუგზავნიათ კავკასიაში, სადაც ამბოხების აღი ჯერაც არ ჩამქრალიყო. თერგის ოლქში ჩატარებული რეპრესიების შემდეგ ნიჟარაძის მშობლიურ ქალაქშიაც უნდა ესახელებინა თავი, ვათარცა მეფის ერთგულ პირს. პოლკოვნიკი არც კი შეეყოყმანებულა, უთვისტომოს არავინ ებრალებოდა.

ეს მარტოსული გრძნობდა, პირველსვე შემხვედრში რომ მისგან განშორების სურვილს აღძრავდა. ნიჟარაძეში ყველაფერი ჩამკვდარიყო, გაშეშებულიყო, იტყოდით, სამხედრო პირის ნახევრად ქაჩალი თავიც ყინულის ქერქში მოუთავსებია ბუნებასო. თხელი თმა მხოლოდ კეფასთან შერჩენოდა.

და ეს კაცი ჩინებულ მოქართულედ და დახვეწილი ასოციაციებით მოსაუბრე ოფიცრად ითვლებოდა. ძალიან დიდი ხნის წინ კი დაეტყვებინა იმერეთის მხარე და რუსეთში გადახვეწილა, ქართული მაინც არ დაიწყნია სატახტოში მოსწავლე თანამოქმედებთან ურთიერთობის შეშვეობით. თავის ნახევარ ცოდნას ისტატურად იყენებდა. ქუთაისში ბევრს სმენოდა ნიჟარაძის ზნელი წარსულის გარშემო, ოდესღაც იგი თურმე თითოთ საჩვენებელ და გარყვნილ ქაბუჯად მიანდათ. და აი, ოცი წლის შემდეგ განგებას ისევ აქ მოვადო, თუმცა საზოგადოების მაღალ წრეებს ჯერაც არ შეეტყობ ოდესღაც ჩრდილოეთში გადახვეწილ ერთომან კატოლინას მშობლიურ ქალაქში ინკოვნიტოდ ჩამოსვლა.

პოლკოვნიკი ხანგამოშვებით თამბაქოს ეწყოდა, ზოლი მის პენსნეს ეფინებოდა. ნიჟარაძის ხორხის ტყავქვეშა ძვალი ბოლის ჩასუნთქვისა და ამოსუნთქვის შესაბამისად მოძრაობდა. იდაყვით დაბჯენოდა მაგადას, წინ თხელი პორტფელი ედო და დროდადრო. სათვა-

ლენ ისწორებდა შავ ტყავში გაყრილი სანეგნებელი თითით, რომლის ხახვევარეთი დუღელს ღრთს დაპკარგოდა. ღუმელთან გამოქიმულიყო ლოყებლადუჯა აღუტანტი და ბატონის სატყუავხე ისე შეიარხეთოდა ხოლმე, გეგონებოდათ თოჯინა ამოძრავდათ. პოლკოვნიკი მხოლოდ სახელით იმძირთავდა მას და ამით ხელქვეითს ბატონკაცურ პატივს მიიგებდა.

— ანატოლ! ჯერ პატიმრები შემოიყვანე. ანაფორიანმა დაიცადოს

ბუდიანი რევოლვერით აღშურვილი ანატოლი თვალის დახამხამებზე გაუჩინარდა, ოთახში კი ჩექმების ხმაური დასტოვა.

ოთახის იატაკის ქვემოდან მოისმა ძლიერი ჩოჩქოლი, იატაკი შეზანზარდა, კარადაში დაკიდებული ქურქი შეაქანავა. სარდაფიდან პატიმრები ამოჰყავდათ. კარი გაიღო და ტუსაღები ოთახის ზღურბლის წინ ჩამწკრივდნენ.

ექვსნი იყვნენ.

გაბურძგვნილთმებთან და სახგამურულ პატიმრებს დახეული მაზარები და ასეთივე ჩექმები ეცვათ, ზოგი კი მთლად ფეხშიშველი იდგა. ვიწრო საკანში, სადაც თავიცი კულს ვერ მოიბრუნებდა, მათ მკვდრის ფერი დასდებოდათ. თავჩაქინდრული იდგნენ და მხოლოდ ოთახში შემოსვლისას გაუსწორეს თვალს პოლკოვნიკს.

ნიჟარაძემ ტყავის თხელი პორტფელიდან ქალაღლი ამოიღო და პატიმართა გეარების ამოკითხვას შეუდგა. თვითულის დასახელებისას რომელიმე წარბშექმუხენილი ტუსაღი თავს მაღლასწევდა.

— ხელმწიფის უზენაესი ნებისა და კავკასიის მმართველობის სახელით... — დაიწყო ახლა პოლკოვნიკმა სასიკვდილო განაჩენის კითხვა, სადაც პატიმართა სახელმწიფო დანაშაულებანი იყო ჩამოთვლილი.

აბაჰი ხაფიზოღლი
მოთხარობაში

არც ერთი ტუსადი არ შერბეულა და არც ერთს კრინტი არ დაუძრავს.

ნიჟარაძემ პორტფელი დაეცა.

— თქვენი მეშვიდე ამხანაგი სად იმყოფება? — იკითხა პოლკოვნიკმა და ისეთი სახე მიიღო, თითქოს გვიან გაახსენდა ერთი დამნაშავის შიშაღვის ამბავი.

თორმეტი ცივი თვალი ისევ გაუსწორდა დამკითხველის პენსნეს, მაგრამ ე! თვალები არაფერს ამბობდნენ. ლერძლიანი თვალები!

— განმეორებით გკითხებით: სად იმყოფება გაქცეული ან ვინ იცის იმ დედაკაცი! გვარი?

ტუსალებმა კვლავ ჩაქინდრეს თავები. ნიჟარაძემ ისინი თხემით ტერფამდე ჩაათვალიერა. ნაძირალების სროვა!

პოლკოვნიკი წამოდგა. ყელთან პერანგის დილი შეიკრა და პატიმრებისკენ რამდენიმე ნაბიჯი გადადგა. მთელი მისი ფიგურა ერთსა და იმავე დროს ამხელდა დახვეწილ არისტოკრატს და უღმობელ ტირანს.

— თქვენს რაინდულ სიმტიციცეს მაშინ დაეიჯერებ, როცა ხმის ამოუღებლად მიხვალთ საღორიის ტყემდე. იმედი მაქვს, ქალაქიდან ვასვლისას არ იყვირებთ, ხალხს ძილი არ ვაუფერთხოთ.

ისევ სამარისებური სიჩუმე.

— ჯერ არ მინახავს რევოლუციონერი სასჯელს ლაჩრულად შეხვედროდეს, — პოლკოვნიკი თავის ცინიზმს ხოტბის ფორმაში ხვევდა. იგი მარცხნით სულ ბოლოს მდგომ ტუსაღს მიუახლოვდა, სახეში ჩააცქეოდა და მისი გვარი ხმადაბლა გაიმეორა, თანაც მტკივნა თითოეულ ტუსაღის ნიკაპს შეეხო და სახე აუწია.

— გიცნობ. ვეპატრონო, პეტერბურგში ჩაგოთრიე! ამხანაგებმა შეამბოხეთა წრეში. მშობლებმა ძილტომ გაგხვანენს სატანტოში სასწავლებლად, რომ შემდეგ იმპერატორის ტახტიდან გადაგდებანზე ვეფიქრა?

ნიჟარაძემ ტუსაღის ნიკაპს თითო მთაშოთა და ზილით შეიწმინდა ჯაბბხელსახოცი.

პატიმარმა თავი დახარა. პოლკოვნიკ-

მა მას ყურთან თდნავ მიუტყვევებ და წასჩურჩულა:

— საღორიისთან!!! მანამდე კი — adieu! — პოლკოვნიკი მაგიდისაკენ შეტრიალდა და ანატოლს უბრძანა: — გაიყვანეთ!

2

როცა პატიმრებმა ოთახი დასტოვეს, ნიჟარაძემ მიტროპოლიტის შემოყვანა უბრძანა მსახურს. ანატოლი ამჯერადაც სწრაფად გაუჩინარდა, მაგრამ არ დაუგვიანებია. სულ მალე ოთახის კარებში გამოჩნდა ბრგე, თეთრწყვროიანი და ანაფორიანი მოხუცი, რომელსაც ხელთ კვერთხი ეჭურა.

— მიტროპოლიტი ნაზარი, თქვენო აღმატებულებავ! — წარმოსთქვა აღვლზევე გამოჭიმულმა ანატოლმა. ღირსი იყო თუ არა, აღუტანტი ასე მიმართავდა უფროსს.

— აქეთ! — უბრძანა ნიჟარაძემ შემოსულს.

ნაზარი მძიმე ნაბიჯებით მიუახლოვდა მაგიდასთან მდგომ პოლკოვნიკს. მოხუცის წაღები მორიგეობით ჩნდებოდნენ გრძელი ანაფორიდან, რომლის უკანა ბოლო იატაკს მოხვეტავდა. მისი რკინის კვერთხი კი რიტმულ ვუგუნს გამოსცემდა. ნაზარი შეჩერდა. ნიჟარაძემ შეეცქვიანი ნაღრძობი თითოთა და ცერით კარგად მოირგო სათვალე და ცივად დაეცქერდა მის წინ მდგომს. ძლივს იცნო, მაგრამ არ გაუმხევილა, უნდოდა ვლგრილად და თანაც ჩვეული უღმობობით დაეკითხა იგი. ამ სულიერ მოძღვართან ნიჟარაძეს ჭაბუკობის დროინდელი ანგარიშები ჰქონდა, თუმცა დარწმუნებული იყო, ნაზარის ხსოვნაში სემინარიის შეგორდყოფილის სახელი და გვარი სავსებით წაშლილი იქნებოდა. მაგრამ პოლკოვნიკის წინაშე აღძმართა მოულოდნელი, დაბრკოლება, ნაზარის მყუდროებამ ანაზდეულად განაიარაღა, ლამფის შუქზე მღვდელმთავარი სადა და დიადი ჩანდა. ნიჟარაძეს გაუჭირდა მოხუცის გარეგნობაში სრულად აღელ-

გინა ოდესღაც რუხი წვერის მქონე მასწავლებლის სახე. არც ის ახსოვდა, ელამი იყო თუ არა, რადგან ახლა ამჩნევდა, ნაზარს მარჯვენა თვალის გუგა არაპრობორციულად ზემოთ გაქცეოდა, თუმცა სახეს არ უმზახინებდა. მაინც უცნაურ წინააღმდეგობას ჰქმნიდა ეს მარჯვენა თვალი მარცხენასთან შედარებით, რომელიც მრგვალი და სახეებით ნორმალური ჰქონდა. პატიმრის სახეში ამოკითხულმა ამ წინააღმდეგობამ ლამის დააზინა დამკითხველი: ნაზარის პირდაპირ მაცქერალი თვალი თითქოს სწავლობდა პოლკოვნიკს, მეორე კი სხვა მხრით ჰქონდა მიქცეული და პატიმრის გულთამხილაობას ჩქმალავდა. მიუხედავად მღვდელმთავრის მუყურად და ორპოეული მზერისა, ნიჟარაძე მთელი არსებით ვრძნობდა, რომ ნაზარის გონებაში თავსდებოდა, მოხუცი მგონი სავსებით ისრუტავდა მას და პოლკოვნიკს სახეზე აფარებული ყინულის ჯავშანიც ვერ იცავდა. ნიჟარაძე პატიმრის დანახვის წამიდანვე განიცდიდა ფსიქოლოგიურ პრესს, მიტროპოლიტის გაჩეხობა რომ ავრცელებდა მასზე. ნაზარის თვალების განუშვივრავლე შესახედაობას პირისპირ მჯდომთა როლები შეეცვალა. მოხუცის ნამდვილი ფიქრის ამოცნობა პოლკოვნიკს ალბათ გაუჭირდებოდა.

ნიჟარაძესაც ბევრი სმენოდა მღვდელმთავრის განათლებასა და სათნოებაზე, მაგრამ ისიც კარგად დაუხსომებია, რომ სწორედ ამ ანაფორიანს მოეწერა ხელი ქუთაისის სემინარიიდან მისი გარეცხვის ბრძანებაზე, რის შემდეგ ქალაქიდან გულანაბადი აუკრავს. ახლა პოლკოვნიკის წინაშე დიდი ხნის უნახავი ნაზარი იდგა, რომელსაც, უეჭველია, ოდესღაც მისი შეგორდისა და დღეს აქ ჩამოსული გადამთიელის სახედისწერო თავგადასავლის გახსენებისა და ცნობის უნარი აღარ შესწევდა.

ნიჟარაძე ფარული ცნობისმოყვარეობით აკვირდებოდა გაცოცხლებულ და იერშეცვლილ მოძღვარს. ნაზარს ახლა ბამბის ქულასავით თეთრი და სპეტაკი,

ალაგ-ალაგ დამრგვალებული, საშუალო ზომის წვერი და პერგამენტით თხელი პირისკანი ჰქონდა. თავზე ეხურა შავი მაულისაგან შეკერილი კუჩუკულა, საიდანაც მხრებზე ძაძისფერი და ფართო ტოტი ეშვებოდა. გულზე ეკადა ვერცხლის ჯვარი მაცხოვრის გამოსახულებით, მარცხენა ხელის ნატიფი და სალუქი თათები ამ ჯვარზე ედო, ხოლო მარჯვენა ხელში ის კვერთხი ებყრა, რომლითაც პოლკოვნიკის მისაღები ოთახის კარიბჭესთან გამოჩნდა.

ნიჟარაძეს მაინც ნაზარის თვალებისათვის ვერ მოეწყვიტა მზერა, თანაც ლამობდა, ყინულის ნიღაბი არ ჩამოეხსნა სახეზე.

— მაშაო, შენ მოუწოდე სობოროში ხალხს აფაჯების დასახმარებლად? — შეკვებულ სიბრაზით შეეკითხა იგი ნაზარს. ნიჟარაძის ხმა ცივ ობერტონებს გამოსცემდა, თანაც „მაშაოს“ დამცნავად წარმოსთქვამდა.

— განწირულთა დასახმარებლად! — მშვილად გაუსწორა ნაზარმა. ნიჟარაძის მჭირდავი ტანა აინუნშიავ არ ჩაუვლია.

წამით სიჩუმე ჩამოვარდა.

— ჩვენს ხელთა უტყუარი ცნობა, რომ წირვის შემდეგ სამჯერ მიმართე ტაძარში შეკრებილთ, ამბოხებულთა დასახმარებლად მოუწოდე მათ და იმპერატორის სახელიც აუგად მოიხსენიე!

— ო რ გ ე რ! — ისევ გაუსწორა ნაზარმა. — ხელმწიფეზე კი ჩემს ბაგებს სიტყვა არ დაუძრავს.

— აქედან მიღებული ბარათი არ ეთანხმება შენს სიტყვებს. იგი მოგვაწოდა... — პოლკოვნიკმა დააყოვნა.

— ყოველივე გაცნობათ საყურთხევის მსახურმა! — შეეშველა ნაზარი.

— საიდან იცი?

— მოწაფეთაგან ერთი ყოველთვის გამცემია! — უპასუხა ნაზარმა.

— სოქვი, ვის წინააღმდეგ ლაღადებდი?

ბაკვი გაწაფლია მოთხარობაში

— შეკლელთა და გულზვიადთა წინა-
აღმდეგ!

— ისინი იმპერატორის ბრძანებას ას-
რულებდნენ!

— ჩემს თვალებს ხელმწიფის ბრძა-
ნება არ წაუციოთხავს! — განმარტა ნა-
ზარმა.

— ცრუობ!

— სული ჩემი განრინებულთა სიცრუ-
საგან! — ნაზარის სახეზე ერთი ნაკ-
ვითი არ ირხეოდა და ყველა პასუხს
მაშინაღურად და ტემბრშეუცვლელად
წარმოსთქვამდა.

— ამ ნაძირალებს რატომ მიეცი თავ-
შესაფარა?

— მე აღამიანები შევიფარე,
შვილო! — ნაზარის ხმის სიღბო და-
ეტყო.

— მე შენი შვილი არა ვარ!.. — სი-
ტყვა გააწყვეტინა ნიჟარაძემ.

— მომიტყვეთ... თქვენო აღმატებუ-
ლებავ! — გამოასწორა ნაზარმა. აკი
მან შემოსვლისას გაიგონა მსახურის მი-
მარტვა უფროსისადმი.

მღვდელმთავარმა ისევ აღიდგინა სა-
ხის გაქვავებული, დიადი და განუშკვირ-
ვალე გამომეტყველება.

— როდის გამოცხადდნენ ავაზაკები
შენთან?

— სამი დღის წინ!

— მერმე სად დამალე ისინი?

— ყველას იქ მივუჩინე ბინა, სა-
დაც ვწირავ, თქვენო აღმატებულებავ!..
საკურთხეველის გვერდით, ორ ეკვდერ-
ში...

— რამდენმა კაცმა შეაფარა თავი სო-
ბოროს? — განაგრძობდა დაკითხვას ნი-
ჟარაძე.

— ექვსმა!

ნაზარი არ სტყუოდა.

— დაჯექი! — უბრძანა დამკითხველ-
მა ბრალდებულს და ანატოლს თვალით
ანიშნა როგორ მოქცეულიყო. ხელქვე-
ითმა პატიმარს სკამი მოუბრუნინა. ნა-
ზარი დაჯდა, კვერთხი მკერდზე მიიღო,
ხელები კი მუხლებზე დაიწყო. აღუტან-
ტი ისევ თავის ადგილს დაუბრუნდა გა-
ოცებული, რადგან ერთი შემთხვევაც

არ ახსოვდა, გულქვა პატრონი
ვისას ტუსადისათვის სკამი შეეთავაზე-
ბინა.

— აღიარებ თუ არა დალატს? —
იკითხა ნიჟარაძემ იმ ხმით, რომელიც
მიტროპოლიტს მოკლევ და გულწრფელ
აღსარებისაკენ მოუწოდებდა, თანაც
თვალები ჩაესო სულეირი მამის მარტო-
ოდენ ზემოთგაქცეულ მარჯვენა თვალ-
ში და ცდილობდა გაეგო, იცნო თუ არა
სემინარიის ყოფილმა მასწავლებელმა
მეკარდყოფილი. მაგრამ... ამოდ!

— კარგად არ მესმის, რომელი დალა-
ტის გამო მეკითხებით. ისინი მშვიერ-
მწყურვალე და შეციებულნი იყვნენ!

— განა სობოროში თბილა?

— ამ ქვეყნად მხოლოდ ტაძარში
თბილა, თქვენო...

პოლკოვნიკმა ისევ მიტროპოლიტის
მარჯვენა თვალზე შეაჩერა მზერა. მაგ-
რამ ეს თვალი კვლავინდებურად განუშ-
კვირვალე აღმოჩნდა.

ნაზარი პატიმრების ჩვენებას ადასტუ-
რებდა.

— ხომ უწყყოდი, მამაო, რომ ისინი
ხელმწიფის მოღალატენი იყვნენ?

— ამის გამო ჩემთვის მათ არაფერი
უთქვამთ! — მიუგო ნაზარმა. — არა
საქციელთა მათთვის შევიფარე ისინი,
თქვენო...

მღვდელმთავარმა მარჯვენა ხელი მა-
გიდაზე დასდო. ხელის კანიც პერგამენ-
ტივით თხელი ჰქონდა, ოღონდ დამკუნა-
რი და ლურჯი სიმების მსგავსი ძარღვე-
ბით დასერილი.

— რომ ეთქვაფ, თუ მიიღებდი?

— მივიღებდი, თქვენო აღმატებულე-
ბავ!

— რატომ? — ხმაუმაღლებლად გა-
ნაგრძობდა დაკითხვას ნიჟარაძე.

— გზაბნეულთათვის ღმრთის კარები
ყოველთვის ღიაა, თქვენო...

— და როგორ მოექცეოდით მათ? —
პოლკოვნიკმა აღარ დააცალა ნაზარს
წინადადების დამთავრება.

— მათი სულისათვის ვილოცებდი,
თქვენო...

ნიყარაძემ ჩვეულებრივ სათვალე გა-
ისწორა და მოთმინება არ დაუკარგავს.

— და ეს იმპერატორის ღალატი არაა?

— ღმრთის ღალატი უფრო მძიმე და-
ნაშაული იქნებოდა, თქვენო აღმატებუ-
ლებავ!

— ვისთვისააა დახურული ღმერთის
კარები, მამაო!

— ჯალათებისათვის.

პოლკოვნიკმა ამჯერადაც მოხერხებუ-
ლად დაფარა გაბრაზება. მარტოოდენ
ზარცხენა ღაწვი უფროთოდა.

— არც ახლა გამოტყდები, რომ ხელ-
მწიფეს უღალატე?

— ღმრთის ერთგული რწმენას არ ღა-
ლატობს, თქვენო აღმატებულებავ! —
ნაზარმა ისევ ბანზე აუჯდო სიტყვა.

— ღმერთო!.. რა ჰქვია შენს ღმერთს,
მამაო! — ნიყარაძე ცდილობდა სარკას-
ტული ტონი არ ვაპარვოდა და არ გაე-
ხილა, რომ მის არც ღმერთისა სწამდა
რამე, არც სატანისა.

— ღმერთს სახელი არა აქვს, იგი...

პოლკოვნიკმა ისევ გააწყვეტინა სიტყ-
ვა.

— ხშირად მომისმენია ეგ ქართული
აქაურ სემინარიაში, საიდანაც შენმა
ძმებმა გამოაძევეს! — ნიყარაძემ ბოლოს
და ბოლოს გასცა თავისი წარსული.

ნაზარს მარჯვენა აღმაცერ თვალში
წამიერად უჩვეულო შუქმა გაუელვა,
მაგრამ თვითონვე ჩააქრო იგი.

— სემინარიიდან გაძეგებულნი ან
ხელმწიფის ერთგულნი დარჩნენ, ან მი-
სი დამხობის მოსურნენი. დიდი განსხვა-
ებება როდია, თქვენო აღმატებულე-
ბავ! — კვლავ მშვიდად განმარტა ნა-
ზარმა.

ჭერისაკენ სახემიქცეულმა ნიყარაძემ
გააბოლა, მერმე საფერფლეში ჩააქრო
პაპროსი და ნაზარს პირდაპირ შეხედა.
კრიჭაში უდგას ეს ბებერი!

— ყბედობ! — ვითომც გულგრლად
წარმოსთქვა პოლკოვნიკმა.

— ღმერთს ყბედი არ უყვარს! —
კვლავინდებური სიმშვიდით მიუგო ნა-
ზარმა.

როგორ არ ეთანხმებოდა სულეირი

მამის ღამაში და ბამბის ქულასივით
თეთრი წვერი მისივე თვალების შემზა-
რავ წინააღმდეგობას. ნიყარაძე ხელაე-
და, რომ მოხუცი ძალაუნებურად ით-
რეკდა უსიამოვნო პაექრობაში და უნ-
დოდო მალე მოეშორებინა თავიდან, მაგ-
რამ წართაული პასუხები აიძულებდა
ძალაუნებური დავა განეგრძო. ნამდვი-
ლი დუელისათვის ანაფორიანი ხომ ისე-
დაც არ გამოდგებოდა.

— მაგ ჯერზე გამოსახული ღმერთი
ვინ იხილა, მამაო! — იკითხა ნიყარაძემ,
თუმცა წინასწარ მოელოდა ობმოკიდე-
ბულ გამოთქმებს. ასეც მოხდა.

— მამაზეციერმა თავის სახისამებრ
შექმნა ძეხორციელი და ღმრთის სძალ-
მაეც კაცის სახით გვიშვა უფალი ჩვენ-
თა ცოდვათა სატვირთველად! — წარ-
მოსთქვა ნაზარმა.

— და შენ მისი მონა ხარ? — ნიყარა-
ძე დარწმუნებული იყო, ნაზარის დაზე-
პირებულ გამოთქმებს დაბოლოებას
უპოვიდა, მაგრამ... რატომ აიტკივა აუტ-
კივარი თავი?

— არავის მონა არა ვარ, შვილო... —
ნაზარმა სწრაფად გამოასწორა — თქვე-
ნო აღმატებულებავ! საღვთო წერილი
გვასწავლის: შვილნი ღმრთისანი ვართ!

ნიყარაძეს მოაგონდა სემინარიაში გა-
გონილი ქადაგებანი, რომელთაც თავ-
მომბეზრებლად ჩასჩიჩინებდნენ შე-
გირდებს. ახლაც ღიმილსა ჰგვრიდა მის
ოდესლაც მოსმენილი გამოთქმები, ზო-
გიერთს რომ იზიდავდა სემინარიაში მა-
თი სიძველის გამო. სიტყვებს ზომ და-
ვისთავად არც სიძველე ჰმატებს სილა-
მანეს, არც სიახლე.

პოლკოვნიკი ისევ ნაზარისაკენ გადა-
იხარა და იკითხა:

— და მეც ღმერთის შვილი ვარ და
მისი სახე მაქვს?

— შენც! — მიუგო ნაზარმა.

ასეთ პასუხს ნიყარაძე მაინცდამაინც
არ მოელოდა. იგი ზურგით სკამს მიეყ-

აკაკი ზაქარაიძე
მონაწილეობით

რდნო. ნაზარის ზემოთ გაქცეული თვალი კვლავ განუშვებიალად აყო.

— ამ ღამით ყველაზე სულს დაღვეთ, მამაო! — ნელა წარმოსთქვა პოლკოვნიკმა, თუმცა წინასწარ დარწმუნებული იყო, ეს დროზეც ნაზარისათვის თავზარდამცემი არ აღმოჩნდებოდა. მღვდელმთავრის მყუდროება მართლაც მოწმობდა, რომ პოლკოვნიკის მუქარას მის სახეზე წარბიც არ შეურხებია.

— მთლად არავინ კვდება, თქვენო აღმატებულებავ! — აუხსნა ნაზარმა.

ნიუარაძემ ხელი უდიდოდ და მსუბუქად ჩაიჭინა, ისე, რომ მაგიდაზე დაბჯენილი იდაყვი არ შეურხებია.

— შენ მორწმუნე ხარ, მამაო, მაგრამ ამ არამზადებს არც ხელმწიფისა სჯერათ რამე, არც ღმერთისა! — და მზერადაძაბულმა დაუმატა: — არც ისინი მოკვდებიან მთლად?

— არც ისინი!

— როგორ?

— მე ვიხსნი მათ, თქვენო აღმატებულებავ!

პოლკოვნიკის ღრმად ჩავარდნილი და წვრილი თვალების უწამწამო ქუთუთოები ოდნავ გაუფართოვდა, რაც მისმა პენსნიამც გამჟღავნა.

ნიუარაძემ წამით ბუს დაემსგავსა.

— მაინც როდის? თქვენი აღსასრულის ეამი დგება!

— სიკვდილის წინ ვიხსნი მათ, თქვენო აღმატებულებავ!

ნაზარის სიტყვები რაღაც ფარულ ზრახვებს ამტკიცებდნენ. პოლკოვნიკმა პირდაპირ დაუსვა კითხვა:

— რა განგვიზრახავს, მამაო, როგორ უნდა იხსნა ისინი?

ნიუარაძეს მოჰგებებოდა ამ ანაფორიანთან გაბმული საუბარი. სიკვდილის წლებმაც გაიფიქრა მის ხსოვნაში, სემინარიიდან რომ არ გაეძევებინათ, შეიძლება ახლა მასაც ძამისფერი ანაფორა სცმოდა, რაც მამამისს ეგზომ სწაღდა, შევირდს კი თავიდანვე ქირისდღესავეთ ეჯავრებოდა იგი.

— წესის თანახმად დასჯის წინ სულიერმა მამამ შეცოდებულთა სულებისა-

თვის უნდა ილოცოს ამ წესს რულებ და თქვენც მოიხდით ვალს ღმერთისა და ხელმწიფის წინაშე!

ნიუარაძემ ასატად დარჩა: ავი მის მართლაც უნდა დაერთო ნება დასახვრეტად გაყვანილი ტყვეებისათვის უკანასკნელი ცერემონიის შესრულებისა.

— ამ ღამით და საღორის ტყესთან! — გოროზი გამომეტყველებით წარმოსთქვა პოლკოვნიკმა.

— ამ ღამით და საღორის ტყესთან! — უმაღლეს დაუდასტურა ნაზარმა.

ისევ წამიერი სიჩუმე. საათის ციფრბლატი მონოტონურად რეკდა. უცბად ქარი ჩამოჰქრა ბუხარში, დაფერფლილი ნალექრალი ააფორიაქა და კვამლმა ნახევრად დაფარა ოთახი. ყუბდაბერილმა ანატოლმა ბუხარს ჩაჰგებრა და კვამლიც ნელ-ნელა გაიფანტა.

პოლკოვნიკმა ისევ მოიკრიბა ყურადღება და ნაზარს მიმართა:

— შენი სულისათვის ვინ ილოცებს, მამაო, უზიარებელი სულიც ღმერთს მიაშურებს?

— მართალს ბრძანებთ, თქვენო აღმატებულებავ! სული ჩემი ეკუთვნის ღმერთს, გული ჩემი სამშობლოს, ხოლო... — ნაზარმა აღარ დაასრულა წინადადება.

— მითრი კი ჯალათებს, არა? — შეეშველა ნიუარაძემ.

ნაზარს ამჯერადაც მთელ სახეზე თეთრი ღიმილი გადაეფინა. მაგრამ წინანდებურად თვითონვე ჩააქრო იგი და ნაკვთებუძოძრათ სახე დაიბრუნა. მან ორ-აზროვნად იმართლა თავი:

— ეგ მე არ მითქვამს, თქვენო...

— მაშინ თვითონვე დაამთავრე სათქმელი.

— გვამი ჩემი ეკუთვნის... მიწას! — დაასრულა ნაზარმა.

— ეშმაკი ყოფილხარ, მამაო, ეშმაკი! — გაისმა პოლკოვნიკის ნიშნისმომგვრელი კილოთი წარმოთქმული სიტყვები. ანაფორიანმა არც ამქამად დააყვანა:

— მხოლოდ უდანაშაულოთა მკვლე-

ლია, ემშაყთან წილნაყარი, თქვენო აღმატებულებავ!

გულქვა მონარქისტი თავს ძალას ატანდა, გულმოსულობა არ დასტყობოდა ნაზართან კამათში, დაუბოლოებელი სიტყვიერი ჭიდილი შინაგანად აღიზიანებდა. ანაფორიანი მოხუცი თვითველ შეკითხვაზე სწრაფად პოუსობდა პასუხს, რაც ასე იშვიათია ორთა შორის ვაბმული საუბრის დროს. ნიყარაძეს პირველად შეხვდა პატიმარი, რომელიც მან რამდენიმე რეპლიკით ვერ დააბნია, ნაზარი არც ერთხელ არ წაბორძიკებულა. ნიყარაძე ვერ მიმხვდარიყო, სად იწყებოდა წმინდანი და სად თავდებოდა ქალათი: ნაზარი უფრო და უფრო ჰკარგავდა მის თვალში სათნო არსების შთაბეჭქულებას. ესლა მოახერხა ეკაოხა:

— ამას უქადაგებ შენს მრველს?

— ამას! — ხმადაბლა და მტკიცედ მიუგო ნაზარმა. ნიყარაძემ კვლავ ყინულის ქაგშანი აიფარა სახეზე და მშვიდად განუმარტა ნაზარს გარდუვალი ხვედრის მოახლოება:

— დღესვე ზოგე ყოველივეს გამო!

ნაზარმა ჰერს მიაყრო თვალები (პოლკოვნიკმა შეამჩნია, რომ მღვდელ-მთავრის თვალის გუგები წამით გაწონასწორდნენ და მათი განუშეკვირვალე წინააღმდეგობაც ჩაქრა) და თავისთვის წაიდუღუნა:

— ოჲ, ნება შენი, უფალო!..

ნიყარაძემ ახლა სარდაფში დამწყველულ პატიმარებზე გაავრცელა მუქარა:

— მათ იქუხეს! და მათვე უშვეს კვამლი, კვამლივივე ჩაიდორიბიან!

— მართალს ბრძანებთ, თქვენო აღმატებულებავ, ქუხილი აუწყებს წვიმას და კვამლი ხანაარს! — და მღვდელმთავარმა მუხლებზე დაიდო რკინის კვერთხი.

ნიყარაძემ ერთი ყურრიდან მეორეში გაუშვა ნაზარის სიტყვები. ახლა მას დაშქანცველი ფიქრი აპკვიატებოდა, უნდოდა გაეგო, მართლა ვერ იცნო იგი მიტროპოლიტმა თუ ისიც დამკითხველვით ინიღებოდა. უნებლიე პაეჭრო-

ბაში ჩათრეულს ეწადა ნაზარისაგან მოესმინა, ახსოვდა თუ არა მისი სიტყვები ამბები ბედგანწირულს, როცა ბიძაშვილის მიმართ ჩადენილი სისამაგლისა და სხვა დამთხვეულობათა მიზეზით გააძევეს სემინარიიდან.

პოლკოვნიკი შორიდან უვლიდა. ქალაქიდან ტუსალების გაყვანამდე საკმომი ხანი დარჩენილიყო, ოთახის საათი ათს უჩვენებდა. ბოლოს და ბოლოს დროს მოკვლა ხომ საჭირო იყო და შეეძლო მოხუცთან საუბრით თავი გაერთო.

— მაშასადამე, ამ ქვეყნად არავინაა დამნაშავე, მამაო?

— ბოროტს ზიარებუღია დამნაშავე, თქვენო...

— რატომ მოავლინა ბოროტი ღმერთმა კეთილმა?

— იგი არაივის მოუვლენია, თქვენო აღმატებულებავ! ადამიანი თვითონ აირჩევს ხოლმე მას უფლის ნების უკეთ წარმოსაჩენად!

— ღმერთმა რატომ დართო ნება ადამიანს ბოროტს ზიარებოდა, შემდეგ კი მის დასათრგუნად მოგვევლინებოდა? — ნიყარაძე თავისავე კითხვებს ისმენდა კმაყოფილი, მგონი ახარებდა, სემინარიიაში ნასწავლი ქართული რომ არ დაჰვიწყნოდა, თუმცა გულის სიღრმეში სასაცილოდ მიაჩნდა გაცვეთილი სიტყვების ხმარება.

— ღმერთი მაშინაა სასტიკი, როცა მონიჭებულ თავისუფლებას ბოროტად ვიყენებთ. უფალმა ჩვენ მოგვანდო, ან მხეცად დაერჩეთ, ან ადამიანო.

— მაინც რაა ადამიანი, მამაო!

— ღმერთამდე აღმართული კიბე თქვენო...

— ვინც კიბის ქვემოთ ვრჩებით, ვინა ვართ?

— უფლის ვარდა ეგ არავინ უწყის! სული ჩვენი მის ხელთაა და ადამიანი მძინარეა და გამოუტყნობი აწ და მარადის!

— ძილში თუ წმინდაა ადამიანის მო-

აპაქი გაწარეღია
მოთხრობავად

დგმა, მაშაო! ძილი ხომ სიკვდილივით მღუპარება, როცა თვალებს ვხუჭავთ? — პოლკოვნიკს უნდოდა, ნაზარს გაეგო, რომ ამ ღამით ყველა პატიმარს სამუდამო წყვდიადი დაეუფლებოდა მარადიული ძილის სახით. ნაზარე არც ახლა შევთქმანებულა

— არა, თქვენო აღმატებულეზვ. ღმრთის ნათელი ბნელშიაც ჩანს და სიკვდილის სუღარა ისევე არა ფარავს ნათელზიარებულს, როგორც ღმრთის ნათელს მისი ბნელი სამკვიდრთ.

— და კაცი ბნელშიაც ნათელია?

— ბნელშიც!

— და ღმერთის სახით?

— ღმრთის სახით!

— და ნათელი მადგას ბნელშიაც?

— ეგ თვითონ უწყით, თქვენო... —

მიუგო ნაზარმა და კვერთხი ისევ მკერდზე მიიღო.

ნიკარაძეს თითქოს არც ახლა გასუგონია ნაზარის გამომწვევი პასუხი და ცოც შეგონებას მიმართა.

— ცდები, მაშაო! ყველა ადამიანში მხეცი ზის და ღმერთამდე ამართულ კიბეზე არავის უდგას ფეხი. არც ერთი ადამიანი არაა ხანდო. როცა ვინმე მოღმიძრი გვიახლოვდება, უნდა ვატყობდეთ, რომ მგლის თვალები შემოგვცქერის. ხაფანგი ყოველ ნაბიჯზეა დადგმული და რაც უფრო სახიფათოა იგი, უფრო ვერაგულად და მარჯვედაა მომზადებული. ადამიანისადმი მოწყალე და კანონიერი ღმერთი არ დაუშვებდა, რომ მისი სახის მატარებელი არსებობს ფიქრები და ფარული საქმენი სიბინძურითაა აღსავსე. ამ დღეებში ხომ დავრწმუნდით, მთელი საზოგადოების ცხოვრებაც რაოდენ მყიდვა და ყოველ წამს შეიძლება ნაცარტუტად იქცეს იგი. ადამიანში არაფერია ღვთაებრივი, ხუცესო! — და მცირე დუმილის შემდეგ დასკვნა:

— ადამიანი ნაგავია და ნაგავად ჩივა საფლავში!

— მაცხოვარი ადამიანად მოგვევლინა, რამეთუ ყველა ძეხორციელი ღმრთის

ტოლია და ძალითა უფლისათა უპყრია საქუნი ამა სოფლისანი!

— აჰ, — აღმოხდა ნიკარაძეს. — ქუჩაში ანაზღეულად გასრეცილი ძალღუფრო შესაბრალისია, ვიდრე ადამიანის ცხედარი, რომელსაც გახარებული ჭირისუფალნი მიაცილებენ! — წარმოსთქვა მან.

პოლკოვნიკის კაცთმოძღვრებით აღსავსე ტირადაც ნაზარმა გულგრილად მოისმინა და მოულოდნელად შეეკითხა:

— შვილნი გმოსავთ?

ნიკარაძე არ შემკრთალა, თუმცა ნაზარმა მის იარას დაადგა კბილი.

— აგი შენ აღრე მიგიტოვებია ოჯახი! — არაპირდაპირ უპასუხა შეცბუნებულმა.

— თქვენ საერთო პირი ბრძანდებით!.. — ნაზარი ხან შერობით მიმართავედა მას, ხან თქვენობით. — თანამეცხედრე გიზოთ? — განაგრძობდა დაკითხვას ნაზარი.

ნიკარაძე მოიღუშა, მას სული ყელში მოებჯინა. გამხვრეტი მზერა შეაჩერა პატიმარზე, ხმა არ გაუღია, მაგრამ გაიფიქრა: „ყოლი?.. ერთი ინგლისელი ჭოჯო გადამეკიდა პეტერბურგში. ახლაც შინ ავლია. აიკვიატა, შვილი ავიყვანოთო. მერმე? ბოთე გამოდგა... დემენცია პრეკოქს... მაგრამ ჩემი ოჯახის ამბავი რას ეკითხება ამ გადაჩულებულს?“

— ეს საქმეს არ ეხება! — ცივად წარმოსთქვა ნიკარაძემ.

— საერთო პირისათვის ძნელია შარტობა ხანდაზმულობის ქამს. უშველონი და უძირონი სასტიკნი და დაუნდობელნი არიან... საზოგადოდ მოგახსენებთ...

ესეც თქვენი სათნო ნაზარი!

ნიკარაძეს არაფრით გაუმეღავენებია მისი პიროვნების დახასიათებით გამოწვეული სიბრაზე. დიან, ყველაზე დიდი ხანძარი თვითონ ადამიანში შეიძლება დავანთოთ და არა მის გარეთ. და არც ერთი რევოლუცია არ შეედრება ადამიანის სულში ავარდნილ გრიგალს, რადგან ცხოვრების კონტრასტები ისევე ამოუცნობია, როგორც დამნაშავეს

ნამდვილი ფიქრის გაგება. ბრალმდებლისათვის. ან დღემდე ვინ გასცა პასუხი კითხვას: რა უფრო მწვევე და მომაკდინებელია, აზრის წიაღში აღმოცენებული კატასტროფები თუ ისინი... სხეულს რომ ეწვევიან შუბანს, ხმლი... ან ტყვიის სახით? ხუცესს შურს იძიებდა თავისი მონავალი ხვედრის გამო, ამიტომაც სულში ხელს უფათურობდა მრასხანე დამკლავებელს. ეს ანაფორა... მოსტე... გავლა მწვეალბლას ადგაღლს დაანს... ენებდა.

— ჩვენი ხასიატიცეზე მსჯელობ, ხუცესო. მაგრამ თუ გიფიქრია, მაგ ნაძირალებს ჩვენი ჯგუფობა რომ დღეებშინათ, მთლად სასხოლან... მამეღნი და ავახანი აღმოჩნდებოდნენ?

ნაზარი სდუმდა.

— ..და ისინი დაგიქცევდნენ ტაძრებს, ცხვრების ფარებებად გადაგაქცევდნენ ეკლესიებსა და მონასტრებს და თქვენს ძმებსაც იმ ცხვრებივით გაკრეჭდნენ. როცა ბრბო ხელისუფლებას დაეპატრონება, ასე იქცევა. ლაქებებს ჩამომავალი მდიდრულიც მორთულ სასახლეებში გამოიშუბობდნენ, საიდანაც ნამდვილ სილამაზეს გააძევდნენ, თუმცა ლაქის სილამაზე ისედაც ხელიდან უსხლტება. და ცხოვრება უფერული და უღიმღამო აღმოჩნდებოდა, ნელინელ კედლამა და ჩუმი სასოწარკვეთილება დაეუფლებოდა ტირანით დაშრნებულ, დაქანცულ და პირუტყვებად ქცეულ საზოგადოებას. აღოქმული ზღნიერების მოლოდინში ხალხს დაამშვიდებდნენ ერთი ლოზუნგით „ზეგ“, მაგრამ ეს „ზეგ“ არასოდეს არ დადგებოდა და ლოზუნგი დაუსრულებულ „მასზეგად“ გადაიქცეოდა. არა გჯერა?

— არა გჯერა, თქვენო...

— ვითომ რატომ?

— ყველა ტაძრის შემუსვრა შეიძლება, მაგრამ უფლის მიერ ადამიანის სულში აგებული ტაძრისა კი არა.

— შემტსრავენდნენ! — დაბეჯითებით წარმოსთქვა ნიყარაქემ. — აკი პროკლამაციებში თვითონ აცხადებდნენ, ეკლესია სახელმწიფოს უნდა გამოეყოს და

მონასტრების მამულები ხალხს გადაეცესო, ეკლესია ხომ მაგ ჯვარცმულის სიტყვას ასწავლის ხალხს? ბრბო ამ უღებებში შეუფერდა სამეგრელოს მთავრების სასახლეს და ლამის არ გადაბუგა იგი. ან ის დემონსტრაციები თუ გახსოვს, აქ რომ გაიმართა? ეგებ „მარგელიოზას“ გუგუნე ესალბუნებოდა შენს ყურს? დემაგოგივით გაბრაყვებული ბრბოები მარადეამს თავისუფლებისა და ერთობის ძახილით აყრუებდნენ მიდამოს, კარგად ვიცით, რაც იმალება მაგ ბუროვლათების ბღავილის მიღმა, ფრახგების შჩატე ჭკუამ გამოიგონა ისინი და ყველას გვისწავლია, რით დამთავრდა მრავალწლიანი ვაჭხანალია: ხალხის ბელადები ჯერ ბურბონებს სჭრიდნენ თავს, შემდეგ კი ერთმანეთი აპყავდათ გილიოტინაზე. მგლების ხროვა მაძინ გაერთიანდება, თუ საკბილოს მოჭკრა თვალი, მარტოდ დარჩენილნი და დამშუღლნი კი ერთმანეთს დაესვიან ხოლბე. ტახტზე წამოსკუებულ მეტიჩარას მეორე მეტიჩარა გადმოავდებდა, მეორეს მესამე და ტირანების მიერ ერთმანეთისათვის თავების ჭრა არასოდეს დამთავრდებოდა. დემოკრატია შეიძულეზდა ჭეშმარიტად ნიჭიერებს, ჭკვიანებსა და სწავლულთ. რა იყო მაზეზი ციციერონის დაღუბვისა, თუ არა მისი სიბრძნე და სწავლულობა? ბუღბუღების გალობას თუთიყუშთა ამოძახილები შესცვილიდა... ნუ აღიღებ ადამიანს, ხუცესო, ადამიანმა თვითონ გამოიგონა თავი ისეთად, როგორადაც სხვას ეჩვეუნება. და ყოველი ადამიანი სილამაზის წაბილწვის სურვილითაა გამსკვალული. ადამიანი მზაკვარია და მუხანათი, მამაო. ტყვია და მათრახია საჭირო, ტყვია და მათრახი!

და პენსნედან გამოიყურებოდა წყვილი თვალი ველზე გამოსული მშვიერი მგლისა, რომელსაც პოლკოვნიკი თვითონ ადარებდა ადამიანს. ნაზარს ხშირად წაეკითხა მონარქისტების ფელე-

ააააი გაწარეღია
მომხარება

ტონებში რეგულაციონერთა ანალოგიური ლანძღვა, ქუთაისში ყოველდღიურად იყიდებოდა სუფორონის გაზეთი. ნიჟარაძეს სწორედ თუთიყუშებით დაუზღებირებია იგი. პოლკოვნიკის არც ერთი სიტყვა არ იყო ორიგინალური.

— თუ ღმრთის მიერ შექმნილი სოფელი აზრსა და სულს დაკარგავს, უფალი იაგარყოფს თავისივე ქმნულს, თქვენო აღმატებულებაჲ!

— რით?

— მეორედ მოსვლით!

— არა, ისტორიას მოცდა არ უყვარს და მესიის მოსვლამდე იგი თავის საქმეს განაგრძობს. ნაძირალღებისათვის მხოლოდ ორი აქტია რეალური და ქეშ-მარიტა: შურისძიება და სიკვდილი... მათთვის კი არა, ჩემი სულისათვის ელოცე, მამაო! — მცირე პაუზის შემდეგმ დასძინა ნიჟარაძემ.

— ვილოცებ, თქვენო... — პასუხი არ დაუყოვნებია ნაზარს.

პოლკოვნიკმა ღრმად ჩაისუნთქა თამბაქოს ბოლი და ბოლიდან ამოყურყულმაღავებულმა გააბა:

— აქ მისწავლია ცნებები „არა იმ-რუშო“... „არა იქურდო“... „არა ცილი სწამო“... „არა ჰკლა“... — ნიჟარაძე ძლივსა იგონებდა სახარების გამოთქმებს. მან თვალი თვალში გაუყარა ნაზარს და ხელმეორედ შეეკითხა: — მამასადამე, არავის მოკვლა არ შეიძლება, ხომ?

— დადგა ყამი, ოდეს კლავენ ბატონის ერთგულებისათვის ან წინაშე მისისა შეცოდებისათვის. და ღმერთი არც ერთ ასეთ სიკვდილს არ იწყნარებს.

— ვის სიკვდილს იწყნარებს ღმერთი, მამაო!

— იმ მცნების დამრღვევის სიკვდილს, რომელიც დაგვიწყნიათ, თქვენთ აღმატებულებაჲ!

— რომელია იგი მცნება? — იკითხა გაოცებულმა ნიჟარაძემ.

— არა გული გითქმოდეს ცოლისა მოყვასისა შენისასა!.. — უპასუხა ნაზარმა. — კატეხიზმოშიც ისე სწერია.

მხოლოდ ამ მცნების დამრღვევის სიკვდილს იწყნარებს უფალი, თქვენო...

ღიას, ნაზარს ყველაფერი ახსოვს! აქი ნიჟარაძეს ყოველ ყამს თვალწინ უდგას ახლად ცოლნათხოვარი ზიდაშვილის ბედი, რომლის გამო გადაიხვეწა რუსეთში. ან შეიძლება იგი ნაზარს დაჰიწყებოდა თავადებულთა თავადიშვილის დამთხვეულობანი, რომელთა ირგვლივ მაშინ მითქმა-მოთქმა არ წყდებოდა ქუთაისში? ან ის აქტი, სასწავლებლის მაშინდელმა მღვდელმა რომ მოაწერა ხელი? ღიას, ნაზარს არაფერი დაეწყნია. პოლკოვნიკი აქამდე გულის სიღრმეში მინც ყოყმანობდა მრევლისთვის ეგზომ თავდადებული და სათაყვანებელი სულიერი მამა არ გაეწერა და ხელისუფალთა ფარული დავალების შესრულებისათვის გვერდი აეღო. მაგრამ ნიჟარაძეს მოთმინების ფილა ავსებოდა. მინც არაფერი შეიმჩნია.

— შენი ღმერთიც სასტიკი ყოფილა, მამაო! განსხვავება სადაა? — წარმოსთქვა ნიჟარაძემ.

— არა, თქვენო აღმატებულებაჲ, განსხვავება დიდია. საღეთო წერილი გვასწავლის: ვინცა აღიღოს მახვილი, მახვილიავე დაეცეს!

— აქი სობოროში თავშეფარებულებმა აიღეს პირველად ხელში მახვილი?

— არა ვუწყი, თქვენო აღმატებულებაჲ, ვინ აღმართა პირველად მახვილი და მახვილი მარტოდენ რკინისა არაა!

— ხელმწიფეს სდებ ბრალს?

— არავის არ ვდებ ბრალს, რამეთუ ბრალის დადება განკითხვის დღეს ხდება!

— მაგ იმედით ცოცხლობ?

— იმედით სასოწარკვეთილი ცოცხლობს, თქვენო აღმატებულებაჲ!

— და არ გეშინია, რომ სიცოცხლეს ჰკარგავ? — შეეკითხა პოლკოვნიკი და ვერ შეამჩნია, რომ ეს კითხვა ორჯერ დაუსვა ნაზარს.

— არა მეშინის, უღელი ჩემი ტკბილ არს და ტვირთი ჩემი სუბუქი... — ნაზარს

რო მხრებში გაიმართა, კვერთხი ხელთ იპყრო და ხმამაღლა, მაგრამ შთამაგონებლად წარმოსთქვა მოციქულის სიტყვები: — ...რამეთუ ქრისტეს თანა ჯვარცმულ ვარ და ცხოველ არღარა მე ვარ, არამედ ცხოველ არს ჩემ თანა იესუ!

ნიჟარაძეს არასოდეს უხილავს რომელიმე პატიმრის ასე უცნაური, მწვანე შუქით ანთებული და მრისხანე თვალები. წამით უკან დაიწია და ისევ სკამის ზურგს მიეყრდნო, მერმე მსახურს გადახედა და ისიც წინ გამოეჭიმა ადგილზე დაძრულა.

— გაიყვანე! — უბრძანა პოლკოვნიკმა.

ნაზარი ადგა და გასასვლელისკენ გაემართა. მისი ანაფორის ბოლო იატაკს მიხეცტავდა, კვერთხი კი წინანდებურად რიტმულ გუგუნს გამოსცემდა.

პოლკოვნიკმა თვალი მოჰკრა ნაზარის კეფასთან შეგრძობილი თმის პატარა წნულს.

3

ნიჟარაძე ოთახში ბოლოს ცემას მოჰყვა. შემდეგ ქალაქისაკენ გაიხედა. ქუჩაში ქარი ფარნებს არხევდა, ზოგიერთ სახლში შუქი ჯერ არ ჩაქვროთ, მოსახლეობას არ ეძინა; მაგრამ სულ მალე მყუდროება დაისადგურებდა. როცა ტუსადებს სალორიის ტყისაკენ გაიყვანდნენ, ქალაქში არავის უნდა დაენახა ისინი.

პოლკოვნიკმა შეწყვიტა ბოლოს ცემა და ისევ მაგიდას მიუჯდა. ადუტანტს მისთვის წინ არყით სავსე ბოთლი დაედგა, თეფშებზე ქართული პური და ზუთხის ნაჭერი ელავა. ნიჟარაძე პატარა ჭიქას არყით ავსებდა და ხანგამოშვებით ცლიდა. ოთახში ახლა მარტო იმყოფებოდა და მისი ხორბი ისე მოძრაობდა ლუქმის ყელში გადატანისას, როგორც თამბაქოს ბოლის ჩასუნთქვისა და ამოსუნთქვის დროს. პენსნე

მოეხსნა და მისი ნაკვალევი ცხვირით ირთვე მხარეს აჩნდა.

ნიჟარაძე ფიქრებს წაედო. თვალები დაეხუჭა და სკამის ზურგს მიყრდნობოდა.

...ხუცესი გულთამხილავია. რატომ გაუბა საუბარი? სულერთია, ვერაფერი შეუმსუბუქებს ხელმწიფის ლალატის ტეირტს.

და ნიჟარაძე ცდილობდა თავისი გონების სარკიდან ჩამოეხსნა ნაზარის სახე, განსაკუთრებით მისი მარჯვენა თვალი. ფიქრები უწყესრიგოდ ირეოდნენ პოლკოვნიკის თავში.

...ნაძირალებსათვის ულოცნია და მასვე მპირდება სალორიის ტყეში... მონარქიაც არაფერი ბედენაა, მაგრამ რით უნდა შესცვალონ იგი? ბრყიყენი.

პოლკოვნიკმა თვალები გაახილა და არყით სავსე ჭიქა ისევ დასცალა. კიდევ და კიდევ მიეძალა არაყს. შემდეგ ჭიქა დაყნოსა და პენსნეს დასწვდა, ჭიქის ნატიფი ორნამენტი ალივილიედა ორ პაწია ოვალურ მინაში. პენსნე ისევ მოიხსნა და თავის ადგილას დასდო.

...რამდენი სახე ტრიალებს ჩვენ სულში და ყველა ჩვენგანი ამ სახეთა კრებულია. დავეხსნათ ბებერს. ქარი გულგამაწვრილებლად ზმუის და უმოწყალოდ ანჯღრევს ფანჯრის დარაბებს. აჰ, ანატოლ, ანატოლ, ზარმაცი ვინმე მყევხარ. ერთი ვნახოთ და დარაბებმა მინები ჩალეწონ, მაშინ პირლია ქარს ვინ გაუძლებს?

ისევ ეძალემა არაყს და ეროსის დემონი რალაცას ჩასჩურჩულებს ყურში შავი ფიქრების გულიდან გაქასაყრელად.

...ეჭვის თვის წინ დასტოვა პეტერბურგი. ისაკის საყდრის გულმბათი. ადმირალტეისტეო და ზამთრის სასახლე. მდიდრულად მორთული ბინა მოიყაზუ. ნატალია. მამის სახელი? პაპიროსს ვუკიდებ, ნატალია ივანოვნა ოქროცუტრვებული და მრგვალჩარჩოიანი სარკის

ააააი გაუაფლია მოთხოვრება

წინ დგას. ხელთათმანებს ისდის და ძვირფასი ქვეებით მოთქვილ ვარდიგულას ისნისი მკერდზე. კანდელაბრები ჩამქრალია, ერთი სანთლის ალიდა კიაფომს შანდალზე. ოთახის კუთხეში ბერძნული შიშველი ქალღმერთის ქანდაკება აღმართულა ხის კვარცხლბეკზე და ხელთ იფარავს გენიტალიურ ზონას. დიახ, ეს ამგზნები რამაა. ღამის პერანგისამარა ახალგაზრდა მანდილოსანი ჩემს ღონიერ მკლავებშია. ინაბეზა. თედავიწყების წუთები. „გემუღარბები, მერმე, მერმე, დღეს იკმარეთ“. დიაცის ლიტონი სიტყვები. უფრო ძლიერ მეკვრის... ისევ მზადაა და ისევ ნეტარების წუთები. ოდნავ სუნთქავს, მერმე იძინებს და ნესტობიდა უთრთის... დღისით კვლავ მარხილით ვასი-რნება ნუვის პროსპექტზე და შინ მიბრუნება. მერე სხვა, მაგრამ რომელი?.. ეგებ ამ აჩრდილებმა ჩაკლან ჩემში გაუბედურებული ბიძაშვილის სახე, გულთამხილავმა რომ გამოცოცხლა.

და ნიჟარაძის გონების სარკეში კვლავ ჩნდება ნაზარის შემზარავად უმოძრაო, დამკვირვებელი და თან განუშკვირვალე მარჯვენა თვალი.

ყველაფრის ცოდნის მოხერხებული და სატანური სიმულაცია... ჰზლაკს, უთუოდ ჰზლავს...

ნიჟარაძე ნაღობი თითითა და ცე-რით ისწორებს პენსნეს ცხვირს ზემოთ, მაგრამ ამჩნევს, რომ პენსნე მაგიდაზე ძვეს.

...ეს ქერაა... სადად მორთული ბინა ვასილის კუნძულზე. აქ არც ღმერთქალის ქანდაკებაა, არც სარკე, მხოლოდ შეზღონი და პატარა გობელენი კედელზე. მშობლებისა და დიდების სურათები. მამა სასამართლოს მოხელეა. ქალი ურცხვად განრთხმულა ტახტზე. ლიფში მოუჩანს ძუძუები, ერთი ვაშლის ოდენა, მეორე კი ოდნავ-ლა აჩნია... უძუძო... ამაზოს... სარმატელ ქალებს ერთი ძუძუ არ ჰქონდათ. ოდეს-ღაც პროფესორი გვიამბობდა, სარმატელი დედები თურმე თავიანთ ასულებს სპილენძის გავარჯერებული შანთით

უწყავტუნენ მარტენა-ძუძუს, რამა მკლავს დევ იგი არ ეზრდებოდათ, მკლავს მკლავს მარჯვენა მკლავში უგროვდებოდათ, რძის მარაგე ამ მკლავს ემატებოდა, ამიტომაც მარჯვედ ხმარობდნენ შუბებს... სარმატელები მგონი სკვინების მონათესავე ტომი ყოფილა... ეს ქერა მათი ჩამომავალია. იგი თვალს ჰკიდებს ჩემს ზიზნარევე ღიმილს, ხელთ მწვდება ყურზე, ტუჩთან მიაქვს იგი, მსუბუქად მკბენს და ჩამჩურჩულებს: „ვი, ვლადიმერ ვასილიჩ, ბესპლოდნი მუშჩინა, ოჩენ ბესპლოდნი-ს“. სვკაცს მართვეს სისინი!...

და ისევ ნაზარის მარჯვენა თვალი და ისევ დაქინებული ცდა ქვეცნობიერების სარდაფში მღვდელმთავრის უმოძრაო და საშინელი მზერის ჩატანისა.

...მხოლოდ ქვერთხი, ხან მკერდთან, ხან მუხლბეზე... და კვერთხი რკინისა... დალაზეროს ეშმაკმა... აზრის ძაფი გამოიწყდა...

...ღმერთქალის ქანდაკე კი ორივე ძუძუ იდეალურად იყო ამოკვეთილი... ბუსუსი ქეაში... მათ ტახტის დამზობა ეწადათ. მერმე? ნიჟარაძის ერთგული თავიცი მიჰყვებოდა იმპერატორის სხვა ერთგულთა თავებს. არც სტოლიპინია ჰკვიანო, სიპიაგინი უფრო გამბედავი გახლდათ... ის გაქცეული არამზადა სად იმალება? ვიდაც დედაკაცთან. აქაური პრისტავები დასაჰერია. მეამბოხეებს რევოლუციის კოცონზე რომ დავეწკოთ, შეშას ის დედაბერი წაუმატებდა პირველად კოცონს... ო, სანკტა სიმპლიციტას!

ნიჟარაძემ ღრმად დაამთქნარა.

...სტამბულის საელჩოში სამსახური... მაშინ სულს ბალზამივით ეპყურებოდა თურქი გოგონების როკვა სულთნის ვეზირის სასაზღეში წვეულებისას, როცა მათ ცისფერ ფუსტანელებში გაჩრდილი შიშველი ფეხები უჩანდათ... სულისწამლები ღიმილს აფრქვევდნენ ირგვლივ... ოსმალოები ბედნიერი ხალხია... დალოცვილი პოლიგამია, დალოცვილი პოლიგამია!

ქარი ხანგამოშვებთ ჩამოიჭრება ბუ-

ხარში. ანატოლი არა ჩანს. კარადიდან ისევ ობლად გამოიყურებიან პოლკოვნიკის ქურჭი, სერთუკი და ქუდი.

...სპარსელებიც სტუმართმოყვარენი არიან. ჭკვიანი და თან ცეტი ხალხი. საქმიან ლაპარაკს უცბად სწყვეტენ და ნადირობაზე ჩამოგვიდგებენ სიტყვას. ჩაფიქრებულნი და მდუმარენი, თუმცა ბუზის ბზუილს ან ჩიტის გაფრენას შეუძლია მათი მყისვე გამოფხიზლება... უზომოდ "ზარმაცნი და უზომოდ საქმიანი" სპირობების ქამს... ყოყოინი და პატივმოყვარენი... ჰარემში თავქარიანნი... გულადნი და ყურდგელივით მზღანნი განსაცდელის მოახლოებისას. მოგზაურობის მოყვარულნი და ცრუმორწმუნენი. ენით უთქმელი ვერაგნი, როცა სიმღიდრის ან სახელის მოხვეჭაზე მიდგება საქმე... პირფერნი... ერთმანეთთან დანასისხლად არიან, შეხვედრისას კი ერთგულების ფიცს სდებენ... ტუბილმოუბარნი და ლექსების მოყვარულნი... უყვართ ცხენები, რომელთა მშვენივრად მოვლილი ტანი და კობტად დაწული ძუები ზოგჯერ ამ პირუტყვებს მათივე ქალებს ამსგავსებს. ტურფებს კი თმები წვივებამდე წვდებათ. მავკლისფერი თვალები და სწორი ცხვირი აქვთ... სასვე მთვარესავით მრგვალი პირისახე... ესოდენ პაწია და მეწამული ტუჩები აქვთ, როგორსაც მთელს დედამიწაზე ვერ შეხვდებით, ბეჭდისოდენა მრგვალი ტუჩები. ფაქიზად მოვლილი ფრჩხილები და სპილოს ძელისფერი კანი. კრავის სიმშვიდე. და როცა მასპინძელი მასთან ღამის გასათევად დარჩენილს საძინებელ ოთახში მიგზავნის ათრთოლებულ გოგონას (სპარსეთში. ეს სტუმრის დიდ პატივისცემად ითვლება), პატარა ლამაზმანი ქაშვირის საბურავს ნაზად აოხდის, ოქროს ქინძისთავით დამაგრებულ სარუბანდეს ჩამოხსნის შუბლზე შემოხვეულ ცისფერ ლენტს და ბალიშებით მოფენილ ხალიჩაზე ჩემს ფეხებთან წვება სულგანაბული და გულატოკებული... მომჯადოებელი ავაზა, რომელსაც სულ მალე დაჰქნობა ელის... და

ვგრძნობ, როგორ მშიმედ და ნასოწარკვეთილად სუნთქავს იგი. ყრუ კნავილი-ლა აღმოხდება და ვნოლივით კანკალებს. და კმაყოფილი ვარ, როცა ძლივს მტოვებს და ისევ ხალიჩაზე განმორებს თითქმის ღონემიხდილა. სიფრთვანა პერანგი ოდნავ-ლა უფარავს ერთ თემოს, მეწამულ ტუჩებს ახლა შაბიამნისფერი გადაჰკვრია, ისინი ღიად დარჩენია, ხშირი წამწამები კი ღაწვებზე დაჰვენია...

ეროსის დემონმა იმძლავრა და მრუში პოლკოვნიკის ცნობიერებაში ნაზარის შემზარავი გამომეტყველება სასვენით წაშალა.

ნიქარაძეს ჩაეძინა.

4.

პატიმრები ღამის სამ საათზე გაიყვანეს ქალაქიდან. ცარიელ ქუჩებში პროცესია არავის შეუმჩნევეია.

ტუსალები ქვეითად მიდიოდნენ. პატიმართა ჯგუფს მარცხნით ექვსი ჯარისკაცი მისდევდა, მარჯვნივ კიდეც ექვსი. ცხენზე მხოლოდ პოლკოვნიკი იჯდა, რომლის წინ ქვეითად მიაბიჯებდა ვარნიზონის შტაბის ოფიცერი და დიდი ფარნით გზას უნათებდა ცხენოსანს. მთელ ჯგუფს აგრეთვე ქვეითად მისდევდა ერთი ჯარისკაცი და ისიც წამდაუწუმ არხედა ფარანს, გზის ოღორ-ოღორებებს აკვირდებოდა.

ბალახვანს ვაცდნენ. ქალაქის სამხრეთ-აღმოსავლეთით მდებარე ტყემდე სამი ვერსტი-ლა რჩებოდა.

ნაზარი ბორკილებით ხელბეშკრულ ტუსალებს შრის მიაბიჯებდა. მოხუცი მღვდელმთავრისათვის ხუნდი არ დაუდვიათ. იგი გრძელი კვერთხით მიიჭლევდა გზას ღამეში.

ცივი ქარი ზმუოდა და არემარეს იკლებდა, ხან ჩადგებოდა.

დალლილი პატიმრები მხოლოდ ერთხელ დაასვენეს გზად. მათ შუაგულ ბრეგ ნაზარიც იჯდა და თავისი სიმშვი-

აპაჰი ნაჰრიალი
მოთხრობები

დით ამხნევებდა პატიმრებს, პოლკოვნიკი ცხენზე არ ჩამომხტარა, ქურქიდან მოუჩანდა სერთუქის ღილები, ისინა მკრთალად ციმციმებდნენ ფარნის შუქზე. მისი ზაფრანისფრად მოსირმული ქუდის სილუეტიც ეკიდა ბნელში. ტუსალები ხედავდნენ ანთებული პაპიროსის. მოძრაობასაც, წითელი წერტილი ხანგამოშვებით წრეს აკეთებდა მრუმე სივრცეში.

არავითარი ურთიერთ გადაძახილი.

უცხად ქარმა ღრუბლები გადარეკა, მთვარემ გამოაჭყიტა და არემარე გააშუქა. საღორის ტყეც გამოჩნდა. ერთხანს ტყის განაპირა მხარეს მიუყვებოდნენ. ყველაფერი რძისფრად იყო განათებული და თუ ქარი ხანდახან ძლიერად დაუბერავდა, ტყის ხეთა კენწეროება ხან მარცხნით იზნიჭებოდნენ, ხან მარჯვნივ.

აქა-იქ წითლად ღვიოდნენ გამხმარი და ფუტურო ხის ფესვები.

ბოლოს მთელი პროცესია ტყეში შევიდა. როცა ტყეს გაივლიდნენ, იმ თხრილის წინ შეჩერდებოდნენ, სადაც პოლკოვნიკს ხელისუფალთა დავალება უნდა შეესრულებინა. შემდეგ თორმეტი სალდათი დარჩებოდა აქ გვამები-სათვის მიწის მისაყრელად და თხრილის ამოსავსებად.

ჯგუფის წინამძღოლი ოფიცერი აქაც კარგად მიიკვლევდა გზას. ანაზღვეულად ამოვარდნილი ქარი ველარ იჭრებოდა ფარნების ჭუჭყრუტანებში და პატრუქს არ ატოკებდა. მთვარე ხან ღრუბლებში იმალებოდა, ხან ლიბრედ სხივებს აბამდა ხეებს შორის.

...დაწყველილი ამინდი! ამ სიციხიან მხარეში გვიან შემოდგომითაც იშვიათად თუ დგებოდა სუსხიანი დღეების ხუცესი ალბათ ღვთის განგებას მიაწერს ქარისა და ტყის გმინვას. მარტოოდენ უგნურებს პკონიათ, თითქოს ბუნება ვისმეს ხათრით დაიწყებს ბობოქრობას ან ვინმეს დაეგება ფიანდახად... პოლკოვნიკს გული მოსდიოდა უამინდობაზე, ხანდახან ღრუბლებში მოსრიალე მთვარეს შეხედავდა. ეს

ქურდბაცაცა მნათობი არც პეტრე...
გში ალოლიავებდა მას!

ნიჟარაძეს არც ერთხელ არ მოუხედაეს ნაზარისა და დანარჩენი ტყვეებსაცენ.

როგორც იყო, დათქმულ ადგილს მიადწიეს. ტყე დამთავრდა, ირგვლივ მკრთალი ნათელი იდგა. პოლკოვნიკი ბორცვთან შეჩერდა. აქედან იწყებოდა დამრეცი ფერდობი, ფერდობის დასასრულს კი ვეება თხრილს ხახა დაელო. თხრილის გვერდით მიწის დიდი ზეინი იდგა.

პატიმრები თხრილის ნაპირას გაამწყრივეს, ხოლო ნაზარი ცალკე გამოყვეს. ტუსალების წინ ოცი ნაბიჯით დაშორებული ჯარისკაცები იდგნენ და მიწაზე თოდის კონდახები დაეშვათ.

პატიმრებს შორის ჩოჩქოლი სულ არ ისმოდა.

პოლკოვნიკი ცხენზე ჩამოხტა, ბორცვზე მდგომმა ნაზარის მიმართულებით მათრახით მიუთითა გარნიზონის ოფიცერს და რაღაც უთხრა. მანაც თვალის დახამხამების უმაღ ჩაიბრუნა ფერდობი დაკალების გადასაცემად და მღვდელმთავართან მიიჭრა.

ნაზარს თმა აშლოდა და თეთრი წვერიც გასწეწოდა, ეტყობოდა, თავსაბურავი ტყეში დაჰკარგვოდა, რომელიმე ხეს ეკლიანმა ტოტმა თუ აცალა იგი თავზე.

როცა ოფიცერი ბორცვზე დაბრუნდა, ნაზარი პირველ ტუსადს მიუახლოვდა, მის წინ დადგა და ლოცვას შეუდგა.

არც პოლკოვნიკს, არც მის გვერდით მდგარ ფანრიან ოფიცერს არაფერი ეუგონია ნაზარის ხმადაბალი ლოცვა. მიტროპოლიტი მორიგეობით მიდიოდა ტუსალებთან და რაღაცას დუდუნებდა, შემდეგ თავზე ადებდა ჯვარს და კვერთხზე დაბჯენილი ცდილობდა თხრილის წინ მიწიდან ამოყრილ ქვებზე არ წაქცეულიყო. როცა ლოცვა დაამთავრა და წამით განზე დადგა, პოლკოვნიკმა ხელმეთრედ შეარხია მათრახი და ჯარისკაცებმა ტუსალებს თოფები მიუღერეს.

ისინი ზალპის დაწყების ბრძანებას უცდიდნენ.

მაგრამ მოულოდნელად წესრიგი დაიშალა: ფერდობზე ამოდიოდა თემბაყის ნაზარი და პირდაპირ პოლკოვნიკისაკენ მოეშურებოდა კვერთხის დახმარებით. მისი ჯვარი სივრცეში ვერტიკალურ ნაპერწკლებს ჰყრდა.

ნიჟარაძე პირველად შეკრთა და უკან დაიხია, ნაზარი ზევივით მოემართებოდა მისკენ. ყველანი ხმაგაყმენილი იდგნენ და გაშტერებული შეჰყურებდნენ ფერდობზე ამოძვალ ანაფორიანს. ბოლოს ნაზარი პოლკოვნიკის წინ შედგა. კვერთხი განავდო და ჯვარი მალა ასწია.

— სულისათვის შენისა ვილოცებ უკანასკნელად, შეილო ვლადიმერ, რამეთუ არღარა ცოცხალ ხარ!

პოლკოვნიკს თავზარი დაეცა, ნაზარს მისი სახელიც არ დაეიწყინა. ნიჟარაძე ისე გადაიზნია, როგორც საღორისა ტყე იზნიქებოდა ქარიშხლის შეტევისას.

მღვდელმთავარი უკვე დაღადის აღუვლენდა უზენაესს გარდაცვლილის გვამის შესანდობლად და ლეტანიას ამთავრებდა:

...უფალმან იესო ქრისტემან... ღმერთმან ჩვენმან... რომელმან საღმრთონი საიდუმლონი მისცა წმინდათა მოწაფე-

თა და მოციქულთა თვისთა შეკვრინა და განჰსისისა...

...ხელმწიფებთა ცოდვათა ზედა კაცთათა... განგებულებითა მით საღმრთოთა და აწ მათ მიერ ჩვენცა მოგვცა მრავალმოწყალემან ღმერთმან...

...შეგინდენეს შენ, სულიერო შეილო ვლადიმერ... რაოდენიცა სცოდეს სოფელსა ამას შინა ნებისით თუ უნებლიეთნი აწ და უკუნისამდე...

...მოგიტევენეს უფალმან ყოველივე მცოხებითა ღვთისმშობლისათა და ყოველთა წმიდათა მისთა.

...ამინი!
და ნაზარმა სამჯერ გადასახა პირჯვარი პოლკოვნიკს და ბავესთან ჯვარი მიუტანა საამბორებლად.

შეძრწუნებულმა ნიჟარაძემ ჯვრისაგან პირი იბრუნა და ცხენისაკენ წაბარბაცდა... ფანრის შუქზე მან ძლივს მობრუნა სახე ნაზარისაკენ. მღვდელმთავარი ფერდობზე ჩადიოდა აფიისი კვერთხითურთ, კეფასთან შეგროვილი თმის წნული დაშლოდა, დაჰსაყვლა ამასლა მოჰკრა თვალი ბინდ-ბუნდში.

როცა ყველაფერი დასრულდა ცოცხალმკვდარი პოლკოვნიკი ძლივს აზიდეს ცხენის უნაგირზე.

აკაკის ღოცვა

თუ საქართველოვ, ოდესმე
შენს მზეს ავბედმა უმუნთლოს,
ჩემს გულს დავკიდებ შენს ცაზე,
ცა-ფირუზ, ხმელეთ-ზურმუხტო.
თუ მტერმა შენი ტყე-ბადი
გადაწვას, გააჩანაცოს,
ხეებად ამოიყაროს
ჩემი მკლავები და ჩანგი!
თუ შენს ჭალებში ფრინველი
არ დარჩეს თითო-ოროლაც,
ღმერთო მაღალო, მაქციე
ათას მგალობელ ტოროლად!

თუ თოვლი არ მოგივიდეს,
უთოვლოდ ველარ გასძედი,
თოვლად აქციე, მაღალო,
ჩემი ჭალარა თმა-წვერი!
თუ გვალვა დადგეს დიდი ხნით,
გადაწვას მთა და ველები,
მატირე, დიდხანს მატირე
შხაპუნა წვიმის ცრემლებით,
თუ შენს იარაღს, მამულს,
მტრის თვალწინ ბედმა
უმუნთლოს,
უთვალავ ტყვიად ვიქცივი,
ცა-ფირუზ, ხმელეთ-ზურმუხტო!

ქ ა ნ ი

ყოველ საღაშის
შვიდ საათზე ბღუნდება სახლში,
ჩაფიქრებული
მოუყვება განიერ ქუჩებს,
ჩრდილში შესცივა,
მზეში ქოლგად გაზეთებს გაშლის
და: „გამარჯობათ“
ნამოსცდებათ დროდადრო ტუჩებს.

ეზოში ისე ფრთხილად შედის,
თითქოს და შიშობს
შემთხვევით ფეხი არ დაადგას
ვიღაცის აჩრდილს,

ნათვალენ იხსნი,
ქუდსაც იხდის — ეს იმას ნიშნავს,
სადღაც შორიდან
როგორც იქნა დაბრუნდა სახლში.

კიბეზე ადის...
ფიქრით შორ გზას მიჰყვება სადღაც,
უსასრულოა ეს გზაც და ფიქრიც...
ცალ იღლიაში
თბილი პური უჭირავს ამ კაცს,
მეორეში კი
ბუკინისტთან ნაყიდი წიგნი.

ღაშნი — შაერი

„გათავდა ლექსი...“

წოდარ ალანას უკანასკნელი სიტყვები.

ბალიშთან გედო ლექსების წიგნი,
როგორც ჟანგბადით სავსე ბალიში,
აუმღვრველი დაგქონდა ფიქრი
და გქონდა მუდამ სულ სხვა ხალისი.

გულზე გეხატა საქმე საერო,
ეფერებოდი მამულის სერებს...
მერე გათავდა ლექსი — შაერი
და ყველაფერი გათავდა მერე.

ს. ნადიმაშვილს

ეთნოგრაფიულ მუზეუმს ერთხელ
შვიდკაციანი
კომისია თავზე დაადგა,
თანამშრომლები,
რა თქმა უნდა, დაიბნენ, შეკრთნენ,
უფრო იმიტომ,
მხოლოდ ხუთი სკამი გააჩნდათ.
ერთ კვირას დარჩნენ,
იტუტუნეს, ჩხრიკეს, იწერეს,
დიდხანს იდავეს
დირექტორთან და ქალაქდებთან
და ბოლოს,
როცა თითის ქნევით გული იჯერეს,
დანერეს აქტი,
აქტში იყო ერთი ბრალდება:
„ნუთუ არა ჰყავს
დირექტორი მუზეუმს, გვიკვირს?
ადამის დროის
ძველმანებით სავსეა იგი!“

უქანასკნელი სურვილი

ციკლიდან: „2000 წელს დასაწერი ლექსები“.

შევნატრი გამჩენს,
ამიხდინოს სურვილი ერთი:
როცა ყველაფერს
დაესმება ბოლო წერტილი,
ყველა მნათობი
დაბნელდება როდესაც ჩემთვის,
ჩამილამდება
ორთავ თვალი შუქდანრეტილი,
როცა არავის
არ ექნება მცირე იმედიც
ჩემგნით სულ ოდნავ თვალის

გახელის,

როცა წამოვა

ჩემი წილი ცრემლის წვიმები
და ყორნისფერად დავითალხები, —
გამახელინა
ერთი წუთით ორივე თვალი,
წასვლის წინ თავი
ერთი წუთით ამაწვეინა,
მომამბოვინა
ერთი ჭიქა ხმამალა წყალი
და თავზე მდგომთა
სიხარული განმაცდვეინა...

შევნატრი გამჩენს,
ამიხდინოს სურვილი ერთი.

რედაქცია ჩაქაძეძე

ღმრთა მტრობა

ტარიზა პირს იბანს

რიფიბამდე მიცურვა იოლი საქმე როდი იყო... ატლანტის ბათქუნა ტალღები ძალას სწორედ ნაცრისფერი მარჯნის ამ ბრაგებზე კარგავდნენ, აქეთ უკვე ძალაგამოცლილი და უღონონი გადმოდიოდნენ და ყვითელი სილის მეჩეჩზე საბოლოოდ ქრებოდნენ. მეჩეჩიდან ნაპირამდე ორასი მეტრი მაინც იქნებოდა.

სანტიაგო მიმტკიცებდა, რაც თავი მახსოვს, აქეთ შემოსული ზვიგენი არ მინახავსო. სანტიაგო კი სულ ოცდახუთი წლისა იყო. რიგ საშუალო სიმაღლის ხალდი თეთრკანიანი გახლდათ. თუმცა კარგად თუ დააკვირდებოდით, დარწმუნდებოდით, რომ ამ სუბიექტის შექმნაში ოდესღაც ვიღაც შავსაც მიუძღოდა წველია. ერთხელ, როცა სანაპიროზე ვეყარენით და წყალს ენაყავდით, სანტიაგოს გენიოლოგია ნაცარივით გამოგვექვით და ხელში მისი პაპის მამა, გერვასიო შეგვჩჩა, რომელსაც აქ ნათქვამის

მის საფუძველზე ზანგობა დავაბრალებო. კარგად მახსოვს, ამის თაობაზე თვით გერვასიოს პროტესტი არ განუცხადებია. ძალიანაც რომ მოექაჩლებინა თავი, მაინც ვერაფერს გააწყობდა, ანტილის სასაფლაოს ახლა ისეთი სულწაწმედელი პადრე დარაჯობდა, მიცვალებულს კი არა, ცოცხლებსაც არ გამოატარებდა სასაფლაოს რკინის მოღრეცილ ჭიშკარში.

ჰოდა, ვეყარეთ ახლა ყვითელ ქვიშაზე და ზვიგენებზე და გერვასიოზე ვეზედობდით.

სილვესტრო რომ მოვიდა და წყალიც მოგვიტანა, მე არც კი გამიგია. სახე სილაში მქონდა წარგული, კობივით ამობურცულ კეფაზე კი შავი სომბრერო მეფარა.

სანტიაგომ მხარზე ხელი დამკრა, წყალი არ გინდაო?

წყალი კი ძალიან მინდოდა, მაგრამ, ვიცოდით, რაც უნდა დამეღია.

სომბრერო მაინც მოვიზადე და წამოვეჭე.

სილვესტრომ დაეხვეწა ჩაიდან მომავლად. მოვეცი თუ არა, მაშინვე სილაზე გაეპურე.

— სილვესტრო, სულ მზის გულზე მოდიოდი? ერთი ლიტრა სიგო მონტერო მაინც წამოველო.

სილვესტრომ გაიცინა.

— რა ვქნა, კომპანიორა, ეს ოხერი, თავიდანვე თბილი იყო. სიგო მონტერო კი ამ დასახლებაში არ იშოვება.

— თბილია? — ისე მკითხა სანტიავომ, თითქოს თვითონ უკეთ არ სცოდნოდეს, რა სიტხესაც მოგვართმევდნენ ამ გახურებულ პლაჟზე.

— თბილი კი არა, ცხელია! — დაეუძახე მე.

— რას იზამ, ტროპიკებია. წყალი მიწიდან გეიზერებით ამოიხეჩხეხება.

სანტიავოსკენ გადავბრუნდი, თავი ცხელი სილის ღუნღულა ბალიშზე დავდე.

ტერეზა და ავრორა ერთად მოვიდნენ. ავრორა ერთადერთი ქალია მთელს ამ დასახლებაში, სათვალეს რომ ატარებს. მზის დაბურულ სათვალეს კი არა, ჩვეულებრივს. ავრორა სხვა კუბელებს ისაგან უწნო, სქელე ტანთაც გამოირჩევა. აქაური ქალის ჰაეროვნება ხომ მთელს ღუნღულა ცნობილი. ავრორა კი სხვაა, მსუქანი ბატონით დაბაჯბაჯებს და ფეხსაც აჩაბაჩად ადგამს.

გოგონები მოვიდნენ და ჩვენს წინ დადგნენ. მერე ავრორამ კაბა გაიხადა, სანტიავოს გვერდით დაჯდა.

სანტიავომ წინ გაიხედა და ყვითელ სილაზე გააპურე.

— არ მოგშივდა? — მკითხა ტერეზამ.

არა-მეთქი, ვუთხარი.

— გაიხადე, — უთხრა ტერეზას სანტიავომ.

— შეზარება...

— აბა, აქ რისთვის მოდიოდი?!

— ჰო, კარგი, ვავიხდი...

ტერეზამ ყვითლად მოჩითული კაბა ზანტად აიციტრა მუნღისთავებზე.

კობტა, ჯიშიანი წვეიები გამოუჩნდა მერე მოქანდაკის სახელოსნოში ჩამოსხმული ტანი და ბოლოს საფეხკეობა დამაც გამოანათა.

ტერეზამ კაბა უდღერად მოისროლა და ყვითელი საბანაო ტრუსისა და ასევე ყვითელი აზღუდის ამარა დარჩა.

— დაჭეკი, — უთხრა ავრორამ.

ტერეზა არ დამჯდარა. ისეთი სახე მიიღო, თითქოს ავრორას ნათქვამი არც კი გაეგონოს. ლამაზ ტროპიკულ პალმასავით გამართული იდგა. შავი, მუგუნზალივით ანთებული თვალები ოკეანისკენ მიეპყრო.

ავრორამ კიდევ რაღაც თქვა და სანტიავომ მაშინვე ძალლივით დაიღრინა. მერე ტერეზა შეინძრა, სანტიავოსთან მივიდა. მალე იქიდან ისეთი კომპლიმენტები მომესმა, კაცის ყურს არ გაეგონებოდა.

ასეთ სპექტაკლს პირველად არ ვესწრებოდი...

ორი კვირის წინ პორტში რომ შემოვიდიოდი, ამორდაყის დროს ასხლეტელი საბმელის ბოლო ზედ კოჭზე მომხვდა. თითქოს ურო დამარტყესო. ფორშტევენთან დიდი, სასაგამშრალი სულს ძლივს ვითქვამდი. ნახევარ საათში მუხლქვემოთ ფეხი რუმბივით გამიხდა. გემის ექიმმა ეჭვი გამოთქვა, ძვალი არ იყოს დამსხვრეულიო. ამორდაყს მოვრჩით თუ არა, დანჯღრეული „მერსედესით“ ჰოსპიტლისკენ მაფრინეს.

იმ მანქანას „მერსედესი“ ალბათ ამ ათი-თხუთმეტი წლის უკან ერქვა, ახლა კვლავ ეს სახელი რომ გეწოდებინანთ, დიდი შეუსაბამოა იქნებოდა.

ორი უკანა კარი სულაც არ ჰქონდა. სანახევროდ ავარდნილი სახურავი კორპუსს ეხახუნებოდა და მთელ გზაზე — პორტიდან ჰოსპიტლამდე — ისეთი საზიზღარი მუსიკა ისმოდა, წყა-

როლაჟი ჩანანძიძე
მონტეროგამი

ლში გადახტომა მოგიწოდებოდა. კიდევ კარგი, რომ მოვიფიქრე და ყურებში ბამბა ჩავიჩუქეთ. ბამბა კი იმ დალოცვილ ჩვენს ეჭის ფეხზე ბლომად შემოეხვია ჩემთვის.

პალატაში რომ შემეიყვანეს, ბამბა ყურებიდან მაშინლა გამოვიღე. ბედად, იოლად გადაერჩი, კოჭი დამსხვრეული არ აღმოჩნდა. ექიმებმა მასაუბები დამინიშნეს. მესამე დღეს პალატაში სანტიავო შემოვიდა, მე მაშინ ისიც არ ვიცოდი. ამ მხიარულ ახელგაზრდას სანტიავო ერქვა თუ სანაულო. სახელი მერე თვითონ მითხრა.

შემოვიდა ეს ტიპი. თავზე თეთრი კოვბოური ქუდი ეხურა. ქუდს კვადრატული საჩეხი და ძალიან მაღალი ცაჰქონდა.

ქუდი მაშინვე მოიშვლია და სკამზე დადო, მეორე სკამზე კი თვითონ ჩამოჯდა. ისიც უნდა ვთქვა, ჩემს პალატაში სულ ორად ორი სკამი იდგა. ამ სკამების წინ კი ყანჩასავით აწოწოლიყებული ჩემი საწოლი იყო გამართული.

— გამარჯობა, კომპანიონო! — მითხრა მან.

ტივილები უკვე დამცხრალი მქონდა, ენა შეც მექავებოდა. თავი ცოტათი გადმოვებრუნე.

- გავიმარჯოს, ამიგო!
- წვერი გაქვს გასაპარსი! — საქმიანად თქვა სანტიავომ.
- ჰო, მაგრამ ახლა მაგის თავი არა მაქვს.
- მე ვაგპარსავთ.
- არა, რა საჭიროა. ზედმეტი ფუფუნება იქნება.
- რას ამბობთ!

სანტიავო ადგა და გავიდა. უქულოდ წავიდა. ის კოვბოური ქუდი ისევ იმ მეორე სკამზე დარჩა... უკან რომ შემობრუნდა, თავისუფალი სკამი ჩემკენ მოაჩოჩა, ჩამოჯდა და საპარსის გამართვას შეუდგა.

მას ფეხდაფეხ ტერეზა მოჰყვა. ხელში ცხელი წყლით სავსე უშველებე-

ლი ფინჯანი ეჭირა. სანტიავოს უხმოდ ჩაუარა და ფინჯანი ტუმბოზე დასველია — სად დადგი! — რაიღრინა სანტიავომ.

ტერეზას არ უპასუხნია. ფინჯანი აიღო, ლამაზი ტანის რხევით ეშხიანოდ გაიარა და ის მსუბუქი ტვირთი ახლა სანტიავოს კოვბოურ ქუდზე დადგა.

აი, მაშინ მოხდა, რაც მოხდა. სანტიავომ საპარსი გვერდზე მიაგდო, ერთი ისეთი დაიღრიალა, ნაღრძობი ფეხი ბალიშიდან ჩამომოციურდა.

ტერეზას არც ახლა უპასუხნია, ეშმაკურად გაიღიმა, ნაკვევრცხალივით, ანთებული თვალები მომანათა და პალატიდან გავიდა.

სანტიავო ბოზოქრობდა. ამ რთულ სიტუაციაში მე მეტად პრაქტიკული რჩევა მივეცი: სანამ ქუდის ცა მთლად არ ჩაეცილა, ფინჯანი აიღე-მეთქი.

ღმერთმანი, ამ ფინჯანს მე თვითონ ავიღებდი, მაგრამ რუმბივით გასიყვებული ფეხი ბალიშის გვერდით მედო და აბა, ამის თავი სადღა მქონდა.

ჰოდა, იმ დღიდან მოყოლებული სანტიავოსა და ტერეზას საზოგადოებაში აღმოვჩნდი. ავრორაც აქ გავიცანი და სილვესტროც, კიდევ სხვებიც, რომლებიც თავიანთი ცხოვრების გარკვეულ ნაწილს ჰოსპიტალში, ავადმყოფებთან ფუსფუსში ატარებდნენ.

ათ დღეში ისე გამოვეყვითი, სიარული შემეძლო. ახლა ჰოსპიტლიდან სანახევროდ გამოწერილი ვიყავი, ჩემს ნებაზე დავდიოდი. სანახევროდო, იმიტომ ვთქვი, მკურნალობა უკვე დამთავრებული მქონდა. დღე-დღეზე ჩვენი ტანკერი ჰავანიდან უნდა მობრუნებულყო და მის მოლოდინში გახლდით.

საქმე არაფერი მქონდა, მუქთად ვსვამდი და ვჭამდი, ღამესაც მუქთად მათევიანებდნენ, მთელი დღე პლაჟზე ევგდე და თორნის პურივით ვიბრაწებოდი.

ხანდახან იმათაც ავიყოლიებდი ხოლმე: მე, ტერეზა, სილვესტრო, ავრორა და სანტიავო ერთად მივდიოდი საბანაოდ.

სანტიავომ ცერად გამოხედა. მერე წამოჭდა.

- არ წამოხვალ?
- გავცუროთ? — ვკითხე მე.
- ჰო, აბა რისთვის მოვედით?
- მოვდივარ!..

ტერეზა ისევ ფეხზე იდგა. სანტიავომ დამცინავი ლიმილით ახედა. მე თუ მკითხავთ, ასეთ ირონიას სრულებითაც არ იმსახურებდა ტერეზა. პალმასავით გამართული იდგა და ლივლივთ სივრცეს ვაკუურებდა. სახეზე შეხედავდით თუ არა, მაშინვე მიხვდებოდით, რომ კარგად იცოდა საკუთარი თავის ფასი.

სანტიავო ადგა. მეც მაშინვე წამოვხტი.

— წამოვიდე? — იკითხა ტერეზამ. სანტიავომ ცერად ვახედა, თქმით კი არაფერი უთქვამს.

ჩვენ ორნი ნელა წავედით ოკეანისკენ. ცოტა ხნის შემდეგ ტერეზას ფეხის ხმაც გავიგონე. მაგრამ სანამ ის ჩვენამდე მოაღწევდა, სანტიავომ წყალში შეცურა. მეც მივყევი. ყოველ ნაბიჯს ძალიან ფრთხილად ვადგამდი. ვიცოდი, ფსკერი სავსე იყო ზღვის ზღარბებით, უცბად ფეხი რომ დამედგა, შხამიან ეკლებს გამოყრბდა და მერე უყარე კაკალი, კიდევ დიდხანს უნდა მეთელა ჰოსპიტალში ლოგინი.

სანტიავო უკან არ ბეჭურებოდა, რიფებისაკენ არხეინად მიცურავდა.

ტერეზა წამომეწია და ვაწვა. მისმა მათრახებით მოქნილმა, ბრინჯაოსფერმა ტანმა სარკეში დანახულივით გაივლვა და მერე სილურჯავში შთაინთქა.

კროლით გავცურე. ვხედავდი, სანტიავოც კროლით მიცურავდა, მაგრამ ვაი ასეთ კროლს! თავი ძალიან უხერხულად ეკავა, ხელებსაც ჩქარ-ჩქარა უშატქუნებდა. აშკარად ვგრძნობდი, ასე ცურვით ძალა დიდხანს არ ეყოფოდა. მერე, როგორც იყო, იმ ყვავილ მჩჩეჩამდე მივიდა და მუხლებამდე წყალში ფეხზე დადგა.

ტერეზა ერთხანს ჩემს გვერდით მოცურავდა, მერე ვიგრძენი, ისევ უკან გაბრუნდა. ტერეზა, საერთოდ, გვარჯიხად ცურავდა და გამიკვირდა, რატომ აღარ გამომყვამეთქი.

სილინიასზე ფეხზე რომ დავედქი, სანტიავომ ხელი მომიკიდა.

— გინდა, ფსკერზე ჩავეშვათ? მე თავი დავეუქნე.

პირველად სანტიავომ ჩაყვინთა და ჩემს თვალწინ წყალში ზამბარასავით დაეხვია. მე პირდაპირ სილის ფერდობზე გავწექი და ისე ვიწყე წყალქვეშ ჩაშვება. ფერდობი ერთბაშად ექანებოდა და მეც სწრაფად მივსრიალებდი წინ.

სანტიავოს უკვე ვეღარ ვხედავდი. თბილ წყალში თვალსა და ხელს შუა გამიქრა. პირველად მხოლოდ დიდი, ჭურის გვიმისოდენა ასთაკვი დაეინახე. შუქი ყვითელი ბელტივით იღო ფსკერზე და შუბებშივით გაშვერილ უღვაშებს აცამაცუნებდა.

თვალი მომკრა თუ არა, მაშინვე შლამში გაუჩინარდა. ცოტაც რომ ჩაყვინთე, მოზრდილი რვაფეხა შევამჩნიე. იატაკის საწმენდი ჩვარივით ეგდო. ცაცები წყალმცენარის ყლორტებშივით აღეშართა, ხოლო ამ ცაცებზე მოფენილი საწოვრები ლითონის აბაზიანებშივით ჩანდნენ.

რვაფეხას რომ ჩავუარე და შორიდან საღამოც ვტყურობე, ხავსიან ველს წაეაწყდი. ხასხასა მწვანე ხალისაზე ხანტად მოძრაობდნენ ნიყარიანი კიბორჩხალები და ლოკოკინები. დიდი თუ პატარა, სისხლივით წითელი და ვარდისფერი ნიყარები მკრთალ შუქზე ელავდნენ.

ერთბაშად თვალი უშველებელ კბილიან ნიყარას მოვკარი. სულმა წამძლია, თუმცა თავი დროზე შევიკავე. ქამდე ჰაერი კი მეყოფოდა, მაგრამ შემდეგ ამოსვლისას, საშიში იყო, არ გეგუდუღოყავი.

როლა ჩაპინი
მომხრობანი

ფეხები დავიქნე და სწრაფად გავქანდი ზევით. ისარივით რომ ამოვეარდი, დავინახე, იმ მეჩენიდან შორს წამოვსვლიყავი და უმაღლე უკან გავცურე.

სანტიავო მეჩენზე იდგა. მივედი თუ არა, ბექზე ხელი დამადო.

— ამივო, აბა ერთი ქვევით ჩაიხედე! ჩაიხედე. ყვითელ სილაზე მსუქანი კახური ჩურჩხელებივით გაწოლილიყო ექვსი გრძელი აჩრდილი. მონუსხულეზივით ერთ ადგილზე იდგნენ, არ მოძრაობდნენ.

— ზვიგენებია? — ვკითხე სანტიავოს. ისე, ყასიდად ვკითხე. თორემ თვითონაც კარგად ვიცოდი, ვისთანაც გეჟონდა საქმე.

— ჰო, ჩენს სანახავად მოსულან.

— ერთიც ენახოთ და, ფეხებში გვეძგერონ?..

— შეგიძლია მშვიდად იყო. ზვიგენი მზღალი ცხოველია. ასე უცბად არ იწყებს ომს. ჯერ წრეს დაარტყამს შენს ირგვლივ. ერთხელ. ორჯერ, სამჯერ და მერე უტყე, ამივო.

— მგონი უკვე დროა, ნაპირს მივაშუროთ!

შემობრუნდა და წყალში გაწვა; მეც აღარ დამიყოვნებია, უკან ავედგენე.

ცხელ სილაზე ფეხი რომ დავადგი და თავიც სამშვიდობოს ვიგრძენი, ავრორა დავინახე. გაძეძვილი რუმბივით იდო და მძიმედ სუნთქავდა. მის გვერდით ტერეზა დაკოტრიალებულიყო. ორივე ხელი ლოყებზე აეფარებინა; გეგონებოდათ, პირს იბანსო.

— მშვენიერი კბილებიანი ნიჟარა ვიპოვე... — ვთქვი, როცა ტერეზას გვერდით ჩამოვკეჭი.

ტერეზამ თვალი გაახილა და შემომხედა.

— აბა, მანახე!

— არ წამომიღია, შორს ეგდო, იქმთ რომ წავსულიყავი, პაერი აღარ მეყოფოდა.

— გული იწყობა? — მკითხა სანტიავომ.

— რასაკვირველია. ჩემს სანტიავომ მუზეუმს დაამშვენებდა.

— ხელს რიო მაესტრას ხეობაში წავიყვან.

— მერე?

— მერე შეხვალ მდინარეში და რამდენიც გინდა, ამოიღე.

— რა, ნიჟარა?

— ჰო, ნიჟარა, აბა, სხვა რა? სპორტული შარვალი ჩაიცვი, კედლებიც გეცვას. ისე წყალში ვერ შეხვალ.

გაკვირვებით შევხედე.

— მდინარე ბარაკულათია. საესე, იყბინებინა.

— რას ამბობ, ბარაკულა ხომ შეგვახრამუნებს?

— განა დიდებია? პატარები... დიდები მხოლოდ გასამრავლებლად შემოდინ მდინარეში, დაყრიან ამ ნაბიჭვრებს და მერე ისევ უკან ვარბიან. ისე, კბენა პატარებმაც მაგრად იციან. შარვალი იმიტომაც საჭირო.

— იახტა სად გიყენია? — იკითხა ტერეზამ.

— სენიორა გაბრიელასთან. იქამდე ჩემი ავტომანქანით მივალთ.

მანქანა ისეთი ჰქონდა სანტიავოს, მანქანის ვარდა, ყველაფერი შეგვექლოთ გეწოდებინათ. მაგალითად: ურიკა, საგორავი, უხარო ურემი და სხვა ათასი რამ. მხოლოდ უანგიანი კორპუსი იყო და მეტი არაფერი. არც კარ-ფანჯარა ჰქონდა, არც საბურავი... მობტორი მაგარი მავთულეზით იყო დამაგრებული ცხვირზე და ისეთ მყარად ბოლს უშვებდა, სადაც კი გაივლიდა იმ მიდამოებში ბალახი სამ წელიწადს აღარ ამოდითოდა.

სილვესტრო და ავრორა ვერ წამოვიდნენ. პოსპიტალში საქმე ჰქონდათ და თავი ვერ გაითავისუფლეს. ტერეზა, მე და სანტიავო წავედით. ვხა დამსკდარ, გადახრუქულ ველზე მიიკლანებოდა. ირგვლივ ისეთი ბული იდგა, სუნთქეა მიჭირდა. მერე, როგორც იქნა, ოკეანის სანაპიროზე გავედით და ცოტა გვეშველა. სიერა მაესტრასკენ რომ შევეუხეით, მაგელანის დროინდ-

ელი ციხის იქით წყალში ჩადგმული სახლები გამოჩნდა. მაგრად გამოშვრალი ხის პატარა, კობტა სახლები ყანებივით იდგნენ წაგრძელებულ, ნედლ ხიმიჩებზე. ყოველი შენობა ნაპირს ოცდაათიოდე მეტრის სიგრძის ხის ვიწრო ხიდივით უკავშირდებოდა.

სახლებს რომ გაეუწიორდით, ოკეანის ნაპირზე დაყრილი ტიტლიკანა ბავშვები წამოიშალნენ. საშინელი სტვენა და ყვირთა ატეხეს. მერე სიქის გავარდნამდე გვედიეს, მხოლოდ მაშინ დაგვეშორდნენ, გაბრიელას სახლის წინ რომ ჩავუხვიეთ.

ორმოციოდე წლის გაბრიელა, ჯერ კიდევ სახე ხორციითა და ცეცხლით, შუა ეზოში ნავთქურის გვერდით ცომახელდა. გობი აჩაბაჩად დაწყობილ აგურებზე დაედგა, გაფოფინებული კაბის ქობა აეკეცა და მაგრად შემოქერილ ქამარში ჩაეჩურთა, ჯიშინი წვივები უჩანდა.

ჩვენ რომ დაგვინახა, ცომახი ხელები მალდა აღმართა და დაიყვირა.

სანტიაგო დაწინაურდა. ქამრიდან კაბის კალთები ფაცაფუცით ამოუყარა, თვითონვე ჩაუცურა მუხლისთავეებს ქვემოთ და მერე აკოცა.

გაბრიელა მაჯით ოფლს იწმენდა და აცუნდარუკებული მტრედვით ლულუნებდა.

მე რომ მივედი, სანტიაგომ რიხით წარმადგინა.

— ქოქოსის კაკალო, იცნობდე, ეს რაულია.

თუმცა მასპინძელს ჩემი სახელი ბერს არაფერს ეუბნებოდა, მაინც ყურადღებით შემომხედა, კეთილად გამიღიმა და მარჯვენა ლოყა მომიშვირა.

მე იმ მარჯვენა ლოყაზე ვაკოცე და განზე გავდექი, რომ ახლა ტერუზა მისალმებოდა.

გაბრიელას ეზოში კარვად მოვლილი კონდარი ბიბინებდა. ოკეანის ნაპირს პალმების ხეივანი გასდევდა. თებერვალი იყო და ტოტებზე ჩიქნებოვით ეკიდა ჯერ ცდევ ლურტყი ქოქოსი.

კონდარზე ცოტა რომ გავიარე, უკნიდან გაბრიელას ელურტულა ხმა შემომესმა. სანტიაგოს უჯვარდებოდა: ამ სისხამზე უცხო სტუმარი თავს რად დამასხიო. ისე, ყასიდად უჯვარდებოდა, თორემ ჩვენი სტუმრობა, მგონი, გაუხარდა კიდევ.

წყალში ჩადგმულ სახლს ახლა მეორე მხრიდან შემოვუარე და უმინო ფანჯრის წინ დაბმული ნავიც დავინახე. ეტყობოდა, საკმაოდ ძველი იყო. სანტიაგოს მთლად ფისით გაეთხიზნა და მზის შუქზე ბზინავდა.

შემოვბრუნდი და ისევ იმ ნავთქურისკენ წამოვედი. გაბრიელას რომ დაედგა შუა ეზოში. მასპინძელს კეცზე აური უყვე დაეგო, ხელების დაბანვა კევრ მოესწრო და ოდნავ ჰოხრილი გობთან ცოდვილობდა.

— შენი ნავი დავინახე, — ვუთხარი სანტიაგოს.

სანტიაგოს არაფერი უთქვამს. გაბრიელას მისჩერებოდა. მერე ხელი შავი თმით დაფარულ კეფაზე დაადო.

— წყალი ხომ არ დავცხსა, ქოქოსის კაკალო?

— მოუხერხებელი კაცი ხარ, ვერა ხედავ, რომ ვწვლობ? დაიხსი, რალას უცდი?

სანტიაგომ დოქი აიღო და წყალი დაუსხა.

ხელის ბანას რომ მორჩა, გაბრიელა ჯაიმართა, დონიჯი შემოიწყყო და სანტიაგოს ცერად გახედა.

— აბა, სახლისაკენ მოუსვი, მაგიდა და სკამები გამოიტანე!

სანტიაგო მართო არ გამიშვია, მეც თან გავვეყვი. ხილზე რომ შევედექით, სახელოზე მოვქაჩე.

— აქ ატლანტის ტალღები არ შემოდის?

სანტიაგო გაჩერდა, ჩემკენ შემობრუნდა.

— ხომ ხედავ, პატარა ყურეა. აქამდე ტალღები არ აღწევენ, რომ შემო-

გ. მ. დავითაშვილი
მ. შ. ბერიძე

აღწიონ, კარგ დროს გაატარებინებენ ჩვენს კაკალს!

— ისიც მოთხარი, ქოქოსის კაკალს რატომ ეძახი?

— ისე ვეძახით. ერთხანს თეთრეული ჩააბარეს ჩვენს ჰოსპიტალში. საწყობის ვასალები ქაპარზე ჰქონდა გამობმული და ისე დადიოდა. მერე შეჩვენებულმა სილვესტრომ ის ვასალები აწაპნა და გაბრიელა მთელი ნახევარი დღე ზვიგენივით გაცოფებულ ატარა. საღამოს ვასალები ეზოში, ქოქოსის კაკალზე გამობმული იპოვა. მის შემდეგ ასე ვეძახით... კეთილი ქალია. თუ რამ გააჩნია, ყველაფერს გიწაღებებს.

— მაგას ვგრძობ.

მაგიდა რომ დაედგი, ახლად გამომცხვარი პურის ისეთი სუნი ვიგრძენი, კეტით გამომჟიდებოდნენ, მაინც არსად წავიდოდნი.

გაბრიელამ თქვა: ვისკი არა მაქვსო და ქოქოსის ლიქიორი დაგვიდგა. ლიქიორს, საერთოდ, ვერ ვეწყობი, მაგრამ ამ კუბური სასმელის ძალა და არომატი ვიცოდი. სწორედ ამიტომ ბოთლს სიამოვნებით ამოვხარახნე საცობი.

გაბრიელამ კიდევ სიეგო მონტერო დაგვიდგა. პირდაპირ მისწრება იყო ახლა ეს მინერალური წყალი.

გაბრიელამ ყველი და ძეხვიც დაგვიტალა და კიდევ ერთი დიდი მოხარშული შავი კარჩხანა მოგვართვა.

ტერეზამ თქვა, დიდებული სუფრა ვვაქვსო.

მე და ტერეზა მაგიდის ერთ მხარეს მოვთავსდით. ჩვენს პირდაპირ გაბრიელა და სანტიაგო დასხდნენ.

გაბრიელამ თქვა: თუ ხვალამდე დარჩებით, დილით ხოსეც ჩამოვავო.

მე ვკითხე, ხოსე ვინ არის-მეთქი? გაიღიმა და ამაყად გადმომხედა.

— სულ ამოწყვეტოი კი არა ვარ, ხოსე ჩემი ვაჟია, ჰავანაში სწავლობს.

— რას ამბობთ?!

— მაშ, რა გეგონათ? მალე დიპლომით დამიბრუნდება. ბატისტას დროს

ჩემთვის ვინმეს რომ ეთქვა, ნამწველი შვილი გეყოლებო, გიჟად ჩვეტილიდი. ახლა სხვა დრო დადგა... ცხოვრება იცვლება, უმჯობესდება, გზები ყველასათვის გაიხსნა. მუშაობა გინდა — მიდი, იმუშავე. სწავლა გინდა — ისწავლე. — თქვა და ტერეზასკენ შემობრუნდა, — ჩვენი ტერეზაც სტუდენტია, სამ წელიწადში ექიმად გამოგვეცხადება.

— ეგ ვიცი. — ვთქვი მე.

— ჰო, ალბათ გეტყოდით. ასეა, ცხოვრება იცვლება.

— მეუღლე არა გყავთ?

— მომიკლეს. ერთი შვილის მეტი ვერ მოვასწარი, მოკლეს. ჯამუშები დღენიდავ დასდევდნენ. ერთხელ ციხიდან გაიქცა და თავი მექსიკოში აშოპყო. ბატისტას წინააღმდეგ ნამდვილი ომი რომ გაჩაღდა, შინ უკანასკნელად მაშინ მოვიდა: ვნახოთ, მიძინავს. ძილში ნავის თუხთუხი ჩამესმა და გამეღვიძა. შიშით კარს მივასკდი. არეული დრო იყო და კაცის მოკვლა ერთ უბრალო ნიუარადაც არ ღირდა. უცბად მივხვდი, რომ კართან კი არა, ფანჯარასთან უნდა მივსულიყავი.

მთვარიანი გახლდათ. ყველაფერი დღესაგით ჩანდა. ფანჯარასთან დავდექი-თუ არა, სახლისკენ მომავალი ნავი დაინახე, ცოტაც კიდევ და, ხულიოც ვიცანი. ძეგლივით იდგა და მენავეს რალაცას ეუბნებოდა.

იმ ღამით დარჩა. დილით სისხამზე წავიდა და უკან აღარც დაბრუნებულა, ანტილიასთან ბრძოლაში მოკლეს.

საშინლად მწყუროდა და სიეგო მონტეროს წავებტანე. ერთი ჭიქა ბოლომდე დავცალე.

— მოვწონთ? — მკითხა გაბრიელამ.

— კარგი წყალია, ჩვენს ბორჯომს ჰგავს.

— ზედ აწერია კიდევ, ბორჯომის ტიპისაო.

სანტიაგომ გაბრიელას სადღეგრძელო შესვა. მეც მაშინვე შევეხმიანე.

მესამე ჭიქაც რომ დავაყირავეთ, სა-

ნტიავო ადგა და ტერეზასთან მივიდა. თვალბეჭეში უცნაური ცეცხლი ჩაღვამოდა, ილიმებოდა, თითები შავ თმაში შეუღუსრა, დაიხარა და ლოყაზე აკოცა.

ტერეზამ აწეწილი თმა გაისწორა.

— ვითომ ძალიან ვუყვარვარ, რაღა. ისე სულ ჩხუბით მიკვლებს ხოლმე.

— უყვარხარ, — თქვა დიასახლისმა,

— ძალიანაც უყვარხარ. მე ყველაფერი ვიცი.

— არაფერიც არ იცი! — გაცხარდა ტერეზა. წამოხტა და სახლისკენ გაუყვებოდა. ცოტაც და სანტიავოც გაეკიდა.

— კარგი წყვილია, არა? — მკითხა გაბრიელმა.

— შესანიშნავი...

— სანტიავო შერიღვით მიყვარს, სანახევროდ ჩემთან გაიზარდა. პოსპიტალში პირველად რომ მოვიდა, სულ პატარა ბიჭი იყო. დედაც და მამაც ომში დაედღუპა. ხან წყალს მოვატანინებდით, ხან კიდევ საწყობიდან საწყობში დავარბენინებდით. თუ სადმე საწოლი ვათავისუფლებოდა, იქ ეძინა. ყველა პალატა შემოიარა. მერე აქ წამოვიყვანე, ჩემთან ათევედა ღამეს.

— ახლა აღარ მუშაობთ?

— როგორ არა, მაგრამ შვებულება ვიღებ, საქმეები მქონდა. ამ დღეებში ისევ დავბრუნდები.

სანტიავო და ტერეზა რომ შემოგვიერთდნენ, აედგნენ, წასასვლელნი ვიყავით. მზე უკვე ცაში აჭრილიყო. ჩვენ კი ისევ წყალში თევზს ვითვლიდით.

სანტიავომ ნავი ახსნა, ხიდთან თუხთუხით მოაყენა. მე და ტერეზა პირდაპირ ხიდიდან ჩავხტით ნავში და გაბრიელს ხელი დავუქნიეთ.

სანტიავომ ნავი ზანტად შეაბრუნა, მომკრო ყურეს სანაპიროს ნელა ავედევნეთ. გაბრიელს სახლს რომ გავეცდით, ეზოში სანტიავოს მანქანა დავინახე, გამეცინა...

— ეს ჯართი სად იპოვე, სანტიავო? სანტიავომაც გაიცინა.

— ბატისტა რომ ფაციფუციხა გაიქცა, მაშინ ვიპოვეთ. მე კი არა, გაბრიელ-

ლას ეპოვნა და ეზოში უქმად ედგა. მე შევაკეთე, ცოტა ვუწამლე და მის მერე პათოსნად გვემსახურება. შევეჩვიეთ და ვეღარ გადაგვიგდია, მანქანის მოვალეობას, ასე თუ ისე, ასრულებს, მეტი კი არაფერი ეკითხება და...

სანტიავო უცხად გაჩუმდა, უკვე პლავს მივეყვებოდით და ჩემთვის აღარ ეცალა, — დაგემილი მეძებარვით გაჰყურებდა სანაპიროზე გამოფენილ ტიტლივანა გოგოებს.

აღარც მე მეცალა მისთვის. ამიტომ ტერეზამ რაღაც რუმ მითხრა, ვერც კი გავიგონე. ტერეზამ ბეჭე ხელი დამკრა.

— დაყრუვდი?

არა-მეთქი, ვუთხარი და დაბნეულად გავუღიმიე.

— გორაკის შეფენებაზე ხის სახლი რომ დგას, ჩემია...

— რას ამბობ, შენია?

— ჰო, ჩვენები იქ ცხოვრობენ.

მერე ის სახლიც უკან დარჩა და სხვა სახლებიც, პლაჟიც და პალმების ხეივანიც...

ჩვენ უკვე ოკეანეში მივცურავდით. მთელი ორი საათი რომ ვიცურეთ, მარცხნივ მალალი მთა გამოჩნდა. სანტიავომ თქვა, სიერა მავსტრააო.

ტერეზამ დაუმატა: კიდევ ერთი საათის გზა დარჩაო.

ოკეანე ძალიან თვინიერი იყო. დიდი, უშველებელი ლურჯი ზეწარივით გადაფოფინებული. აფროსნების მთელი ქარავანი რომ გამოჩნდა, არ მესიამოვნა.

სანტიავომ წყალში გააპურტყა, ქარი ამოვარდებო, თქვა. ეს მეც კარგად ვიცოდი, მაგრამ ახლა უკან დაბრუნებაზე ლაპარაკიც ზედმეტი იყო. ქარი რომ ამოვარდნილიყო, იქ, სიერა მავსტრასთან უნდა შეგვეფარებინა თავი.

მერე ფართო ხეობაც დავინახე და

კრულა ჯანანიძე
მოთხრობები

მდინარე რიო-მაესტრაც, რომელიც სი-
გრძეზე კვეთდა მთელ ხეობას.

სანტიაგომ საჭე ნელ-ნელა შემობა-
რუნდა. ფისით გათხიზნილი ჩვენი ნავიც
ზანტად შებრუნდა და კურსი ხეობის-
კენ ავიღეთ.

სანტიაგო ჩემკენ გადმოიხარა.

— ბავშვობაში, როცა ვერ კიდევ არ
ვიცოდი, რა შხამიანი იყო აფროსანი
მეღელზე, მამამ სათევზაოდ წამიყვანა.
მამინაც ასე გილაფეჯარეთ მათ ქარ-
ვანს. ნავიდან ვადვიხარე, მინდოდა
ამეყვანა. მამამ დაძიძახა: ხელი არ და-
აკარო, — გოცეხული შემოვბრუნ-
დი. წაშინ მითხრა, ვისთანაც ვქონდა
საჭე: შეეხებე და ღამბლა განაღდე-
ბული ვაქვსო.

— ვიცი! — ისე, რა ღამაზია, ყვავი-
ლი გეგონება. — ვუთხარა მე.

ტერეზამ გაიცინა, ბოროტი ყმაფი-
ლიო.

სიერა მესტრას ხეობა ჩემს ოჯალ-
წინ იზრდებოდა და ფართოდგდებოდა,
ბოლოს, როცა ჩვენი დანჯღრეული ნა-
ვი მდინარეში შეთუხალუნდა. უფრო
ნათლად ეიგრძენი ამ მიდამოს სიდიადე
და მშვენიერება.

ცისკენ რომ ავიხედე, კაბადონს გა-
კრული ორი დიდი, შავი ფრინველი
ღაფინახე. ალბატროსებოვით გაშეშე-
ბულნი ზანტად მოძრაობდნენ, მაშინვე
მივხვდი, რომ ხმელეთის ფრინველები
იყვნენ.

სანტიაგოს მზარზე ხელი დეგარტყი.

— ორბებია, ლესი ეძებენ, — მითხ-
რა მან.

ამ დროს ტერეზამაც მიჩურჩულა:
ძალიან ღამაზი ბუნებააო. სანტიაგო
კი უკვე ნავის მისაყენებელ ადგილს
ეძებდა. ბოლოს იპოვა და საჭე მარ-
ჯნივ შეაბრუნა. გარს შემოვფარეთ
ვეებერთელა ლოდს, მდინარეში რომ
ეგდო, მერე სანტიაგო ამ ლოდზე მოხ-
დენილად გადახტა და მეც ჭუტის საბ-
მელი ვესროლე.

სანტიაგომ ბაჭარი იმ ლოდის კონუ-
სურ თავს გამოაბა და ისევ უკან, ნავ-

ში გადმოხტა. ფეხი აუცურდა, მაგრამ
ტერეზამ შეიმაჯრა.

— აბა, მოემზადე! — დამიყვირა მე,
— ეგ შარვალი გაიძვრე, შენი სპორ-
ტული პიჯამო ჩაიცვი, კედებიც არ და-
გავიწყდეს, თორემ ფეხებზე რაც რბი-
ლი ხორცი გაქვს, ბარაკულა ქოქოსის
ჩენჩივით შემოვაფცქვინის.

ბარაკულასთან ხუმრობა რომ ძნელი
საქმე იყო, დიდი ხანია ვიცოდი. ყვე-
ლაფერი ისე გავაკეთე, როგორც ჩემმა
მესტრომ მითხრა. სამზადისს მოვრჩი
და სანტიაგოს გავხედე.

— წყალი ღრმავ?

— არაო, თავი გაიქნია.

— შენ აქ დარჩი, არ ჩამოხვიდე! —
დაუძახა ტერეზას და წყალში ისეუ-
ბა.

ალარც მე დამიყოვნებია, მაშინვე გა-
დავეშვი. ზევით რომ ამოვყურეშემე-
ლავდი, თვალებით სანტიაგო მოვებ-
ნე. წყალში ბუიასავით ჩასობილიყო
და ფეხებით ფსკერზე რალაცას ეძებ-
და, მერე დაიხარა, ცოტა ხნის შემდეგ
წყალზემოთ გამოჩნდა, თან უშველე-
ბელი ვარდისფერი ნიჟარა ამოათრია.
ნავთან მიცურდა და ტერეზას მიაწო-
და.

მეც ზემოდან ერთი დიდი ნიჟარა
შევარჩიე და ჩაყვინთე. ძალიან გამ-
ქვირვალე, კრიალა წყალი იყო, ყვე-
ლაფერი ნათლად ჩანდა. მკლავის სივ-
რძე ბარაკულები აღმა-დაღმა დასრია-
ლებდნენ. პირს რომ აბჩენდნენ, ბას-
რი კბილებით გამოტენილი შავი ღრუ
უჩანდათ. საზიზღარი სანახაობა გახ-
ლდათ. წყალქვეშ ჩამოყრილი შიშველი
თავის ქალები გეგონებოდათ.

ხანდახან ისე მაგრად გამკრავდნენ
ხოლმე, მიუხედავად იმისა, რომ ნაი-
ლონის სქელი შარვალი მეცვა, მწარე
ჩხვლეტას ვგრძნობდი.

— მოქცევამდე უნდა მოვასწროთ.
— დაძიძახა სანტიაგომ, როცა წყლი-
დან ამოვიყურეშემელავე.

ოკეანისკენ გავიხედე. ისევ წყნარი,
ლურჯი ფონი იყო. ვიფიქრე, აფროსნე-

ბის გამოჩენამ ამინდი შინც ვერ გავვიფუჭა-მეთქი. შემოვბრუნდი და ცურავით ნავისკენ წავედი. ნავთან რომ მივედი, ტერეზა დავინახე. კაბა გაეძრო, ყვითელი საბანაო კოსტუმი ეცვა. ახლა უფრო მომხიბვლელი ჩანდა.

ნიჟარა მივაწოდე და ისევ ჩავყვინთე, — ახალი ნადავლის ძებნას შევუდექი. უეცრად ოკეანის მხარეს მოტორიანი ნავის თუხთუხი გაისმა. კიდევ ცოტაც და, სიერა მაცეტრას მითის ჩრდილიდან ყვითლად შეღებილი კატარლა გამოვარდა. დიდი სისწრაფით მოჭროდა, ოკეანეზე განიერ, თეთრ სვრელს ტოვებდა.

სანტიაგო შებრუნდა. კატარლას ყურადღებით გახედა. დიდხანს იდგა გარინდული. მერე ჩვენკენ გამოიხედა, ტერეზას თვალი შეავლო და ისევ ოკეანის მხარეს შებრუნდა. იმავე წამს ტყვიების ზუზუნიც გაისმა.

კატარლიდან ისროდნენ... ისეთი შთაბეჭდილება იქმნებოდა, თითქოს იმ ნავსაც ცეცხლი უკიდიაო. ტყვიების ნიაღვარი მთელს ხეობას ცელავდა. დაფეთებულმა ორბებმა დაიყრიყინეს და მთებისაკენ გაუტიეს.

ლენიაღორძო

ლენიაღორძო სულ პირველად ბონამ დაინახა. ნახშირით შავი ბონა ლუმელივით ცხელ ქვიშაზე იჯდა და ოკეანისკენ იყურებოდა, თანაც იმ მშვენიერ დღეს იგონებდა, მაშინ კატარეზამ ერთი ტოპრაკი ნამცხვარი რომ ჩაუყარა ხალათის კალთაში. ასეთი რამ იშვიათად ხდებოდა. იმ დღეს ბონას ზუსტად ცხრა წელი შეუსრულდა და მაშინ კატარეზამაც იმიტომ მოიფხანა ასე მაგრად თავი.

ჰოდა, იჯდა ბონა ლუმელივით ცხელ ქვიშაზე. ისეთი სიჩუმე იყო, იფიქრებდით, ამ პატარა კუნძულიდან ყველა სულიერი გარკვეულია — არც პალმები სუნთქავდნენ, არც ქოქოსის კაკლის ხეები და არც ოკეანე ბღღენიდა იქაუ-

— კონტრრევოლუციონერების დაიყვრა სანტიაგომ. მაშინვე ტყვიების ჯერმა სწორედ ის დიდი ლოდი ალოკა. ჩვენი ნავი რომ იყო გამობმული. იქით რომ შევებრუნდი, ტყვიებისაგან დაცხრილული ნავი დავინახე, ოღონად გვერდზე გადაქანებულიყო. ტერეზა კი არსად ჩანდა... იქვე ახლოს, ჩემს გვერდით, წყალზე ლოტოსის ყვავილივით იღო სქლად შედგებულ სისხლის ფართო თევში. მის გასწვრივ ბარაკულებს წრე შეეკრათ.

მაშინვე ჩავყვინთე და წყალქვეშ ხმის ჩახლეჩამდე დაიყვირე.

ბარაკუდას ჯგრო რომ გაიფანტა, კრიალა წყალში ტერეზას ბრინჯაოსფერი ტანი დავინახე. თმა აშლოდა და სასროლი ბადესავით მდორედ, ზანტად ირხეოდა. ლამაზ სახეზე ხელები ისე აეფარებინა, იფიქრებდით, პირს იბანსო. მკრთალად ჩანდა რიო-მაცეტრას ხაოიანი ფსკერი და ზედ მიმოფანტული წითელი და ვარდისფერი ნიჟარები.

გამახსენდა, რომ გზაზე აფროსნები ვნახეთ. საცაა, ალბათ ქარიც ამოვარდებოდა.

რობას. ისიც წყნარად იყო, — მისთვის, ჩუმად.

უეცრად ბონას საზარელი სისინი შემოესმა და იფიქრა, ალბათ არმანდო მოდისო. არმანდოსას, საერთოდ, ზომ ვერაფერს ვაიგებ. ხან ტუჟანივით კივის, ხან მაკაოს აჯავრებს, ხანაც გველივით დახოხავს და ისე სისინებს, ნამდვილი ჟარაკაკა გეგონებათ.

ჰოდა, ბონამ იფიქრა, არმანდო მოდისო. ალბათ ამჯერად გველობა აირჩია და ისე მოდისო. მაინც შებრუნდა და მაშინ დაინახა, რაც დაინახა არმანდოს ჯვარი ეწეროს, მისთვის იყოს და, პალ-

გონა დაინახა მოთხრობები

მეგობს ხეივანში ერთი დიდი, რალაც აჩონჩხილი ჯოჯო მოსეირნობდა. სწორედ რომ მოსეირნობდა. წინ პრილა მახვილი ხორთუმევით გაეშალა. ვაკურავდა იქით და ხაპ, პალმა შუაზე იყო გადაჭრილი. გამოჰკრავდა აქეთ და მეორე პალმა ეცემოდა ძირს. არა, ძალიან საოცარი კი იყო, ასე როგორ აწვევდა მიწაზე ამ ბებერ პალმებს. ბიჭი ხარ და ისე, უბრალოდ უყურე ამ სურათს, ნურც აღელდები, ნურც შეშინდები...

ბონა ახლა მიხვდა, რომ არმანდო არც თუ ისე სულელი ყოფილა, მიწაზე გველივით ხოხვა რომ ისწავლა. თვითონაც სილაზე წაწვა და ნამდვილი ქარაკაკასავით გაჩხვდა.

ის ბუმბერაზი ცხოველი კი პალმებს ჰქრიდა და ჰქრიდა. მერე ოკეანესთან მივიდა, ერთი დაიფრუტუნა და წყალმა პირი უყო.

ზუსტად ორი საათის შემდეგ ბიძია ბარტო რომ მოვიდა და პალმის ხეივანი სულ პირწმინდად მოსწორებული დახვდა, ერთი ისეთი შეჰყვირა, მგონი, იამაიკაზეც კი გაიგონეს.

ბიძია ბარტო მალალი, მისული კაცია. ნავს ისე წამოიდებს ზურგზე და ოკეანეში ისე შეათრევს, თითქოს ქოქოსით სავსე ტომარა ყოფილიყოს. ერთხელ შეშველი ფეხი ზღვის ზღარბს დააბიჯა და იმ ჯოჯოს რაც რომ შხამიანი ეკალი ესხა, სულ ბიძია ბარტოს ფეხის გულში დატოვა... იმას კიდევ, არც უყვირია და არც არაფერი, აბა ერთი სხვა ყოფილიყო, ქვეყანას დააქცევდა! ბარტო კი ნაპირზე გამოვიდა, მაჩეტე დააძრო, ფეხისგული თავისი ხელით დაისერა და სულ ღერა-ღერა ამოყარა ის უშველებელი ეკლები. აქ ისიც უნდა ვთქვათ, ბიძია ბარტომ ფეხსაცმელი რა იყო, არ იცოდა და ფეხის გულზე ორი ღუმის სისქის ტყავი ჰქონდა გადაკრული.

ბიძია ბარტოს ყვირილი რომ გაიგონა, ბონა ცხელ სილაზე გამოხოხვდა. ისე იყო შეშინებული, კარგა ხანს თავიც კი არ აუწვია. იქნებ ეს ოყლავი სრულებითაც არ არის ბიძია

ბარტო. შეიძლება ისეც ის სწორედ იყო, კანის გამოცვლა მოისურვა, რა არის, ბონა სამალავიდან გამოიტყუილოს და მერე ისე გადაჭრას შუაში, როგორც ცხელ პურს ჰჭრის ხოლმე მამიდა ტერეზა სენტ პუედროს ქუჩაზე მდებარე პატარა საფუნთუშეში.

სწორედ ამიტომ იყო, რომ მთელი ის თხუთმეტი წუთი, ვიდრე ბიძია ბარტო ყვირილით ქვეყანას აქცევდა, ბონა მიწაზე ხელიკივით იყო გაკრული და კრინტს არ ძრავდა. მერე, როცა მეთევზე ღრიალი დაიღალა და გადაჭრილ პალმასთან ჩამიშხლა, ბონამაც კობრასავით ასწია თავი. მხოლოდ თავი ასწია, სხეულით კი ისევ მიწას იყო გაკრული.

ბიძია ბარტოს საოცარი მხედველობა ჰქონდა, მაშინვე დაინახა მოპირდაპირე მხარეს ისრის მისაწყდენ მანძილზე, ვინც ვაჭროდა მიწას.

— შენ, პეი, ჰინაჰველაჰამიავ, აქ მოდი!

ბონაც ადგა და მივიდა. ისე ახლოს მივიდა, კარგად ესმოდა თუ როგორ ჰქვინავდა მეთევზე.

— აქ იყო ვინმე?
— ჰო, ტყისმჭრელი გახლდათ. მაგრამ ისეთი კი არა, ჯუნგლებში რომ დაეთრევიან. გრძელ კანჭებზე დამდგარ ნიანგს ჰგავდა. სურუტუტუსავით სისინებდა, კბილებში მაჩეტე გაეჩარა და ხეებს ჰქრიდა.

მეთევზე მთლად მიუხევედრელი კაცი როდი გახლდათ, კვირაში ერთხელ იამაიკიდან ჩამოტანილ ვაზეთს კითხულობდა, ჰამის ღროს არ ამთქნარებდა და სიტყვა-პასუხიც ვერაინი ჰქონდა. მიუხედავად ამისა, ბონას მაინც ვერაფერი გაუგო, ჩაახველა და სახეზე უფრო დაკვირვებით დააშტერადა.

— როცა ის ცხოველი ამ ხეებს კავავდა, შენ გვიჩინა თუ იდექი და თვალეებს იფშენეტი?

— ვიდექი და ყველაფერს ისე

გხედავდი, როგორც ახლა შენ წელზე მაჩეტეს ვხედავ.

მეთევზემ კვლავ ჩაახველა.

— მერე სად წავიდა ის ცხოველი?

ბონა ოკეანისკენ უსიტყვეოდ შებრუნდა და ხელი ქოჩორა ტალღებისაკენ გაიშვირა.

ბარტო ყველაფერს მიხვდა. თუმცა რას მიხვდა, იფიქრა, ან ბიჭმა გააფრინა, ანდა ციდან სატანა ჩამოვიდა, რომ ეს სამოთხის კუნძული ორ დღეში ნაცარტუტად აქციოსო.

მეორე დღეს საქმე სხვანაირად შეტრიალდა. სისხამზე ბარტო აფრიახნა ხმალოთევაზე სანადიროდ წავიდა. იმ დამით ჩრდილოეთის ქარი უბერავდა, მექსიკის ყურედან უშველღებდა ქარავანი მორეკა და მეთევზემაც იცოდა თავისი საქმე. როგორც კი ირიერაჟა, ადგა და ზღვისკენ გაუყვა. ასეოდე მებრე რომ გაიარა და ზღვის სუნიც იგრძნო, წინ რაღაც საშინელება დაინახა. უზარმაზარი ხორცის გროვა ორ ფეხზე ამალღებულიყო. წინ უცნაური მაჩეტე გამოეშვირა და ერთ ადგილზე ფრუტუნებდა. ადამიანი რომ დაინახა, დაისისინა და ზღვისკენ შებრუნდა. ბიძია ბარტომ მის გრძელ კუდს თვალი გააყოლა. მეტად უცნაური კუდი იყო. მეთევზემ ისიც კი იფიქრა, ამ უშველღებელმა ჭოჯომ საცაა ხუთმეტრიანი ზევაგენი უნდა დაბადოსო.

ცივმა ოფლმა დაასხა. პირველად იგრძნო, თუ რა იყო შიში. ერთ ადგილზე გაქვავდა და ფეხი ვეღარ მოიცივალა. ის ჭოჯო კი ერთხანს სილიანზე მიფრუტუნებდა და წინ ხე თუ შეხედებოდა, მაშინვე სხეპავდა. მთელი ეს სცენა, ყოველი დეტალით ბიძია ბარტოს ცხვირწინ გათამაშდა და იგი მაშინვე მიხვდა, რომ ის, რაც ბონამ გუშინ ვადასხევილ ხეებთან ჩაუკაჯლა, ზუსტი კემშარიტება იყო.

წავიდა ის ჭოჯო და წყალში ჩაიძალა. ბიძია ბარტო მობრუნდა და შინისკენ გაქანდა. ახლა მას სრულებითაც არ ჰქონდა აფრიახნი ხმალოთევაის დარდი.

მესამე დღეს უფრო უარესი ამბავი დატრიალდა. ლენიადრომ ოკეანისპირეთი არ იკმარა. რატომღაც ვადწყვიტა, კუნძულის სიღრმეში შესულიყო და პარადი გუბერნატორის სასახლის წინ მოეყოლა. ეს მოხდა სწორედ შუადღისას, როცა სასახლის დამცველ გვარდიელთა ერთი ჯგუფი შეიცვალა. ის ორი ახალგაზრდა გვარდიელი, ახლა რომ დადგა საგუშაგოზე, ცენტრალურ შესასვლელთან გაჭვინულიყო და შუბლზე ოფლი ასკდებოდათ. სენიორ ხუან ორტეგა — კუნძულის შეუზღუდველი გამგებელი, კაბინეტში ბოლთას სცემდა და სავარძელში ჩასკუპებულ ანტონიო ნავარას (რომელიც მის სამეფოში ერთადერთი ექიმიც იყო, ინჟინერიც, მიწისმზომელიც და კიდევ სხვა ხუთიოდე საქმეც ჰქონდა შეთავსებული) რაღაც მითითებას აძლევდა.

ნავარამ მთელი ღამე ბანქოს თამაშში გაათენა, ახლა გუბერნატორის წინ უცერემონიოდ ამოქნარებდა და არაფერი გაეგებოდა იმ სიბრძნისა, გუბერნატორი თავზე ცივი შხაპივით რომ აფრქვევდა.

აიგნზე გამავალი ერთადერთი კარი მოხურული ვახლდათ. ფანჯრებზეც, სიცხე რომ არ შემოსულიყო, შავი მძიმე ფარდები იყო ჩამოფარებული. ჩარჩოში მინები საერთოდ არც კი იყო ჩასმული. ისე როგორც ეს მეტ წილ ტროპიკულ ქვეყნებში მიღებული.

ერთბაშად ქუჩიდან საშინელი ღრიალი შემოიქრა და გუბერნატორიც იმ სავარძელთან შეჩერდა, სენიორ ანტონიო ნავარა რომ იყო ჩაფლული.

ნავარას ყურიც არ გაუპარტყუნებია, იქდა და ამოქნარებდა.

— არ გესმით, სენიორ? გარეთ, მგონი, ბუნტია!

როდღაც ჩაჩანთიმ მონაზრობები

ანტონიო ნავარამ თვალები დაქ-
ყიტა.

შეიძლება რევოლუციამ. მაშინ
თხუთმეტოდე წუთში თქვენ გადმოვა-
ვლებენ და მაც ტახტზე ახალი გენე-
რალ-გუბერნატორი წამოსკუბდება.

სწორედ ამ დროს კაბინეტში დაფ-
ეთებული გვარდიელი შემოიჭრა.

— ლენიადროს! — დაიღრიალა
მან.

— რაო? — იკითხე ხუან ორტეგამ.

— ქუჩაში ლენიადროს დადის და
პალმებს მიაჩეტეთი ჩხვავს.

ორტეგა არცთუ ისე მხდელი გახლა
დღო, რომ მაშინვე მაგრად დაბეტო-
ნებულ სარდაფში ჩაეკტილიყო, ანდა
დაბნეული ქუჩაში გავარდნილიყო.
მკაცრად ჩათვალეოდა ახალგაზრდა
გვარდიელი და აივანზე გამავალი
ერთადერთი კარისკენ წავიდა.

ამასობაში ნავარამაც იკადრა რბი-
ლი სავარძლის მიტოვება. ისიც გუბე-
რნატორს მიჰყვა.

ხუან ორტეგა ვრცელ აივანზე რომ
გავიდა, ქუჩაში ზღვის მხრიდან მომავ-
ალი ის გიგანტური ჭოჯო დაინახა.
ორტეგას ჭერ უზარმაზარი სპილო
ეგონა, მაგრამ შემდეგ მიხვდა, რომ
ამ საშინელ ჭოჯოს ზრდადასრულებული
სპილო ძუძუმწოვარა შევილადაც არ
შეეფერებოდა. ეს უფრო სხვა იყო
საზარლად აჩონჩხილი, მახინჯი ცხო-
ველი საოცარი ფრუტუნით მიჰყვე-
ბოდა ქუჩას და მარჯვნივ და მარცხ-
ნივ ხეებს სხებდა.

ამასობაში აივანზე ანტონიო ნავა-
რაც გამობრძანდა და თვალბში
ბარე სამჯერ მიანიც ამოისვა ხელები.

— სენიორ, ხისმჭრელია? — იკით-
ხა მან.

— ლენიადროს! — ჩაილაპარაკა
გუბერნატორმა.

იმ საოცარ ხისმჭრელს ქუჩის ორთა-
ვე მხარეს მთელი კუნძულის მოსახ-
ლეობა მოაცილებდა. ერთნი რომ ტა-
მტამებს ახმაურებდნენ, მეორენი სტვე-
ნით იჭაურებდნენ იკლებდნენ. სხვები

ქვეს ისროდნენ, ღრიალებდნენ...
იქით აწყდებოდნენ...

ლენიადროს ის ამბავი, რაც ახლა
ქუჩაში ხდებოდა, თითქოს სრულები-
თაც არ შეეხებოდა, შვეიდად მოფრუ-
ტუნებდა და გზა-გზა რაღაცნაირ მყარ
სუნს ტოვებდა.

გუბერნატორმა კაბინეტში დაყუდე-
ბულ გვარდიელს დაუძახა. გვარდიელი
შიშით გამოვიდა აივანზე.

— შეგიძლიათ, აქედან პირდაპირ
თავში მოახვედროთ? — ჰკითხა ორტე-
გამ.

— დიახ, სენიორ, მაგრამ რომ ავაც-
დინო, უარესი ხომ არ მოხდება?

— მე გეკითხებით, შეგიძლიათ თუ
არა, თავში მოარტყათ?

— შევეცდები. სენიორ, ცული
მსროლელი არა ვარ.

ის გვარდიელი მაშინვე იდაყვებით
დაეყრდნო ზოაჯირს და ოცდაათიანი
წოლების მარჯვენა ვინჩესტერი ჭოჯოს
დაუმიზნა.

თოფმა რომ იტყა, ორტეგა გვარდი-
ელისაკენ შებრუნდა.

— თქვენ ჭერ ფაფას უნდა ჭამდეთ,
სენიორ! — დაიღრიალა მან.

— მოხვდა. ჩემი თვალთ დაინახე
შუბლზე როგორ აკორტნა. რა ჩემი
ბრალია, თუ მას ტყვიანუქალი ჭავ-
შანი აცვია.

თოფი ნავარამ ჩამოართვა.

— ცოტათი გვერდზე მიიწიეთ, სე-
ნიორ! — უთხრა გუბერნატორს და ახ-
ლა ის დაეყრდნო იდაყვებით მოაჯირს.
სულ ორ წუთს უმიზნებდა, მერე ჩახმა-
ხი დაუშვა და თოფმაც დაიჭხა.

ლენიადროს ბუზიც არ აფრენია.
ისევ ისე მოაბოტებდა ქუჩაში...

— სენიორ, — თქვა ნავარამ, — ამ
ურჩხულს ტყვით ვერ მოკლავთ. ეტ-
ყობა, რაღაც განსაკუთრებული ფო-
ლადისგანაა ჩამოსხმული.

— იქნებ მეც მეცადა! — დაიძახა
გუბერნატორმა.

— ტყუილად გაირჩებით, ტყვიას ბე-
ჭედში ვაძვრენ. დარწმუნებული ვარ,
ახლაც თვალს შორის ჩაუჭინე, მა-

გრამ მხოლოდ მტვერი აფხიკა, ვერაფერი დააკლო.

ამასობაში ლენიადორო აივანს გაუ-სწორდა. ბოყინით, საზარელი სისინით და ფრუტუნით ჩაუარა გუბერნატორის სისახლეს და პატარა სკვერში სამიოდე პალმა მოსხიპა.

მეორე დღეს ამ პატარა კუნძულს ქვეყნის ოთხივე კუთხიდან სამასამდე კორესპონდენტი მოაწყდა. სან ხოსეს ქუჩაზე მდებარე სამიო სამი სასტუმროს ჩამოსულებით გაიძეგა. ორმა საქმოსანმა კარგად აულო ალლო შექმნილ მდგომარეობას და საცხოვრებელი სახლები მაშინვე სასტუმროდ აქცია, თანაც ისეთ სასტუმროდ, სადაც ცალკეული ნომრებისათვის არც შხაბი იყო და არც საპირფარეშო. ამას ვინდა დაეძებდა, ოღონდ ღამის გასათევი ყოფილიყო და...

ორი დღის შემდეგ იამაიკიდან ცხელ-ცხელი ვახეთები რომ მოიტანეს, პირველ გვერდზე მსხვილი შრიფტით ეწერა:

„17 ივლისს კუნძულ ბალაზე მეთევზეებს უცნაური ცხოველი გამოეცხადათ. იგი სიგრძით ალბათ ოცდაათი მეტრი იქნება. აქვს ჟირაფივით წაგრძელებული კისერი და პატარა თავი მიწაზე ნელა დადის. სხეული ნიანგს მოგავს, პატარა თავის წინ გაუშვენიო უშვილებელი შუბი, რომლითაც ეს უჯჯო ხეებს ჰრის. ეტყობა, ბალახის ქვამელი ცხოველია. არ მოხერხდა იმის დადგენა, ძუძუმწოვარაა თუ არა. ჭერჭერობით არც ადამიანებზე თავდასხმის სურვილი გამოუჩენია.“

გუბერნატორმა ხუან ორტეგამ ავტომატის ტყვიები მიიღია ამ ჯოჯოს, მაგრამ ვერაფერი დააკლო. ცხოველმა კვლავ გააგრძელა გზა.

სპეციალისტები მრავალ ვარაუდს გამოთქვამენ. პიუტესტონში ამ ცხოველზე სანადიროდ შეიქმნა (მას ბალას მცხოვრებლებმა ლენიადორო უწოდეს. ლენიადორო ესპანურად ხის-მჭრელს ნიშნავს) მონხალისეთა დიდი ჯგუფი, რომელიც გემით უკვე დაეშვა

მისისიპიზე და 19 ივლისს კუნძულ ბალას მიაღწევს.“

ადრე კუნძულზე ვახეთს სულ ხუთი კაცი ყიდულობდა: გუბერნატორი ორტეგა, ანტონიო ნავარა, გვარდიელთა უფროსი კაპიტანი მარსელიო დიასი და ის ჩვენი ბიძია ბარტო, ერთხელ მაჩეტეთი ფეხისგულები რომ დაისერა, ვახეთს მიმიდა ტერეზოც ყიდულობდა, მაგრამ უფრო სხვა საქმისათვის, კითხვისა მის არაფერი გაეგებოდა.

ახლა მთელი ტირაჯი თვალის დახამამებაში დნებოდა. ერთმა კორესპონდენტმა, პარი ტომსონმა, ისეთი რამ მოიფიქრა, უკეთესი რომ არ შეიძლებოდა, — სასწრაფოდ გამართა სტამბა და ვახეთის ბეჭდვას შეუდგა. თანაც კორესპონდენტიც თვითონ იყო და რედაქტორიც, ასოთამწყობიც და მბეჭდავიც. ამ მოხერხებულმა კაცმა ფუტკრის მისატყუებლად ვახეთს კარგი თაფლიც წასცხო — „ლენიადორო“ დაარქვა.

მანამდე ამ კუნძულს თავისი ვახეთი არ ჰქონდა. ვახეთები ორ დღეში ერთხელ იამაიკიდან მოჰქონდათ მეთევზეებს. ხანდახან ყოველდღიურადაც მოიტანდნენ ხოლმე, მაგრამ უფრო სწორად ორ დღეში ერთხელ შემოადებდნენ კუნძულზე ვახეთების პატარა შეკრულას. მეტი მაინც არ იყო საჭირო. პარი ტომსონს კოჭი ალხუზე რომ დაუჭდა, მთელი კუნძული ალაპარაკდა, სალაპარაკო მართლაც ბევრი იყო. ტომსონმა სულ პირველად გუბერნატორ ორტეგას ის სურათი დაბეჭდა, ავტომატით ხელში ტყვიის მთელი ჯგრი ლენიადოროს რომ მიაფშვნა. ამას სხვადასხვა სახუმარო ამბებიც მოჰყვა ლენიადოროზე, შემდეგ კიდევ შავი ჯგრით დამშვენებული, დამაქრული ნეკროლოგები და სხვა ათასი რამ...

იქიდან მოყოლებული, რაც რომ კუნძული ეტრნალისტებმა და რეპორტიორებმა დაიპყრეს, ლენიადორო არც

რომანო ნაჩანძი
ეომხროვაბი

ზღვის სანაპიროზე და არც გუბერნატორის სასახლის წინ აღარ გამოჩენილა პირველად ჟურნალისტები მთელი ერთუნიანხმით დაეძებდნენ ამ საოცარ კნოველს ყველგან, სადაც კი ხელი მიუწყვდებოდათ, მაგრამ დრო გადიოდა და ავითრავიც თანდათან მიწყდა.

19 ივლისს, ორშაბათ დღეს, ჰიუგსტონიდან გამოგზავნილი გემი კუნძულს მოადგა. ბალას ნავსადგური არ ჰქონდა და ის გემიც ნაპიროსთან ახლოს დრეიფზე დადგა.

სისხლივით წითელი, გადახურული ნაეი ზღვაში ჩაუშვეს და ნაპირზე გადმოვიდა ოთხი ახალგაზრდა სენიორი, რომლებმაც მაშინვე გუბერნატორის სასახლეს მიამუშრეს.

იმ დღეს კიდევ ერთი ახალი მოვლენაც მოხდა — ჰარი ტომსონმა თავის გაზეთში დაბეჭდა ვინმე მაკლოსის წერილი. გაზეთის მთელი ტირაჟი ნახევარ საათში გაიყიდა. კიდევ კარგა, ტომსონმა წინდახედულება გამოიჩინა და ანაწყობი არ ჩაშალა, ამიტომ სულ ადვილად გამოუშვა დამატებითი ტირაჟი.

მაკლოი გაზეთში წერდა: „კუნძულ ბალას ძვირფასო მცხოვრებნო, აქამდე თქვენს ერთიციქნა მიწას არავინ იცნობდა. ახლა კი მთელი მსოფლიო ალაპარაკეთ ჩვენ დიდი აღმოჩენის წინაშე ედგაგართ. ვიცით, რომ მშობლიურ დედამიწას ჯერ მთლად არ გაუხსნია მკერდი და ჩვენთვის ყველაფერი არ უჩვენებია აქ მინდა გავიხსენო ჩვენი საუკუნის ორმოცდაათიანი წლები, როცა მამაცმა აქვალანგისტებმა მადაგასკარის ახლოს დაიჭირეს ძუძუმწოვარა თევზი — ცელეკანტუსი. ეს უზარმაზარი მოვლენა გახლდათ. ახლა კი შეეხვდით ხელიკოსნების წინაპარს, რომელიც მოულოდნელად გაჩნდა თქვენს მომხიბვლელ კუნძულზე.“

გაუფრთხილდით მას, არაფერი ავნოთ იცოდეთ, მისი დაღუპვით კაცობრიობა დიდად დაზარალდება. მე ვცხოვრობ ახალ ორლენში, მისისიპის ნაპირას, დაუყოვნებლივ ვაპირებდი

ბალაზე გამოქცევას, მაგრამ ავადმყოფობის გამო, ექიმები უფლებამოსილები არ მქონდათ. როგორც კი თავს უკეთ ვიგრძნობ, მაშინვე ბალას მოვაშურებ. თქვენი დიდი მეგობარი, პროფესორი სერ ლინდონ მაკლოი“.

წერილს ბოლოში სარედაქციო მინაწერი ჰქონდა, საიდანაც ჩანდა, რომ სერ მაკლოი უბრალო კაცი არ გახლდათ, ნიუ-ორლეანში დარეინისტთა საზოგადოებას ხელმძღვანელობდა ვარდა ამისა, იყო ცხოველთა დაცვის კომიტეტის საპატიო პრეზიდენტი და კიდევ რამდენიმე საზოგადოებრივ ორგანიზაციას უდგა სათავეში. ყველა ეს ტიტული ამსოფლტუტური სიზუსტითა და თანმიმდევრობით ჩამოთვლილი გახლდათ იმ სარედაქციო მინაწერში. ასე რომ კაცი უყურადღებოდ ვერ ჩაუვლიდა სერ მაკლოსის სტატუსს.

ამ დროს ის ოთხი ჰიუგსტონელი ხუნდ ორტეგას კაბინეტში ჰივანურ სიგარას აბოლებდა და რაღაცაზე გააფთრებული დაობდა. ამ თათბირს არც ერთი კორესპონდენტი არ დასწრებია. თუმცა მსურველი ბევრი იყო, ორტეგამ ყველა ცივი უპირით მოიშორა. ერთი სახურავზე ამძვრალიყო, სხვანი გაეხვრიტა, შიგ მიკროფონი გაეძვრინა და ყველაფრის ჩაწერას აპირებდა.

ჰიუგსტონელმა ყმაწვილებმა ის ცნობისმოყვარე სულ ადვილად აღმოაჩინეს. სხვნიდან ვირთხასავით გამოათრიეს და სიგარძე სიგანედ უქცოეს. მერე კიბეზე დაგორეს და მაშინვე საავადმყოფოში გააქანეს.

ორტეგასთან თათბირი რომ დამთავრდა, კორესპონდენტებმა კიდევ ერთხელ სცადეს გაზეთების მეპატრონეთა გულის მოგება, გუბერნატორს შეუტოეს, პრესკონფერენცია მოითხოვეს. ორტეგა მერე სართულის აივანზე გამოვიდა და საჯაროდ განაცხადა: დედამიწის ზურგზე არც ერთ გაზეთს არ ვცნობო, სულ სისულელეებს ჩმახავთო და არც პრესკონფერენციას ჩავატარებო. მერე მარჯვენა ხელი გაიშვი-

რა და სამი თითის კომბინაცია ქვეყანას დაანახა.

ვილაცამ ქუჩიდან ქვა ესროლა ის ქვა ორტყვამ ჰაერში მარდად დაიჭირა, ერთი მაგრად შეიგინა და ქვა ისევ იქით გასტყორცნა, საიდანაც ესროლეს.

პოუსტონელები ამ დროს მწვეანდ შელებილი ჯიბით ზღვის სანაპიროსაკენ მიჰქროდნენ. სრულებითაც არ ჰქონდათ იმის დარდი, კუნძულის სრულფლებიანი გამგებელი აივინს ქვეშ დამდგარ საზოგადოებასთან როგორ ითამაშებდა აზარტულ ჩოგბურთის უბრალო წახნავოვანი ქვით.

სანაპიროსთან მივიდნენ თუ არა, ჯიბი იქვე დაავდეს და ისევ იმ სისხლისფერ ნაევში გადასხდნენ. მერე ბოლოს და ბოლოს გემზე რომ ავიდნენ, ლუზაც მაშინვე აათრიეს. თუმცა რა ღუზა, ხუთტონიანი ჯართი იყო მალაშე წყალს ისე დაეხრა, ნაპირზე გამოიჩუქული მარჯანი გეგონებოდათ. ასეთი ღუზა უფრო რომელიმე საზღვაო მუზეუმს მოუხდებოდა, სადმე კუთხეში ორმოცდაათიანი წლების ექსპონატების გვერდით რომ მოეთავსებინათ.

კაპიტანი ბუქებში მოხრილი, გამხდარი კაცი გახლდათ, ნიკაბზე თხელი ჭაღარა წვერი სიმინდის ფუჩეჩივით დაჰფენოდა ცივი, ცისფერი თვალები ჰქონდა და ისეთი შემზარავი, ექოიანი ხმა, გვეგონებოდათ, რასაც ამბობს, სულ ცარიელ ქვევრს ჩასძახისო. ამ ტიპს მისტერ ტაფის ეძახდნენ.

პოუსტონელებმა კურსი ბალას იმ სანაპიროსაკენ აიღეს. სადაც ბონამ სულ პირველად დაინახა ლენიადორო. მივიდნენ ნამცეცა ყურესთან და ის ჯართაღქცეული ღუზაც მოისროლეს. მისტერ ტაფიმ ბრძანა, ღუზისთვის ხუთი კბილი ჯაჭვი მიეცათ. ჩიპმა თქვა სამიჯ საკმარისიაო, მაგრამ უფროსი თანაშემწე უფროსი თანაშემწეა და სხვა არაფერი, კაპიტანი კილევ გემის ბატონ-პატრონი გახლავთ. ასე რომ ჩიპმა რაღაც რომ ჩაილაპარაკა, მისტერ ტაფისათვის იმას ნიშნავდა, სპილოს ბუზი დაჯდომოდეს...

ასე იყო თუ ისე, გემი ხუთი კბილის სიგრძის ჯაჭვით იყო ოკეანის ფსკერზე დაბმული. აქ თუ იმასაც გავისხენებთ რომ თითო კბილი ოცდახუთ მეტრს უდრის, მაშინ მიუკერძებლად უნდა ვთქვათ, კაპიტანმა ტაფიმ დიდი წინდახედულება გამოიჩინაო.

21 ივლისს, ოთხშაბათ დილით სისხამზე, მისტერ ტაფიმ განგაში გამოაცხადა. მიუღო ეკიპაჟი აზრიალდა. ერთი საათის შემდეგ ფორშტევენთან დამაგრებულმა ამწემ ექვსტონიანი ბატისკაფი ასწია და ფრთხილად ჩაუშვა ოკეანეში.

ბატისკაფში სამი თავზე ხელაღებული პოუსტონელი მოთავსდა. ერთი მოთვანი სამჯერ იჯდა საპყრობლეში მარბუხანას კონტრაბანდისათვის. ერთი კილევ ამ რამდენიმე თვის უკან გამოცხადდა ტეხასიდან და კარგად არავინ იცოდა, რატომ ჰქონდა მთლად მოტელებილი თავი ჭაში ნახათქნები ვედროსავით ჩაჩეჩვილი.

იმ მესამისას ნურაფერს იკითხავთ, დანას ისე ასობდა ნიშანში, როგორც ძველი მეწაღე წამახულ საღვისს ლანჩაში.

პოდა, ეს სამი აცვენილი ტიპი ერთად ჩაეშვა ოკეანეში კაპიტანი მისტერ ტაფი ამ დროს სამართავ პულტთან იდგა და ტეხასელი რომ ქვესკნელიდან სამსართულიანებს აგზავნიდა, თავისი გრძელი ყურებით ისმენდა. ზოგჯერ ის ტეხასელი გინებას წყვეტდა და საქმიანად გადმოსცემდა: — ძალიან ლამაზი სამყაროა, უამრავი ასთაკვი ჩანს, სულ სხვადასხვა ფერის და სიდიდის. დაცურავენ აგრეთვე ზვიგუნები, ბარაკუნები, ზღარბები და ათასი ძალი და მამაძალი...

ტეხასელი აქ საუბარს წყვეტდა და გინების ხუთწუთიან სერიას იწყებდა. თანაც მამა ღმერთიდან დაწყებული, იმ ცაცებიან ასთაკვიმდე დაუჯილდოებლად არავის ტოვებდა.

როდამ ჩაჩანიმ
მოთხრობები

შენ ჰეი, რომანტიკოსო, ისა თქვი, ლენიადლორო თუ ჩანს! — ჩასძახოდა ზოგჯერ მიკროფონში ანძასავით გრძელი კაპიტანი და ტეხასელიც მაშინვე პასუხობდა.

— ლენიადლორო არ ჩანს.. არავითარი ლენიადლორო არ გვინახავს, უკვე ზღვის ფსკერზე ვართ.

— როგორი გრუნტია?

— გრუნტი კლდოვანია. ყვითელი კლდეების კონტურები ჩანს. თუ ნებას დაგვრთავთ, ცოტაოდენ ხამაწყას წამოვიღებთ, ლუღზე კარგი იქნება.

— რელიეფი კარგად გასინჯეთ, სადმე გამოქვაბული ხომ არა ჩანს?

— მოგახსენებთ, — ხმის ჩახლეჩამდე ყვიროდა ტეხასელი, — არავითარი გამოქვაბული. სულ სალი კლდეებია!

ერთი საათის შემდეგ სამივე თავზე ხელაღებული გემბანზე ლეიბებივით გამოამზეურეს. ნახევარი საათი სული მოათქმევინეს და ახლა სხვა ადგილას ჩაუშვეს ბატისკაფი. წყალქვეშალებმა ვერც იქ იპოვეს რაიმე საიმედო და ახლა სულ სხვა ადგილზე გადაიყვანეს ბატისკაფი.

მისტერ ტაფიმ ის იყო სელექტორი ჩართო, რომ ტეხასელის ჩახრჩინწული ხმაც გაისმა.

— სერ კაპიტანო, დიდ მღვიმეს მივავენით. მე და ჯონი გავდივართ ბატისკაფიდან.

— მღვიმე გულდაგულ გასინჯეთ! — უბრძანა კაპიტანმა.

ორმოცი წუთის შემდეგ ტეხასელმა გადმოსცა: „ეჭვი არაა, ლენიადლოროს საცხოვრებელს მივავენითო. ვიპოვეთ უზარმაზარი გაქვავებული ფენა და სხვა ისეთი წვრილმანი, რაც ჩვენს ვარაუდს ადასტურებსო“. მერე ტეხასელმა ხმა ჩაიწყვიტა და ზუსტად ნახევარი წუთის შემდეგ დაიღრიალა:

— სერ კაპიტანო, ლენიადლორო ბრუნდება! სამი ლენიადლორო მოდის — ორი დიდი, ერთი პატარა. ეტყობა, მშობლებს შვილი-საბავშვო ბაღიდან მოსვლით.

ტაფიმ სიგარეტს მოუყვიადა. — თვალყური ადევნეთ, ლენ...
*გაქვავებული
ხამაწყას*

იმავე წუთს ტეხასელმაც უპასუხა. — ლენიადლოროს სამეული მღვიმეში შედის. ჩვენი მოსაზრება დადასტურდა. ჯოჯოთა ბინა ნაპოვნია!

დილით ბატისკაფი კვლავ ჩაუშვეს. წყალქვეშალებმა ამჯერად ძლიერა მოქმედების ნაღმებიც წაიღეს და კიდევ სხვადასხვა მარკის ჯოჯოხეთის მანქანებიც. ტაფიმ ქვემოდან ცნობა რომ მიიღო, ბუნავი ცარიელიაო, მისი დანაღმვის განკარგულება გასცა. წყალქვეშალები სიქის გავარდნამდე მუშაობდნენ და ორ საათში საქმეს მორჩნენ. კაპიტნის განკარგულებით ბატისკაფი ისევ ზევით ამოათრია.

კაპიტანი წინა ერდოზე ჩავიდა და წყალქვეშალებს შეეგება.

— როგორაა საქმე, რომანტიკოსებო?

— ყველაფერი რიგზეა: ნაღმები სიღრმეში დეაწყეთ, სანამ ყველა ლენიადლორო გამოქვაბულში არ შევა, არ აფეთქდებო. მერე იხუცლებს და არც ერთ მათგანს სიცოცხლე აღარ უწერიო.

ტაფიმ ძლივს გაიღიმა.

— დიდებული ბიჭები ხართ. ჩიბ, რომანტიკოსებს ვისკი მორათვით!

უფროსი თანაშემწე კაპიტნის ბრძანების შესასრულებლად წავიდა.

სწორედ ამ დროს გემს ერთი უშნო ნავი მოადგა. იქიდან ჩია მოხუცი ძლივს ამოხობდა ტრაპზე. ერდოზე ფეხი დადგა თუ არა, კაპიტნისკენ გაქანდა.

— სერ, თუ არა ვცდები, კაპიტანს უნდა ველაპარაკებოდე?

მისტერ ტაფიმ თავი ღირსეულად დაიქნია.

— სერ, მე პროფესორი მაკლოი გახლავართ, როგორც გადმომცეს, თქვენ იმ საცოდავი ცხოველების აფეთქებას აპირებთ. გთხოვთ დაუყოვნებლივ შეწყვიტოთ ეს სისულელე.

— სერ, — თქვა ცივად ტაფიმ, — მე სამხედრო ვარ და გემორჩილები თავდაცვის მინისტრს. როგორც ვხე-

დავ, თქვენ გენერლის სამხრეებს არ
გტარებთ. იტალია იტალია —

— საზოგადოების სახელით გიბრძა-
ნებთ, შეწყვიტოთ ეს ბარბაროსული
აქცია! — დაიქუხა მაკლომ.

— სერ, თქვენ ჰიუსტონის მუნიცი-
პალიტეტში არ იმყოფებით, აქ ზღვაა.
საზოგადოება მე და ჩემი ბიჭები ვართ.
— კბილებს შორის გამოსცრა ტაფიმ
და ქიშხ იქით გააპურჭყა.

— თქვენ მართლმსაჯულების წინაშე
წარსდგებით!

— პროფესორო, გთხოვთ დატოვოთ
გემი, წინააღმდეგ შემთხვევაში, იძუ-
ლებული გავხდები, დაგაპატიმროთ!

სწორედ ამ დროს გემიდან ორი მი-
ლის დაშორებით ოკეანეში უზარმაზარ
შადრევანი ავარდა და გემიც შეა-
ზანზარა. ეს სანახაობა ძალიან ჰგავდა
ვულკანის ამოფრქვევას.

ტაფი მიხვდა, რაც მოხდა და დამ-
ცინავად გაიღიმა.

პროფესორომა მაკლომ მარჯვენა,
ხის ქუსლი რკინის იატაკს დაჰკრა:

— სერ, თქვენ ჩაიდინეთ საუკუნის
უდიდესი დანაშაული..

მისტერ ტაფიმ ხელები ფართოდ გა-
შალა.

— პროფესორო, თქვენ გავიწყდე-
ბათ ხიროსიმა და ნაგასაყი!

მაკლოს არ უპასუხია, ზღვისკენ გა-
იხედა. აფეთქებისაგან აგორებული
უზარმაზარი ტალღები საღლაც შორს,
ნაპირისაკენ მიისწრაფოდნენ. ლურჯ
წყალზე მუქად ჩანდა ხორცის დიდ-
რონი ნაფლეთები.

ლენიადორო — ჩემი პლანეტის
უნიკალური ცხოველი, უკვე აღარ არ-
სებობდა.

ვაჟა დოღბაძე

ბაღში კვირტების დგას ჟრიაბული,
მიდის ზაფხული ყვავილებით
ვითარცა თამთა.
ელავს მყინვარი —
ბროლის ყელი —
ჩემი მამულის.
და... საქართველო ზაფხულ და
ზამთარ
დგას მსუბუქ ბოლში —
ია-იების.

რწმენის ცა

ჩემს მეგრძოლ დღეებს,
ვით დაცემულ
გმირ ჯარისკაცებს,
მე აღვუმართავ ერთგულების
მაღალ ობელიკს
და მარადიულ ნათელს ვპირდები.
რადგან რწმენის ცა, ჩაუქრობელი
იმედებით და ვარსკვლავებით
კვლავ იკვირტება.

ვაჟ, მამულო!

ახლაც ჩაგვსმის შორეული ხმები
ნალარის,
ეჰა, მამულო! —
მტრის თვალეში ეგდე
ბენჯივით.
აღმოსავლეთით —
დაგტიროდნენ „მთანი
მაღალნი“,
ხოლო დასავლით თმაგანენილი —
იდგა შავი ზღვა, ვითარც შენი
ჭირისუფალი.

აკაცია

საავდრო ღრუბლებს,
ვითარც ყვავ-ყორნებს,
მიერეკება ქარი დასავლით.
დირიჟორივით ცასაც შავი ფრაკი
აცვია.
ომიდან შვილის მომლოდინე
ბერდედასავით —
გათეთრებული, ჩემს ჭიშკართან დგას
აკაცია.

დეკემბერი

დედა-ქალაქში,
ბალებს,
ხეივანებს,
ბერტყავს და ბერტყავს ფამი ბებერი.
ფოთლებს თუ დღეებს —
ცოცხით ხვეტენ იეზიდები.
წელში მოხრილი, ყრუ დეკემბერი,
შემოდგომის მზეს —
დასავლეთით მიეზიდება.

მთათუშეთი

გოდლების ჩრდილში აბჯარაყრილნი
სხედან ომებით
დაქანცული
ს ა უ კ უ ნ ე ნ ი.
მთებს კვლავ ჰკიდია ალაზანი
როგორც მახვილი,
მაგრამ... არ ისმის ცინისმცველთა
გადაძახილი...
და ციხე ფარსმის,
ციხე დანოს,
ციხე დირევის, —
ჟამს მოუგდია მხარზე,
როგორც ნანადირევი.

ჩემს ყვეარ ბიჭებს (ზურაბ და დანი)
თქვენ ახლა მხოლოდ თავისუფალ
სიარულს განივით,
ვით გაუხედნავ,
თვალსაცერა
პატარა ბულებს,
მაგრამ სულ მალე, დიდსა და მძიმეს.
მე საქართველოს სიყვარულის
დაგადგამთ უღელს,
აბა თქვენ იცით, თუ როგორ
გასწევთ.

ჩემი სამშობლოს ლაყვარდოვან
მთებით გადაღლილს,
ჩამეძინება მშვიდი ძილით
კლდეთა კალთაში;
მიმღერონ „ნანა“ ჩანჩქერებმა—
ჩემმა
ძიძებმა...
თქვენ ნუ იდარდებთ...
მერე გვიან,
როგორც ზღაპარში,
მოხუცი მწყემსის სალამურში
გამელვიძება.

მედიაციის

მომანათე, მამულო ჩემო,
 სხივი შენი თაფლისფერ ყანის,
 მომანათე, მამულო ჩემო,
 სხივი შენი პურის და წყალის
 მამულო ჩემო,
 კვლავ დამათვრე ცისარტყელით
 მოქარგულ ზეცით,
 მამულო ჩემო,
 მცან მარტივლად, ვარძიად მცანი,
 მამულო ჩემო,
 დაუბედე ჩემს სტრიქონს დილა,
 მამულო ჩემო,
 გაუნათე ჩემს სტრიქონს ცაი,
 მამულო ჩემო,
 მიბრიალე ყაყაჩონ ფერი,
 დამითვრე მინა იის სურნელით,

მამულო ჩემო,
 გამითენე სისხლი სრულიად!
 ხნულში ჩაფრენილ მარცვლის
 ღიმილით
 შემთმხედე, მამულო ჩემო!
 მამულო ჩემო,
 გვედრები, მამულო ჩემო,
 ყოველის წინაშე ამარიდე მუხლზე
 დაცემას,
 მუხლზე დაცემას ამარიდე, მამულო
 ჩემო,
 ჩემი სისხლი სისხლად გაილე
 და... დროშის, სისხლით მოქარგულ
 დროშის,
 გამითენე დილა ნათელი!

საავადმყოფოს კედლები

(ფიჭვის რეჟისორი)

ნ. ნადირაშვილს

ამ კედლებს იქით ზღვა ხალხი დადის,
 ამ კედლებს რაღაც ფერი არ ადევთ.
 — სარემონტოა, — ვილაცხა ამბობს.
 — საავადმყოფოა, — ვამბობ
 ჩურჩულით.

სარკმლიდან მოჩანს ლილისფერი ცა,
 ლილისფერი ცა—ლურჯი მინდორი...
 თეთრი ფერი აქვს ექიმის ხალათს?
 ექიმის ხალათს ფერი არ ადევს
 და ტკივა შენი რუხი ტკივილი...

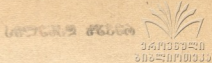
.....
 ამ კედლებს იქით ზღვა ხალხი დადის,
 ამ კედლებს რაღაც ფერი არ ადევთ...

დ რ უ ბ ე ლ ი

ცა ჩამოსულა ისრის გაფრენაზე.
 აკაციის მოშავო სხეულს
 ნაყოფივით
 ყვავ-ჩიტი აწხია.
 მოგალობს ღრუბელი ასხიდან.
 მოდი ღრუბელი,

თოვლის ღრუბელი,
 რა გენაღვლებია,
 შენს სიზმრებში
 კვლავ გვაყურყუტე!

 ცა ჩამოსულა ისრის გაფრენაზე.

წკრიალით მოდის ბალახების
 რძისფერი დილა,
 წკრიალით მოდის.
 ჭიამაიასებრ იცქაფება მინდორის
 მკერდი,
 ჭიამაიას ემგვანება მინდორის
 მკერდი.
 ცა რძისფერდება...
 რძისფერდება ფერდობი ამ ცის? —
 ო, უსათუოდ აფრინდება ჭიამაია,
 ო, უსათუოდ აფრინდება მინდორი
 ცაში!

მე მელოდება შენი სინათლე
 და ტყეების ლურჯი კვილი —
 გადაფენილი დედამინის უთბილეს
 მკერდზე.
 მე მელოდება ნიავეით
 მოთამაშე
 აღდგომის დილა,
 მე მელოდება ჩემი ყაბახი —
 უსასრულო და უმკაცრესი.

მე მელოდება შენი ღიმილი,
 მე მელოდება მწვანე ბალახი,
 ბალახი მწვანე,
 რომელიც ერთდროს
 ჩემს საფლავზეც წამოფრინდება
 და გააბნევს სინათლეს ირგვლივ.
 მე მელოდება, ღმერთო, სინათლე
 და ტყეების ლურჯი კვილი
 გადაფენილი დედამინის უთბილეს
 მკერდზე!

ამ ქუჩის მკერდზე დღეს მეათედ
 გადავიარე.
 მე მენვის ტერფი,
 ქუჩას — მკერდი...
 უხილავი ცეცხლის ჭირიმე!

მინანარი ნიგნა
„მალრიგით მავრიყაჟა“

თამაზ ნატროშვილს

ცა მიიცვალა. სისხლის ტალახზე
 ეპ, მერამდენედ აუცურდა ჰაერს
 ფეხები..

ღამის ტყე ჩადგა.

 სისხლის ტალახზე აუცურდა
 ჰაერს ფეხები,

ცა მიიცვალა.
 დრემლმორეულ ცხენის თვლებში ცა ამოლურჯდა სიჩუმის ფსკერზე!

გურამ გიორგობიანი

ჩემი კუთვნილი მატერიიდან,
ვით უსრულესი სხეულთა ფორმა, შეიკრა ბურთი,
მან შეინოვა წმინდა სული და ვიგორე ჟამიდან ჟამში,
ჟამმაც შეფარვით იარა ჩემში და განვმარტოვდი
ტანჯულ ღმერთივით;
და ახლა, როცა შემკრთალი ვფორთხავ სიცარიელის
იმ კონტურებთან,
მთელი სიცოცხლე თვით რომ ვკემსავდი,
მე ჩემთვის ვფიქრობ: ჰეი, თვისტომო,
ჩვენ შევქმენით ნებიერი კომპიუტერები, ტვინის სითხის
გაორება,
მთვარის სიცხადეც კი აღმოხდათ:
„აქ არ იშვის ჟუჟუნა წვიმა და არ ფრინავს ციცინათელა“.

მაგრამ სიცხადე ჩვენივე თავისი?
შეგინდობს კი ყოფიერება? და ვჰყვედრი ჩემს თავს,
თვით ბუნება, ჩვენი მოძღვარი, რომ უარყვავი.
ო, დაკარგულო საზღაურო, მხოლოდ ერთსა გთხოვ,
ამ მომაკვდავებს ფრთები მივაბათ და გავისროლოთ, —
ფიტულეებზე გვიან მაინც დაეცემიან!

ჩემს ყოფასა და ჩემს აღქმაში ყველაფერი იზნიქებოდა
და ბუნებამ თითქოს ინება — სევდის მხარეში
გავთქვეფილიყავ
და კვლავ შეკრული და აკინძული გუმანით ვგრძნობ
ჩემდამი კითხვას:
მოვლენილი ამ ქვეყანაზე რას ვაკეთებდი, —
ვდარდიმანდობდი? ვდიდგულობდი?..
ბორცვებზე მაინც თუ დავდიოდი?
ვინ შემისმენს — მთელი ცხოვრება სიღრმეს ვზომავდი
და არა მწვერვალს!

☉

ჩემი ფიქრები თითქოს სხივებია,
ან ხეზე ამოჭრილი გრავიურები,
ზოგჯერ ქუჩის ბიჭის ამაყი
განცდებია,
ხან ზვიად მთებში ჩაწოლილი
ნისლი, —

.....
ხატოვანი, სრული, კეთილი.

●

ცნობადობის ხე ითხოვს სამკაულს.
ვირჩევ ორხიდეას, —
მასში სინაზება სასწაული.
დიადი სულიც ელის სამკაულს,
ვირჩევ პოეზიას!

სიყვარული

ერთმა ჭაბუკმა
მონდომებით შეკაზმა ველოსიპედი,
ტანი ძველმანით შეიმოსა, ვით
მანანალამ,

აილო ჩანთა,
ჩაილაგა საგზალი მცირე
და გასწია მთის და ბარის
დასალახავად.

გზაზე მიმავალს
ბრბო დასცინოდა, როგორც სჩვევია:
უსტვენდნენ, ენას უყოფდნენ
და უწმანურ სიტყვებს ესროდნენ.

მათ შორის იდგა ერთი ქალწული,
ტურფა და წმინდა,
როგორც მზის სხივში მოციმციმე
ცვარი დილისა.

როცა ჭაბუკი მას გაუსწორდა,
მხოლოდ იმ ერთმა მიაძახა: „გზა
მშვიდობისა!“

აი იმ დღიდან კარებს, რომელსაც
მძიმე ბოქლომი, მედალივით,
მკერდზე ეკიდა, —
უცხო გრძნობამ მიუკაკუნა!

იაიმც დამიტირავდა

ძლიერ მიყვარხართ სუყველა,
ბუნების შევინო, გულითა...
ფრთები მესხმოდა,
არწივი

როცა ცას ცეკვით უვლიდა.
ერთს ვნატრობ:
როცა მოგკვდები,
ნუ დამსჯით თავ-პირ ცემითა:
იაიმც დამიტირებდა
თავის ალალი ცრემლითა;

ჭიუხში შურთხმა ზარი თქვას,
ძმანი შეყაროს ავზედა
და უღრან ტყეში დამმარხონ,
მუხა რომ მედგეს თავზედა!

აოჯი — ღირსი...

ლურჯა ცხენთა პატრონი იყო
ღირსი ტარების
ამ სახელის;
ცივ დღეთა შორი გამოდარების.
სხვამ რა იცის, სად არის ჭკდე
სამოთხის კარების,

ან ალერსის სიმძაფრე მშვენიერი
ქალების.
დიდი თრთოლვის გარეშე
ერთი სიტყვაც არ უთქვამს.
ბოლოს ლურჯა ცხენებით
უშორეს გზას გაუდგა.

ერთეულთა ახირებას შინდოგილი სხოვრება

სემად მოეძალა, აღარც წიგნის კითხვა შეეძლო, აღარც ოცნება, რადიოც ხმაჩაწყვეტილი იყო, სხვა გასართობი კი არ გაჩნდა. ამის ვარდა, ქუჩაც მიწყნარებულყო და მობინადრენიც.

„რა დამაძინებს...“ უნებლიეთ შეაფრჳოლა. ოთახს რატომღაც ვაოცებულნი მზერა მიმოაფლო და ცნობიერებაში ჩვეულებისამებრ გაუსხლტა: „მხდალი ვარ, მხდალი...“

...ეს შხამიანი ეჭვი წლების განმავლობაში უღრღნიდა გულს და გულმოდგინედ უმტკიცებდა თავის თავს, რაც აღაშფოთებდა, სიფიცხეს შემატებდა, ყოველივე ის, თითქოსდა შიშს ჰკვირიდა.

საერთოდ, ზედმეტი ხმაურისა და აყალმაყალის მოძულე გახლდათ. მობაეჭრესთან მშვიდი კილოთი შესიტყვებას ამჯობინებდა, ოღონდ შემდეგ, განმარტოებულს, ის ეჭვი ცნობიერებას დაუსერავდა: „მხდალი ვარ, მხდალი... თორემ ერთხელ მაინც რატომ არ შევუყვირე, მან ხომ აღიმაღლა ხმა... მხდალი ვარ, მხდალი...“

არც ქალიშვილებთან ურთიერთობის დამყარებისას იჩენდა სითამამეს. უფრო სწორად რომ ვთქვათ, მათ წინაშე იმ ქარავმუტობისა და თავხედობის გამოჩენა არ შეეძლო, რომლის მეშვეობითაც ბევრი ვაჟი გასაოცარ წარმატებებს აღწევს სამიჯნურო თუ სააშოიო საქმეში. აჴაც იმ თავის „სიმხდალეს“ სდებდა ბრალს.

თყო წუთები, როცა იმ ეჭვებით გონებადასეტყვილს ეგონა, ათასგვარ სისულელეს ჩაიდენდა თავისი სიმაჴაე რომ დაემტკიცებინა, მაშინ იქნებ ვინმე ბუმბერაზიც გამოეწვია ჩხუბში, მაშინ იქნებ ვიღაც უცნობი, გამომწვევად მომხიბვლელი ქალიშვილისთვისაც კი მოეხვია ხელი, მაშინ იქნებ... მაგრამ, საბედნიეროდ, იმ წუთებს მამაცურად უმკლავდებოდა.

ერთხელ, სამსახურიდან გვიან ღამით ბრუნდებოდა. ქუჩის გადასახვევთან, ის იყო სახლისაკენ უნდა აელო გეზი, რომ შორიახლოდან ქალის მოკლე, წამიერი შეკივლება მოესმა. მერე ერთ-ერთი შენობის ჩაბნელებულ კუთხეში ვიღაცებს მოჴკრა თვალი.

„ჴმ, შეშინდი, ჴმ, მიიტურწები!...“ ჴიქურ მიაშურა იმ ჩაბნელებულ მხარეს.

— შეჩერდი, საით მიალაჴებ! — შეუძახა ვიღაც მამაკაცმა გულმოდგინედ, როცა იმ საეჭვო ადგილს მიუახლოვდა და მხარზე ხელი დაჴკრა. არც კი მიუხედიო, ისე გაჴანდა წინ და ორ ვაჟს, რომლებიც კედელზე აკრული ქალისათვის სამოსის შემოკლას ღამობდნენ, თავდაუზოგავად ეძგერა, თან ქალს შესძახა:

— გაიქეცი!
მამაკაცებს დამსტარი ქალი, მართლაც გაიქცა, ოღონდ რატომღაც ხმა არ გაუღია.

იგი კი, სამეულის რკალში მოხვედრილი, ვაშმაგებით იგერიებდა დარტყმებს. ბოლოს, ორის მარჯვენა ერთდროულად იგდო ხელთ და იმ ორს მარჯვედ

ჩატარებული ილეთების წყალობით გაქცევა აფიქრებინა.

— შეეშვი რა, ძმა, იმ კახბის გულისთვის მკლავ?! — შესჩივლა მესამემ და სუნთქვაგახშირებულმა, ისე მიიჭლო მკერდზე ხელი, თითქოსდა სულს დაფავდა.

უძალ მიხვდა, მთვრალ კაცთან ჰქონდა საქმე.

— მეორედ არ შემხვდეს!.. — დაუფიქრებლად გააფრთხილა, წესიერად არც კი შეუთვალა იერებია, ისე გაუყვა თავის გზას.

— აგრე, შე კაცო... — დაუმაღლა მან, — რომ იცოდეს ვისთვის იკლავდი თავს...

არ შეპასუხებია.

„შენც ერთი, თავი გამოიჩინე რა...“ აფუსფუსდა გონებაში იმ ეკვის მონათესავე ეკვი, „გულმა გიგრძნო, მთვრალეები რომ იყვნენ... ჰმ, აბა, კახბისთვის თავს ხომ არ გაწირავდნენ. იქნებ ის დედაკაცი წყევლასაც ვითვლის, იქნებ ძალადობას მიჩვეულია, იქნებ სიამოვნებს, როცა...“ დ-ურდებლად გადააფურთხა და თავისთავს შეუქურთხა.

მერე იმ ეკვს სხვა ეკვიც დაემატა. ეკვი, სხვისი სიმხდალის წყალობით მოპოვებულ გვირობაზე.

არა, მშისარა ნამდვილად არ გახლდათ, მაგრამ ზედმეტ სახელად, თითქოსდა ალერსით, რატომღაც „მშისოს“ ეძახდნენ.

ახოვანი, მიმზიდველი შესახედაობის ვაჟაკი იყო და განათლებაც საკმაო ჰქონდა, მაგრამ ეკვი, რომელიც იმ ზედმეტი სახელიდან იღებდა სათავეს, ვერასგზით ვერ დაეძლია, რის გამოც ზოგჯერ სხვების დამალულად დამთხვეულივით იქცეოდა.

ზედმეტი სახელი კი... რისი, ან ვისი წყალობით დაისაკუთრა ეგ ზედმეტი სახელი, დღესაც არ იცოდა. უბრალოდ ერთ დღეს სკოლაში მისულს, რომელიც თანაკლასელმა მშისარა დაუძახა, სხვა თანაკლასელმა — მშისო. თავდაპირველად გაოცდა, თანაც იფიქრა, მეხუმრებინაო და გაბრაზება არ

უტოვია, ბოლოს, როცა ამხანაგმა მშისარა გზე მიკრული ფურცელი, რომელზედაც „მშისო-მშისარა!“ მსხვილ ასოებით ეწერა, დემონსტრაციულად ააძრო, ის გაოცება გახელებად ექცა და საეჭვოდ მოხითხითე თანაკლასელი ბიჭი საცემრად გაიმეტა. მერე უმეტესობა ამ სახელს ალერსითა და პატივისცემით ეძახდა. თავად კი ვერასგზით ვერ მიმხედარიყო, რით გამოეცხიდა არჩადენილი სიმხდალე. თანდათანობით ის ეკვი ჩაუბუღდა სულში და დროთა განმავლობაში იმ სახელსაც შეეჩვიდა.

...„დედაც, რომ მშისოს მეძახდა. ბიძაშვილებიც... ალბათ გაკვეთილიდან გაპარვაზე თუ ვთქვი უარო... არა, ნაღდად მხდალი ვარ, მხდალი... ერთი მაგის...“ ძალისძლად ვაგულისდა, მარჯვედ შებრუნდა და საწოლს მიაშურა.

ლოგინში ჩაწოლილს ძალზე სურდა, არაფერზე არ ეფიქრა, უნებურად სიჩუმეს მიუვლო ყური და უცებ მოეჩვენა, თითქოს ოთახში მის გარდა კიდევ იყო ვიღაც.

გაირინდა, სიბნელეს მიაქცერდა.

კართან ადამიანის მსგავსი, ფორმაცვალეზადი სილუეტი დალანდა.

შეცბა, ალბათ შეშინდა კიდევ, ფრთხილად წაიღო ხელი სკამზე გადაკიდებული შარვლის ჯიბისკენ, სილუეტისათვის მზერაძოლუშორებლად ამოიღო საეკვი დანა, ვახსნა და დამთხვეულივით წამოეარდა ზეზე.

დამაბული გვერდივევრდ წავიდა კედლისაკენ, ნაჩქარევად მოქებნა ჩამრთველის დილაკი და სინათლე აანთო.

ოთახში არაეინ იყო, მაინც ვაფაციკებით მიმოათვალეირა იქაურობა, მერე თავისუფლად ამოისუნთქა, გაილიმა, ეს რა მომეღანდაო, — გაიფიქრა და თავი შეაქანა. დანა ისე სწრაფად დაკეცა, თითქოს რაიმე სამხილი მოსპო, მერე სინათლე ჩააქრო და თამამად გააბიჯა, დანა ისევ შარვლის ჯიბეში ჩაიღო, ლოგინში ჩაწვა, საბნის კიდები გულმოდგინედ ამოიკეცა და შეეცადა დაეძინა. ამაოდ, საშინლად ემძიმებოდა თვალების დახუჭვა.

ოთახში ვამეფებულე სიბნელე მო-
რეგსავით ტრიალებდა. ტორტმანებდა
მის წინ, იღუმალეებით მოცული სიჩუ-
მე კი ყურებში შარიშურობდა.

სხეული ნელ-ნელა დაეძაგრა. სუნ-
თქვა წაერთვა, გულისცემაც კვლავ ეჩ-
ვენა, ოთახში მის გარდა, კიდევ იყო
ვიღაც. კვლავ დალანდა კართან აღა-
მიანის სილუეტი. იდაყვებზე წამოიწია
და მიაშტერდა.

„ჩემკენ მოჩოჩავს“, — გაიფიქრა და
შეაძგამა. გაუბედვად წაიღო ხელი
შარვლის ჯიბისაკენ, დანის ამოღების-
თანვე საწოლიდან ვადმოხტა, უკანსე-
ლით წავიდა კედლისაკენ და თან დანა
გახსნა, როცა კედელს ზურგით მიეყრ-
დნო, აზრმიუტანებლად მოჰყვა ზედ
მარცხენა ხელის ფათურს, რათა სინათ-
ლე აენთო. უშედეგოდ... მუხლები
მოეკვეთა, ეგონა, ის ვიღაც, სადაც
იყო, ეძგერებოდა. მალე ალბათ იღრი-
ალებდა... ბედად, თავით ჩამთვევის
ლილაკს მიაწვა.

სინათლე აინთო. ოთახში არავინ იყო.
სწრაფად მიმოავლო თვალი ყველა
კუთხეს. მერე დაიჩოქა, საწოლის
ქვეშ შეიხედა, ოდნავ დამშვიდებული
წამოდგა. „თფუ!“ წამოიძახა, არ გადა-
უფურთხებია ისე. ფეხაკრეფით მივი-
და კართან. ხელი სახელურს მოსჭიდა,
მისწი-მოსწია, კარი დაკეტილი იყო. ახ-
ლა მთელი მკერდით შეეძლო სუნთქვა.

მერე ფანჯარასთან იდგა, ხარბად
ისუნთქავდა სივარეტის კვამლს და
ცდილობდა, იმ მოლანდებზე არ ეფიქ-
რა... სივარეტი რომ თითებშუა ჩაეწ-
ვა, იგრძნო, შეცივებოდა. თანაც მიხვ-
და, ფანჯარას აფარებული სიბნელი-
სათვის თვალის გასწორება უძნელდე-
ბოდა. შებრუნდა და საწოლისაკენ წა-
ვიდა. დანა, რომელიც აქამდე ხელში
ეკავა, დაუკეცავად დადო სკამზე. მერე
რატომღაც შერცხვა, სინათლის გამორ-
თვას რომ არ აპირებდა და გეზი იც-
ვალა.

ლოგინში სიცივისაგან შეწუხებულ
კაცს დაემსგავსა. თავი საბანში ჩაჰყო

და ხელების ორთქვლას მოჰყვა. მე-
რე მარცხნივ გადაბრუნდა და ფეხებზე
სახსავი დაიწყო. გულმოდგინედ ცდი-
ლობდა ეჩვენებინა საკუთარი თავისათ-
ვის, რომ სხეულის გათბობის მეტი
არაფერი აინტერესებდა, მაგრამ მოუ-
ლოდნელად მთელი არსებით შეძრწუნ-
და. ეგონა, ის ვიღაც საცაა ზურგზე
დამაცხრებოდა. ორივე ფეხი მძლავრად
ვაიქნია, გადმოტრიალდა, ხელები საბ-
ნიდან ამოყარა და მარჯვენათი დანას
სწვდა.

მერე წუთზე მეტს იქნევდა აქეთ-
იქით დანიან ხელს და ნახუბარი კაცი-
ვით ქშინავდა. როცა დაცხრა, სიბნე-
ლეს უსწორა თვალი.

....ხანდახან ვეღარ არჩევდა სიბნე-
ლეში სანახევროდ გათქეფილ მთლა-
ნდებს, მხედველობა ენისლებოდა,
ეჩვენებოდა, თითქოს იგი მისკენ მო-
ცოცავდა და დანიანი ხელით „თავდა-
ცვას“ იწყებდა.

მალე გულიანად ხარხარებდა, თან
ცდილობდა, მხედველობიდან დაკარგუ-
ლი სილუეტისათვის მოეკრა თვალი,
ხოლო დალანდა თუ არა, მხიარულად
შესძახა:

— ხელები მალლა!

მოჩვენება გაქრა.

— აჰა, სიცილის შინებია, — კმაყო-
ფილებით თქვა, დანა სკამზე დააგდო
და საბანში შეიფურთხა.

უკვე აღარ აფრთხობდა სილუეტის
დანახვა.

— ხელები მალლა! — ღიმილით შე-
სძახებდა და მოჩვენებაც ქრებოდა.

ჩასთვლიმა.

....ესიზმრა, თითქოს ვიღაც მკერდზე
შეაფრთხობდა, ვეებერთელა ხელები კი-
სერზე მოაქვო და ახრჩობდა. სუნთქვა
თანდათან უჭირდა. ეწადა, ვინმესთვის
საშველად ეხმო, მაგრამ პირიდან ხავი-
ლის გარდა, არაფერი ამოსდიოდა.

ჯანრი გომეზვილი

ეროთულთა ახიზებას მიხედოილი
ცხოვრება

სხეული ვაჟიშვილი და წაწვედილოდ მოემზადა. საკვირველი ის იყო, გრძნობდა, რომ ძინა და ვალეძებაც ცდილობდა... როგორც იქნა, გაახილა თვალი... კვლავ უჭირდა სუნთქვა. მიხვდა, საბნის კიდე ებჯინებოდა კისერზე და ეს ვულავდა. სწრაფად ჩასწია ქვევით და შეება იგრძნო. სუნთქვა დაიწყნარა, სიბნელეს გაბედულად წააშტერდა და როცა კარის პირდაპირ ადამიანის სილუეტი დილანდა, ავღებულად შესძახა:

— ხელები მიღალ!

სილუეტი არ იძვროდა
— ხელები-მეთქი!.. — ძრონიულად გავცინა, — აბა ჩქარა, სანამ საღი ხარ! სილუეტმა ზანტად წამოსწია ხელე-ბი.

— ჩავარდი... — სიცილს უმბატა, — რის გაშტერებულხარ, აბა აორთქლდი, აორთქლდი და მეორედ აღარ დაგინახო. სწრაფად!

სილუეტი უმაღ შებრუნდა, კარი გააღო და ოთახიდან გავიდა.

ფეხის ხმაც ვაიგონა და კარის ვალე-ბისაც, რამაც კიდევ უფროთ ვაამხიარუ-ლა.

„ნეტავ წაიდან იწყება სიზმარი?“.. კვლავ ვულიანად იცინოდი და არც სიმ-არტოვეს გრძნობდი, მით უფრო შიშს. უცებ კარი ისევ გაიღო. სილუეტმა ოთახში დინჯად შემთაბიჯა, ჯიბის ფან-არი აანთო და მისე უუქი პირდაპირ სა-წოლს მიაბჯინა.

დამფრთხალი ერთიანად წამოიმართა, საწოლიდან ვალეძობტა და იმ მხარის კედელს მიაშურა, რომელზედაც ჩამ-რთველი ეგულეობოდა.

— ხელები ზევით! — შესძახა ნათუ-რის ანთებისთანავე.

ვამხდარმა, სახედალარულმა და თმა-გაცვერლომა კაცმა ხელები წამოსწია და აბიბიბოდა.

— ვინ ხარ, აჟ რა გინდა? — რატო-მლაც ალტყინებით თქვა და უცნობისა-კენ თამამად ვაბიბოდა.

— ვერ მიცანი? — სევდიანად ჩაი-ლაპარაკა, — შენ ხომ მშიშო ხარ, თენ-ვიზ დაეითაშვილი.

— ჰო, მშიშო ვარ, მშიშო... მშვიდილდ უბასუხა რაღაცბა კმაყოფილი-მა.

— მშიშო... კარგად ეღერს, არა?, ამიტომ ხომ არ მიგაეიწყდა ნამდვილი სახელი... — ხელეში დაუშვა და თვა-ლები აუციმიმიდა.

არაფერი უბასუხია, უცნობის თვა-ლები ეცნურა და იმათ დააკვირდა.

— გია, როგორ, საიდან?! — უნებ-ლიეთ შეშინებულს დაემსგავსა.

— კიდევ კარგი, რომ ვაგასენდი, მე ხომ სკოლაში ყველაზე შეუმჩნეველ-არსება ვიყავი, ჩუში, სუსტი... — მან უკან დახსია და სკამზე არბეინად დაჯ-და, — ეს მეგრე ვიწყებ დაგროვილი ბოლ-მის ვალეძობთხევა. ალბათ ვაიგებდი, რომ ვიჯექი, რვა წელი სხვადასხვა ციხის კედლები ვხეხე, ალბათ შენმა ცოდვამ მიწია... — მან კვლავ ჩაიხიბითა — ჰმ, მაინც რამხელა თაღლითი ყოფილა. იასონა ნოქარი, რამხელა თაღლითი, რა მოხერხებულად შეგარქვა სახელი-ჯალათი, მეც მოხერხებულად ვამე-ადა თანამზარახველად, ის ფურცელი მშიშარა-მშიშოთი მე მოგაწებე ზურ-გზე. პატარა ბიჭებსაც მე ვასწავლიდი შენთვის მშიშო-მშიშარა დაეძახათ, ეგ იასონმა და მე შეგიჩინეთ სულის მღრღნელი... — რატომლაც სახე გე-ბაღრა, ყოფილი თანაკლასელი ნიშნის-მოგებით შეათვლიერა.

— იასონმა და შეენ?! — გოგნე-ბულს თავადაც ვაეღიმა.

— ჰო, იასონმა და მე... იასონს ჩანაფიქრს მე შევასხი ფრთები, რისთ-ვისაც იგი ათმანეთიანებით მასაჩუქრე-ბდა, სულ ათვერ დამასაჩუქრა ტკი-ვინა ათმანეთიანებით, ასი მანეთი კი მაშინ, წამოყვინჩილბებული ბიჭისთვის, დიდძალი თანხა იყო, ჩემო ძმაო, გასა-კვირია, რატომ გაისარჯა ასე... მახსოვს, ბოლო ათმანეთიანი რომ მომცა, ჩატა-რებული ოპერაციის შედეგით კმაყო-ფილმა ჩაიბურღლუნა — ეგდოს ახლა და ივაეკაცოს, ეგ სახელი ჯალათივით აწამებს, არც მოკლავს და არც დაარ-ჩენს, სიცოცხლეს მოუწყამლავს, და-

ჩაჩანაკებს, ღღინს გააცლისო, მაინც რა ასიამოვნე ეგეთი?... ბოლოს ათმანეთიანებით რომ დავტყვი, თითქოსდა გონს მოვეგე და ვუთხარი, თენგიზ გაბედული ბიჭია და მშიშარა რაზედ შეარქვითეთქი. მე კი არა, შენ შეარქვი, არ გაგიგონ, თორემ ცხემში გიკრავენ თავსო, გამაფრთხილა და დაიქაღნა, იასონი არავის აპატიებს ვაჰამპულუბასო. მაინც რა ასიამოვნე ეგეთი?! იქნებ მამაშენს იყო გადაკიდებულნი?... ჩიბიდან სიგარეტი ამოიღო და მოუკიდა — ჰმ, ღიდი ფსიქოლოგი და ღიდა სადისტი ყოფილა იასონა ნოქარი. ამ სახელმა-ჯალათმა, ეტყობა, მართლაც ღდინი გაგაცალა — იგი გამომწვევად მიაჩერდა უკვე საწოლზე ჩამომჯდარ ყოფილ თანაკლასელს — მე კი რალაც ჯანდაბად ინტელექტი გამოვდექი... მივხვდი თუ არა, რა გილიოტინა გაგიმზადა იასონმა, მოსვენება დაეკარგე — მან უცებ მოწყვეტით მილულა თვალები და გაიჩინდა.

იგი კი, სანაპიროზე გამორიყული უცხოშიწელივით გონს მოსვლას და ორიენტირებას ცდილობდა.

„იასონა ნოქარი... იასონა ნოქარი...“ ცნობიერება მახსოვრობის ცხრაკლიტულისაკენ მიიღტროდა.

...გაქცეულს როცა წამოეწია, უკვე გვიანი იყო. ბიჭს მოესწრო მითვისებული ფულის დამალვა. მხრებში მონრილი მირბოდა.

— თენგიზ, შეჩერდი! — უთხრა კაცმა, არ უყვირიო.

ბიჭი შედგა და გაბედულად შეხედა — თენგიზ, რატომ გარბიხარ? — ორიოდ ნაბიჯი კიდევ გადადგა კაცმა და შეჩერდა.

ბიჭმა არაფერი უპასუხა.

— რატომ გარბიხარ-მეთქი?

— ისე, მომეხასიათა, — თამამად უპასუხა ბიჭმა და გაუღიმა.

კაცმაც გაუღიმა.

— ჩემგან რამე ხომ არ წამოგიღია? — საეჭვო აღერსით ჰკითხა.

— რა უნდა წამომეღო?! — ფული, ასი მანეთი იღო დახლზე.

— ასი მანეთი?! — გამხდარი სახე დაეძაბა ბიჭს.

— ჰო...

— თვლითაც არ მინახავს, — ბიჭს კვლავ გაეღიმა.

— თენგიზ... — წამოიწყო კაცმა.

— არ ამიღია, — უკმებად უპასუხა ბიჭმა, — არ ამიღია შენი ასი მანეთი!

— აბა, რაზე ვარბოდი?

— ისე, ტყუილად, გაქცევა მომინდა.

— ეეჰ... — ამოიოხრა კაცმა, — იქნებ აიღე, აა?..

— არა-მეთქი...

კაცი მოიხარა და ბიჭს მხარზე მოჰკიდა ხელი. ცდილობდა, რაც შეიძლება, კეთილი გამომეტყველება ჰქონოდა.

— მომეცი და მე თავად მოგცემ. რამდენი გჭირდება?

— არაფერიც არ მჭირდება.

ბიჭი საკმაოდ უკმები იყო, უნდოდა, კაცი გაებრაზებინა, მაგრამ იგი საოცარ სიმშვიდეს ინარჩუნებდა.

— მომეცი ფული, არ გრცხვენია...

ბიჭმა გზა ვანაგრძო.

— რაც არ მაქვს, რა მოგცე, — რა მდენი გჭირდება? — მხრები აჩჩეჩა.

კაცს გაეცინა, ბიჭის სერიოზულობამ გააცინა.

ერთხანს უხმოდ მიაბიჯებდნენ. მერე კაცმა უცებ წაავლო ბიჭს მკლავზე ხელი.

— მომეცი, თორემ მილიციამი წაგიყვანს! — შესძახა და ჯიბეები სწრაფად მოუსინჯა.

ბიჭი მშვიდად იდგა და ილიმებოდა, ალბათ უნდოდა, კაცს მოთმინება შემოხარჯოდა.

კაცი ლამის იყო, გაბრაზდა, მაგრამ მაინც წყნარად უთხრა:

— მომეცი ფული!

ბიჭი ისევ ილიმებოდა.

— რამდენი გინდა? — ინტერესით ჰკითხა.

ჯანრი გოგაშვილი
ერთეულთა აზიზებას მიხედობილი
ცხოვრება

— ასი მანეთი.

— მაგდენი არ მაქვს — დინჯად უთხრა ბიჭმა, — მანეთი თუ გეყოფა?

— მასესხებ, არა?.. — კაცი ახარხარდა. მერე უცებ შეწყვიტა სიცილი, — ცუდია, ცუდი... უნდა გრცხვენოდეს... — უთხრა და მსუქანი სახე ამახრზენად დაემანჯა.

— სირცხვილით შენ უნდა გრცხვენოდეს, ფულს შენ ტაცებ ხალხს... — ჩაილაპარაკა ბიჭმა და ნელა გააბიჯა.

მხრები გაშლილად მიჰქონდა, თავი მალლა აეწია.

მაშაყაცი მიხვდა, რისი თქმაც უნდოდა ბიჭს და ერთბაშად აენტო.

— გცემო? — მაჭაში წვდა და შემოატრიალა.

ბაჭმა ზიზღით შეხედა.

ამან კინლამ გააგოეა კაცი.

...მერე მათი საუბარი საშინლად უთავებოლო იყო. ერთი ფულს სთხოვდა. მეორე უარს ეუბნებოდა.

ქუჩაში მოსიარულენი ცოტანი იყვნენ და ხელსაც არაეინ უშლიდათ ეკამათათ. თუ ვინმე დაინტერესდებოდა, კაცი უმალ იცვლიდა საუბრის კილოს და სახის გამომეტყველებას. ეტყოზოდა, მომხდარი ამბის გახმაურებას უფრთხობდა. ბიჭი გრძნობდა ამას და უფრო ემატებოდა სითამამე.

ბოლოს კაცს ნებისყოფამ ულალატა. ხელი ჩაიქნია და წავიდა, წასვლისას კი ბიჭს ღიმილით უთხრა.

— განანებ, ოპ, როგორ განანებ... — მანანე... — ღიმილით შეეპასუხა იგი.

კაცი რომ მოსახვევს მიეფარა, ბიჭმა წელზე შემორტყული ბრტყელი ქამრის ქვემოდან, სამად მოკეცილი, ტკიცინა ასმანეთიანი გამოაძვრინა, რიდიტ დახედა და ჯიბეში ჩაიღო. ქურდის ქურდი ცხონებულთაო, გაახსენდა ვიდაციის ნათქვამი, მაგრამ მაინც შერცხვა. თითქოს ახლა იგრძნო, ფული რომ მოიპარა. მიხვდა, ჩაფიქრებული „არსენობის“ მაგივრად თაღლითობა გამოუვიდა. მიხვდა და შეწუხდა. ჯიბეში ჩადებულ ასმანეთიანს თითებით დაუწყო წვალე-

ბა. ახლა იგი სრულყოფილ იმ კაცთან თავხედურად მოლაპარაკებოდა. თითქოს მოტეხილიყო... „იმას კულტურულ ქურდს ეძახიან...“ გაიფიქრა კაცზე, „მე კი...“, ერთხანს თავი ვეღარ მოაბა აზრს „მე ხომ ფული მის თვალწინ, პირდაპირ დახლიდან ავიღე. ეს იყო, წამით სანაგარიშოს ჩააჩერდა და... მოპარვა სულაც არ მინდოდა, წართმევა, ჰო... მერე შემეშინდა და გამოვიქეცი... ვერც ის მივახალე პირში, წაგართვი-მეთქი, ვერ მივახალე. ვიქურდი...“

თუმცა იმას ათასები მართებს ჩვენნი. ჰო, მაგრამ მეც თუ ქურდის სახელი დამერქვა. დედამ რომ გაიგოს... იქნებ მართლა იქურდაო, რომ დაეკვდიდეს?.. შეწუხდა ბიჭი, ძალზე შეწუხდა. მხატვრული ლიტერატურის კითხვა უყვარდა ბიჭს. სათავგადასავლო ლიტერატურას და ხალხურ ზღაპრებს ყველაზე უფრო ეტანებოდა... დაცხრათაეინ გველემზაჰად არა, მაგრამ იმისდაგვარ ბილწ არსებად კი მიაჩნდა ის კაცი. რაინდობა ეწადა და მისი კლანჭებიდან მშობლის „განთავისუფლება“. „არსენობა“ ეწადა და ქურდობა კი გამოუვიდა. შეწუხდა ბიჭი, ძალზე შეწუხდა. „არა, წავალ და დავუბრუნებ...“ გადაწყვიტა ბოლოს. მაგრამ უმალ გაახსენდა, დედამისი მოშალე ზამთარშიც ძველისძველი, გახუნებული პალტოთი რომ ივლიდა და სიბრაზე მიეძალა. „ორმაგი ფასი რომ არ გადაეხდევინებინა იმ ჩემს მოსწავლის ფორმაში, დედაჩემი თავისთვლსაც იყიდდა რაიმეს... უპ, ეგ წამგლეჯი...“ ცდუნება დიდი იყო ფულის თავისთან დატოვებისა, მაგრამ ბიჭს დაღწევილი ჰქონდა, იმ კაცთან ბრძოლაში გამარჯვებული გამოსულიყო დარაც შეიძლება სწრაფად მოეშორებინა ტკიცინა ასმანეთიანი.

ქუჩის ბოლოს დაბალ სკამზე ნახვრად უსინათლო, შავოსანი დედაბერი იჯდა. წინ მზესუმზირით სახეც პატარა ტომარა ედო. ბიჭი დედაბრის წინ შეჩერდა. რაღაცის თქმა ეწადა, მაგრამ სა-

საერთაშად გაუშრა. სიტყვაც ვერ დასძრა. მარჯვენა ხელი ისევ ჯიბეში ჰქონდა, ამიტომ მოიხარა თუ არა, მარცხენა ხელით სწრაფად აიღო ტომარაში ჩადგმული მზესუმზირით სავსე ჭიქა და შარვლის ჯიბეში ჩააპირქვევა.

— ფული! — შესძახა შეშინებულმა დედაბერმა.

ბიჭმა სწრაფად ამოიღო ჯიბიდან მარჯვენა, რომელშიც ასმანეთიანი ჰქონდა მომუჭული, ფული ჭიქასთან ერთად ტომარაში ჩაავლო და გაიქცა.

ბიჭი უკანმოუხედავად მიიზბოდა. ახლა ბევრად უფრო თავგამოდებით მიიზბოდა, ვიდრე მაშინ, როცა კაცი მისდევდა.

— გულბრძო და ფსიქოლოგიური ექსპერიმენტის მოყვარული კაცი ყოფილა იასონა ნოქარი... — ისე შვებით ჩაილაპარაკა მოძალებელი განცდების ნეშეგობით, თავის თავში ჩაყურულმა, თითქოს, როგორც იქნა, იმ მახსოვრობის ცხრაკლიტულის ბოლო კარი შეამტვრია.

ღამეული სტუმარი ძალისძალად, არაქათწართმეულივით ახითხითდა.

— მეც ისე დამემართა... ხომ გავიგია, ყველა ბოროტმოქმედი თავის ნაცოდვილარ ადგილს თუ მსხვერპლს მოინახულებს: ციხეში გაგისხენებდი და გული შერეოდა... არადა, ასეთ საქმეს ოხერი გამომძიებელიც ვერ აგვიდებს. კანონით არ სჯიან ასეთი რამისა-თვის. კარგა ხანია გითვალთვალებ, თითქოსდა იასონას ექსპერიმენტს მე ვაგრძელებდი. ადრეც შევნიშნე, შენს თავს რომ აღარ ეკუთვნოდი, მაგრამ ამ ღამით მართლა დამთხვეულივით

იქცეოდი. გავიგე დედა გარდა-გცვლია...

— ჰო, მართოდ ვცხოვრობ...

— უნდა დაქორწინდე. და თუ ამ ქალაქსაც მიატოვებ, არც ის იქნება ცუდი. სანამ გინდა ეგ შედმეტი სახელი ჯალათივით თან დაგყვებოდეს... ეს შემდეგ, ახლა შურისძიების დრო დაგოდვა, იასონი კარგა ხანია იმ ქვეყანას მიზარდა, მხოლოდ მე შეგერჩი, მიდი, ამ ცოდვის მონანიებაც შემაძლებინე...

— რადანაირად სულში დასვეული ექსტაზით წარმოთქვა მან.

თენგიზს გაცვინა. ჯერ კიდევ ეგონა, ღამისეულ ზმანებასთან ჰქონდა საქმე.

— ჰო, ამას მოფიქრება უნდა, და შოშმინდები და რაიმე ორიგინალურს მიძღვნე... — იგი ნელა წამოდგა, — განიტვირთე, განიტვირთე, ღმერთი იყოს შენი შემწე... — ჩაილაპარაკა ღვთის ჭეშმარიტი მსახურივით, თავი დაუქნია და უკან არც კი მიუხედა, ისე გავიდა ოთახიდან.

„იასონა ნოქარი და ფსიქოლოგიური ექსპერიმენტი, დაუჯერებელ ამბავს ჰგავს... ჰმ, ოდესმე ალბათ სამედიცინო კარიერაზე ოცნებობდა...“

— მშიშო... — უნებლიეთ ესიამოვნა ამ სახელის თამამად წარმოთქმა. ფანჯარასთან მივიდა და შავ ფარდასავით ჩამოფარებულ წყვილიაში შეპვრეტა ინდომა.

ახლა ამ ქვეყნიერების შეუცნობელ იდუმალეზაზე ფიქრობდა, „მშიშო, მშიშო...“ გულისძგერა სითბოდ იღვრებოდა და უკვირდა, გულუბრყვილოდ უკვირდა, ეს ცხოვრება რომ შემთხვევითობას და ერთეულთა ახირებას იყო მინდობილი.

სოლომონ სამხარაული

მკურნალი

ცნობილი საწოლ ოთახში შევიდა. ტყუ-
ბად მიღგმულ ტახტზე ბახვა გარდიგა-
რდმო წაპირქვევებულყო, თავი ბალიშ-
ქვეშ წაეყო, საბნის კუთხე ცხვირ-პირზე
წაებურნა და ხერინავდა.

— თუ, მოუსწრია, — ტუჩები აპრუწა
ციცომ: უკან გაბრუნება დააპირა, მაგ-
რამ კარი ღია დატოვა და ყომრატრელი
საბუების ბაკუნით სარკისკენ წავადა.
სარკის სიღრმიდან მისივე ლანდი მოუ-
ახლოვდა.

ციცომ თვალი ველარ მოსწყვიტა მის
მშვენიერებას, თითქოს პირველად ხე-
დავსო, ჯერ თავით ფეხამდე შეათვალი-
ერა, მერე ამოდ მოციმციმე თვალებს
ჩააჯერდა, ხან ერთს მოუსინჯა ჩაბინ-
დული სიღრმე, ხან მეორეს. გული ამი-
თაც ვერ მოიჯერა, შაქრისფერი ყელ-
კისერი წაიგრძელა და სახე ზედ მინის
წინ შეატრიალ-შემოატრიალა. ნაოქის
ან ლაქის ნატამალი არსად ემჩნეოდა. ახ-
ლა ერთი ნაბიჯით უკან დაიწია; მოსას-
ხამის ზედა საკინძე გაიხსნა, ორ-ორი
თითი საყელოს კუთხეებს ჩაავლო და
მზედაუკრავი მკერდი ნელ-ნელა გადა-
იღელა. გადატკეცილ გულისფიცარზე
ფოსო თანდათან ჩაღრმავდა. მის აქეთ-
იქიდან ბურცობის გვერდობები იერყო-
ლებოდნენ. ერთხანს გარინდებული იდ-
ვა. მერე ხელეები ოდნავ გაშლით ჩამო-
უშვა და წარწარა მოსასხამის ქვეშ
წერწერა წელისა და ვადგმული თემო-
ების კონტურს ჩააყთალა თვალი.

ციცო განსაკუთრებით თავისი ფე-
ხებით ამყობდა. მეტადრე მათი ვერ-
დიდან ცქერა უყვარდა. ახლაც შეტრი-
აღდა და ირიბად გახედა თავის ორე-
ულს. კოჭ-სახსრიდან წვივი ზომიერად
მსხვილდებოდა. მუხლისთავები ჩამოქ-
ნილი სანთლის კორძივით ემჩნეოდა.
კუნთოვანა სადრეკთან მდორედ ვიწ-
როვდებოდა... ციცომ მოსასხამის ბო-
ლო ზეგით-ზეგით ააცურა, შემსხვილ-
ებული ბარძაყის დანახვაზე რატომღაც
გაელიმა და სარკიდან საწოლზე გადმო-
კიდებულ ბახვას დაკლარწულ, ბანჯგე-
ლიან ფეხებს გახედა.

— ჩაგისკდეს მუცელი! — ქოქოლა
მიაყარა ტუჩების მანჭვით და ერთბა-
შად შეცბა. როგორ იგრძნო, ამას თეი-
თონაც ვერ გეტყოდათ, მაგრამ მიხედა,
რომ ბახვა გაგუდუღოყო.

— ვაიმე, დავიღუპე! — წამოიკივლა
ციცომ და ქმარს ეცა. საბანი ვადააძრო,
მხარში ჩააფრინდა, როგორც იქნა, გა-
დმოაბრუნა, პალსტუხი მოხსნა, განზე
მოისროლა, ნასწრაფოდ საყელო და
სამაჭურები შეუხსნა...

— ბახვა! — ჩასძახა ვაფოთებულმა
და შეინჯღრია.

ბახვამ ყრუდ ამოიკრუტუნა და სული
ისევ გაკმინდა.

— ბახვა! — უფრო ღონიერად შეინ-
ჯღრია და ლოყაში სილა გაულაწუნა.

ბახვა შეიმშუმუნა. ეტყობა, შვება იგ-
რძნო, ქარი ამოიღო, მერე ღრმად ჩაი-

სუნთქა, რამდენჯერმე ზედიზედ ამოკ-
შინა და სული მოითქვა. ჩახვითქულ
სახეზე თანდათან ფერი დაეწმინდა.
გვერდზე გადაბრუნდა, მოიბუხა და აბ-
უტბუტდა.

ციცომ ყური ტუჩებთან მიუტანა.
— ბორჯომი, ბორჯომი, — ლულუ-
ლებდა ბახვა. კიდევ უფრო მოიღუნა,
მარცხენა ფეხი საწოლზე გადადო, სა-
ბანი მოხვეტა, ლაჯებში ამოიდო და
ხერინვა ამოუშვა.

— მიწა დაგაყრი! — წაიბუზღუნა
ციცომ, სამზარეულოდან დაცვარული
ბორჯომის ბოთლი შემოიტანა, გახსნა
და თვეით დაუღდა.

ოთახში ოფლისა და მოძმარებული
ღვინის ბული დატრიალდა.

ციცომ სული შეიგუბა, ცხვირი აბ-
ზიკა და ხელით დაინიავა.

ისევ სარკესთან მივიდა. ის იყო კუბ-
რად შეღებილი თმა სახეზე გადმოიშა-
ლა, — ვიღაცამ ჭიშკარზე დააკაუნა.

— ეს ვინღა მოჩერჩეტდა, — თმა შე-
ისწორა, საკინძე შეიკრა და მომსვლელს
გახედა.

ჭიშკართან ვიღაც დიდცხვირა ახმახი
იდგა. ჩამომჭენარ სახეზე მიწისფერი
დაპკრავდა, ბრტყელ, სიფრიფანა ყურე-
ბში სინათლე გასდიოდა.

— უკაცრავად, — წაიდუღუნა უცნო-
ბმა, — ეჭიმი მინდა, აქ მომასწავლეს.

ციცოს სახე გაუნათდა. მაგრამ მაში-
ნვე მოიჭუფრა და, ცოტა არ იყოს, კუ-
შტად უპასუხა:

— ეჭიმი ისვენებს. მძიმე ოპერაციი-
დან დაბრუნდა და ეს-ეს არის, ჩაძინა.
ახმახი ჩაფიქრდა. არყის ხის როკიანა
ჯოხი მიწაზე გაუსვა და ნაკვალევს ჩა-
აქტერდა.

— დიდხანს იქნება მოსვენებაში?..
მოვიციდი. — თქვა ცოტა ხნის შემდეგ.

— ტყუილად მოვიციდით, გაიღვიძებს
და ისევ ავადმყოფთან არის წასასვლე-
ლი.

ახმახი დაიღრუბლა, თავჩაქინდრული
იდგა. კეფაზე ნაბდის ქუდი წამოედო.
შავი ახალუხი ეცვა, გულზე წყვილი
ჯინით. ილიაში ამოჩრილ სათბილობ-

ელს აქა-იქ ბამბები გამოჩნდა. შარგ-
ლის ტრეტებზე წვივისაკრავები ამოეცვა.
კოსტად ამოსხმულ ქალამნებს ჰკინტა.
კები აქეთ-იქით გადაღრეცოდა.

— გასაგებია? — ჰკითხა ციცომ.
ახმახმა ხშირი წარბების ქვემოდან
გვერდულად გამოჰხედა.

— ძალიან გაჭირვებული ვარ, ეგებ
გააღვიძო.

ციცოს სახე აეტკრია.
— ავი გითხარით, დალილია, ხვალ
მობრძანდით, თუ გნებავთ, დილით ად-
რე, სანამ სამსახურში წავა.

ახმახი ისევ მიწას ჩაშტერებოდა,
ფეხს არ იცვლიდა. მარცხენა ხელი შა-
რელის ჯიბეში ჩაეყო და რაღაცას ჰმუჭ-
ნიდა.

— გასაგებია? — ჰკითხა ისევ ციცომ.
პასუხს აღარ დაელოდა. ნაბიჯი უკან
გადადგა და კუტი კარი სანახევროდ
მოხურა.

ახმახი ზღაზღენით გატრიალდა. ორი-
სამი ნაბიჯი რომ გადადგა, ისევ მობრუ-
ნდა.

— ქალბატონო, ბაყილოვანის გზის
გასაყართან დიდი ცაცხვები დგასო, სა-
იდან გავალ მარჯვედ?

ციცომ კარი გააღო, ახმახს დააცქერ-
და, უყურა, უყურა, თან რაღაცას სახ-
რავდა.

— მობრძანდით, — უთხრა ბოლოს
და გზა მისცა.

ახმახი სახტად დარჩა. ერთბაშად ვერ
მიუხვდა ნათქვამს და შეყოყმანდა.

— მობრძანდით, მობრძანდით
ახმახმა ჯოხი ჭიშკარს უკან მიაყუდა
და მასპინძელს მიჰყვა.

ვარდებჩარიგებული ვიწრო ეზო გა-
დაქტრეს, მარმარილოს ფილებგაპრილე-
ბული კიბე აიარეს და აივანზე ავიდ-
ნენ.

მასპინძელმა სკამი დაუდგა. თვითო-
ნაც იქვე, მუხის ვეება კოდში ჩარგულ,
ყვილიად დახუნძლულ ღმომონის გვერ-

სოლომონ სომხარაული
გაუჩინალი

დით საგარძელში ჩაეშვა, ფეხი ფეხზე
გადიდო და მოღიმარმა ჰკითხა:

— საიდან ბრძანდებით?

— ნარუალიდან გახლავარ.

— მეტყევე ხართ?

— არა, მწყემსი ვარ.

— ოჰ, მწყემსი?! — წამოიძახა ციცი-
ომ, — როგორ მიტაცებს მწყემსების
ცხოვრება. რამდენი რომანტიკაა. უსა-
ზღვროდ მხიბლავს ბუნების პეიზაჟების
ცქერა. განსაკუთრებით აისისა და დაი-
სის. აი, დანდნება მეწამული ფერი ცის
დასალოდრზე და ამ დროს სადღაც შო-
რიდან ისმის სალამურის ღულუნნი...

ახმახი მარმარილოს ფერადი კენჭე-
ბით მოოჰვიღ იატაკს დაჰყურებდა და
თავისთვის ანგარიშობდა: „ამის მასა-
ლებს, დასხმას, მოხეხვას, სულ ცოტა,
ხუთი-ექვსი ძროხის ფასი დასჭირდებო-
და, კიბესაც ამდენივე. ალბათ ცოტა მე-
ტრიც, ამ მოაჯირს... — თვალი გაადევნა
კიბესა და აივანს შემოვლებულ მუცელ-
გაბერილ ლანძეს — ნეტა რა დაჯ-
და ამის გაცემება?.. კობტად კია ნა-
კეთები. ყვავილებიც უხდება, ორი
ოთხი, ექვსი“... — დაუწყო დათვლა
ლანძეის თავზე შემოდგმულ ყვავილის
ქოთნებს:

... — კიდევ რა მაჯადოებს იტით, —
განავრძობდა ციცი. — ტყეში ხეტიალი
შებინდებინას. რა შემზარავია დაბურ-
ლი ტყის ღამეული ხმები...

— ეჰ, — ამოიოხრა ახმახმა, სათბი-
ლობლის ჯიბიდან სიგარეტი ამოიღო,
მერე სხვა ჯიბეებიც მოიჩხრიკა, ასა-
თიცი იპოვა. არც კი მოუკიდებია, თავის
ფიჭებში წასული, სადღაც შორს იყუ-
რებოდა და სიგარეტს სრესდა.

ციცი გაჩუმდა. საზურგეზე გადაწვა,
ნეკაში შკლავზე ჩამოდო. ახმახის
ცხვირს უცქერდა და ნელ-ნელა ქანაობ-
და.

— ცოლ-შვილი გყავთ? — ჰკითხა
მოგვიანებით.

— ჰა, მე მითხარი რამე?

— ცოლი ხომ გყავთ-მეთქი.

ახმახმა უარის ნიშნად თავი გაიქნია.

— ღვინობის თვეში ხუთი წელი შეს-

რულდება, რაც დამეღუპა.

— რატომ, რა დავმართა? —
— თირკმლებს იტკივებდნენ, გზა-
ვა საწყალი.

— მერე, მოგეყვანათ ბახვა სავიჩთან,
ყველას არჩენს.

— არჩენს? — გაოცებით გამოხედა
ახმახმა. ასანთი ანთო, სიგარეტს მო-
უკიდა, ძალუმაღ მოქაჩა, თან თვალს არ
აშორებდა ციცოს.

— ჰჰ, აქამდე არ იცოდით? — ქვე-
ყანამ იცის... ერთ შემთხვევას მოგოცე-
ვით, გახმაურებული ამბავია, ახლ ხ-ნ
მოხდა, მაგრამ, რაკი არ ვაგვივით...
ერთ-ერთ ცნობილ ბიროგენებას, გვარის
დასახელება საჭირო არ არის, ნეფრიტი
სტანჯავდა, — თქვენს მეუღლესაც ნეფ-
რიტი ექნებოდა, — სიცოცხლეს უშწარ-
რებდა. ვისთან აღარ იყო, სად არ ია-
რა, — მოსკოვში, ლენინგრადში, კიე-
ვი, საზღვარგარეთ და სად აღარ. უამ-
რავი ნაცნობი ჰყავს და ყველგან უშვე-
ბდნენ. მაგრამ საშველი არა და არ ჩან-
და, ბოლოს, უკიდურეს მდგომარეობა-
ში რომ ჩავარდა, კონსილიუმი დაუნიშ-
ნეს. მოიწვიეს ყველა ცნობილი პრო-
ფესორი, დოცენტი და მათ შორის ბახ-
ვა სავიჩი, როგორც ამ საქმის საუკეთე-
სო სპეციალისტი. სინჯეს, ითათბირეს
და ყველამ აღიარა, ვერაფერს ვუშვე-
ლითო. მაშინ ბახვა სავიჩმა საჯაროდ
განაცხადა: მე მოვარჩინო. ყველა გან-
ცვიფრდა, არავინ დაუჭერა, ბახვამ აე-
იდმყოფი გადმოიყვანა თავის პალატა-
ში, ოპერაცია გაუქეთა და სამ კვირაში
ფეხზე დააყენა.

ახმახს სახე დაეღრუბლა. იდაყვებით
მუხლებზე გადადებულ სათბილობელს
დაეყრდნო.

ციციმ იგრძნო, ზუსტად „დაადო ლა-
შანი“. მენდილურად ჩაიღიმა და განავრ-
ძო: — მთელი რაიონი ამას ლაპარაკობს,
ნუთუ აქამდე არ ვაგვივით... იმის შემ-
დეგ ის პიროვნება ჩემი მეუღლის მზეს
ფიცულობს. ყოველ ცისმარე დღე აე-
რთხავს ან შინ, ან სამსახურში, საჩუქრე-
ბით ვაავსო...

ახმახი კარგა ხანს დასცქეროდა თა-

— დღეს ძალზე რთული ოპერაცია გააკეთა, ბავშვი სიკვდილს გადაარჩინა. გაზარებულ ნათესავეებს რესტორანში წაუყვანიათ, საერთოდ არა სვამს, მაგრამ, ზომიერად, ჩვენი წესი, ერთი ორი კიბა მინც დაუღვინებიათ. ახლავე მოვა.

მოსრდილი ოთახი ავეჯითა და ხელსაწყოებით იყო გამოტენილი. ახმახმა მიიხედ-მოიხედა, რბილი სავარძლების გადასაფარებლები ისე ქათქათებდა, დანჯდომა ვერ გაბედა. უხერხულად იხლაზნებოდა.

დაბრძანდი, დაბრძანდი. — შეაგულიანა ციციმ. ჩვერი აიღო და ეურნალებს მაგიდას გადაუსვა.

პაციენტმა ზეწარი გადასწია და მუშამბავადაფარებულ ტახტს კიდევ ჩამოჭდა. ციციმ რუსული და უცხოური ეურნალებით დაბავებული მაგიდა მიუტურა.

— გადაათვალიერეთ, უკაცრავად. — მოიბოდიშა და ოთახიდან გავიდა. ზღურბლს არ იყო გადაცდენილი, უკან მოიხედა, მის ქალურ მზერას არ გამოპარვია, პაციენტმა დალოკოილი ხელეებით ეურნალები გვერდზე ომ ვააცურა და მაგიდაზე სათბილობელი დადო. ახმახმა თვალი შეასწრო ქალის გამოხედვას, სათბილობელი აიღო და მუხლებზე დაიდო.

ციციმ მალევე მობრუნდა, ხელში ეურნალების დასტა ეჭირა.

— სამედიცინო ეურნალები არც ისე საინტერესოა. აი, გაერთეთ.

მაგიდაზე „მოდა“ და „ჩეხოსლოვაკი“ ფოტო“ დააღაგა.

პაციენტს „ჩეხოსლოვაკი“ ფოტოკენ“ გაეჭა თვალი. ფერადი სურათიდან შიშველი ქალი ეკეკლუტებოდა. ეურნალი გადაფურცლა, შიდა გვერდზე გადაყველგან შიშველი ქალები ეხატა. კარისკენ მიმავალ ციციმს ქურდულად გახედა, ეურნალი დაეცა, გვერდზე გადადო და ოთახს დაუწყო თვალღერება.

ტახტის თავში ოდნავ წააცერებით ეგება მოჩუქურთმებული მაგიდა იდგარა არ ელაგა ზედ: წნევის საზომი,

ფონენდოსკოპი, სხვადასხვა ფეხსაცმელი, ლეფონის ორი აპარატი, ცალკე-ცალკე მარცხენა მხარეს ერთმანეთზე აკოკლებული წიგნები ეწყო, კედლის ძირას ყალზე შემდგარ ორ ლომს საათი ეჭირა, შუაში შავი მარმარილოს ფილა იდო. ფილაზე — გაბრეცილი სამკუთხედი, რომლის აწოწილ წვერზე მზხინავი რაკეტა წამოეცვია. სამკუთხედი მარცხნივ, ქრელთავიანი კალმები ერჭო. მარჯვნივ, დანაყოფებიანი ბურთი ბზინავდა.

ოთახის მარცხენა კუთხეში შემინული კარადა იდგა. ქვედა თაროებზე რალაც უცხადური ხელსაწყოები მოჩანდა; ზემოთებზე კი — დანები, მაკრალები, მომჭერები, შუშისსაკობიანი ბოთლები, უცხოური ჩამოს კოლოფები, საწვევები და კიდე რალა-რალიცები. კარადს აქეთ, კედელზე პირსახანი იყო მოწყობილი, მონიკელებული ოსკანით, და ეიწრო, გრძელი სარკით. ტახტის პირდაპირ კარადა იდგა, თელის მასალისა ჩანდა, სარკესავით პრიალებდა. მის გვერდით, ირმის რქის ჩხაზე თეთრი, ქათქათა ხალათები ეკიდა.

კედლებზე ვილაკ ხნიერი კაცების სურათები დაეკიდათ. ორი წვერმოშვებული იყო, ერთი — მელოტი. მელოტი უფრო ახალგაზრდად გამოეყურებოდა. ახმახმა, ის იყო ტახტის ბოლოში ჩხუტის მაგვარ რალაც დანადგარს დაადგა თვალი — აივანზე კაცის. ფეხის ხმა გაისმა. გვერდზე გადაიხარა და გაიხედა. მალამალალი, თხელი, ოამოც წელს მიტანებული, უჯრა-უჯრა კოსტიუმში გამოწყობილი მამაკაცი მოდიოდა.

„ალბათ ეს არის“ — გაიფიქრა პაციენტმა და ფეხზე წამოდგა.

ექიმი ოთახში შევიდა. პაციენტისათვის არც შეუხედავს.

— გამარჯობათ! — წაიბუბუნა ოდნავ მძღერი ხმით და ხელით ანიშნა, დაეჭიო. ხალათი ჩაიცვა და საწერ მაგიდას მიუჭდა. პაციენტიც დაჭდა. ექიმმა ეურმილი აიღო. მერე აპარატი ამოჩრილი მონიკელებული თითი დააჩ-

ხაყუნა და ყუბრძინი ისევ თავის ადგილზე დადნულად შლილი ბლოკნოტი მიიცურა, მარმარილოს ფილადან წითელთავიანი კალამი ამოაძრო და რალაცის წერა დაიწყო. ახლად დვარცხნილი შავი, ჯაგარა თმა ისევ სველი ჰქონდა, ქუთუთოები შემუშებოდა. დიდხანს წერდა, თავს არ იღებდა. დროდადრო შეჩერდებოდა, რალაცას მოიფიქრებდა და დაწერდა. მეწამული ფერის პერანგის საყელოზე კრელი, ზოლებიანი ჰალსტუხი მჭიდროდ შემოესალტნა. ჰალსტუხი ფართო იყო, ირიბი, ნაირფერი ზოლები ჰქონდა. კვანძის ძირზე ბრტყელი, ალისფერი ზოლი იწყებოდა, აქეთ-იქიდან ლაქვარდისა და ქარცის წირები დასდევდა, მათ ქვემოთ სამი თითის სიბრტყის ნარინჯოვანი ზოლი დადრადებდა, მერე ისევ ქარცისფერი წირები მეორადებოდა.

— გვარი? — გაისმა ოდნავ გაბზარული ხმა.

პაციენტმა მიიხედ-მოიხედა. მკურნალი თავისი წითელბოლოიანი კალმით ისევ თავჩაღუნული წერდა.

— მე მეკითხები? — ფეხზე წამოდგა პაციენტი.

მკურნალმა თავი ასწია, ბლოკნოტი დაეცა, მაგიდის მარჯვენა, შუა უჯრაში ჩაღო; ზედა უჯრიდან სხვა, უფრო მოზრდილი ბლოკნოტი ამოიღო და გადაფურცლა.

- დიად, თქვენ გეუბნებით!
- უძილაური, წიქა უძილაური, ხუ მარას ძე, მამაჩემს ხუმარა ერქვა.
- მკურნალმა ჩაიწერა.
- დაბადების წელი.
- თორმეტში ვარ დაბადებული.
- რას უჩივით?
- რა ვიცი, ვერა ვარ კარგად.
- გაიხადეთ.

წიქამ სათბილობელი გადაახვია, მიიხედ-მოიხედა, დასადები ადგილი ვერ მოუნახა და იატაკზე დადო.

— ციცი, სათვალე მომიტანე. — წაილაპარაკა მკურნალმა.

ციცი იქვე კარს უჯან მდგარიყო.

— რომელი? — იკითხა და შემოიჭ-

ვიტა. დატოტვილვარდებიანი ხალათი ჩაეცვა, ფარფარა სახელოებით.

— შავი.

წიქა ნელ-ნელა იხსნიდა იღებს. ჯერ საყელო გაიხსნა, ცოტა დააყუვნა და ახლა მაჯებს დაუწყო ჩახუნა.

ციციმ სათვალე შემოიტანა, მაგიდაზე დადო და უკრნალების დალაგება დაიწყო.

წიქა აიბუხა, აღარ იხდიდა.

— დაგვტოვე, — უთხრა მკურნალმა მეუღლეს.

ციციმ უკრნალები იდლიაში ამოიღო, მოკლე ნაბიჯების ბაკაბუჯით და სახელოების ფრიალით გავიდა და კარი გაიხურა. წიქამ პერანგის ვახდა ვერც კი მოასწრო, ისევ შემოიჭვიტა და პლატონიჩმა რომ დარეკოს, რა ვუთხრაო? — ჰკითხა მეუღლეს.

მკურნალი წამით ჩაფიქრდა.

— უთხარი, სავიჩი მზად იქნებათქო და ათი საათისათვის მანქანა აქ იყოს.

ციცი წავიდა, კარი სანახევროდ შემოღებულ იდლოვად.

წიქამ ახალუხი გაიხადა და სათბილობელზე დადო. მკურნალმა სათვალე გაიყვია, წამოდგა, შემინული კარადა გააღო, სპირტიდ მოყვლეულაგებულ ბოთლი აიღო... წიქამ იდლოვად და სათბილობელი ფეხით ტახტქვეშ შეაღწერა. მკურნალმა კისერი მოღრიცა, ჯერ ტახტის ქვეშ შეიხედა, მერე პაციენტს გახედა ეჭვიანად. წიქამ თეთრი პერანგიც გაიხადა, შარვლის მარცხენა ჯიბიდან დაჭმუჭნილი ათმანეთიანი ამოიღო, გაშალა და მაგიდის კიდეზე დადო.

მკურნალმა ბამბის ქულას ფილია მოაგლიჯა. და ისევ ტახტქვეშ შეიხედა. სპირტის ბოთლი და ბამბა მაგიდაზე დადო, ფონენდოსკოპი კისერზე შემოიღო, პაციენტი შეათვალეირა და დაწეკითო, — ტახტზე მიანიშნა.

წიქა წამოწვა.

— გულამა დაწეკითო.

სოლომონ სამხარაული
მავრფალი

წიქა ხენშით გაიშობა გულაღმა და ფეხები ტახტის ბოლოზე გადაჰკიდა. მკურნალმა სკამი მიიდგა, ფონენდოსკოპი ყურებში გაიჭია და გულს მოუ-სმინა.

— ნუ სუნთქავთ, ისუნთქეთ, ღრმად ჩაისუნთქეთ და ისე იყავით, — სინდემში შიგადაშიგ ისმოდა მკურნალის ხმა. ფონენდოსკოპი გულის ფიცარზე მოუტარა.

— მდა! — თქვა და ხელი მხარზე წამოუტყაპუნა — გადაბრუნდი.

წიქა გადაბრუნდა და შუბლით ვეება ხელებს დაეყრდნო.

— გულს მიხედვა უნდა, აღმართებში იღლებით, არა?

— მაშ, დიახ, ამ ბოლო დროს ძლივს დავართევ ფეხებს.

— ჰერის უქმარობა გექნებათ, შიგადაშიგ ჭოშინიც შეგაწუხებთ.

— ჰო. ეგრეა სწორედ!.. — ქვევიდან ამოიხენდა გაკვირებულმა წიქამ.

— მაგაზე მერე ვილაპარაკოთ. — მკურნალმა ახლა ბეჭებზე მოუტარა ფონენდოსკოპი. ხან ღრმად ასუნთქა, ხან ჩაახველებინა, მერე საქამრეს ზემოთ, მთელ ზურგზე თითები უქაჯუნა. მარცხენა ხელის თითებს ნელ-ნელა დააცურებდა და ზედ მარჯვენა ბერათის ურტყამდა.

— მდა! — თქვა ბოლოს და ისევ მხარზე წამოუტყაპუნა, — გადაბრუნდიო.

— „პულმო ნიპილ“, — თქვა თავისთვის. მერე კი ქართულად დაურთო: — ფილტვები სუფთაა!

წიქა გულაღმა დაწვა, ხელები განზე გადაშალა.

მკურნალმა მარჯვენა ფერდზე ფრთხილად დააჭირა თითები, ნეკნების ძირობს ამოჰყვა, მერე ისევ ქვემოთ დაჰყვა.

— მოადუნეთ მუცლის კუნთები, მოადუნეთ. — დააჭერდა მარცხენა ხელის თითებს, ერთბაშად აიღებდა და იმ ადგილზე მარჯვენა ბერათის დაჰკრავდა.

— გტყავთ?

— ნწუ. ისეცა, პოლგონ იმფრეუნსლუი — ასე? არც ასე? — ექვ. კუტისსაბაქმესკა

დება როგორი გაქვთ? წიქამ რალაცის თქმა დააპირა, მაგრამ ვერ მოახერხა. მკურნალს შეხედა თვალებში.

— კუტისა? — თავი წამოსწია და ახლა მუცელზე დაიხედა.

მკურნალმა ჩაახველა და დასტურის ნიშნად თავი დაუქნია.

— ისე, რა... მთლად...

— ვასაგებია, წამოჯექით, — მკურნალმა კოფრისტარის მაგვარი პრილა რკინა სპირტიანი ბაშბით გაწმინდა და ხახაში ჩაუყო.

— აა! — გაიმეორე, ააა!

წიქას აზიდებდა, თვალებიდან ცრემლი წამოუვიდა. მკურნალმა ახლა ქუთუთოები ჩამოუჩაჩხა. გუგებს ჩახედა, მერე ხის პატარა ჩაქუჩი აიღო და მუხლებზე მსუბუქად დაჰკრა.

— მდა! — ჩაქუჩი თავის ადგილზე დადო, ფონენდოსკოპი მოიხსნა, დაეცა და კოლოფში ჩადო. ჩაიცვითო, — ჩაილაპარაკა, რამდენჯერმე ჩაახველა და პირსაბანთან მივიდა. დიდხანს იბანდა ხელებს, საპონს დინჯად აქაფებდა, თან სარკეში თავის თავს ათვალავებდა. სახეს ისე ატრიალებდა, ეტყობოდა, თვალში მოსდიოდა. მერე პაციენტსაც ვახედა სარკიდან და გაკვირდა — წიქა ისევ ვახილი იდგა.

— ჩაიცვით, რატომ არ იცმევთ? — ხელები შეიმშრალა, ტილო დაჰკიდა და მაგიდას მიუჯდა. უჯრიდან რეცეპტის ბლანკები ამოიღო.

— როგორც ვითხარით, გულს უნდა მივხედოთ. მე გამოგიწერთ წამალს, უცხოურია, საუკეთესო პრეპარატი. თუ ვერ იშვავით... — მკურნალმა ლურჯთავეანი კალამი ამოაძრო, მარცხენა ხელით სათუალე მოიხსნა და პაციენტს მიაჩერდა, წიქამ ტახტის ქვეშიდან ტანსაცმელი გამოაცურა, ახალუხის მკერდის ჯიბე გახსნა და ოთხად გაეცილი ფული ამოიღო. ახალუხი ისევ სათბილობელზე მიაგდო, ფული გაშალა. სამამნეთიანი და მანეთიანი იყო

მანეთიანი შარვლის ჯიბეში ჩაიღო, სამანეთიანი გასწორა, მაგიდაზე თუმნიანს დაადო და ორთავე მკურნალისაკენ წააცურა.

— ექიმო, კარგად გამსინჯე, შენი მუხლების ჭირიძე,

მკურნალს არაფერი უკითხავს, ისევე დაყინებით უყურებდა.

— აი, აქა მტკიცია, ამ სატილოში, — მუცელზე ხელი დაიდო წიქამ, — ლამის გამათაოს კაცი.

მკურნალმა საყვედურის თქმვ დააპირა, რატომ თავიდანვე არ მითხრაო, მაგრამ უნებლიეთ ჰკითხა:

— დიდი ხანია?

— კარგა ხანია. წინათ დროდადრო წამომივიღია, დამეწებოდა, დამეწებოდა, ლამის კედელზე ამიყვანდა, მერე გადამივიღა და აღარც კი მახსოვდა. ვერ გავიგე, ხან რაზე მემართებოდა და ხან რაზე. მომშიოდა ან გავბრაზდებოდი და მაშინვე ცეცხლს მომივიდებოდა, სიმწრის ოფლს დამასხამდა. ამ ბოლო დროს იგრე ძალიან აღარ მეწებოდა. მიწელდა, მეგონა, გაიარა და ეგ არის-მეთქი, ისე, ცოტ-ცოტა კი, როგორ არა, მტკიოდა, მუღმივიად მალონებოდა. აი, ამეუბნი, — ხელი მოისვა მუცელზე. — რომ გითხრა რა ადგილზე, ვერ გეტყვი. ეს ორი კვირაა, ისე მომიმატა ტკივილმა, გამათავა კაცი.

— მადა როგორი ვაქვით?

— მადა, რა გითხრა, არც ჭამას აქვს მაღლი და არც სმას. ჩალის გემო აქვს ყველაფერს, ხორცი სულ შემეძაგდა.

— სისუსტეს გრძნობთ?

— აკი წელანაც გითხარი, მუხლებს ძლიეს დავათრევე, აღარაფრის ხალისი აღარა მაქვს. ძილითაც უგემურად მძინავს.

— დაწეკით!

წიქა დაწვა, ხრიკა გაიხსნა და შარვალის ცოტა კიდევ ჩაიწია. მკურნალი თავს დაადგა, ხან მუცელზე დააქცქვრდებოდა, ხან თვალეში. კუჭის თავზე ხელს უსვამდა, ადგილ-ადგილ ფრთხილად დააწებოდა, მერე ისევე გაუსვამდა.

— გტკივათ?

— მაინც იმედნად არა, უფრო შეგნით, სადღაც.

— ჩაიცვით, — მკურნალი პირსაბანთან მივიდა, ახლაც დიდხანს აქაფებდა საპონს, მაგრამ სარკეში აღარ ჩაუხედია. ხელები შეიმშრალა, ტილო საკიდ-ქვეშ მიაგდო. მაგიდასთან დაჯდა, რეცეპტის ბლანკები გვერდზე მიაცურა. მაგონდა იდაყვებით დაეყრდნო, ერთმანეთში გადაქცობილ თითებზე ნიკაბი ჩამოღო და ავადმყოფს მიაჩერდა.

წიქა არხინად იცვამდა, ახალუხზე ქამარი შემოირტყა, ჯიბე შეივრა, საყელო გაისწორა, მერე სათბილობელი გადაახვია, ტახტზე, ჩამოჯდა და მუხლებზე გარდიგარდმო გადაიღო. ექიმს რომ შეხედა, მისი დაყინებული მხერა რალაც არ ექაშნიკა. ფოსოჩაღრმავებული თვალეები თანდათან დაეძაბა.

— რას მეტყვი, ექიმო? — ჰკითხა და თვალი თვალში გაუყარა.

მკურნალმა თავი დახარა. რალაცას დაუწყო ძებნა, შუა უჯრა გამოაღო, ქექა-ქექა, მერე რალაც ქალაღლი ამოიღო. — თბილისში უნდა წახვიდეო, საშიში არაფერია, მაგრამ... მიმართავს მოგვებო, ეს იმათი საქმეა, გამოიკვლევინ...

წიქა ჩაფიქრდა, მაგიდის ჩუქურთმას დააშტერდა. წავიდე, მაგრამ სახლ-კარი ვის დავუტოვოო, — გაიფიქრა გუნებაში. მარჯვენა ხელის მტევანი ვაშალა და გადააბრუნ-გადმოაბრუნა. ნათესავ-მეზობლებს გადაავლო გონების თვალი. გაფარჩხულ ხელს გადააბრუნებდა და გადამოაბრუნებდა. საიმედო ვერავინ დაიგულა, ხან ვინ გაიხსენა, ხან ვინ...

— ეს იმათი საქმეა, — გაიმეორა მკურნალმა, — დროზე უნდა წახვიდეო. წიქა გარინდებული იჯდა.

— როგორ წავიდე, — წაიდუღუნა ცოტა. ხნის შემდეგ, — ბალღებს რა ვუყო, ან იქაურობას ვინ მიმიხედავს.

— შინ არავინა გყავთ?

სოლომონ სპაპარაული
მკურნალი

— შეილიშვილები მყავს, იმათა ვზრდი.

— რა ხნისანი არიან?

— გოგო შვიდი წლისაა, ბიჭი ხუთ-სა ვახდებდა გიორგობის თვეში.

მკურნალმა კალმიანი ხელი ნიკაპქვეშ ამოიღო და იდაყვი მაგიდაზე ჩამოდო. უყურა, აუყურა, მერე წამოდგა, კალა-ში ფილაზე მიავლო, მივიდა და ყვრიმა-ლებზე მოუსვა თითები. არაფერი უთქ-ვამს, სპირტიანი ბამბა აიღო, ბოლთას სცემდა, თან ბამბას სრესავდა.

— უნდა წახვიდეთ, რალაც უნდა იღონოთ და წახვიდეთ — დაჯდა და წე-რა დაიწყო.

წიქას ვერაფერი გადაეწყვიტა.

— დედა ხომ ჰყავთ ბავშვებს? — გარედან იკითხა ციციმ. კარი ნელ-ნელა გააღო, ბჭეში ჩადგა, ხელები ჩარჩოს ჩასჭიდა და ზედ ლოყით აეკრა.

— ჰყავთ, მაგრამ... საჩქაროა ქალაქში ჩასვლა? — მიუბრუნდა ისევ მკურნალს. მკურნალი წამოდგა, ციციოს დაა-ქვერდა.

— მოსასწრები არაფერია, თუშკა...

— თქვა ნაყიშად და ახლა წიქას შეხე-და. თვალის გასწორება უჭირდა, მაგ-რამ გაუძლო, — ხომ იცით, საქმეს მი-ტანება უნდა. — მაგიდიდან წიგნები აიღო და ისევ ისე, წყობისად მიალაგა. ციციო გაკვირებული ათვალთვრებდა წიქას

— მერე, დედა არ აქცევთ ყურად-ღებას?

წიქამ თავი გაიქნია და იატაკს დააშ-ტერდა.

— როგორ, დედა არა ზრდის შვალ-ებს, მაშ რას აკეთებს? — ჩააცუნდა ციციო.

წიქამ ისევ დადინჯებით გაიქნია თავი.

— გაქსუვდა, სხვას გაჰყვა და გაქსუ-ვდა. — ამოდერდა მოგვიანებით.

— როგორ თუ გაქსუვდა!

— ჰო, სამი წელიწადი და ოთხ თვე თვალთ არ უნახავართ.

ციციომ ლოყაზე შემოიღო ხელი. ხან ქმარს შეხედა, ხან წიქას. მერე ერთბა-შად გატრიალდა. მოკლე ნაბიჯებს ე-კუნნი ჯერ აივანს გაუყვა, მერე რომე-ლილაც ოთახში მიწყდა. წიქა წამოდგა, სათბილობელი ილღიაში ამოიღო, ქუდი დაიხურა.

— ენახოთ, თუ მოვითავხელე, წავალ, — ჩაილაპარაკა და დაფიქრებული გა-ვიდა აივანზე.

— მოითმინეთ! — მიადახა მკურნალ-მა.

წიქა შემობრუნდა. მკურნალმა მაგი-დიდან ფული აიღო, წვლანდელ ვადა-წერილ ქალაქში გადაახვია და წიქას გულის ჯიბეში ჩაუდო.

— ექიმო! — მაჯა დაუჭირა წიქამ.

— მაშ, როგორც ვითხარით, რალაც საშუალება გამონახეთ და დღესვე წა-დით. აქ წერია ყველაფერი, სად უნდა მიხვიდე. ჯიბეში ღრმად ჩაუჭუჭუნა ქა-ლალი — მაგიდისკენ მიტრიალდა და ისევ წიგნებს დაუწყო წვალება.

წიქა შეტბუნებული იდგა. ჯიბეში ხელი ჩაყო, ვეღარც ფულს იღებდა, არადა, ასე წასვლა ეჩოთიერებოდა. ბო-ლოს რალაცა წაიდუღუნა და გრძელი ნაბიჯებით წავიდა. ჩაიარა კიბე და ის იყო, კუტი კარი გამოაღო, აივნიდან ექიმის ხმა შემოესმა:

— ძიაკაცო!

წიქა სანახევროდ შენობრუნებულა გაჩერდა, კარისთვის ხელი არ გაუშვია.

მკურნალმა კიბე ჩაირბინა, წიქასთან მივიდა და შუბლშეკმუნხილმა ჰკითხა:

— ახლა შინ მიდიხართ?

წიქამ თავი დაუქნია.

— ჰოდა, — მკურნალმა მხარზე ხელი მოუთათუნა, — მაინც იქით უნდა გაი-არო, ზაყილოვანის გასასვლელში დიდი ცაცხვები რომ დგას, ექიმის ლილუაშეი-ლი ცხოვრობს, გამოცდილი კაცია, იმა-საც გაესინჯე...

თამაზ ჩხენკელი

ღამით შთანთინდა გადმოჰქარი

ამ ღამეს მოაქვს მთვარის კრისტალი,
გრილი და წმინდა ჰაერის ჭვირი —
რაღაც უცნაურ ხილვებით სავსე.

ამ ღამეს მოაქვს ჭყეთა სურნელის
სახეშეცვლილი იერი, თითქოს
კაცურ გუმანით შეუცნობელი...

რაღაც — ბავშვობის ძლივგახსენების
თუ უხსოვარი ღრმადგაოცების
მსგავსი ზმანება...

ამ ღამეს მოაქვს
ბურუსიანი იმედის თრთოლვით
ბუძგადასხმული ზეცის კამკამი.

შარისცვალება

ჩემი ხორხოცი, ყეფა, სიცილი
მე გავიხადე როგორც სამოსი,
მე გავიხადე და მივიძინე
თავმიდებულმა ყრუ საღამოზე.

და დამესიზმრა: ცხადის ნაპირზე
პატრონის ნასვლას ჰყეფდა ფინია,

და ვიციოდე ჩემს ჩანაფიქრზე
ისე რომ არც კი გამიცინია.

არ მეშიწოდა ფერის გამოცვლის,
არ ვწუხდი — რატომ ვართქო მძინარე,
და ვჭვრეტდი ჩემი ყოფა-სამოსი
როგორ მიჰქონდა უღრმეს მდინარეს.

კლდეკარის სამხრით,
რკონისაკენ მიმავალ გზაზე,
სადაც მწვანეში
ფანგისფერი წვანან სიბები,
არის სოფელი სამაჭალო
სიკეთით სავსე,
თავის წყაროთი, ბაზილიკით
და სათიბებით.

მყუდრო ბუნაგი წუთისოფლის, —
სიცოცხლის კვამლით
ქვეყნისთვის მსხვერპლის
შემწირველი, —
მაგრამ გვახსოვდეს:
იყო სოფელი სამაჭალო...
ყვილი მამლის
არ გაისმება ამ სოფელში
ალარასოდეს.

არ ჰქონდა დრო და დასაბამი, — მარადიული
იყო ქვეყანა და სიცოცხლეც იყო მარადი.
ყოველდღე ჩვენთვის სიხარულის საგვე კალათით
მოჰქონდათ უხვი შესანიერი, —

არა დღიური

ბინით შესვრილი — უსახური, ბნელი,
არამედ

შეუბღალავი ყოვლისაგან, წმინდა, ღვთიური, —
გაბრწყინებული ლაჟვარდების წრფელი სალამით...
და გარდუვალი მიზანსწრაფვით, ნირშეუცვლელი
უდრტვინველობით მზე მეზობელ სახურავიდან
ამოდით და; და ძველ თუთას ოქროს ფურცლები
ცვიოდა ყოველ შემოდგომას; და ყოველ ზამთარს
თოვლი ფარავდა დედამიწას; და გულით გვწამდა,
რომ ეს ყოველი მომავალ წელს ისევ თავიდან
დაიწყებოდა... ასე იყო და თავის გზაზე
გვეგონა, მუდამ იდინებდა ყოველი ასე—

ან შესანიერად, დროთ დაქცეულ ტაძარში თვითონ —
თვითონვე ვდგავართ სამსხვერპლოს წინ:

მარჯვნივ და მარცხნივ,

ვით საზორველნი, —

და სასტიკი უფალი ითხოვს

ჩვენი სისხლით და ჩვენი ცრემლით ავსებულ ბარძიშს!

აქ უღიმღამო შემოგარე დაგხვდება ისევ:
კედლების ქიმი, მავთულების უაზრო ხლართი.
ეს არის ყური, სადაც იშვე,

ეს არის მქისე

და ყრუ გარემო, სადაც შენი სიცოცხლე გადის...
დააკვირდები როგორც ნიშანს და გამოცანას,
ხილულის წიაღ რომ შეიცნო — უსახო, მკაცრი,
როგორც წინასწარგანჩინება, როგორც ოსანა —
ღრმადდაფარული და ყოველის ამხსნელი აზრი.

ხშით, წამისყოფით, სიტყვით,

ჩურჩულით

ჩვენ ამოვწურეთ ჩვენი სათქმელი,
დაცარიელდა თითქოს ქურჭელი
და დაეხურა თავზე სარქველი.
ყოველი ითქვა, რასაც უჯერებს

კაცი კაცს გულით, თვალით, ყურებით
მაგრამ რაღაცა — დიდად უჯერო
შედეგა ჩვენს შორის ყრუ

დამდურებო, —
სულ ერთი წამით, ვით ნათელ შუქზე
გამოვარდნილი ღამით კურდღელი, —
ბნელი და ვრცელი, მრუში და უგზო,
ჩვენს შორის წამით შედეგა

უთქმელი...
მაგრამ ჩვენ გვახსოვს იგი, რაც
ვნახეთ,
ვით ბავშვობაში სიზმრად ნახული —
ჩვენს არსებაში ღრმად დამარხული
დიდკუზიანის მახინჯი სახე.

გარინდებულა ზღვა უცნაურად
გული ნასვლია თითქოს სინაზით,
გამოურიყავს ნელი ხმაური,
მისვენებულა გამთბარ სილაზე.
ზღვა მხოლოდ ოდნავ, ოდნავ
ჩურჩულებს
ჩუმი და წმინდა ტალღების ჩქამით,
მაგრამ მის გულში სძინავთ
ურჩხულებს,

რომლებსაც ძილი არ უნდათ
ღამით,
როგორც სურვილებს — უზმო
წვალებით
გაფითრებულნი ძლივს რომ
იძვრიან...

მე მომაგონა ამ ზღვამ თვალები,
ჩემთვის ძვირფასი ქალის თვალები,
რომლებიც თურმე მე ვერ მიცნია.

ულამაზესი მარიოტა: მზისა და მთვარის
პირისპირ დგომა, — ბუნიობა შემოდგომისა.
ბიჭვინთის ქალა,
ზღვის ციმციმი და ცის გვირგვინზე,
იმედის შუქით ანთებული მარადისობა...
მაგრამ ნაგავი მაინც ჰყრია: რაღაცის ჩენჩო,
შიშველი ტარო,
გაზეთების დამპალი გვერდი,
დამძორებულთა ბომონივით — საპირფარეშო...
ღვთაებრივ ფიჭვნარს განცვიფრებით დაჰყურებს მთვარე!
გაპარტახებულ ტაძრის მონა, ღამის დარაჯი
მყოფადის ბნელში დასვრილ მუშტით იფარავს სახეს.

იქ, მათი სული გამომწყვდეული
 ვინრო ტიქებში, დიდხანს ბორგავდა
 როყიო სიტყვით, ქშენით, ხმაურით.
 აქ ზღვამ ნაშალა, წარღვნა, წარხოცა
 მათი ყვირილი, —

ქვიშას გარია.

და შა, გვამივით ტივტივებს უკვე
 უმწეო აზრი, უაზრო ღიმი...
 გრილი სინწინდღე მოაქვს ზღვის
 ჩურჩულს,
 მხნე და მკაცრია მშვიდი ზღვაური.

უმსგავსი კაცი

ჭკუანაცვეთი და უწმანური
 აღვირახსნილი ენით მღადელი —
 დაძვრება იგი, ურცხვად ფაცურობს
 და არ ეღლება ყია ქადილით.

მაჭანკლის კვერთხი და შუამავლად
 ცუნცული არის მისი თაური,
 უყვარს ნაპარავ სიღინჯით გავლა,
 ბაქიბუქი და ფუჭი ხმაური.

ყიფით ავსილი ქაქანი უყვარს,
 გადმოლაგება სხვათა აზრების.
 ჭორს მოგიყვება, გაგანდობს უგვანს,
 გულჭიანი და სიტყვის დამსწრები.

პატარა კაცი, უმსგავსი კაცი,
 ყოველთ მსგავსი და მით უკაცური,
 გასიებული შურით და ღვარძლით,
 კაცი კაცთაგან გადანანური.

შენ ყურებამდე გახეულ პირით
 ყირაზე დგები, იცინი, ყვირი...

შენ იღრიჭები მთელი ღღე ურცხვად
 და ამ ორეჭისგან გტკივა ლოყები,
 და ღამე თავი გგონია უცხო,
 თითქოს მიგაბეს სხვაზე თტყებით.

შენ — ბოზრი კაცი — დღეთა ხუმარა
ღამე, მასხრის ჩაჩს თვითონ უმაღავ
ცრემლიან თვალებს დახუჭულს

კუმტად

და სინდისს — ბნელში დაგებულ
მახეს,

და ნილაბიდან გამოდის მუშტად
შეკრული შენი ნამდვილი სახე...

და მკვდარ ლოყებზე მოგორავს

ცრემლი

და გეკიდება მთრთოლავ ნიკაპზე,

და შენი სახის ვეება გრდემლი

ქვნესით ეცემა შენსავ ნილაბზე.

შენ სიმწრისაგან მოკუმულ პირით—
თვალდახუჭული — ნეფხარ და ტირი.

ჰეცენობიარი

და როგორც მხეცი ბუნაგიდან გამოდის იგი
სიხარულივით ბენვაშლილი, ურცხვად მღიმარი,
გამოდის იგი და იშორებს ტანის ცახცახით
აბეზარი და უცნაური ბურანის წვეთებს.

მას აღარ უნდა ბნელი მღვიმე, შავი ჯურღმული,
მას აღარ უნდა ნაპრალებში უხმოდ წრიალი,
და როგორც მხეცი ბუნაგიდან გამოდის იგი
და მზიან ამინდს ეფიცება ზანტი ზმორებით.

ხარბი ჩასუნთქვით ყნოსავს ჰაერს და ბენვს ისნორებს
გალვიძებული, დაძაბული, თავისუფალი...

მას აღარ უნდა საუკუნოდ ბნელ უფსკრულებში
შეუცნობელი, უდაბური, უგონო ძილი.

იყო შენს გულში რაღაც უგონო,
როგორც უკუნი მღვიმეებში უხმოდ მრულავი
და ქარაშოტი უფსკრულებში გარინდებული.

იყო შენს გულში რაღაც ზღაპრულად
დამათრობელი ვებერთელა ყვავილის თესლი,
რომელმაც ხარბად, ერთ ღამეში იცის ამოსვლა.

იყო შენს გულში რაღაც ველური,
ზღუდემოშლილი, უნაპირო,
უბელო ცხენზე გრიგალივით ამხედრებული,
რაღაც უსაზღვრო,

გარდუვალი ვით ზედისწერა,
და კიდევ იყო შენს თვალებში უმწეთ თხოვნა
და უცნაურად განწირული იმედის შუქი,
რომელიც არსად,
არასოდეს იტყოდა უარს...

მე ამოგხაპე და ამოგწურე
ულმობლად, ისე — როგორც არავინ,
როგორც ველურმა მწიფე ქოქოსი, —
როცა სწყუროდა,
როგორც სიმშლით ცნობამიხდილმა
— ზღვის ლოკოკინა.
ეს ვქენი, მაგრამ არ მოვისროლე
შენი სიცოცხლის ურგი ნაჭუჭი,
არამედ ჩემი სინდისის ძაფზე
მძივად ავაგე, რომ მაგონებდეს
ეს უშნო მძივი ჩემს უძღებ სიმშლს,
ჩემს უგვან წყურვილს და
ველურობას...

რომ დამაძინა და არასოდეს
და არასოდეს გამომალვიდა,
რომ ის რაც ვიცი აღარ მახსოვდეს,
რომ ძალა აღარ მქონდეს ნახვისა.
სიცოცხლე რამედ რომ არ
ფასობდეს —
სადმე უდაბურ კუნძულს გამხიზნა,
რომ დამაძინა და არასოდეს
და არასოდეს გამომალვიდა...

მე არაფერი არა ვარ ახლა,
მე ვარ ლოდინი, სიჩუმე, დაღლა.

მე ვარ იგი, რაც აქამდე ვიყავ —
ჩემივე ცეცხლით დამწვარი თიხა.

და იმ თიხაში არც რაშ ტკივილი,
არც ხარებაა, არც სიმძიმეილა.

არაფერი მაქვს, არც მანლავს რამე,
მე ვარ ლოდინი, დუმილი, ღამე.

ჩვენი ბალის აკაციაში ჭრიჭინამ დაიბუდა...
ეს პირველი შემთხვევაა, —
ჩვენს ბალში არასოდეს უმღერია ჭრიჭინას;
აგვისტოს მინურულია,
ცაზე სირიუსი ბრწყინავს
და მე მაგონდება ალკეოსის ნიტყვა:
„აუტანელი სიცხეა. ყველაფერი იღრწობა წყურვილით,
მხოლოდ ჭრიჭინა მღერის და ოქრომხალა ჰყვავის...“
თუმცა წელს გრილი ზაფხული იყო,
ზედმეტად გრილი,
ხოლო ანლა შუალამეა...
როგორც არ უნდა იყოს, ჩვენს ბალში ყოველ საღამოს
ქვითინს იწყებს ეს პატარა მწერი —
ყველა დროის მარტოსულთა მეგობარი,
დუ ფუს ჭრიჭინა, ალკეოსის ჭრიჭინა:
ციდან ჩამოვარდნილი ვარსკვლავის პანანინა მუმიანა,
რომლის გულში ჯერ კიდევ ღვივის
უსასრულო სამყაროს იდუმალება...

შენ დაინახე ქარებისგან გამოფიტული
კლდეების გული... შენ დაინახე
უკაცრიელი, უნაპირო, უკიდევანო
ველებების სივრცე... შენ დაინახე
წყალდაშრეტილი კალაპოტი მდინარეების...
დაინახე და შეგეშინდა, —
პირი იბრუნე
და უარჰყავი, უარჰყავი ამ უსახური,
ამ უღიმღამო, სევდით გულის შემლონებელი
მიდამოების სიპარტახე...
შენ არ იცოდი,
რომ მათი სახე მოლოდინის ნილაბი იყო.

გინია უკვე სიბერემ, — ნალველს
ველარ იოკებ. ამ ყრუ და მძალე, —
ფუტურო სახლის ნესტიან ღრუში
ლოდივით გადევს უცნობი სახე.
მაგრამ მინიდან ღიმილი მრუში
მინც ამოდის, მინც ამოაქვს
სიზმრების სუნი.. ფანჯარას ალებ,
ამოიოხრებ: რა საღამოა!..

* * * * *
იასამნების სურნელებით სავსეა
ბალი.

ბ ა ხ ს ე ნ ე ბ ა

ჯერ კონცხზე გაშენებული ქალაქის ბუნდოვანი
სილუეტი გამოჩნდა,
მერე ნავთით დასვრილი გარეუბნების სიპარტახე:
უბადრუკი სახლები, მაზუთის გუბეები, ქუჭყიანი ღელე...
მატარებელი ზოზინით შედის ქალაქში.
რკინის მოაჯირის გარდიგარდმო
წვრილი დუქნები და მალაზიები.

ბაზარი:
სადგურის მოედანი:
გზაჯვარედინი და... უცებ —
უზარმაზარი ორკაპივით ცაში ამართული
კათოლიკური ეკლესიის მაღალი გუმბათი!..

* * * * *
ამ ეკლესიაში ახლა არქივია.
მაგრამ 1926 წლის აპრილში,
ამ ეკლესიის პატრი დონ გაბრიელი,
რომელსაც ქართულად და ლათინურად მიჰყავდა ხოლმე
წირვა-ლოცვა,
გულმოდგინედ წერდა ჯვარს თავის ძმისწულს — თამარს.
საქმრო იყო დავდაჭერილი, ჭროლათვალებიანი მამაკაცი.
რიტუალი მოთავდა.

ორღანოზე დიდებული საგალობელი სრულდებოდა, როცა
მამაკაცი ოდნავ გადმოიხარა და
სახეგაბრწყინებულ დედოფალს
ხმადაბლა უთხრა:
— ეს ყველაფერი შეიძლება სიზმარი იყოს...

* * * * *
1931 წელს, პატრი გარდაიცვალა (ეკლესია გაუქმდა).
მის ნათლულს, ამ ჯვარდანეროლთა პირიშოს, კარგად
ახსოვს

როგორ ტიროდა დედამისი ვარდისფენობაზე, თბილისში,
ხოლო გავალაკის ქვეშ მღვდელი ვარდიქე საცეცხლურის
ქნევით

ნელ-ნელა მიინევდა ეკლესიის კარიბჭისაკენ...

30 წლის შემდეგ,

იმ გაუქმებულ ეკლესიასთან ანუ არქივთან
თბილისიდან ჩამოსული შეყვარებული ქალ-ვაჟი იდგა.
ვაჟი ქალისკენ გადაიხარა და უცნაური ღიმილით უთხრა:
მამაჩემი სწორედ ჩემი ხნისა იყო, როცა...

(მას უკვე ჰყავდა ცოლ-შვილი).

— როცა... ხომ იცი, როცა... სწორედ მაშინ, როცა...

— ჰოი..

„როცა სიცოცხლეა, არ არის სიკვდილი,
როცა სიცოცხლეა, არ არის სიკვდილი,
არ არის სიკვდილი, არ არის, —
ამენ!..“

ასეთი უნდა ყოფილიყო ორღანოზე შესრულებული
ქორალის სიტყვები.

ორღანო დუმს.

ეკლესიაში არქივია.

შვირსი წერილი...

შვირსი წერილ პოეტის გამგნა,
უნდა მისი რთული ნუაის იქნებ -
უნდა მისივე

უნდა მისივე პურობის რამდენად,
უნდა მისივე პურობის რამდენად.

მისივე,
რამდენად ძველი სხნისა,
ქვენი რთული ნაშრომ-ნაშრომი:
რა უნდა?
რა უნდა?
რა უნდა?
რა უნდა?

უნდა რამ შვირსი
ან უნდა შვირსი
უნდა რამ შვირსი

უნდა მისივე უნდა უნდა
უნდა მისივე უნდა უნდა

რამ უნდა შვირსი
ან უნდა შვირსი
უნდა მისივე

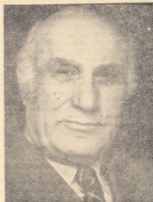
რამ უნდა შვირსი,
უნდა მისივე უნდა უნდა
უნდა მისივე უნდა უნდა

უნდა მისივე,
უნდა მისივე
უნდა მისივე

უნდა მისივე უნდა უნდა
უნდა მისივე უნდა უნდა

ირაკლი

1979

70
წელი

ირაკლი აზაზიძე, ქვემო ირაკლი

თავი მდგომარეობა ჩემი გადის — ანუ უნდა სიმშვიდე შენვე
ყოველ შემთხვევაში, ვინც თვით მრავალწლიანი და სულ უფრო და უფრო
გართობილი მდგომარეობის მდგომარეობაში სულ უფრო და
უფრო მეტი სტილია დროს ამ ტიპის შემოქმედებითის დრო მართალი
სწორად ვადას, მაგრამ ისევე სწორად მოაქვს მის ახალი და ახალი სი-
ლამაზე ამ კაცის ხელით შექმნილი "ზუსტად ათი წლის წინაა, ამავე "ცხ-
კის" ფურცლებზე, მე შევხვალე ჩემს მეგობარ პოეტს, ჩემი იმობის ცხო-
ვლი საბაბო მოდგენს ირაკლი აზაზიძეს. არც იმის გამო, რომ მეგობრის-
თვის სათქმელი სიტყვა შემოხვალდა, არამედ ისევე და ისევე იმ ვარდ-
სულ დროთა მოხატონარად, წესი მოხუცობა, ზუსტად გათვალისწინა
დრო, რასაც მაშინ ახალგაზრდობის დროს ვხედავდი
ირაკლი აზაზიძესთან ჩემს მეგობრობას აღზნო ამ შეიძლება "შე-
მოქმედებითი მეგობრობა" ცნობის მე არსებობს არაფერი დაბნეული მის
მშვენიერ ლექსებზე და მანამ, რამ დიდებული მეგობრობა გვაკავში-

რებს — უხინჯო და უანგარო მეგობრობა. ეს მეგობრობა ასაკითაც არის განმტკიცებული: მე მასზე ოდნავ უფრო ხნიერი „ნამოციანი“ ვიყავი და ირაკლიმაც გადმოაბიჯა ამ მიჯნას, გადმოაბიჯა შემოქმედებითი ენერჯითა და სურვილით სავსემ. ყოველგვარ საიუბილეო თარიღებსა და ღონისძიებებს შე მხოლოდ ერთი გამართლება შემიძლია მოვუნახო: იგი გვაიძულებს, მკაცრი კრიტიკოსის თვალთ გადავხედოთ საკუთარ წარსულს და, რაც მთავარია, გვიმაფრებს პასუხისმგებლობის გრძნობას. ირაკლი აბაშიძეს შეუძლია კმაყოფილი იყოს — იგი ამ დღემდე ხელცარიელი არ მოსულა, მრავალი ღირსასხოვარი ლექსი და საქმე ამშვენებს მის წარსულ ცხოვრებას. სულითა და გულით მივესალმები ჩემს მეგობარს და, დარწმუნებული მის ელვარე ტალანტში, ვუსურვებ, ახალი შემოქმედებითი გამარჯვებებით გაეხარებინოს მისი მკითხველები, ახლობლები, მთელი ქართველი ხალხი!“

ისღა დამრჩენია, კიდევ ერთხელ მივულოცო ჩემს ძვირფას მეგობარს ის მშვენიერი ლექსები, რაც განვილილ ათ წელში შექმნა, და მასთან ერთად დაველოდო მომავალ ათწლეულს — მე მას, ოთხმოცი წლისას, სიამოვნებით გავუმეორებ ყველაფერს, რასაც მის საამაყო სამოცდაათი წლის იუბილეზე ვუზნებო.

მრავალჯამიერ, ძმაო ირაკლი!

ანდრია ბალანჩივაძე

ხალხის საყვარელი პოეტი

ირაკლი აბაშიძე ჩემზე რამდენიმე წლით უფროსია, მაგრამ, არსებითად, მისი ცხოვრების ყველა საფეხურმა ჩემ თვალწინ გაიარა.

მასსოვს ირას ბავშვობა — ჩვენი მეგობრობა იმ უხსოვარი დროიდან დაიწყო, თითქმის სამოცი წლის წინათ — მაშინ სოფელში ვხვდებოდით ერთმანეთს (ჩვენი ეზოები მეზობლად იყო); დღემდე შემომრჩა ბენდიერების განცდა, რომელსაც მე, ჯერ კიდევ სულ პატარას, მასთან შეხვედრის მოლოდინი და შემდეგ, მასთან ყოფნა მანიჭებდა. საკვირველი შინაგანი სითბო და მომხიბვლელობა ჰქონდა მას ბავშვობიდანვე და, ვინც ირაკლის იცნობს, დამეთანხმება, რომ ეს თვისებები მას დღემდე უცვლელად შერჩა.

თვალწინ მიდგას 1926 წელს უნივერსიტეტში შესასვლელად თბილისში ჩამოსული ირაკლი, ჩვენი შეხვედრის სიხარული. მაშინ ის უკვე წერდა ლექსებს (მე მათი ერთი პირველი მკითხველთაგანი ვიყავი, თუმც არც ერთი არ გამოქვეყნებულა); გატაცებით მესაუბრებოდა თანამედროვე ქართველ პოეტებზე — განსაკუთრებით ჩამრჩა მესხიერებაში, როგორი ალფრთოვანებული ახსენებდა გალაკტიონის „ლურჯა ცხენებს“.

სულ მალე მისი ლექსები დაიბეჭდა კიდევ (მე დიდად ვამაყობდი) და მათ იმთავითვე მიიპყრეს ყურადღება.

რამდენი დრო გავიდა მას შემდეგ, რამოდენა გზა გამოვიარეთ ჩვენ ყველამ, რა რთული, რამდენი ღირსშესანიშნავი მოვლენით აღბეჭდილი გზა! და რა დიდი, ძნელი და სახელოვანი გზა განვლო თვით ირაკლიმ! „ახალგაზრდა ნიჭიერი პოეტი“ არა მარტო ქართული პოეზიის უპირველესთა რიგში ჩადგა, არამედ საერთოდ ქართული ეროვნული კულტურის გამოჩენილ მოღვაწედ გაიზარდა — მთელმა ჩვენმა საზოგადოებამ იცის, რამ-

მისი, როგორც პოეტისა და პიროვნების, პოპულარობა საკვირველია — საქართველოს რომელ კუთხეშიც არ უნდა იყოთ, სადაც არ უნდა ჩამოვარდეს მის შესახებ საუბარი, ყველას სახე უნათღებია, ყველა უღრმესი პატივისცემით იხსენიებს მას, ყველას სწამს, რომ მას „ერის წყვლული აჩნია წყლულად“, მისი „ბედითა და უბედობით“ ედაგვის გული: მისი სჯერათ, მის აზრსა და სიტყვას აფასებენ, ყოველ მის გამოსვლას მოუთმენლად მოელონ.

მისი, როგორც პოეტის ძალაც, ჩემი აზრით, უპირველეს ყოვლისა, ის არის, რომ იგი „არა მარტო ტკბილ ხმისათვის“ არის მოვლენილი ქვეყნად, მისი პოეზია ღრმად შინაარსიანია, ღრმა ნააზრევისა და განცდის ნაყოფია, ყოველი ლექსისა და ლექსთა ციკლის საგანი — წმინდა ლირიკული იქნება ეს ლექსი, თუ მაღალი მოქალაქეობრივი მოტივებისადმი მიძღვნილი — მუდამ მნიშვნელოვანია და არასდროს — ფუჭი. მისი ლექსი თანაბრად ხვდება გულსა და გონებასაც და მუდამ იწვევს მკითხველის შინაგან გამოძახილს.

მე ძალიან ცოტა მეგულება ქართულ მწერლობაში ნაწარმოები, რომელსაც ისეთი საყოველთაო-სახალხო აღიარება ჰქონდეს მოპოვებული, როგორც „პალესტინა, პალესტინამ“ მოიპოვა; მისი ბევრი სხვა თხზულებაც ხომ უკვე „გასულია“ ხალხში.

ჩემთვის ძნელი წარმოსადგენია, რომ ჩემი სიყრმის მეგობარს, ირას უკვე სამოცდაათი წელიც შემოეპარა, მით უფრო, რომ მოხუცებულობისა მას არაფერი ეტყობა...

იგი ახლა სულიერი და შემოქმედებითი სიმწიფის ასაკშია და მისგან ჩვენ ყველანი ჯერ კიდევ ბევრს მოველით.

მღელვარებით ვულოცავ ჩემს ძვირფას ირაკლის ამ საიუბილეო თარიღს. მისთვის საუკეთესო ჯილდოა ხალხის სიყვარული, რომელიც მან თავისი შთავგონებითა და მოქალაქეობით მოიხვეჭა.

პანტაზ ბერიძე

„მხოლოდ ახალი, მხოლოდ ახალი“...

ზაქარია ფალიაშვილის სახელობის ლენინის ორდენოსანი ოპერისა და ბალეტის სახელმწიფო აკადემიურ თეატრში ერთ-ერთ საზეიმო შეკრებაზე ის იყო, დაასრულეს რომელიღაცა ქართული სიმღერა, რომ... პრეზიდენტში ზურგს უკან დაბალი ხმით შესრულებული იგივე სიმღერა შემომესმა — ბ—ნი ირაკლი მღეროდა: ასე უნდა იმღერო ეს სიმღერა და არა ისე, როგორც აგერ ახლა იმღერესო, მიიხრა... მაინც ათასი ზეშთავგონება მაქვს შენახული, ვით ფასეულიო, უთქვამს მას და... მაინც დიდად გოცნებული დავრჩი მისი წკრალა ხმითა და შესრულების თავისებური მანერით, — მისი სიმღერაც იმ საღამოს პირველად მოვისმინე. ჩვენი სიმღერები ლურჯი ბინდებიან, ჩვენი სიმღერები მაღალ მთებს ჰგვანან, ჩვენი სიმღერები პირამიდებია — მათ უკან საუკუნეები დგანან... მაშინვე მომაგონდა მისი ეს სტრიქონები. მართლაც, თავისებურია ირაკლი აბაშიძის ხმა ამ

მგალობელთა შორის, რომელთა „ხატად“ და „სახატედ“ მშობლიური ქვეყნის ცა და მიწა დასახულა მხოლოდ.

ირაკლი აბაშიძის თვალი და გული „ქართულ სუნთქვაში მხოლოდ რუსთველურს“ ეძიებს, „მხოლოდ უმაღლესს, მხოლოდ მშვენიერს!“

ქებაც, ყვედრებაც, კიცხვაც, მადლობაც, წყრომაც, ვარამიც — სიტყვა ვკუთვნის შთამომავლობას, სხვას აღარავას... მომავალიც საკადრისად მოგაგებთ მოსაგებელს, ბატონო ირაკლი!

გილოცავთ დაბადების 70 წლისთავს, დიდხანს იცოცხლეთ და, როგორც შემოქმედი, იყავით „მხოლოდ ახალი, მხოლოდ ახალი, როგორც ენ-გური, როგორც კაშხალი, მუდამ ახალი, მუდამ ახალი, როგორც გელათი, როგორც პარხალი!“

ანა კალანდაძე

პოეტის ბატონი ლელო

„გიორგობა დღეს გავარდა ბურთი“... — ასე იწყება ირაკლი აბაშიძის ერთი ცნობილი ლექსი. მაგრამ ამ ლექსში ძველ ბურთაობაზე — ლელო-ბურთზეა ლაპარაკი. ახალს რაც შეეხება, მე ვიცი, რომ ბატონი ირაკლი ჩვენი დიდი გულშემატკივარია. მეც ვარ მისი გულშემატკივარი, მისი დიდებული პოეზიის მოყვარული. მართო ლექსები კი არ მომწონს მიხი, მისი ატლეთური, ნამდვილად სპორტული აღნაგობაც მხიბლავს. ყოველ ჩემს მეგობარ სწორტსმენს, ვუსურვებ, სამოცდაათი წლის ასაკში შეენარჩუნებინოს სწორედ ისეთი ფორმა, როგორიც გამოჩენილ საზოგადო მოღვაწეს და დიდ ქართველ პოეტს ირაკლი აბაშიძეს აქვს შენარჩუნებული. ჩემს გუნდს კი ვუსურვებ, ყოველთვის — ჩემსობასაც და ჩემს მერცხ — მუდამ ისე გაეტანოს ლელო, როგორც ბატონმა ირაკლიმ გაიტანა პოეზიის ლელო.

გილოცავთ, ბატონო ირაკლი, სახელოვან იუბილეს, გისურვებთ დიდხანს სიცოცხლეს თქვენი საყვარელი ხალხის, ჩვენი კულტურის საკეთილდღეოდ, და თუ ჩვენს თამაშებზე დასწრების დრო და სურვილი გაგიჩნდებათ, იცოდეთ, ყოველთვის იქნებით ჩვენი ერთ-ერთი ყველაზე საპატიო სტუმარი!

გმადლობთ ყველაფრისათვის!

მანუჩარ მაჩაიძე

სიყვარული სიყვარულის წილ...

თქვენ სიყვარული გითესიათ მთელი სიცოცხლის მანძილზე, ბატონო ირაკლი, სიყვარული მხოლოდ უმაღლესი, მხოლოდ უღრმესი და ულამაზესი. თქვენ სიკეთე გიფრქვევიათ ყველასათვის და მხოლოდ სიკეთეს მსახურებთ დღემდე უღალატოდ და უშეღავათოდ.

თქვენი დიდი კაცური სიტყვა შეიყვარა ხალხმა თქვენს ლექსებში ეგერრიგად სხარტად და ძალუმად განცხადებული, მოყვასმა შეიგრძნო ყად-

რი თქვენი დიდი საქმეებისა, ერისა და ქვეყნის სამსახურში წაყენებულ დიდი საქმეებისა.

თქვენ დიდი კაცი ბრძანდებით, ბატონო ირაკლი. ეს სიდიდე თქვენს უბრალოებაშია, უბრალოება კი თქვენს დიდბუნებოვნებაში. ყველა ეს თვისება ცხოვრების რთულმა გზამ (თქვენ ხომ, თქვენივე სიტყვებით რომ ვთქვათ, ის თავადი აბაშიძე ხართ, მინები რომ საბჭოთა ხელისუფლებამ მისცა), დიდმა სულიერმა წინაპრებმა და საკუთარ თავში ღრმა რწმენამ მოგცათ.

თქვენს დიდ პოეზიას გვერდით ამოუყენეთ დიდი მოღვაწეობა, მოღვაწეობა, რომელიც მაღალ იდეალებს ემსახურება. ჩვენი ქვეყნის, ჩვენი საზოგადოების განვითარების ყველა ეტაპზე, თქვენ ბედად გერგოთ ფარაო მასშტაბის საქმეთა კეთება. საქმით თუ ლექსით (ლექსი ხომ ყველაზე დიდი საქმეა თავისთავად) თქვენ ნათელი შარავანდედით შემოსეთ ჩვენი წარსული, თუ დღევანდელი დღის რომანტიკა.

საკუთნებს გაუძღვებს და ქართული პოეზიის ხელი-ხელ საგოგმანებ მარგალიტთა შორის დარჩება თქვენი დიდი სულიერი და შემოქმედებითი (ნეტავ რამ ვაყო სულიერი და შემოქმედებითი?) წვის ბრწყინვალე ნაყოფი „რუსთაველის ნაკვალევზე“ და განა მხოლოდ ეს? მაგრამ მე საგანგებოდ მინდოდა დიდი რუსთველი მესხენებინა, რუსთველი, რომელიც თქვენი სიჭაბუკიდან, კავშირთა სახლის სვეტებიან დარბაზში რუსთველის სახის გამოცხადებიდან მოკიდებული დღემდე თქვენი პოეტური თუ საზოგადოებრივ-მეცნიერული შემოქმედების უზღვავე, ამოუწურავ წყაროდ იქცა.

ბოლოს მინდა გითხრათ უმთავრესზე (უმთავრესის თქმით თუ გადაჭარბება გამომივიდა, გავასწორებ — ერთ-ერთ უმთავრესზე მაინც). ესაა თქვენი დიდი მონადინებითა და მცდელობით ხელდასხმული ქართული საბჭოთა ენციკლოპედიის — პირველი ეროვნული უნივერსალური დიდი ცნობარის გამოცემა. თქვენ იშვიათი ბედნიერება (რასაკვირველია უდიდეს პასუხისმგებლობასთან ერთად) გხვდათ წილად — სათავეში ჩაუდგვით საქმეს, რომელიც დიდ ქართველ მოღვაწეებს, თქვენს დიდ წინაპრებს აუხდენელ ოცნებად გაჰყვათ. უთავეთ მეტად მძიმე და რთულ საქმეს, ქვის მტეხლის შრომას რომ შეადარეს პირველმა ენციკლოპედისტებმა. დიას, მეტად შრომატევად, მაგრამ მადლიერ საქმეს, რომლის პირველ ნაყოფთა გამო დიდ სიყვარულსაც იმკით.

ბატონო ირაკლი!

თქვენს ფართე მხრებზე გადაგებული მეტად ლამაზი შემოქმედებითი ხურჯინის ორივე თვალი არ ყოფილა ლექსებით საგსე, საბედნიეროდ! სწორედ საბედნიეროდ, რადგან თუკი ერთი თვალი დღითა და ღამით დამაშვრალი პოეტური შრომის ნაყოფი იყო, ხურჯინის მეორე თვალი არანაკლებ მნიშვნელოვანსა და ქვეყნისა და ხალხისათვის არანაკლებ საჭირო საგზაღს შეიცავდა. ეს თქვენი დიდი საზოგადოებრივი საქმიანობა იყო. საყმაწვილო თუ დიდ ლიტერატურულ ჟურნალებს რედაქტორი სჭირდებოდა, მწერლებს — თავკაცი, ხალხს — დეპუტატი, უმაღლეს საბჭოს — თავმჯდომარე, ქართულ საბჭოთა ენციკლოპედიას — მთავარი რედაქტორი; იერუსალიმის ექსპედიციასა და რუსთველის რვაასი წლის იუბილეს — თაოსანი. ამიტომ იყო ხურჯინის ორივე თვალი ერთნაირად მძიმე, მაგრამ თქვენ მისი ტარება არ გაგჭირვებიათ და წელში გამართულმა, სახელიანმა კაცმა ღიმით, გახსნილი შუბლითა და გაბრწყინებული თვალებით მოიტანეთ დღემდე. დღეს კი..

ბატონო ირაკლი!

ვინც თქვენ ერთხელ მაინც შეგაფლებთ თვალს (ყოველდღიურ ურთიერთობაზე არაფერს ვამბობ), ვინც თქვენს ბოლოდროინდელ ლექსებს თუნდაც ზერღელვად გადაიკითხავს, ვინც თქვენ ენციკლოპედიის მთავარ სამეცნიერო რედაქციაში განახავთ, მტკიცება აღარ სჭირდება, რომ სამოცდაათი წელი მართლაც და ღრმა შემოქმედებითი სიმშინფის, ახალი გატაცებებისა და პოეტურ შედევრთა შექმნის, საზოგადოებრივი და მეცნიერული საქმიანობის ახალი ჭაბუკური ენერგიით გაშლის ასაკია.

დაბოლოს უფრო ვახსენილად მინდა ვითხრათ ჩემი წერილის მიზეზი — სამოცდაათ წელს გილოცავთ, ბატონო ირაკლი, წინ კიდევ დიდი გზა გაქვთ ღრმად მჯერა, რომ ეს გზა აღსავსე იქნება სიკეთითა და სიყვარულით, შემართებითა და ვაჟკაცობით, ახალი პოეტური სტრიქონების აფეთქებით, ახალი დიდი საქმეებით.

თქვენ სიყვარული ვითესიანთ მთელი სიცოცხლის მანძილზე, ბატონო ირაკლი, დიდი სიყვარული ქვეყნისა და ხალხისა, ადამიანის სიყვარული... და ნუ გაგიკვირდებათ, რომ თქვენც დიდ სიყვარულს იმკით. დიახ, იმკით სიყვარულს სიყვარულის წილ.

რწინ მატრაველი

მაცოცხლე შენთვის, მამოუვა შენთან...

შენაშრ ეპოქაში ვცხოვრობთ, ბატონო ირაკლი! საკმარისია, ერთმა კაცმა მეორეზე 500 გრამით მეტი რკინა ასწიოს, რომ მისი სახელი უმაღლვე შემოირბენს ჩვენს პლანეტას.

უპოპულარესი ადამიანები არიან ტელედიქტორები, ერთდროულად მილიონობით ოჯახში რომ იდიმებიან და გაზეპირებული ფრაზებით რომ გვესაუბრებიან.

ხშირად პოპულარობისათვის ტრიბუნიდან გადმოსროლილი ერთი ვაიპატრიოტული ფრაზაც კმარა ხოლმე.

პოპულარობა ერთია, სიყვარული მეორე. თქვენ ქართველ ერს უყვარხართ, ბატონო ირაკლი, უყვარხართ გამორჩეული სიყვარულით, რადგან ეფემერული როდია თქვენი შემოქმედება და თქვენი საზოგადოებრივი, მამულიშვილური მოღვაწეობა.

ბევრი რამ გააკეთეთ ქართული ლექსისა და საქართველოსათვის, კიდევ ბევრი გაქვთ გასაკეთებელი.

შენ მხოლოდ ერთად,
შენ მხოლოდ ერთად,
არ გნამდა ჩემგან ნაწილ-ნაწილი,
მაცოცხლე შენთვის, მამოუვე შენთან —
მე კიდევ დამრჩა შემოსაწირი.

ამბობთ თქვენ მოკრძალებით, თუმა ჩვენთვის საცხებით ნათელია, რამოდენაა ეს შემოსაწირი.

სამოცდაათმა წელმა არ შეგაკრავთ. სამოცდაათი წელი რა პედენაა, როცა ძარღვებში ახალგაზრდაული ხისხლა ვინქნეთა, როცა თქვენს ლექსს ჭაბუკური ფინი და ვნება არ განელეზია.

ახალგაზრდულად
კვლავ მზეს ვეფუროთ,
წლებსაც —

ჩვენზე რომ ლახვრად დაძრულა.
ახალგაზრდულად, გულო ბებერო!
ცოტაც, სულ ცოტაც, ახალგაზრდულად!

დიდხანს, ძალიან დიდხანს გემოდევანეთ ახალგაზრდულად ქართული
ლექსის, ქართული ენის, ქართველი ერის საკეთილდღეოდ.

გურამ ფანჯიქიძე

არ დაამთავრო ყველა სათქმელი!

ძვირფასო მკითხველო, კანდიდებში ნუ ჩამითვლი და 70 წლის იუ-
ბილარი ჩემი უახლოესი მეგობარია, ირაკლი აბაშიძესთან არაერთხელ
მისაუბრია ლიტერატურულ საღამოებზე და პოეტურ დიალოგებზე, სუფ-
რასთან და უბრალოდ, მანქანაში, მგზავრობისას — მესხეთისაკენ და იმე-
რეთისაკენ, დიას, უფრო რატომღაც აქეთ...

უფრო გულახდილი ირაკლი აბაშიძე საქართველოს მიღმაა, რუსეთში,
უკრაინაში, სომხეთში, უფრო სევდიანია, უფრო დაღლილი, უფრო ნერვი-
ული, მე ამას სიშორეს ვაბრალებ... ირაკლი აბაშიძეს ეროვნული ხასიათი
აქვს, ლხინის კაცია, ხოლო თუ უჭირს, იხტიბარს არ გაიტყვხს.

ბატონო ირაკლი, თქვენივე სიტყვები მინდა გავახსენოთ, მესხეთში
ნათქვამი, შალვა გრძელიშვილთან, კვიკვიტან...

„პოეზია ცით, მოვლენილი ნათელია, სიკეთისა და სილამაზის ოქროს
სხივია გაბმული უფაქიზეს სულამდე. სევდა და ტკივილი, შემფოთება საქ-
ვეყნო ამბების გამო, განდგომა და განწმენდა თუ არ უძევს საფუძვლად
ქუშმარიტ პოეზიას, რა გვეცხოვრება, რას ვმატებთ სულიერ საზრდოდ მა-
მულს მრავალტანჯულს? „ვეფხისტყაოსანი“ ხომ სახარების გვერდით ძევს,
მაშ რას უტოვებ სულის ტაძრად ქართველის სულსა? როგორც ვაჟა ფშა-
ველა იტყოდა „მაგრამ ფიქრობენ ვაჟანი, სახვალიოდაც ბრძოლასა“.

თქვენ დღეს სამოცდაათი წლის პოეტი-აკადემიკოსი ბრძანდებით:
ჩაკეტილი გრიგალი კედლებს ეხეოქება, აღარ გვყავს გალაკტიონი, აღარ
გვყავს გიორგი ლეონიძე, მწუხარე სამოთხეში სძინავთ ტიცინსა და პაო-
ლრს, ვინ ფიქრობს ამ დროს „სახვალიოდაც ბრძოლას?“ ბევრნი, მაგრამ
თქვენ უპირველესად...

მე სიამოვნებით ვიხსენებ, როგორ გამოელაპარაკეთ ღმერთებთან წა-
სულ გალაკტიონს:

„ისფერ თოვლის ვენებინად ხიდიდან ცვენა, შუქი და ბინდი, ცა დამ-
დნარი რთილად და ნაშად...“ ო, ყველაფერი მას ესმოდა მუსიკის ენად,
ო, ყველაფერი მას ესმოდა ერთ გაბმულ გამმად... და იგიც, იგიც ხმებს
უფვარდათ ვიჟ მოსვლა წვიმის, უწყვარდათ ბგერებს, როგორც ბალებს,
მშივრებს და შიშვლებს, მშობლიურ ენას, მან უპოვა თვისება სიმის,
მშობლიურ სიტყვებს კვეთდა როგორც მუსიკის ნიშნებს“.

აზრის და ფერის ესოდენ ლელვა, იშვიათი და სანუკვარი, თუ
 ოლა ყოფილა ღრო და წუთი ქვეყნად როცა მღერის საგანი ყველა.

„ყვავილი მღერის, ცრემლი მღერის, ბილიკი მღერის“.

ერის ცეცხლით დამწვარსა და დაფერფლილს ძველი ღარდის ერთი
 ჟურცელიც კი უხმოდ არ ჩაუკეტია უფრაში „და რადგან მგოსნის სიყვა-
 რულით ყველა, უყვარდა, ეგონა არც ვის, არც რამ ჰქონდა მასთან სადავო“.

ჭეშმარიტ პოეტს ყოველთვის თან ახლავს ხმა გამკიცხავი, ხოლო სუ-
 ლი ნაწვიმი მაინც ლამობს კაცის გულის საიდუმლოს შეცნობას...

იყო სახარება, მაგრამ:

„შენს სილამაზეს, შენს სიმაღლეს,
 შენს სულს საოცარს,
 შენ ქმნიდი როცა აღავლენდი
 „ვეფხისტყაოსანს“.

მილიონი მზე და მილიონი მთვარე ჩაღვრილა მის ფანტაზიაში, გა-
 ფითრებული და მირონცხებული სტრიქონები ანგელოსებივით ფრენენ
 უსასრულობაში.

„ჩვენი ნანგრევები, მაინც ღმერთებია,
 ჩვენი ნანგრევები თან გვდევნენ მუნჯად.
 ჩვენი ნანგრევები აისბერგებია,
 მათ ზღვაში მხოლოდ მწვერვალები უჩანთ“.

სად არის აქ ის ჭარმაგი კაცი, რომლის ლექსს თეთრი უნდა გამოიყო-
 და „მოახლოებულ ზამთრის დასტურად?“

არც ერთი ნაბიჯი გვერდზე, არასოდეს განდგომა, სულის განახჩახე-
 ბული ჭალები გამოსცემენ სულ სხვა ბრწყინვალეობას, ვიდრე ოდესმე.

მრისხანე ცხრაასმორმოცდაერთი, გავლილი ჯოჯოხეთი თუ უმაღ-
 ლესი უღელტეხილი, საქართველოს პირველი ღროშა „ზაპკისი“ თუ კენე-
 სითი შემწრუნებული მამული, ქერჩის ღადარი თუ მოდგმა განახლებული
 ირაკლი აბაშიძის შემოქმედებაში ნათქვამია „გულით ლომურით“, „ბოლ-
 მით ლომურით“.

რაც ვერ გითხარი, შემდეგისათვის გადავდე, ჩვენ კიდევ ბევრი გვაქვს
 სასაუბრო, მესხეთშიც და იმერეთშიც, კახეთშიც და არაგვისპირზეც, მოს-
 კოვშიც და კიევიშიც, ოკეანეს გაღმაც...

გილოცავთ ჩემო ძვირფასო ბატონო ირაკლი სახელოვან იუბილეს.
 თქვენი ხმა და შეძახილი სჭირდება ხალხს, მაგრად ჰყავდე საქართველოს.

„სტრიქონში სიტყვა სულ არ დასწურო,
 გულს არ აშხადო ყველა სარქველი;
 ლექსი ბოლომდე არ დაასრულო,
 არ დაამთავრო ყველა სათქმელი.“

ხომ სულერთია — შენს ღაღადებას,
 გაცხრის, გაცხრილავს იმ ღვთის საცერი,
 ღმერთი იქ იწყებს, სადაც თავდება
 სტრიქონი, მგოსნის ხელით ნაწერი“.

ჯანსუღ ჩარაქვიანი

„მისი ყრუ ხმა ეცემოდა სადღაც ზემოდან — უზარმაზარი სხეულის სიმაღლიდან“ — მაგონდება ერთი ესპანელის ნათქვამი მეორე ესპანელზე. ირაკლი აბაშიძის ხმაც სადღაც ზემოდან — მაღლიდან ისმის.

მე ბევრჯერ მომისმენია გცდაკრული სიტყვა ირაკლი აბაშიძეზე სწორედ მათგან, ვისაც გულში მოსვენებას არ აძლევს ირაკლი აბაშიძის დაფნა და სიმაღლე, მაგრამ მე არ ვამტყუნებ მათ: რას იზამ, სიმაღლის შიში ავადმყოფობა.

მე მალაღობა ჩინის მოღვაწეთა შემოთავაზებული სახეები და წამხდარი საქციელიც მახსოვს. რამდენადაც ვიცი, ირაკლი აბაშიძემ ერთ-ერთმა პირველმა გაიხედა გვერდზე და ერთ-ერთმა პირველმა აარიდა მზერა იმ სალხს, ვისი აუგის ჩამოსახველელადაც რამდენიმე წელი არ გვეყო.

თვალაწინო პიროვნების ფესტი არასდროს არ შეფასებულა ერთგვაროვნად.

არც ირაკლი აბაშიძის ცხოვრებასა და მოღვაწეობას ზომავს და წონის ერთნაირად ყველა, და ამ თემაზე კამათისას არაერთგზის უხსენებიათ გოეთეს ფილისტერული იპოსტასი.

გახსოვთ ალბათ: თავის განთქმულ ციკლს „ზღვა ახმაურდა“ ავტორმა უბრალოდ მიანერა „გალაკტიონი“.

მწარედ გააკრიტიკეს: ეს როგორ — აკაკისავითო? ილიასავითო? ვაჟასავითო?

(სხვათა შორის, ბატონი ირაკლი იმჟამად მწერალთა კავშირის ხელმძღვანელი იყო და ალბათ არ უნდა დაეშვა ასეთი რამ).

რალაც ამის მსგავსი განმეორდა ამ რამდენიმე წლის წინათაც. ირაკლი აბაშიძის ორტიომეულის პირველ წიგნს ყდაზე „ირაკლი“ აწერია, და თუმცა წიგნს სუპერზე გარკვევით აზის ავტორის გვარიც, მაინც გვარიანი მითქმა-მოთქვა ატყდა: ეს როგორო, — აკაკისავითო? ილიასავითო? ვაჟასავითო? გალაკტიონივითო?

არადა, ტროლეიბუსში რომ ასეთ ჟრანსას მოვკრათ ყური: „დღეს ირაკლიმ სასწაულო წლის დაწყება მიულოცა ბავშვებს“, გარწმუნებთ, იმ ირაკლიში ყველანი მხოლოდ და მხოლოდ ირაკლი აბაშიძეს ვიგულისხმებთ, და არა, ვთქვათ, ჩემს ირაკლის, ვისაც ეს სახელი მგონი სულაც თავისი საამაყო ხეხინის გამო დაარქვეს.

ეს რომ ასე ყოფილიყო, ამას ირაკლის მთელი ცხოვრება დასჭირდა — შემოქმედება და მოღვაწეობა: უმშვენიერესი დიპტივი მამაზე, „მცხეთა“, „წმა კატამონთან“...

ირაკლი აბაშიძემ უმაღლეს დონეზე გააკეთა ის, რაზეც სხვებს ოცნება შეგვიძლია მხოლოდ. კი, რუსთაველს არ სჭირდება იმპრესარიო და ვექილი, მაგრამ ბაბილონის გოდლის მსხვრევის ხმაზე გათიშულ ქვეყნიერებას რაც შეიძლება მეტი უნდა ჰყავდეს კეთილი შრწეველი — ვისი პოემა ნაიკითხოს, ვისი რომანი, ვისი ლექსი! იმ დღეებში ირაკლი აბაშიძე ჩვენს თვალში გამოჩნდა, როგორც თანამედროვე ქაჯეთის ციხის შტურმის ერთი ამავი მონაწილე!

ჩვენ გვიყვარს ირაკლი აბაშიძის სიმღერა, იუმორი, სიბრძნე!

მახსოვს, ერთი წიგნის რედაქტორი ვიყავი. „ბრძნული აზრების სამყაროში“ — ასე ერქვა იმ წიგნს. გამომცემლობამ კრებულის შემდგენელს

ურჩია, უცხოელი მწერლებისა და მოწოდებების შიშის და სენსიტი-
ვების გვერდით ნიგნში ქართული მასალაც შეეცანა. შემდგომში დაგვი-
რა. მალე ნიგნიც გამოვიდა. ერთ დღეს ქუჩაში მხედება მწერალი, მანამ-
დე ირაკლი აბაშიძის მეგობარი რომ მეგონა, და სასტიკად მსაყვედურობს,
„ბრძული აზრების სამყაროში“ როგორ გაუშვით ირაკლი აბაშიძის ესა
და ეს ლექსი, რა აქვს ამ სტრიქონებს საერთო სიბრძნესთანო. თქვენთვის
რომ უფრო გასაგები გახდეს, რაზეა საუბარი, მოვიტან სწორედ იმ სტრი-
ქონებს:

„...შენ, ნიჭო ჩემო, სრბოლავ და ფრენავ,
დედაო ენავ, დედაო ენავ!

დაეცეს, იქნებ, სიმაგრე ყველა,
მოისრას, იქნებ, ყველა ყმა ველად,
დაედოს მტვერი ყველა დიდ ხსოვნას,
დააკედეს აზრი ნაპოვნის პოვნას,
ყოველ ნერგს, იქნებ, დაატყდეს მენი,
ყოველ ძეგლს, იქნებ დაედგას ფეხი,
მხოლოდ შენ, უჭკნობს, შენ, ხატად ქცეულს,
რა დრო, რა დასცემს შენს უკვდავ სხეულს!

ო, ენავ ჩემო, დედაო ენავ,
შენ, ჩემო ნიჭო, სრბოლავ და ფრენავ...
შენ, კირო ჩვენთა ქვათა და კირთა,
შენ ერთს, შენ ვერ გთმობ სამარის პირთან“.

ეს სიბრძნეა ჩემთვის, სილამაზესთან შეერთებული სიბრძნე! მაგრამ მე
არც იმ მწერალს ვამტყუნებ: აკი მოგახსენეთ — სიმალის შიში ავადმ
ყოფობაა.

ოცნება პოეზიის მასალაა.

„მაშ იამაყე, მაშ განიცადე,
სიცოცხლე არის მხოლოდ მიწაზე!“

ირაკლი აბაშიძის ეს სტრიქონები ტრადიციული პოეტური აზრას ან-
ტითეზაა. მოიგონეთ შტეფან გეორგეს „ვგრძნობ სიოს ქროლვას სხვა პლა-
ნეტიდან“, რომელიც უახლესი მუსიკის ერთ-ერთმა ფუძემდებელმა შიონ-
ბერგმა საფუძვლად დაუდო თავის ერთ-ერთ შედევრს.

სიხარულს, რომელსაც სხვა პლანეტიდან მოდენილი სიოს გამო გან-
ვიცდიდით, ახლა უპირისპირდება აღტაცება იმის გამო, რომ „სიცოცხლე
არის მხოლოდ მიწაზე“.

მართო ირაკლი აბაშიძის დიდი ტალანტის წყალობაა, რომ ამ ლექსის
კითხვისას გვიჩნდება ჭეშმარიტ პოეზიასთან შეხვედრის ილუზია.

სინამდვილეში ამაღლებული და მშვენიერი, რასაც შეიცავს ადამიანის
მადიებელი სულის ლტოლვა მისი მსგავსისა და ხატის საპოვნელად, აქ
შეცვლილია ჩვეულებრივითა და მიწიერით. უფრო სწორედ, ეს ლექსი ჩემი
საყვარელი პოეტისა არის წარუმატებელი (და, პოეზიად აქციოს იმედ-
გაცრუება!

„ღვთაებრივი კარანტინი“, რითაც ერთმა ამერიკელმა კათოლიკე ას-
ტრონომმა სავარაუდო ცივილიზაციებს შორის არსებული მანძილი დაახა-

სიათა, ჩვენი გვართმევეს საშუალებას, კონტაქტი დავამყაროთ მათთან, მაგრამ ეს მდგომარეობა ვერ ნავგვართმევეს იმედს და სურვილს — ეიოცნებოთ მათზე.

ოცნება — პოეზიის მასალაა! მისი აგური! მისი ხე! მისი სამოსახლო! უმალესი და მარადიული კოშკები მხოლოდ ამ მასალით შეიძლება აიგოს!

ამ მასალითაა ნაგები ირაკლი აბაშიძის შედეგებიც! და ეს შედეგები ალბათ შექმნილია მაშინ, როცა პოეტი „ქვეყნად ყველაფერს შეელია“ და მიმართა ცას...

ეს შედეგები სიხარულს ანიჭებს ადამიანებს, და მათი ავტორი — სამოცდაათი წლის ირაკლი აბაშიძე — თავის ხალხთან და ენასთან ერთად, იცოცხლებს მარად!

ხოლო თუ თანამედროვეთა ერთი ნაწილი მთლად ღირსეულად ვერ მიუზღავს ყველაზე ჭაღალი ტრიბუნიდან ერის სახელით მოუბარ ერისკაცს, სახელოვან მოღვაწესა და დიდებულ პოეტს ეს არც უნდა ეწყინოს და არც უნდა გაუკვირდეს — სიმალის შიში ავადმყოფობაა.

* * *

„მიახლოება ნახევარ საუკუნესთან“ — ასე ჰქვია ირაკლი აბაშიძის ერთ საეტაპო წიგნს.

„მიახლოება საუკუნესთან“ — მჯერა. ასეთ წიგნსაც დასწერს იგი: საქართველოს დიდხანს, ძალიან დიდხანს სჭირდება ირაკლი აბაშიძის სიმალე!

ტარიელ ჭანტუშია

კაკაბა ნაცვლიძე

ვიოლინოაზი მინის ფირფიტაზე ანუ ლაოკარლის კალი

მასპინძელმა ხელი ჩამკიდა და ბნელ ოთახში შემქმნა; თან მოიბოდიშა, აქ ერთი კიეველი სტაფიორი რაღაცას ჩირთიფირთობს და ხელს ნუ შეეფლეთით. რამდენიმე წაბიჯი რომ გადაედგო, კარი შეაღო და მეორე ოთახში გავედი. აქ არავინ ჩირთიფირთობდა. კედელზე ვიხიე, ჩაწევილი სარკე ეკიდა, ყელ-ყურის ექიმებს რომ აქეთ ხოლმე შუბლზე მიკრული, სწორედ ისეთი, სარკის გვერდით ლაწერი იდგა. ეს მაშინ გავიგე, როცა ლაბორატორიის ხელმძღვანელმა რაღაც დიდაკს თითი დააჭირა და წითელი შუქი ლარივით გაიჟიმა მეორე კედელამდე. ოთახი უფანტრებო იყო, ჩემთვის უცნობი ათასნაირი აპარატებითა და ინსტრუმენტებით სავსე. მაგიდაზე მინის ფირფიტები ელაკა. მომჩვენდა, რომ ფირფიტები ჭუჭყიანი იყო. ლაბორატორიის ხელმძღვანელმა ერთი მომკრო ფირფიტა აიღო, ლაწერის შუქს მიუშარქვა, მერე ოთახში სინათლე ჩააქრო და ახა ერთი, იქიდან შეხედო, ნათხრა. ვიცოდი, რომ რაღაც საოცრება უნდა შენახა, მაგრამ ასეთს არაფერს მოველოდი: მინის ფირფიტის მეორე მხრიდან უცნობი ადამიანის სახე მიუჩრებდა ეს არ ყოფილა სტერეოფოტო ან მხედველობის ილუზია. ეს იყო ნამდვილი სამგანწმინდობის განმარტება! მე შემეძლო, ის სახე ყოველი მხრიდან შემეთვალიერებინა და ამისთვის საკმარისი იყო, ოდნავ შემიცვალა მხერის კუთხე. კარგა ხანს განცვიფრებული მივმერებოდი ამ უჩვეულო სანახობას. ყველაზე საოცარი იმის შეგრძნება იყო, რაც ადამიანის

სახე არსებობდა მინის ფირფიტისგან დამოუკიდებლად. მის უკან. ალბათ მსგავსი განცდა ჰქონდათ იმათ, ვინც პირველ დაგეროტიკებს და სინემატოგრაფის პირველ სიანებს უყურებდა. — ეს ძველი მოლოგრამაა და მისი აღდგენა ლაწერის გარეშე შეუძლებელია; ასევე ტიპის მოლოგრამებიც კი ჩვეულებრივ სინათლეს ვლინდება, — ამისხნა ლაბორატორიის ხელმძღვანელმა და შუქი აათო. სინათლის კონამ ვიოლინო გაანათა. ეს არ იყო ნამდვილი ვიოლინო. ეს ვიოლინოს მოლოგრამა გახლდათ; შიამბეკლილება კი ისეთი იყო, თითქოს იგი მინის კოლოფში ჩაუდგეთო. მინის მეორე ფირფიტადან ქართული ხანკლები ამოკატუტუნდა, მესამედან — ხატები, მერე ისევ ვიოლინოები, კიდევ მერე — ვერცხლის საშაულები და მე ვერაფრით შევეჩვიე იმ აზრს, რომ ეს ყველაფერი არ არსებობდა. გამოსახულება საოცრად მატერიალური იყო და დარწმუნებულად ვიყავი, ხელნათაც შევეჩვიოდა ვიოლინოს თუ ხანკალს, მაგრამ, როცა ცდუნებამ შეძლო და ეს მოვიწადინე, ხელმა მინის გრაფი და გლუფი ზედაპირი შემჩნა მხოლოდ ლაბორატორიის ხელმძღვანელმა მოლოგრამა გამომარუნა და ვიოლინო ახლა მინის ფირფიტის წინ აღმოჩნდა. კვლავ ვაეწოდე ხელი და ისევ მინის სიგრილე ვგრძენი, მაგრამ იმ განსხვავებით, რომ ამქრალ ხელმა ვიოლინოს მთელი სახე გაიარა (არ ვიცი, ეს „სახე“ ბრქვალბში ვიშარო თუ არა). დაბნეულმა

მიზიდავდა ოთხშაბი, რომ რაიმე პატრიარქურის დაქვემდებარებაში დატოვებული იქნებოდა. ამის გამოც, რომელიც დაეკავა, რომ თითოეული მათგანი უნდა იქნებოდა სასაზღვრო საზღვარი. სტრატეგი, ეს დაპირებები რეალურად იხილავდა უჩვეულო და ენოქიასტური იყო, რადგან მათგან განსაკუთრებით ხელშეწყობის სახელი და გვარა: შერაშანს უყვარს. იგი, ეს ხატება — შერაშანი — პირველად აღიქვა, გვიან კი აქვენი ერთგული შექმნა მხოლოდ: ამ რამდენიმე წელს წინ პატარა რეგენი დადგინდა ფიქსურ იყო შერაშანის მფლობელი" და კარგად ნახეს, რომ ამ ფიქსის სტრატეგის ერთ-ერთი თანაგებელი იყო უყვარსი. მისი რის ვინაობაზე იყო თუ უყვარსი იყო? სწორედ შერაშანს უყვარსი იქნებოდა, ფიქსურ-მედიკალური მეცნიერებათა კანდიდატი, საქართველოს მედიკურებაზე აკადემიის კორექტორის ინსტიტუტის ოპტიკური კვლევის დაპირებების ხელშეწყობის.

ეს დაპირებები შერაშანს უყვარსი იყო ინტელექტუალური ჩამოყალიბდა 1934 წელს. მანამდე დაპირებების რაიმე რამდენიმე საბჭოთა კავშირში, ხოლო აქ ჩატარებულ მეცნიერულ კვლევებებს უყვარსი იყო ადგილებს თვალს მხოლოდის მრავალი გამოჩენილი მეცნიერი.

შე აქ ამ რამდენიმე წინ წინ გამოქვეყნებულია ცნობაში მისი. საკლესიო იტყობინებოდა, რომ სასაბჭოთა კავშირის გამოცხადებისა და აღმორჩენების საქმეთა საბჭოთა კომიტეტის 21-ე ნომრის რეგისტრაციის გადატარების შერაშანს უყვარსი იყო აღმორჩენა, რომლის სახელწოდებაც "ინტელექტუალური მეცნიერების ტრადიციის სურათის აღმორჩენის მოვლაში". ეს ქართველი მეცნიერის პირველი ოფიციალურად რეგისტრირებული აღმორჩენა. ამ ფაქტით გამოწვეულ პარალელურ ინტერესს პირადი ცნობის მფლობელი და დამატება და აღმორჩენის ავტორი ნაჭრის კარ კიდევ სტუდენტობისას მისი ამხანაგის ვახუშტი ბარსოვის სახელი და რაიც — ამერიკელი ფოტოგრაფი იყვნენ 1927 წელს. ეს იყო და ეს ამ ნარკოტიკის მისხლა სტრატეგის უყვარსი იყო. მისი რეგისტრაცია, ცოცხალი იყო. არადა, მოლოდინი იყო პარალელური ლიტერატურა თითქმის არ არსებობდა.

თუმცა ვიცოდი, რომ ბევრს ვერაღერს ვიცი, რამდენიმე წინ მანც გამოვიტყვე მოლოდინი და უფროსად, რომ ქართველი მეცნიერი და მისი ურთიერთი ავტორიტეტით სარგებლობის არა ნარკოტიკის, არამედ უფროსად კომუნიკაციის შორისაც. მას ამ აღმორჩენის გარდა ოდნავად მეტი გამოცხადება იყო თვინის და სამოცდაათამდე სამეცნიერო სტატიის ავ-

ტორია. ვერა ვინაობა და მისი სტრატეგის რეალური გამოხადება კავშირის ნაშრომში აღმოჩენილია: მეცნიერები და ახარება "ტრია" განმარტება წარუღო მოლოდინის ენოქიასტური მფლობელი, რომელიც შერაშანს უყვარსი იყო. სწორედ თვინის, სწორედ მისი სტრატეგის გამოხადება მოლოდინში პირველი წარუღო მოლოდინის, ხალხი ოპიუმის ენოქიასტურად სრული ავტორიტეტის განმარტება, განმარტებით რეგისტრაცია მოლოდინის, ხალხი შერაშანს კუთხე 1934 გარდაცხადების მფლობელი.

— წარუღო მოლოდინი გაცილებით ეგზოტიკურად და, ამხანაგად, პარალელური გამოცხადების უფრო დადი პერსპექტივა იქნა, — მითხრა შერაშანს უყვარსი იყო და წარმოადგინა რომ მქონდა წარუღო მოლოდინის შეხატება, პარალელურად ამხანაგად: — ტორტის დიდი უყოთა, ოღონდ გამოვიტყვე და შერაშანი განმარტება ტორტის ნაცვალა!

მერე წარუღო მოლოდინის ნახვაც მოხერხდა. ეს იყო მეცნიერის ავტორიტეტი, დადასტურებულია ლაშქრის იმპერატორ შერაშანს რომ აღუბედავს ფიქსურ. ავტორიტეტი 1971 წელს არის გადაღებული და შერაშანს უყვარსი იყო ამ თქმის არ ეტყობა დღეს ახე მოქალაქეები ქვეყნის. საოცარია, ავტორიტეტი "ტორტის უყოთა" და საიდანაც ვინდა, იქიდან უფროსად სახეს, უფრო სწორად, თავს, რადგან შეიძლება ისე მოატრიალო მოლოდინში, რომ ხალხი სრულიად არ ჩანდეს და კვლავ ხელაღმართ მხოლოდ. თუ ოღონდ აიწვეოთ თითის წვერებზე და "ქვემოთ" ჩაიხედო, პერაშანის ვახსნელ საკინძვაც დაინახავ და დაუჭერებლად მატორიალურ გამოწვეულ დღესაც. შე, ალბათ, მიახლოებითაც ვერ გამოვიტყვე წარუღო მოლოდინით გამოწვეულ ეფექტს. ამის აღმორჩენა შეუძლებელია. ეს უნდა თავად ნახოს ადამიანი პირველი წარუღო მოლოდინში — პატარა სათამაშო ცხენი — შერაშანს უყვარსი იყო 1934 წელს გადაიღო. ეს იყო მთელი ორი წლის განმავლობაში გამოწვეული დიდი და დამატებული მფლობლის ერთგვარი გვირგვინი. მეცნიერის საბუშაო ოთახის ერთ-ერთ კედელზე კი მისი პირველი მოლოდინის ფოტოსურათებია გაკრული. ეს არის მოლოდინის ერთ-ერთი კერძო და უნარტეხილი ტიპი — ორგანოში მოლოდინში მოლოდინში: წესითა, ფოტოზე ოპიუმის — კადრი საბავშვო დიფილმიდან "ქვემოთქულა", შერაშანი კი — ამ კადრის მოლოდინის ფოტოზე ნაწარმი, რამდენიმე ბუნდოვანი ილანდებია გამოხატულება და იხიცი მხოლოდ იმიტომ, რომ იცი, რაც არის მისზე აღბეჭდილი: ხოლო მოლოდინი ურთიერთი მოლოდინში, რომე-

პაპატ ნაცვალშილი
ვიკონიონი მინის ფირფიტაზე ანუ
ლიტერატურის კვლევა

ლიც თითქმის არ განსხვავდება ორიგინალიდან. ეს პოლოგრაფმა 1942 წელს არის ვადადებული და იგი დაზარალებული პირველი სერიის უფული წარმოებდა იყო. და ამა პარტი ლაბორატორიის: ფაქტობრივად ეს ვადადდა ერთერთი პირველი პოლოგრაფმა მსოფლიოში, აღმოჩენა, რომელიც რატომღაც დაზარალებული სამეცნიერო ანგარიშში მოხვდა და მხოლოდ ამის გამო არ არის ვადადებული და რეგისტრირებული. ეს პოლოგრაფმა მით უფრო საბაჟოა, რომ იგი ვადადებულია ულანოვროდ, სინდიუსის ნათურით, რომლის შუქი შერჩევაზე უაქტიურად ამის გამოიქრომატული ფილტრებისა და სავანებო სერელების დახმარებით „გაწმინდა“.

მეცნიერის ნაჭერი მაგიდის თავზე მისი შეილებს — ეკოს და მითხს — ბავშვობისდროინდელი ნაბატება. (ახლა ეკო ფიზიკის ფაქულტეტის მეორე კურსის სტუდენტია, მითხს იგი ვინადა ამთავრებს საშუალო სკოლას და ისიც ფიზიკოსობას აპირებს). იქვეა გაკრული რომელიღაც ეურნალიდან ამოკრული პატარა აფორიზმიც:

„ხელს ნუ ჩაავლებ კუდში ლეოპარდს და თუ ჩაავლებ, აღარ გაუშვია“

ვფიქრობ, რომ სწორედ ეს ეგზოტიკური ხიბრძნეა შერჩევაზე უაქტიურად, როგორც მეცნიერისა და როგორც პირველების ვახლები. ვახლები ვილინოსიც ასებობს და ვილინოსი კი შემთხვევით არ არის შერჩევაზე უაქტიურად მისი პოლოგრაფების ერთერთი მთავარი თემა: იგი მევილინოსია თუ ოთახში შევხვდის თაროზე შემოდებული ვილინოს ვადადებისათვის ხელახრული ობიექტა მეგონა მხოლოდ, მერე და მერე მან თავისი პირდაპირი მნიშვნელობა დაიბრუნა. და მე წარმოვიდგინე, რომ სადაც დაღის სამ საათზე, როცა ინსტიტუტში აღარავინაა და როცა სამედიცინო ბიუროში ჩადებულ მინის ფირფიტაზე ნელ-ნელა ჩნდება „პოლოგრაფიული ჭუჭყი“, დაულოდა მეცნიერი ფრთხილად აღებს ვილინოსს მუდმიდან და უკრავს. უკრავს და ამით ალბათ ბეჭენებს კიდევ. დაშის სამ საათამდე კი არა, დღემდეც უნდა დაჩინებოდა იგი დაზარალებული და სამსახურში მოსულ თანამშრომლებს, რა აღრე მოსულაო, უფიქრით.

თავის თანამშრომელთაგან შერჩევაზე უაქტიურად ნაშედეგი იდგადა, მეცნიერიც მეცნიერია, დაჩრდილი მამულიშვილი, კაცური კაცი. ურვედ შეზავდება, ორ ასედავარდასთან მქონდა საუბარი და ორივემ ისე დახაბიათა იბო, როგორც უდაბრუნება ახალაფრენ მთაზე ბრძენ და მამაც რაინდებს. არც ეს დაწავებს, რომ ვაბრუნება სცოდნა, ნაშედეგი, კაცური ვაბრუნება და არა წაწმინდა და ვადადდა. მოლოდ, ვაბრუნება რომ ეკონს, რად ვადადა, მათხრებს, ჩვენი დაზარალებული ყველა თანამშრომელი ამასვე გეტყვიაო.

მასწავლებელი ფანჯარასთან მივიდა და ჩანდიდან პატარა ფუთა ამოიღო. ფუთაში რამდენიმე და თხილი იყო ვახვეული; თხილი სავსედაც ულად დაჩრდილი. შინიდან კოველდღე ატანდა ასეთ ფუთას დედა და მეუღლე შერჩევაზე უაქტიურად: ვინ იცის, იქნებ დღემდე ლაბორატორიაში დარჩეს რაკი მეცნიერის დედა ვახსენებ, ისიც ვთქვით, რომ მარია ამ დუმიბრძენ და მისმა ორმა დამ უმამოდ გაზარდეს შერჩევაში. დიმიტრი უაქტიურად თვალახინო ინფინერი და პარტიული მოღვაწე იყო...

მიერთიო, მიტხრა მასწავლებელმა და ვახსნილი ფუთა ჩემსკენ მოსწია.

მე მადლობა გადავუხადე. მერე საუბარი უნივერსიტეტს შევხო. ფიზიკის ფაქულტეტზე წელს ვახსნილა პირველად კვანძური ელექტრონიკის სპეციალობა. წელს პირველად იქნა წაყიებული პოლოგრაფიის კურსიც. ამ კურსის შესავალი ლექცია გამარტივებული ხაზით ამ დღეს მეც მოვისმინე: თუმცა ის საუბარი ნაკლებად ჰგავდა ლექციას, რადგან ლექტორს ხშირად ვაწუვეტინებდი თხრობას მეტიმეტად დიდიკანტური კითხვებით, რომელთა უმეტესობა სპეციალისტისათვის ალბათ ამ კატეგორიისა იყო:

— რატომ აქვს მანქანას ოთხი ბორბალი? მაგრამ მასწავლებელი მშვიდად, დაღვებით პასუხობდა ჩემს კითხვებს, საუბარში მტრად მარტედ იშვავებდა თვალახინო მავალითებისა თუ სახელდახელო მოდელებს და ჩემთვის ბევრი რამ მადე ნაიელი ვახდა.

დღეს ყველასათვის ცნობილია ფოტოგრაფირების უზოგადები სქემა: ობიექტი — ლინზა — ფირი. ლინზის საშუალებით იკრიბება ობიექტიდან წამოსული ოპტიკური ინფორმაცია და ფირზე აღიბეჭდება. გამზედავებისას კი უღებულობთ ობიექტის ორგანოშილიბიან გამოსახულებას. რა მოხდება თუ ამ სქემიდან ლინზას გამოვითიშებთ? ცდები გვიჩვენებს, რომ გამზედავებულ ფირზე ვერავითარ გამოსახულებას ვერ მივიღებთ, იგი მხოლოდ ვაგრეცეცედა რუხი ლაქებით იქნება დაფარული; მაგრამ სომ ანგარა, რომ ინფორმაცია ლინზის გარეშე მინის ფირამდე და აღიბეჭდება კიდევ! უნარალოდ, საჭიროა, გამოიწვიოს გზა, რომელიც ამ დაღვრული ინფორმაციის წაყიების საშუალებას მოგვცემს. ასეთი გზის ძებნა დანია წილების მოლოდინი დაჩრდილი დენის დახმარა, უნარული წარმოშობის ინფორმაცია მეცნიერმა, რომელიც პოლოგრაფიის ინფორმაციად ითვლება უნარული ელექტრონიკის ინფორმაციის სარეალისტიკო შემოსება და 1942 წლის ნაწილ განთავსებულ ორგენერაციის სტატია, რომელშიც კატალღური ფრონტის ჩაწერისა და ადღვების

ახალი მეთოდი ჩამოყალიბდა და რომლისთვისაც მეთოთხედი საუკუნის შემდეგ 1971 წელს — მას ნობელის პრემია მიენიჭა. ეს ნაკვირვები პრემია იყო აღიარება არა მხოლოდ გაბორის დამახარებებისა, არამედ თავად პოლოგრაფიისაც, რომლის ფუძემდებლური პრინციპების ჩამოყალიბებაში გაბორზე არანაკლები წვლილი მიუძღვით იური დენისოვს, იმეტ ლეითს, იურის უპატნიევსა და შერმაზან ყაყინაშვილს.

თვითონ ტერმინი „პოლოგრაფია“ გაბორს ეკუთვნის. სიტყვა ბერძნულიდან მომდინარეობს და „პოლოგრაფის ჩაწერას“ ნიშნავს. მართლაც, პოლოგრაფული გამოსახულება საგნიდან მომდინარე მთელ ვიზუალურ ინფორმაციას შეიცავს და ობიექტის ზუსტ ასლს იძლევა, რისი მიღწევაც ძველი სტერეოსკოპული მეთოდებით შეუძლებელია; მაგრამ გაბორის პირველი პოლოგრაფიული მნახველზე არავითარ ეფექტს არ ახდენდა; თეორიულად პოლოგრაფის სამუშაოში იდგინა გამოსახულება უნდა აღებულა, სინამდვილეში კი ეს პრინციპი მხოლოდ ბრტყელი საგნების გადაღებისას ამართლებდა. საქმე ის არის, რომ მაშინ ჭერ კიდევ არ არსებობდა სინათლის შესაფერისი წყარო. მხოლოდ 1960 წელს, ლაზერის გამოგონების შედეგად გახდა შესაძლებელი პოლოგრაფიის იდეის რეალიზება.

ლაზერის საშუალებით გაბორმა შეძლო სამუშაოში იდგინა პოლოგრაფის მიღება, მაგრამ გაორმაგებულ გამოსახულებას გვერდი ვერა და ვერ აუარა: მის პოლოგრაფიულ ფირის ორსავე მხარეს ერთდროულად არსებობდა ორივე გამოსახულება — ნამდვილიც და წარმოსახვითიც. არადა, ხაჰმარისი იყო თავისი სქემის რომელღემ უბანზე გაბორს სიმეტრია დაერღვია, რომ ეს გამოსახულებები თავისთავად აღმარდებოდნენ ერთმანეთს. 1961 წელს ასეთი ასიმეტრიული სქემა შეიმუშავეს მიჩიგანის უნივერსიტეტში: ამერიკელმა ფიზიკოსებმა იმეტ ლეითმა და იური უპატნიევმა მიიღეს სათამაშო მატარებლის მოცულობითი გამოსახულება. ეს იყო ყველაზე ზუსტი ასლი მანამდე არსებულ ყველა სხვა ასლთაგან.

პოლოგრაფიასთან შედარებით ნებისმიერი შავ-თეთრი, ფერადი თუ სტერეოფოტო მხოლოდ საცოდავი ნახევარფაბრიკატია, თუმცა ფოტოგრაფიის მსგავსად პოლოგრაფიაც ფოტომეტრისთანავე მასალაზე შეუძის ფოტოქიმიური ზემოქმედებას ემყარება. პრინციპულ განსხვავებას ულინწო სისტემა, სპეციფიკურ განათება და, აქედან გამომდინარე, ხაჰმოდ რთული სქემა ქმნის.

ობიექტის საფუძვლებიდან ცნობილია სინათლის ტალღური ბუნება და ისიც, რომ მას ოთხი მახასიათებელი აქვს: ამპლიტუდა, ტალღის სიგრძე, ფაზა და პოლარიზაცია. სრულყოფი-

ლი პოლოგრაფია გულისხმობს ოთხივე მახასიათებლის ჩაწერას და შედეგად მის აღდგენას. მხოლოდ ინტენსიურობის ანუ ამპლიტუდის ჩაწერა შედეგად ობიექტის ორგანოში იდგინა ასლს გვაძლევს, ხოლო თუ ამპლიტუდასთან ერთად ფაზის ჩაწერაც მოხერხდა, მივიღებთ მოცულობით გამოსახულებას, რომელსაც ექნება საგნის ყველა ობიექტური თვისება, ფარდაფერისა. ასეთ გამოსახულებას პირობითად შევთვთი პოლოგრაფია შეიძლება ვუწოდოთ. პირობითად იმიტომ, რომ ლაზერის სინათლე თეთრი არსოდეს არ არის და პოლოგრაფია უშეტესად შევ-წითელია. სინათლის ამპლიტუდისა და ფაზის ერთდროული ჩაწერის იდეა თეორიულად გაბორმა დაამუშავა, ხოლო პრაქტიკულად ლეითმა და უპატნიევმა შეასხეს ხორცი. სინათლის მესამე მახასიათებელი — ტალღის სიგრძე პირველად საბჭოთა ფიზიკოსმა იური დენისოვმა ჩაწერა 1962 წელს, რის შემდეგაც პოლოგრაფიულ გამოსახულებასა და რეალურ ობიექტს შორის არსებული ვიზუალური სხვაობა მთლიანად მოსპო. იმისათვის, რომ საბოლოოდ ჩამოყალიბებულიყო პოლოგრაფიის საფუძვლები, საჭირო იყო სინათლის მეოთხე და უკანასკნელი მახასიათებლის პოლოგრაფიული ჩაწერაც. მართალია, პოლარიზაცია თვალთ არ აღიქმება, მაგრამ მის უდიდეს მნიშვნელობა აქვს მეცნიერების, ტექნიკისა და მრეწველობის მთელ რიგ დარგებში. ესეც რომ არა, მისი პოლოგრაფიული ჩაწერა აუცილებელი იყო პოლოგრაფიის, როგორც მეთოდის სრულყოფისათვის. ამ ამოცანის გადაწყვეტაზე მსოფლიოს მრავალი გამოჩენილი მეცნიერი მუშაობდა, მათ შორის იყო შერმაზან ყაყინაშვილიც, რომელმაც უკვე 1971 წელს მიაგნო პოლოგრაფის პოლარიზაციული ჩაწერის ძირითად პრინციპებს. მომდევნო წლებში ქართველმა მეცნიერმა დაამუშავა ამ მეთოდის თეორიული და ექსპერიმენტული საფუძვლები, ხოლო, 1974 წელს თავისი კვლევების შედეგები გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში წარადგინა. შერმაზან ყაყინაშვილის ამ აღმოჩენით შეიკრა რკალი და პოლოგრაფიის თვისებების შესწავლა და მისი პრაქტიკული გამოყენება.

აქარაა, რომ პოლოგრაფია ფართოდ დაინერგება მეცნიერებაში, ტექნიკასა და ხელოვნებაში; დღეს მას უკვე იყენებენ კრისტალოგრაფიაში, ელექტრონულ მიკროსკოპიაში, მედიცინის ზოგიერთ დარგში. აღმათ შორს არ არის ის დროც, როცა უიშვითები საბუნებრივი ექს-

პაბატ ნაცვლინიძე
ვიოლინოაზი მინის ფირფიტაზე ანუ
ლივიპარდის კაფი

პონტების ადგილს მათი პოლოგრაფიული გამოხატულებები დამატებს, რაც ორი მხრივ იქნება სახარტებლო: ერთი, რომ სამუშაოთა ფასეულობები გაცილებით უფროს პირობებში იქნება უზენაესი, დიდივალიერებად და მტერსა და სუსტებს გარედგდება და შეროცენება; აქ შეიძლება შევძლებთ აქონაოს ნებისმიერ ექსპონატზე ახსოვებულად უსუსტი პოლოგრაფიული ახლი. მოსაკლავი პოლოგრაფია დიდი ხანსაღრს ვაუწყებს ცალმხარობას თავისი არსებულად „მეხიერების“ წყალობით: თეორიულად შეუძლებელია, რომ პატარა პოლოგრაფიულად დაიციოს დიდ საქმეთა ენციკლოპედიაში არსებული მთელი ინფორმაცია. იმისათვის, რომ ერთი გამოხატულება ზეორებს არ დაეშინებეს, საქმარისა ხინათლის ტილის სიფისა და მისი დატვის კუთხის ვარირება: მაგრამ დღემდე ერთ პოლოგრაფიულ პრაქტიკულად სულ რამდენიმე გამოხატულების ჩაწერა ხერხდებოდა, რაც უნდა დიდი უროიდიყო ფორმირებისათვის მასალის გამტარუნარიანობა. შერმაზან ყუაინაშვილის აღმოჩენის შემდეგ კი ვაინდა სინათლის პოლარიზაციის ვარირების შესაძლებლობაც, რაც მაქსიმალურად ვაზრდის ერთ პოლოგრაფიულ ჩაწერილი ინფორმაციის მოცულობას.

საინტერესოა ისიც, რომ პოლოგრაფიის საშუალებით შეიძლება შეიქმნას არარსებული მათემატიკური მოდელების ვიზუალური გამოხატულებანი. ამისათვის საქმარა კომპიუტერი, რომელიც ვანსაზღვრავს წარმოსახვითი ობიექტიდან „არეკლიდან“ სინათლის ფაზას.

კიდევ ერთი საოცარი ფენიება ამისათვის პოლოგრაფია: მისი ყველა წერტილი ინახავს სრულ ინფორმაციას ჩაწერილ ობიექტზე. თუ ფორტზე აღბეჭდილ დამიანის სახეს ორად გაჭრით, თითოეულ ნაჭერზე ნახევარი სახე დარჩება; იგივე სახის პოლოგრაფია კი სულ რომ დაჯუტუცავით, გამოხატულებას არაფერი მოაკლდება, მხოლოდ წომით შემცირდება და იმდენ სახეს დავინახავთ, რამდენ ნაწილადაც დაიჭრა პოლოგრაფია. პოლოგრაფიის ამ თვისებამ დიდად დაინტერესა ადამიანის ტვინის მკვლევარები. ინდიანის უნივერსიტეტის პროფესორმა პოლ პინმა შეისწავლა ტვინის ცალკეული ნაწილების ამოკვეთისა და ტრანსპლანტაციის შედეგები და დაასკვნა, რომ ადამიანის ტვინსა და პოლოგრაფიის მექანიზმს შორის აშკარა ანალოგია არსებობს.

პოლოგრაფიის უდიდესი როლი მეცნიერებაში იქვს არ იქვებს. ამავე დროს იგი აუცილებლად იტყვის თავის სიტყვას ხელოვნებაშიც. ალბათ მალე, ძალიან მალე შეიქმნება პოლოგრაფიული დეკორაციები თეატრებისათვის, მაგრამ ყველაზე მაცდურებელია შანენ მალოგრაფიული კინოს იდეა. წარმოიდგინეთ მსოფლიოობით ფილმი, როცა მათურებელს შეეძლება, არ დაქმყოფილდეს ოპერატორის მიერ

შემოთავაზებული კადრით და ისიც დანახონ: რაც, ვთქვათ, კედლის ან წინს უკანა დანახული. ეს ყველაფერი დამატებით შესაძლებლობებაა იგი, ამასთანავე, დამატებით სიმრეულესაც შეუძენის რევისორს. მაგრამ რევისორამდე სიმრეულები დიდ პოლოგრაფიული კინოს შემქმნელებს თვალზეთა წინ. საქმე ის არის, რომ შეუძლებელია ზეორე პოლოგრაფის გადაღება ისე, რომ მისი დარბაში დემონსტრაცია იზუსტდეს და ამავე დროს არ დაიკარგოს მოცულობა და ხედვის კუთხე. მეორე მხრივ, ძალიან მწელია ეგრანისხედა პოლოგრაფიში წაწი ოცდაათის კადრის სიჭრაბით ფევალიყო. მეცნიერების ვაში გამოგზობრმა განაცხადა, პოლოგრაფიული კინო XXI საუკუნის საქმეა. ჩველგარედ ფენიების მისი ქართული კოდეცა: შერმაზან ყუაინაშვილის არც უცდია ვაზობის მეტრ დღემისათვის დაუძღვებლად მიწნეული სიმრეულების გადაღება; უბრალოდ დეგრადი აუარა მათ და 1999 წელს გააღილა მხოლოდოში პირველი პოლოგრაფიული ფილმი. ფილმი თეორეტიკა და სულ რამდენიმე წამს გრძელდება, მაგრამ აშაშად მთავარია არა ფილისის ხარისხი, არამედ მისი ვადალების პირიციბი. რაოდენ პარადოქსულიც უნდა იყოს, ქართულში მეცნიერება პოლოგრაფიის — უდიდესი ფორგარაფიის — სქემში კვლავ შემოიტანა ღიწვი; ოღონდ ესაა, ღიწვი შეტად დიდი ზომისაა, რაც ალბათ თავის მხრივ უკვე სიმრეულა, რადგან ახეთი ღიწვის დამზადება უკიდურესად რთულია; მაგრამ, როგორც მეცნიერი ამბობს, პოლოგრაფიული კინოს გადაღებისათვის სულაც არ არის აუცილებელი ღიწვის დიდი სიზუსტე. ახეა თუ ისე, პოლოგრაფიული კინემატოგრაფის ყუაინაშვილისრეული ვა შეტად პერსპექტიული და იმედისმოცემი რის. მეუბანა კი გრძელდება. ერთ-ერთი უუნდამენტური აღმოჩენა, პოლოგრაფიაში, წრული პოლოგრაფიის შექმნა და პოლოგრაფიული კინოს პრინციპების დამუშავება ერთი მეცნიერისათვის ცოტა როდია, მაგრამ შერმაზან ყუაინაშვილი არ სწერდება მიღწეულს და ახალ-ახალი იდეების ხორცუცხსხს ესწრავის. ვინ იცის, კიდევ რამდენი ღეოპარდია კუდილი დასაქვრი!

— საერთოდ ახეა, — ამბობს შერმაზან ყუაინაშვილი, — დიდ სოკოსთან აუცილებლად არიან ხოლმე პატარ-პატარა სოკოებიც; ჩემს აღმოჩენას რამდენიმე ახეთი სოკო-თანაგზავარი ახლავს. თითოეული მათგანი ცალკე კვლევას საქმარებს. ამ დროს მთავარია, არ დაელოდო, კიდევ შეტარებს ძალა და სურვილი.

მე, ბუნებრივია, მისი შემდგომი მუშაობის ძირითადი მიზნითულებებით დავინტერესებო.

— დღეს ჩენი დაბორატორიის, ისევე რო-

გორც ხაერთად ჰოლოგრაფიის, უმთავრები ამოცანაა, ჰოლოგრაფიის მეთოდის სრულყოფა და მისი პრაქტიკული გამოყენების გზებისა და საშუალებების აღმგნა. ჩვენ ჭერ ისიც არ ვიცით სრულად, რაში შეიძლება მისი გამოყენება. ჰოლოგრაფიის შესაძლებლობები კი ამოუწურავია და შეუზღუდავი.

თათვის სწორედ ამის სახსოზოდ წინა დღით წაითხული მომავლდა, ჰოლოგრაფიის ზომები შეზღუდულია.

— ჰოლოგრაფიის ზომები ზუსტად ისევეა შეზღუდული, როგორც ფოტოგრაფიის ან, ვთქვათ, მანქანათმშენებლობის: შეუძლებელია, დღამიწისხელა ფოტოს გადაღება და ვერც მთავარსხელა მანქანას შექმნით ოდესმე, მაგრამ ამის გამო არავის უტკვამს, ფოტოგრაფიის და მანქანათმშენებლობის ზომები შეზღუდულია. უბრალოდ აქ თავს იჩენს ერთ-გვარი უნდობლობა ახალი საქმისაგან და საშუალებათა კანონზომიერება მის ნაყლად საღდება.

— ზოგიერთი მეცნიერი ფიქრობს, რომ მეორე საუკუნეს მომავალში „ჰოლოგრაფიის საუკუნეს“ დაარქმევენ. თქვენ რას ფიქრობთ ამის თაობაზე?

— მე იმას ვფიქრობ, რომ ნენი საუკუნის მნიშვნელოვან მოვლენათაგან ორია უმთავრესი: ატომური ენერჯიის აღმოჩენა და ადამიანის დაქდომა მთავარზე. დანარჩენი ყველაფერი მეორე კლანზეა. საერთოდ კი ჰოლოგრაფიის აღმოჩენა რადიუს აღმოჩენას შეიძლება შევადაროთ.

— დადგება თუ არა ოდესმე დრო, როცა ადამიანს ჰოლოგრაფიის გადაღებით მოწყობილობა ფოტოაპარატით ექირება ხელში?

— დღეს ზომ გვიჭირავს ფოტოაპარატი? — კითხვასე კითხვითვე მიპასუხა თანამოსაუბრემ და გაიცინა, — თავის დროზე ალბათ ესეც წარმოუდგენელი იყო.

— შეიძლება თუ არა, ჰოლოგრაფიიდან ფოტოს გადაღება?

— ისევე, როგორც ნებისმიერი სხვა ობიექტიდან.

— ჰოლოგრაფიიდან ჰოლოგრაფიის გადაღება?

— ესეც შესაძლებელია. საერთოდ, ყველაფრის გაკეთება შეიძლება, რაც ადამიანს თავში მოუვა!

— ჰოლოგრაფიის მანიქლზე გადაცემაც? — რატომღაც მეცნიერული იერი მივეცი კითხვას, თორემ ისე ჰოლოგრაფულ ტელევიზიას ვგულისხმობდი.

— მანიქლზე გადაცემაც მომავლის ტელევიზია უწყვეტად ჰოლოგრაფული იქნება. შეიძლება, ეს ყველაფერი მეტისმეტი ფუფუნებაც იყოს, მაგრამ თავისთავად ერთობ ეგზოტიკურია...

ეგზოტიკური ძალიან უყვარს ეს ხატვა შერმაზან ყაიხაშვილს; და არა მარტო ხატვა,

მას უყვარს ყველაფერი ეგზოტიკური. უჩვეულო; უყვარს და ეს სიყვარული ბავშვობიდან მოდის. მეექვსე-მეშვიდე კლასის მოსწავლე იყო; როცა ასტრონომიამ გაიტაცა; ჩინარკედელაობის ტინიც აღმოაჩინდა და ასტრონომიული ხელნაწილების კეთება დაიწყო. მერე ამ ტინმა პიონერთა სახაზლის საზიენლო წრეში მიიყვანა. წრეს საშა მიახსრამე ხელმძღვანელობდა. (ესე კაცი მალე მიხვდა, რომ ზეინლობა იმდენად მანტრერესებდა, რამდენადაც ასტრონომიული ხელნაწილების გაქედებაში „ჭირდებოდა და ყველანაირად მიწუბოდა ხელს. მე უნივერსიტეტში არ მიმიღია იმდენი ცოდნა, რამდენიც ძია საშამ მომეცა. ფიგურალორად რომ ვამბობ, მართლა ასეთა ვარდა იმისა, რომ იგი ბრწინავლედ ფლობდა თავის ხელობას, საოცარი პედაგოგიური ალლოც ჰქონდა, ასე აუცილებელი ბავშვებთან ურითგრობობისა“).

საშა მიახსრამე შემდეგ შრომას ასწავლიდა პირველ საშუალო სკოლაში და მე კარგად მახსოვს ეს მთელი, კეაღარა კაცი, საბარში გამოირკვა, რომ მე და წერმაზან ყაიხაშვილი თანასკოლელები ვყოფილვართ და საერთო მასწავლებელიც ვყოფილა რამდენიმე, თუმცა სკოლაში რომ შევედი, ის უკვე უნივერსიტეტის ამთავრებდა. ფიზიკას შოთა აბაიშვილი გვაასწავლიდა ორიჯანს“).

„თავისთავად ფიზიკა არ მიტაცებდა და თუ მაინტერესებდა, მხოლოდ როგორც ინსტრუმენტი ასტრონომიისათვის; ეს საგანი შოთა აბაიშვილმა შემეყვარა.“

მერე მოხდა ისე, რომ შერმაზან ყაიხაშვილმა სწორედ ფიზიკის ფაკულტეტზე განაგრძო სწავლა და თანაც თეორიული ფიზიკის განხრით, თუცა უფრო ასტრონომია იტაცებდა და ისევე ექსპერიმენტული ფიზიკა ერჩივნა, თუ მაინცდამაინც ფიზიკასთან ექნებოდა საქმე. „როგორც ჩანს, ეს გადაწყვეტილება სწორი იყო: ფიზიკა ფიზიკად ვისწავლე და არც ასტრონომიის სიყვარული გამწენებია“.

ჭერ კიდევ მესამე კურსზე სწავლობდა, როცა პიონერთა სახაზლის ასტრონომიის კამიეტის გამგედ დაიწყო მუშაობა 1957 წელს.

მთელი ამ წინის განმავლობაში ვილინოს მისი განუერული თანამგვარია იყო.

როგორ თავსდებოდა-მეტეი ერთად ფიზიკა, ასტრონომია და ვილინოს?

— ფიზიკასთან და ასტრონომიისთან კიდევ ვაბერებდი, მაგრამ ზეინკლის ხელობასთან კი მარტო „მიჭირდა ვილინოსის შეთავება. წარმოიდგინეთ, რა დედ დაადებოდა ჩემს თითებს ჩარხთან და გიარავთან კეიდელში! დანებე ამ ზეინკლობას თვით, ნამიჩინებდა მუსიკის მასწავლებელი. მე კი, მართალია, შედი-რვა

პაატა ნაცვლიშვილი
ვილინოსი მინის ფირფიტაზე ნათ
ლეოპარდის კუდი

წლის შუაღვეს, მაგრამ სწორედ ვილინონ დავანტუხ თავის მუხიკალური ტექნიკის მეოთხე კურსზე ვაკავი, როცა ორ უაღრესად ერთდროულად სწავლა აკრავდა. რატომღაც მუსიკალური ტექნიკის უმაღლესად თავდებობა, თორემ ვინ იცის, იქნებ კონსერვატორიაშიც ვამერტადეზონა სწავლა. ტექნიკის თავი დავანტუხ მაგრამ იმთვის მანც ვუკავადი ხელში.

— ანა? ანა! თუ უკრავთ? — საქმეში ვაფუჭვი დიდიხანს ნახათუფვი კითხვა.

— ანა! ანა! ის კი არა, ხეშიც წარსილა შემიძა. ჩინთადა, ერთხელ იქნა ზეგონაში დაბადების დღეზე ანალი ზემი მომიტანა, მაგრამ სჯობდა, თავისუფალი დრო მოეტანა; ზემს შეთავთან ვიყიდი!

ვუფურტი ამ ადამიანს და უფრო და უფრო ვრწმუნდები: იგი ისეთივე კარგი შეგონიანი იქნებოდა, როგორც ფიზიკოსი; მხოლოდ შეინაკლი რომ უფილიყო, იქაც ფანტასტიკურ შედეგებს წაადრევიდა; რისთვისაც უნდა მოეკიდა ხედი, შერბაზან, ყავიანაშვილს, ყველაფერს საბიეთოდ შეუცვლიდა სახეს, ყველაფერში იტყოდა თავის სიტყვას. მაგრამ მას ბავშვობიდანვე ახტრონომია იტაცებდა და უნავერსიტეტის დამთავრების შემდეგ აახტომინის ახტრონომიკურ ობსერვატორიაში წავიდა სამუშაოდ.

— შე ვადა, რომ ახალთუშნის სამი წელი სულ მთლად დეკარტული მანც არ არის...

ობსერვატორიაში ახალწარდა სპეციალისტი ძირითადად ოპტიკურ დეკორაციებს აწარმოებდა. მერე თითქოს თავისთავად დაიბადა პრობლემა: ციურთი სხეულებში ფოტოგრაფირებისას დადი ექსპოზიცია ხაჭურთ და თუ ტექნიკური დედაშიწის ბრუნვისაგან დამოუკიდებელ მოძრაობას არ შეასწავლებს, სურათზე წერტილის მაგურად ხაზი აღიბეჭდება, შეუჭად იგი, როგორც მანქანათა სინათლეები აღიბეჭდება ხოლმე დამის ქალაქის ფოტოზე. თუ ხაჭმე ვარსკვლავებთან გვაქვს, ასეთი ფოტოდან ადვილად აღვადევნებ ნამდვილ სურათს, მაგრამ რთული ობიექტების, მგალოთად, მთვარის, ფოტოგრაფირებისას ვერავითარ შედეგს ვერ ვიტყვებით. ნუთუ არ არსებობს რაიმე უკუპროცესი, რომელიც დამახინჩებულად ამ ვარსკვლავთა გამომხსნელებიდან იმბეჭდის ალბეგენს? ეს კითხვა უკვე გუდასხმობდა მხოლოდრაფიის. ამას დავრთო ფიზიკურ ენციკლოპედიაში წაკითხული პატარა სტატიაც „ორტადედაში მკეროსკოპია“, რომელიც წერსაზან ყაყინაშვილმა უჩვეულო, მეტად ხანტერებსა და ორიგინალურა მოკვენა დაინახა.

— ხოლო რად ეგზოტიკური და მაცდურებელი იდეა იყო — არაფერიან რადიუს მრეჭა. ეს ყველაფერი სასწაულად მგავდა. იმ დღედან დაიწყო ზემი დანტერებსა მხოლოდრაფიით.

ეს იყო 1904 წელს, მაშინ შერბაზან ყავიანაშვილი უკვე თბილისში მუსიკალური კონსერვატორიის ინტეგრირება.

— კანონიერების ინტეგრირება, ზემი ფიქრით, დროებით შევაფარე თავი, მაგრამ მერე დაბორატორიის ჩამოყალიბებისას წამუშაულება მომიცადა, როგორც ხედავთ, დღესაც აქ ვაშაობ.

— კი, მაგრამ ახტრონომია? თქვენი ბავშვობის ახტრონომიისთვის არ მიაღწიათ? უმჯობესად წავაბრუნდები. სპეციალისტის პერიოდის დანტერებად ერთ კოსმოლოგიურ პრობლემას, რომელიც, მხოლოდრაფიან გაერლებით მნიშვნელოვანია. ოღონც, ახლათ მისთვისაც მოვიცლა მანაწევი კი მხოლოდრაფიულ და ოპტიკურ იდეებს უნდა მივებო.

— ახტრონომიისთვის არ მიაღწიათ? უმჯობესად წავაბრუნდები. სპეციალისტის პერიოდის დანტერებად ერთ კოსმოლოგიურ პრობლემას, რომელიც, მხოლოდრაფიან გაერლებით მნიშვნელოვანია. ოღონც, ახლათ მისთვისაც მოვიცლა მანაწევი კი მხოლოდრაფიულ და ოპტიკურ იდეებს უნდა მივებო.

ამ იდეებს კი თვლა არა აქვს; იქნებ, რომ ბევრი მათგანისათვის შერბაზან ყავიანაშვილი დროს ვერ მოულოხს და არცთუ იმეორად თავისი იდეა სხვისთვის მიუცია ზორცუგასახმედად. ერთად არ იყოს, ვამიყრება იდეების ასეთი ზედმეტადი დარიგება და ვიბათი, რითა იყო ეს გამართლებული; ან განა მოქმედნება რაიმე გამართლება მშობელს, რომელიც შევიდა გაახსენებს, თუნდაც ოცდაათი ბავშვი მუყადღეს?

— ჭერ ერთი, თუ თავად ვერ აუღიხარ, სჯობია, ბავშვი სხვამ გაზარდოს, ვიდრე მანქანის ქვეშ ნიარღობს! — მიანაშუბა და ვანაგრო, — მხოლოდრაფია ახალი მეცნიერებაა და ყოველ დღეს რაღაც ახალი მოაქვს. შენ თუ არ აღმოაჩინე და არ დაინახე, ხვალ ამას სხვა ვაკეთებს და პროორტიკული მისი იქნება. ერთი კაცო ყველაფერს ვერ აუვა. პროორტიკული კი ჩვენს ლაბორატორიაში, თბილისში, საბჭოთა კავშირს მინდა ეკუთვნოდეს. შე მგონი, ზემს თანამშრომლებსაც კარგად ესმით ეს.

ლაბორატორიის კოლექტივი თითქმის მთლიანად ახალგაზრდულია. მათგან მხოლოდ ორი მუშაობს ლაბორატორიის დაარსებიდან: უფროსი ინჟინერი დალი ლეხელიძე და მთარგმნელი ნელი დიანაშიძე. ნელი სპეციალურ დიეტარატურას თარგმნის ინგლისურად და საჭირო ინფორმაციას აწვდის ლაბორატორიის ყველა თანამშრომელს.

ლაბორატორიის არსებობის პირველი დღეებიდანვე დაებედა სიძნელეები; სიძნელეები ფინანსური, ორგანიზაციული, მატერიალური, მორალური... ჭერ იყო და ძლიერდებოდათ იმეორებს. ლახერი, რომლის ვარუშეც წარმოუდგენელია მხოლოდრაფია; მერე დალის კონსტალებზე ატყდა ერთი ამბავი: ეს კონსტალები ერთდროულად გამოგზავნენ ლაბორატორიისათვის; მათი დირებულება, ბუნებრივია, ინტეგრირება გადამხდა და ალბათ სწორედ ამ „უფლებით“ მითხვდა რვა ოცდ შუადღეს კონსტალები უკან მოითხოვა, სხვა ლაბორატორიის ეკუთვნისო. ამ

დროს კი კრისტალები უკვე დამონტაჟებული იყო უნიკალურ ლაზერში და მათი უკან ამოღება დაუნიანებლად არ შეიძლებოდა. იქნებ ბოთი დემონტაჟის დროს კრისტალი მართლაც გატყდა. შერმაზან უყარაშვილმა შემდგომშიც ბევრჯერ გამოსცადა თავის თავზე „შეცნიერული ცინიზმი“, ვულგარილობაც გამოსცადა და ათასნაირი დამტყრებაც. სხვა რა შეიძლება ეწოდოს იმას, რომ მან საათის გაკედენისათვის (ზუსტად ასე წერია ბრძანებაში) სასტიკ საუვედურს უტყბადებენ ადამიანს, რომელიც ღამის ხათებშიც და უქმე დღეებშიც ლაბორატორიაში იყო და არის; როცა ხსნიან მის სახელებზე მოსულ წერილებს; როცა ისინი, ვინც დაიხაც უნდა ზრუნავდნენ მეცნიერების საკეთილდღეოდ, შერმაზან უყარაშვილს მხოლოდ სურათების გადამღებად, ღამის ფოტოგრაფად თვლიან...

ამ ათასნაირი სიძნელეებისა თუ ხელოვნური დაბრკოლებების დაძლევა და გვერდის ავლაში, რომ შევაჭამოთ, მთელი დროის ნახევარზე მეტი მაინც შექნებაო დაკარგული, ამბობს მეცნიერი, რომელსაც დრო არ ჰყოფნის იდეების ხორცშესახსმელად და რომელიც სწორედ დროის უკმარობის გამო ხშირად ამოად ცდილობს, აღმოჩენისა თუ გამოგონების პრიორიტეტში მის სამშობლოში დარჩეს!

მაგრამ, უველაფრის მიუხედავად, ლაბორატორიაში იმთავითვე შეძლო წარმატებების მიღწევა და მალე საკმაო ავტორიტეტიც მოიპოვა საბჭოთა კავშირის სამეცნიერო წრეებში. ლაბორატორიის არსებობის პირველსავე წელს აქ მიიღეს პირველი ჰოლოგრაფიული გამოსახუ-

ლება, ორი წლის შემდეგ შერმაზან უყარაშვილმა გადაიღო მსოფლიოში პირველი წრიული ჰოლოგრაფია, ამას მოჰყვა ჰოლოგრაფიული კინოს წარმატებული ცდები და ბოლოს უკვე გახანუარებული აღმოჩენა, რომელიც, ეს საგანგებოდ უნდა აღინიშნოს, ლაბორატორიის გეგმის გარეშე გაკეთდა. უველაფერ ამის პარალელურად ლაბორატორიაში სწავლობენ ჰოლოგრაფიის გამოყენების თავისებურებებს მედიცინის სფეროშიც, მუშაობენ აკუსტიკურ ჰოლოგრაფიაში (ამ მხრივ ეს ლაბორატორია ერთადერთია საბჭოთა კავშირში), ხვეწენ და ამუშავებენ ახალ მეთოდებს, აკვლევენ ეძებენ, აზუსტებენ...

გამომშვიდობებისას კიდევ ერთხელ ვნახე ჰოლოგრაფები, ჩვეულებრივად და წრიულიც. მინის ფირფიტებზე აღებუილ ამ საოცრებებს დიდი წარმატება ხვდათ წილად პარიზისა და პრადის, იზმირისა და სტრასბურგის, ლიონისა და სხვა საერთაშორისო ბაზრობებსა თუ გამოფენებზე. ეს თაყად ვიცოდი და კიდევ რომელ ქალაქებში უმოგზაურობათ-მეთქი თქვენს ჰოლოგრაფებს, ვითხებ.

ლაბორატორიის ხელმძღვანელმა გაიცინა და მიპასუხა:

იქნებ ჯობდეს, ის ქალაქები ჩამოვთვალოთ, სადაც ჩვენი ჰოლოგრაფები ჯერ არ უოფილანო!

მეც გამეცინა და შერმაზან უყარაშვილის საპროგრამო აფორიზმი გამახსენდა, ეგზომ სხარტი და ეგზოტიკური:

„ხელს ნუ ჩაავლებ კულში ლეოპარდს და თუ ჩაავლებ, ადარ გაუშვას!“

სოციალ- დემოკრატიული

სოც სიგუა

მეზანდონი ტყე

სიმბოლო სიტყვა საგნის სიმბოლოა, მისი პირობითი აღმნიშვნელი, ხოლო თავად საგანი — აღსანიშნი. ამ წიშანთა მოულოდნელი შერწყმითა და მორიგებით ვღებულობთ მხატვრულ სახეს. თუ ეს დატვირთვა გაძლიერდა, მიიღწევა სიმბოლური მეტაფორების დონე. სხვაგვარიც „სკამი“ ან „ქუჩა“ ისევე არ ჩაითვლება სიმბოლოდ, როგორც „გაჭიანურება“ ან „კოესპირული წვიმა“ — მეტაფორებად. ისინი ტროპულ აზროვნებას მხოლოდ გენეტიკურად განეკუთვნებიან, უკვე გაქვავდნენ და დაჯარგეს გადატანითი არხი. მხატვრული ნაწარმოები კალიგოსკოპს მიაგავს, რომლის ფერთა ციმციმი ვანუწვევტილვ ცვალებადია, მომხიბვლელი და აღურიცხველი. წინამდებარე სტატია პრის ერთი ნაწილი ჩვენი წიგნისა — „კონსტანტინე გამსახურდიას პროზის სტრუქტურა“).

კ. გამსახურდიასათვის მხატვრული სახე ემოციის მოპოვებით არ ამოიწურება. მას აზრობრივი გამიზვნაც გააჩნია. სახე სტოვებს ლოკალურ გარემოს და სიმბოლურ წრეში შედის. სიმბოლო, როცა უკვე გრძნობითი, წმინდა საბუთობრივი წონა გააჩნია, რთული ინტელექტუალური განცდის აღმკვერელია. ის ადამიანის გონებრივ სწრაფვას პასუხობს და სამყაროს იდუმალებიდან მიემართება ანდეზნად მისი ემოციურობა გარეგნულად ნაკლებ ვლინდება, სამაგიეროდ ფარულია და ხანგრძლივი. კ. გამსახურდიას არა მხოლოდ სიმბოლოებს ქმნის, არამედ მათ შორის ეძებს კავშირებს, რითაც უაღიბდება მხატვრული აზროვნების სიმბოლური სტრუქტურა. ასე რომ

სიმბოლო წარმოადგინება, როგორც სახე და როგორც სტრუქტურა. თავისთავად სახე — სიმბოლო მარტივი გააზრების ნაყოფია, ხოლო სიმბოლური სტრუქტურის თხზვა მოითხოვს განსაკუთრებულ ადლოს, ერუდიციას, მიხედვარასა და გეგმონებას. ამ მხრივ უაღრესად საყურადღებოა რომანები — „მთვარის მოტაცება“, „დიდოსტატის მარჯვენა“, „დიონისოს ღიმილი“, ნოველები — „ხოვანის მიწია“ და „ტაბუ“.

1. მითი, როგორც სიმბოლური სტრუქტურა. სიმბოლური თხრობის მიხედვით მითს საგანგებო ურადღება ექცევა. მათში თითქოს მზა სახით მეც პერსონაჟის, იდეის თუ მოვლენის არქეტიპები, სიმეტლთანაც კავშირი პოეტური ანოციაციებით უნდა აღდგეს.

„დიონისოს ღიმილის“ სიმბოლური გამაერთიანებელია დიონისო-ქრისტეს აღგორიული ბრძოლა, გამოვლენილი ისტორიაში, ცხოვრებასა და პიროვნებათა ხასიათებში. დიონისოს კულტი წარმართული რელიგიური მითისა. ამდენად ის აღიქმება როგორც მავა და მიხტერია. დიონისოს სახეს რომანი ავლენს მხატვრობაში, აბისინურ ლოშში, კურობის ბრძოლაში, ვეულის სახეში, ფარვიში და ა. შ. ანტიკურ საბერძნეთს, მცირე აზიასა და წარმართულ კოლხეთს ერთმანეთთან აკავშირებს თრობისა და შვივის წუნარი და შრისხანე კაბუკი ღმერთი დიონისო, რომელიც უკველ ვაზახულის სმარჯადის თვლებით ანათებდა. დიონისოს კულტი ინახავს შორეული ნათესაობის სურათს, მწერლის რწმენით, დი-

ონის აზიიდან შევიდა ბერძნულ წარმართულ პანთეონში, უცხოეთიდან შეიჭრა ელინურ სამყაროში. ფრ. ნიქსენ აზრით, ღიაინის ხა- დელისწავაწყო პროცესი ინდოეთიდან წი- ემართება საბერძნეთისაკენ. მიუხედავად ხა- სკაროში, რომიდან ბაბილონამდე, არსებობდა ღიაინის ტიტანურ-ბაბილონული კულტი- სავარსამიძისათვის წარმართობა მშობლიუ- რი რელიგიის, რომელიც უძველესმა კულ- სმა შეიმუშავა ბაბილონისა და ელინური ვახს, როგორც კატეხიზის პირველმა, რო- გორც თავისი პირველადეა, როგორც საკუ- თარი თავის ელელურული აღქმისა ვაო- ნების შედეგი. ეს ფანტასტიკური პრიციპია ნებისა და სიყვარულის უსიყვარულობის განცდა, კოლე- ქტიური ცხოვრების რელიგიუზობა, რომლის მი- სტიკობა, როგორც ითქვამს, ნიშნავს ღია- ინის კულტს. ხოლო ქრისტი უღაინის ხა- სედელური ღმერთთა, რომელთაც ვადა- ავარა ქართული ხანითი. სავარსამიძე ებ- რაძის ქრისტეს. სავარსამიძისა და ქრისტის გათიშვის მიზეზიც ის არის, რომ ერთი და- ინიის ერთგულია, მეორე — ქრისტისი. თუმცა სავარსამიძე მორღუმ წმ. გიორგის კულტიც დამოკიდდა, ხოლო ჭრეტეიც დე- ლამ წმ. გიორგის მიხარა. მაგრამ ეს მშობ- ლური საწყისი ორივემ განსხვავებულად გა- ნაწარა. სავარსამიძემ მასში ღიაინის ანთი- კოისა, ჭრეტეში — იესო ქრისტე ამიტომ ფა- ში ამ ორ არსებებს ეს არ აახლოებს; არამედ უსამედლოდ ხაიღებს. ბიანკა აკუსია, რაც იმასაც ნიშნავს, რომ მათ შვილი არ ეყოლა ბო- ლა ა. შ.

სლანსკის (რუსულ ცარიზმს) ებრაეან სა- ვარსამიძე (ქართული), ბერბერტი (გერმანე- ლი), ხალილ-ბეი (ჩრქველი). სავარსამიძე სიზმ- რად ჭკოუნეთში ჩადის, რაც ანთიკოისს ვაგუ- ახლებს. ხოლო ეს ანთიკოისს მხოლოდ ომის, რეკლამაციების არქტიკული გაზარებაა. ტაია შელია თანამედროვე ქურუშია, დაგვიანებული წარმართობის დღევანდელი მდღაფე. რომელ- შიც აღზარდა კონსტანტინე. მორღუმ ვახს ვაგუ- ა და ზისტანის ძველი აზნაური და არა მა- მისას (ქრისტიანობას). აქაც სიმბოლური გათი- შვა ცნაურდება. ფარვიზის დაღუპვით საკუთა- რი ღმერთი მოკლა. მაგრამ ფარვიზი იმითო- შაც უნდა დაღუპულიყო, რომ ის ქართულ-სა- რსული სისხლის შეერთების საკუთა და დღეას მშობლიური ენა არ იცის. ჭრეტეი საქართველოს აღდგომის ხატია. ის მამამიანის გაურბოდა, მანც სარსულს ვაგუა. სავარსამიძემ დაიბრუ- ნა ჭრეტეი, უფრო რწმენავაოცელი, მას თავი- სი ახალგაზრდობა სხვისთვის ეჩქებინა. მათ ერთმანეთის აღარაფერი გაუგებოლო შედგა ფარვიზიც იმხვერალა, უცხო საშაროს შვი- ლი და ამით ისევ დაპყარა სათაყარო არცემა- ამტრად ხამულამოდ ჭრეტე სწორედ ეს უც-

ხო ტომის ნაშთი აცოცხლებდა. ის უფრო ქა- რთული სიმბოლური თუ უფრო. სვანეთში მურყვანობა — კოკის დღესასწაუ- ლი. ნაყოფიერების ღმერთს ევადრებიან სვანე- ბი. ეს არის ბერძნული ფალოს კულტის ქა- რთული ორტული. საქმისაიდ ნოდარი აირჩიეს. ძონებში ჩააცვეს. ტუვის გულა გადააცვეს, ქვარზე აბის ხისაგან გაკეთებული მამაკაცის სარცხენელი დაპვიდეს. უფინად კოლციკით გრქამ სვანი ეარბაყვეს, თავი ჩართ შეუბუ- რეს, შემურეს და წელზე ხის დამა დაპვიდეს. შთელი ხოფელი ღამარიან ეტლისი მახლობ- ლად დაზნადა, მუხის ქვეშ. საქმისაიდ მოიხს- ნა ხის ასო. ღამარიან ეტლისისაკენ პირი იბ- რუნა, დაუშურა და გადაცურის: „ფუა, ღა- მარია, ფუა, ღამარია“. მურყვანობა იგივე ღამა- რიობაა. ამ დროს თარაში ღამარიან დაეძებს. — თემურის ქალიშვილს. არზაუნი ვერ სეძლო ამ პაპულომის უყარება და ვაგდა. თარაში იბ- რა, იარა და კოკის დაბრუნდა. ქალის მხა ეუ- ცნაურა — კარის ქურტუხანში შეხედა და დინახა, რომ ღამარია და არზაუნი რტდახს- მულნი კონცხენ ერთმანეთს. გონდავრტუ- ლი თარაში მიანდებდასაკენ დაადგა ვახს და ზი- ულით იმერტებს: „ფუა, ღამარია, ფუა, ღა- მარია“. სვანის ქალმა ემხვარს არზაუნი აბო- ბინა. ამით ნაყოფიერების ღმერთმა სახოლოოდ ვახწირა თარაში. ის ბედნიერებას პირველყო- ლელ თემურს ეძებდა, მაგრამ არც პატრიარქა- ლურმა სვანეთმა მიიღო. ღამარიან სახეში ნი- თი და რელიგია გაერთიანდა. თარაში ქალმა კი არ უარყო, არამედ ამ ქალში ჩახლებული შელოხონობისა და სქესობრივი სუფარული ღმერთმა, რადგან ღამარიან არავინ მკიბნავს — თარაში შეერთავს მას თუ რომელიმე სვანი მო- ნადირე. ღამარია ისევე არის ღვაფებრივის ღლე- გრია, როგორც მისის ზღუთი — ამორაღისა („ღიაინის ღიაინი“), რომელიც თავად ირ- ჩევს უცხო ტომის მამაკაცს. ფალოსის კულ- ტის მოშველიებით აშკარადება, რომ თარაშს სახიციოცხლო წყარო აღეკვეთა.

ხანაც სრულიად უბრალო დეტალში გამოკ- რთის სიმბოლო, რითაც თხრობა ახალი აზრით ოგნება: საღაოვდება, თარაში ვაპურტებს სათან- ჯოს ციხეს, აკაციის წვეროკიებებს, ბებრტე მხსლის ხეს. სამივე მათგანი სიმბოლურია — სათანჯო ისტორია, ვახსხენებს, რომლისკენც მიპურობილია თარაშის შურა, წვეროკიები იმ სიმბოლეს, რომელზეც აიუვანა ევროპულმა ცი- ვილიზაციამ, ბებრტე მხსლის ხე კი უნაყოფო- შის ნიშანია. სულ მალე უთავალავე მშობლი- რივე: „ექვსიოდე წველი ეთამაშებოლა ურთი- ერთს ჭერ ჭარედინად სტოლენ ბერში, მე- რმე ჭვეშინი და ზემონი მოკიეგობით ენც: ვედებოლენ ურთიერთს. რიტული ცეკვით სა-

სწამო სიტუა
მწკანს ცაანი

ხადენენ ჰაერში ხან სვასტიკას, ხან ხუთქიმიან ვარსკვლავს“.

თავად ზუნება ქინის ორგვარ სიმბოლიკას — სვასტიკასა და ხუთქიმიან ვარსკვლავს, როგორც ორს სიმბოლიკას სამუაროს სანეს. სვასტიკა ფაშისხის სიმბოლიკა, ხუთქიმიანი ვარსკვლავი — სოციალიზმისა. ამ დედალით თარა-2-ს ცნობიერება ვახადენდება. ის ყველაფერში თავია სულიერი მდგომარეობის კაზიფიკაციის კიბსულობს. სინამდვილე მისთვის ფსიქიკური წარმოდგენაა, ერთგვარი მირაჟი. თარაში ხომ ატანდება, რომ დღეს ადამიანი ან ფაშისტების უნდა იდგეს ან კომუნისტებთან. კაცობრიობის ორი გზა აქვს — სტალინისა და მუსოლინისა (იგივე პიტლერისა, მაგრამ მოქმედება ხდება 1931-1932 წლებში, როცა მას ძალაუფლება და პერსონალი არა ჰქონდა. ესეც პოლიტიკურ მოვლენათა განვითარების მაგალითია). თარაში ყოველანაირს, თუმცა თითქმის კომუნისტებს თანაუგრძნობს, სტალინსაც ეხადიდებს (ერთი დიდი კაცი მთელს ერს უღრის სანდახან და ისტორიაში „ისეთი მომენტიც დგება, რომ იმ კაცის გამარჯვებაზე ჰკლიდა ბოთლი ერის პრესტიჟი“), ნაპოლეონზე ნაღლა აუდენებს, მაგრამ ახალი ცხოვრება გულით ვერ მიიღო. ამიტომ დაადაგა შესამე ვზას — სიკვდილის ვზას.

აი, ახეთი აზრი გაჩნდა მუშლის „სხადამოს ხორუმს“, ამიტომ სახვევ იხინი ჰაერში სვასტიკასა და ხუთქიმიან ვარსკვლავს.

მ. აქერონტი და ქარონი. მისტური ჭვარისწერის შემდეგ კონსტანტინე და ჭენიტი ქარონის ნავში სხდებიან. თეთრწვერა მოხუც გონდოლიერს იხინი წმ. კლარას კუნძულზე გადაჰყავს. ეს მომავალი უბედურების წინასწარი მაცნეა. გუსტავ აენსხაიცი გადალახას ამ ზეფარს. მისი გონდოლიერი იმდენად უცნაურად იქცევა რომ მეკობრეს მოგვაგონებს (თ. მანი — „სიკვდილი ვენციკიაში“). სავარსამიტიც ეწყვეა ლილოს კუნძულს. როგორც აენსხაისი, ისე კონსტანტინესა და ჭენიტის მოგზაურობა სიკვდილისკენ წასვლის ნიშანია. სიმბოლური სტრუქტურა შერწყმულია ძირითად ხსობასთან. ის ემორჩილება სიუჟეტისა და ახსიათების განვითარების ლოგიკას. მოქმედება სიმბოლიკათა გასამყდარებლად არ ხდება. მხოლოდ გულდასმით წაიკითხვისა და გაშიფრის შემდეგ აღორძინდება იგი, როგორც გემის წყალქვეშა ნაწილი. სიმბოლიკური სტრუქტურა ემოციებს ანიჭებს მდგრადობას. ის იძლევა ნაწარმოების ახსნის ახალ-ახალ იმპულსს. წინსწარუვა უსასრულოდ გრძელდება, რადგან ერთი შრის ამოცნობის შემდეგ ჩნდება მეორე შრე...

„მითვარის მოტაცებაში“ აღდებული ენგური ბეკოლუციის სიმბოლიკა. ახალი ცხოვრების გზა, რომლის ჩვენებით იწყება და მთავრდება რომანი. მას გადალახვენ არსუაენ და კაც ზეამბიები. მაგრამ თარაში ემბარა დაიხსრობა. რე-

ვოლუციის გზა სისხლიანია და არაჩვეულებრივ მორტენილი. ამიტომ ენგურს შერისხედა მისი ვარჩია. ის „სასაზღვრო“ მდინარეა, როგორც აქერონტი, სილულსა და უხილავს შორის. ხოლო ორიოქის მხვავსი მებორენ — ქარონი. რე-ვოლუცია მარტოოდენ განსაწმენდელი როდია. ის სიკვდილის მდინარეც არის, რომელმაც ძველი ცხოვრება უნდა წარიყოლოს. ანდნად განსახიერებდენ ენგური და ემბარენ აქერონტად და ქარონს. ბერძნული მითოლოგიის თანახმად მდინარის გადალახვა საიქიოში გადასვლას ნიშნავს. კ. გამასხურდიამ ნაწილობრივ შეცვალა მითოლოგიური რწმენა. სულიერმა უნდა დაძლიოს აქერონტის ზვირთები. ვაღმა ვახვლა კი არაა სიკვდილი, არამედ მასზე ჩაძირვა; მითოსური სტრუქტურის სახეცვლილებამ სინბოლი სოციალურ სინამდვილეს დაუქვემდებარა. ნერონენ, ვერგილიუსის ქარონის დარად, ჭუბუყიანი, ქალარა და თვალმბრიალა მამაკაცია. ბორავს აქერონტი, ღრჭუა და გულქვა მემბორენ. ადამიანებმა უნდა დაძლიონ სტიქიის მძივნე-რება.

ერგავსავს მღერის კაც ზეამბია — ასე იწყება „მითვარის მოტაცება“. ერგავსა მიქელავბრილის სიმღერა (თ. სხაკოია). მას ლეონინ „მოგზაურთა, ვსამოქრილთა და წყალში გაჭირვებულთა ვახაკონად“. ის დაღუპვის წინ აღმობდება გულს, როგორც მოახლოებული განსაცდელის ამონაცემსი.

მ. ქრისტეს ჭვარი. რომანში იტოტება წარმართობა, ქრისტიანობა და კომუნისტური იდეები. თარაში წარმართობა, თამარი — ქრისტიანი, არსუაენი — კომუნისტი. თამარი ჭვარს ატარებს, რომელიც მას დედამ აჩუქა. დედის ანდრამი ჭვარში განიოთდა, მაგრამ ჭვარი ქრისტიანული რწმენის სიმბოლიკა. თამარი ხომ სტუცის ოჯახში აღიზარდა. ჭვარი უბრალო სამახსოვრო ნივთი როდია. დედის სახით ამ ანდრამს მას ძველი საქართველო აბარებს. ჭვარის ფორმასი მოქცეულია გვირგვინული, ფეოდალური სიუჟარული, რომელიც დედსავით მშობლიურია და ძვირფასია.

ამ ჭვარს სხვადსხვავვარად უუფერებენ არსუაენი, თარაში და კაროლინა. თარაშისათვის ის ხელოვნების სიმბოლიკა, ძველი ქართული ოქრომჭედლობის ნიმუში, ხოლო არსუაენისათვის არატერს ნიშნავს, ჩვეულებრივი ღლითონია. თამარმა ჭვარის დაკარგვა მაშინ შეიციო, როცა სივრცული ილორის გუმბორის ჭვარის დაღანდა. უოფიერმა მას სიმბოლიკური გააბხენა. თამარს უღლსაბამი არსუაენმა გაუწვევია და ჭვარიც მან დაუმალა. ესეც ერთი სიანტიერესო ნიუანსია. სწორედ კომუნისტი დააკარგვინა შარვაშიდის ქალ ჭვარი, რომელიც მისთვის სიცოცხლის მატარებელი მავიციო ნივთი იყო. არსუაენმა ბოლოს თარაშს გადასცა ჭვარი, რათა ბნეული ქალისათვის დაებრუნებინა. მას ძაბული

ბუღალტრული მეთოდების მიხედვით
 ბუღალტრული მეთოდების მიხედვით
 ბუღალტრული მეთოდების მიხედვით
 ბუღალტრული მეთოდების მიხედვით

ქალის ხელმძღვანელი. თამარ უნდა თანამედროვე
 30 ვახუშტი, თბილისი მოიკვეთოს, ფოქტორატ
 იცეკვოს, უმაღლესი ჩაირიცხოს. ამგვარი სუ-
 რიული თარაშისათვის მიუღებელია. ის დაინტე-
 რაციონალიზაციის, რომ თამარმა თბილისი არ შეიქ-
 რას. აქვე იყრება გზები. თამარი თარაშის მი-
 ყავს წარსულისაკენ, ხოლო თამარ უნდა და-
 სტოვოს ძველი ცხოვრება, თუმცა შინაგანად
 კვლავ ძველი რწმენისა რჩება (ჭვარბის ფუნქ-
 ცია), მაგრამ გარეგნულად თანამედროვე იე-
 რის შექმნას ცდილობს (თმების მოკვეცვა). თამა-
 რმა არ შეისმინა თარაშის თხოვნა და თმები მო-
 კვეცვა. იმხვარმა შემთხვევით თვალს მოჰკრა
 რესტორანში მის გაანახლებულ კისერს, როცა ის
 ფოქტორატს ცეკვავდა მანქანაში. თარაშს
 ძველი საქართველოს სიმბოლო უყვარდა ამ ქა-
 ლში და როცა ნახა, რომ თანამედროვე ქალი
 შერჩა, ხელი ჰკრა მის სიყვარულს.

ქვარი დღისაგან განსუტრულია. თამარს მიც-
 ვალებული დედა მუდამ ჭკრით ხელში ეცხა-
 ლდა. დედა თითქმის ძველი საქართველოა, რა-
 მელიც მხოლოდ სიზმარში აღდგება. თუ გავი-
 სხენდით, რომ ჭაბანაში ლუკაიასთვის დკთიამ-
 შობელი განსახიერდა, მაშინ ეს წარმოდგენა
 აქცე უნდა გადმოვიტანოთ. ჭაბანა და ქვარი
 იმიტომაც არის განსუტრული, რომ ამით ჭაბა-
 ნას ახტ დღისთმობელთან არის გაიკვეთული.
 ხოლო დღისთმობელი, როგორც ვიცით, ქრის-
 ტიანული საქართველოს მფარველია, მისა წი-
 ლბედრია ქართლისათა მიწა.

არწაყან წინაშეაღებული უყვარს თამარი. მათ
 შორის ინტორაულად დაწებებულია გვაროვნე-
 ლი ზღვრად, რომელიც დაანგრია ახალად დრო-
 ებამ, მაგრამ უსიკოლოგიურად მაინც არსე-
 ბობს. აქედან შედგენდება მისი მტრობა თარა-
 შთან. უამრ შეიცვალა და გლეს წვამბაიხს უნ-
 და თავების უღამაზეს ასულს დეპატრონოს,
 მაგრამ გვაროვნული ტრენდისა მძლავრობის
 და თამარი თარაშით მოიხიზლა. ლუკაიასთვის
 ჭაბანას არსებში დღისთმობელი განსახიერდა.
 ამიტომ შეუყვარდა ჭაბანა. მაგრამ ის გარდაი-
 ცვალა, ხოლო ტარიელის დღის თვალები გა-
 მოშუა და ლუკაია მასში ახალ დღისთმობელს
 ხედავდა. ამიტომ მანამდე შეძლო ძალღუერის
 ცხოვრების ატანა, ვიდრე თამარს არსებობდა.
 მაგრამ მოვლა წარმართი თარაში და სიცოცხ-
 ლე მოსწრაფა შარავშიის ქალს. მოხუც
 უკანასკნელი ნაშთი რწმენისა წაერთვა, მისი
 ტრეტემიც მოკლეს და ახლავა მიხვდა, რომ სი-
 ცოცხლეს სიკვდილად ჰქონდა.

ა. ბაკაძის დადგენილი აქვს, რომ ბატონები
 თარაშ ემხვარის აღგებრიული ხატვა. ფეხშიძემ
 თამარი ავად გახდა. გურიანმა ძიბა ჩამოუყ-
 ვანეს და უსინათლო ქალს უთხარეს, რომ მის
 გაზრდილს ბატონები სჭირდა. (ს. სახოკიას
 ცნობებზე დაყრდნობით ა. ბაკაძე ასეთ იღვას
 აწვითარებს: „ყოველგვარი ბატონები სამეგრე-
 ლოში სულეზად ჰყავთ წარმოდგენილი. ბატონე-
 ბი ზღვის იქით ცხოვრობენ, ფიზიკურად ზო-
 გი შვეია (შავი ქირი), ზოგი — თეთრი (ყვავილ
 ბატონები), ზოგიც წითელი (წითელი). ავსულა
 ბატონები კი გრძელწვერიანები არიან, შავები
 და შავტანისასოსიანები. მეგრების რწმენით,
 ბატონები ყოველ ინაზე ლაპარაკობენ. ბატონები
 ქალს სახისაც შეიძლება იყოს და კაცის სახი-
 საც. თარაშ ემხვარეც ზღვის გადაღმიდან მო-
 ვიდა, მრავალ ენაზე ლაპარაკობდა, თამარის სი-
 ზმრებშიც სულ შავი ჩოხა ეცვა და შავ
 წვერის ატარებდა. ისიც ავსულა მამაკაცი იყო
 ქალების მიმართ“ (სიმთავროვერი ენგაღი“,
 თბ., 1965, გვ. 121).

4. ვაჟის კუღტი. ილიონისო დომო-
 ში“ ენაში ნაყოფიერების და სამშობლოს სიმ-
 ბოლოა. სავარაოებო სიზმრად ხედავს აღდგე-
 ნილ და გაერთიანებულ საქართველოს. უსტო-
 რითიდან მობრუნებულს ყარაშან მინდელი მოუ-
 თხრობს თუ როგორ გაძლიერდა ქართლისათა
 მოღვაწე. სავარაოებო ბატარა ენაში გაიშენა,
 სამშობლოში დასახლდა და ოჯახს მოკვდა,
 ყველას ეუბნება: „ქართული სისხლი სხვაში
 არ გასცვალთ, თორემ ჩემს ენაში წილს არ
 დაგიღებთ“. ამიტომ წარმოდგინება ენაში,
 როგორც ძლიერი საქართველოს სიმბოლო. მა-
 გრამ ეს სიზმრად ხედავს. ცხადში კი სავარა-
 შიმემ ენაში აქრა, რომლის გაშენებას მამამ
 სიცოცხლე შესწირა, მიწები გაჟიდა და უცხო-
 ელში გაემხვებარა. მეს თავისი ტრეტემი ვაჟა-

ამრიგად ირკვევა თარაშის კიდევ ერთი ზი-
 პოსტახი — ბატონები. ბატონები ბორკტ სულს
 ეწოდება, რომელიც ავადმყოფობად ევლინება
 აღამიანს. ბორკტი სული იკვე დემონია. ასე-
 დაც ცნობდება და იხსნება თარაშის დემო-
 ნური ხატ.

თარაშს სძულს თანამედროვეობა. ის ძველი
 საქართველოდან მოდის, შორეთიდან აკვირდ-
 ბა ხადლეისო მოვლენებს. თამარ მეფის სიყ-
 დილის შემდეგ არც ანტიტრენებს ინტორია, რა-
 დგან დება კომმარული ლამე ქართლის ცაზე.
 მაგრამ წარსულს ხელოვანის გზენითაც აკვირ-
 დება. ბატაროტი, მეცნიერი და ხელოვანი ერთ
 ბუნებაშია მოქცეული. ამიტომ მისთვის თამა-
 რის ნაწინავები სიმბოლოა — ძველი ქართველი

სოსო სიგუა
 გვანამ ცხენი

განადგურა... თავი შეიფარა შევებისა და თრობის ღმერთის დიონისოს, მის რელიგიურ რიტუალებსა და მეტამორფოზებს. დიონისოს კულტის მთავარი მოტივი ვაზსა და ვენახს უკავშირდება. ამიტომ ვენახი წარმართობის გამოსატულუბაა, მაგრამ წმინდა ნინო საქართველოში ვაზის ჭრით მოიღის. ვაზი ერთდროული სიმბოლოა მშობლიური წარმართობისა და ნაციონალიზებული ქრისტიანობისა. სავარსამივე ოცნების სფეროში რჩება. ზოლო ვახტანგ კორინთელი კახეთში, კერძოდ გველეისზე ვაზზე, ვაზის უძველესი ქართული კულტურის გავრცელებას ხელმძღვანელობს. ვენახის გაშენებით, როგორც პირდაპირ, ისე სიმბოლურად, სამშობლოს ძლიერებას ემსახურება. სავარსამივეს ოცნება მან რეალობად აქცია. სიხამუკის ზმანება ასე შეიცვალა და აღიჭრელა „ვაზის უვავილობაში“.

ვახტანგი ეთანხმება ნიორთავას და ვარაუდობს, რომ ვაზი და ღვინო მართლაც ქართველებისაგან უნდა წადიოს ბერძენებს. პომეროსი ხომ გვეუბნება „წინწალებისმფრქვეველ“ ღვინოზე“, რომელიც ოდესგან მიაერთა კოლხა მეფის ატაქის დამ — კირკეზ. მიანით, რომ ველური ვაზი მოაშინაურეს და უურძნის წყენისაგან პირველად ღვინო ქართველმა ტომებმა დააყენეს. თვით სიტყვა „ღვინო“ ქართულია, რომლიდანაც იგი მთელ მსოფლიოში გავრცელდა. ამიტომაც ანიჭებდა კ. გამსახურდია ესოდენ დიდ მნიშვნელობას ვაზს და მასთან დაკავშირებულ დიონისოს კულტს (ზოგან დიონისო მახუსად იხსენიება).

5. ცხენის კულტი. აღმოსავლეთის ბუღბული, სიმბოლისტთა გედი, ზოდღერის აღბატროსი, ლოტრეაშონის გომბეშო, ბართაშვილის მერანი ლიტერატურაში ისევე არსებობენ, როგორც სრულფასოვანი ინდივიდები. ხელოვანის სულის ქრძლვა მიენდობა მათ. კ. გამსახურდიას საყვარელი ცხოველია ცხენი. მკითხველს აღაშინათა დარად ახსოვს დარდმინანი, არაბია, გუნტერი, ცირა („მთავარის მოტაცება“), ქუჭაი, სკითია („ადვილ აღმაშენებელი“). ხარის და ცხენი ქართველი კაცის ისტორიული თანამგზავრია. პირველი შრომის სიმბოლოა, მეორე — ბრძოლისა. კ. გამსახურდიას მშვიდი ცხოვრება და შრომის პროცესი ნაკლებად აუხამავს. ამიტომ მან, რუსთაველისა და ბართაშვილის კვალდაკვალ, ცხენის კულტი წამოწმია. მიხი ყველა გმირი კარგი ცხენოსანია. ცხენი ისევე განუსყრელია მათი არსებდან, როგორც შინა და წყალი. ცხენი დემონურ ძალთა განსახიერებაა, დიონისური აღაშინის ატრიბუტია, ქართველის რწმენით — მიცვალებულის განუსყრელი თანამგზავრი.

სავარსამივე წითურმა უღაყმა დააინტერესა მორღუმ მეორე დღეს უთხრა, რომ ეს კვიცი გუჯას, მიხი ღღროდ დაღუპული ვაჟის მიერ

სათურქოდან ყოფილა მოყვანილია... კონსტანტინეს ტაიამ გუჯას თმა მოაკვეციან, გაუხედელი წილოური უღაყიც თმა აჩუქა. ამით მორღუმ თითქმის შეიღობს სიკვდილი სავარსამიძესაც გაუხაწილა, შავი ბედი მასაც დაანათლა. მცირე ხანა ვახლო, სავარსამიძე ახსოფმანში უნდა ჩაიყვანოს ფარავი. მორღუმ სთხოვს, რომ გაუხედნავი კვიცი წითელი უღაყი დაიჭიროს და შეაკაშინონ. მას უშლიან, რომ საშუო გზებზე ისიც დამთი, სახიფათოა გაუხედნავი ცხენით მგზავრობა. კონსტანტინემ არ დაიშალა და აბღულა ქამანდით წამოაჩოქეს. ტაიასთხვს, რომ დიღამდე შინაც უნ წავა ახასთუმანს. მაგრამ სავარსამიძე ჭიუტია და ყურს არავის უდებებს, ჭაჭვისფერ ცხენზე ფარავი შესვეს ძობიშვილებმა, ზოლო თავად ურაცხენზე შექდა. გზაში შემოაღამდათ და კოცისპირული წვიმა წამოქნით. ტქტსში არ ჩანს, მაგრამ ეტყობა, ფარავნმა და კონსტანტინემ ცხენებაცაცალებს. წინ მიქრის აბღულაზე მჭდარი ფარავი: „დემონი დემონს აკიღებოდა“. მას მისდებს სავარსამიძის ცხენი, რომელსაც მოსართავები დააწულა. უეცრად ავტომობილის ფარების უეჭმა შემოანათა სახენი და აბღულა ბნელი უფსკრულისაკენ ისყუა. სავარსამიძე ჩაბალახამა მეურმემ იხსნა. ამრიგად აბღულა, რომელიც სიკვდილის მომტანია, მორღუმ სავარსამიძეს ვაღულოცა. ზოლო კონსტანტინემ მასზე ფარავი შეხვა და ამით თავის ღმერთის — ხელმეორედშობილი დიონისოს დაღუქვა იხილა. აბღულა სათურქოდან არის მოყვანილი. ის მტრისთვის წართმეული დავლაა, რომელიც წყველად მოევიღნა ტაიასა და გუჯას, სავარსამიძესა და ფარავს.

არზაყანმა დათმო არაბია, ოღონდ წყუელი ემხვანი თავიდან მოევიღებინა. მაგრამ არაბია თამარს ავონებს არზაყანს, მათ შორის მხვავებებს პოლოლობს. ამიტომ არაბიას დაკარგვით თამარიც დაკარგა. სხვათაშორის, თარაშს პირველსავე ნახვავე არ მიეწონა არაბია და შენიშვნა გამოთქვა, რომ იგი ფეხავეშაა. აღდრე ძიშვილები მარულაზე გაეჭიბნენ ერთმანეთს. მაშინ არაბიაზე არზაყანი იჭდა, ზოლო თარაშს დარდმინაზე.

არაბიას სახელი თავიდანვე სიკვდილთან არის გართმული, ისევე როგორც აბღულასი. არაბიას თავდაპირველი პატრონი არზაყანს შემოაკვდა ჩიპირვის. მთებში. მეორედბა „დიონისოს დიმილის“ ანალოგიური მოდელი: აბღულა — გუჯა — ტაია — კონსტანტინე — ფარავი; არაბია — ჩაბალახანი მტედარი — ლიჩელი — არზაყანი — თარაშ. მკითხველს ისიც უნდა შევახსენოთ, რომ არაბია ჩვეულებრივი ცხენი როდია. ის ბერძნული მითოლოგიის პეჯასია, რომელიც პერსეუსის მიერ მოკლული გორგონა — მეღუზას გვაშიდან შობილი ჭალონსური ცხენია (არაბია ყივილათა მეთაურის ცხენა იყო). აღსანიშნავია, რომ პერსეუსი ზევსისა და

დანავს ვჭყია. არგონის შეფუძნის მიხედვით უწინასწარმეტყველა, რომ დანავს უყოლებოდა ვაჟი, რომელიც პაპას მოკლავდა და ტახტს წაართმევდა. ახალშობილი ზღვაში გადაადგდეს, მაგრამ ზღვისწყარას ვერ გაიტყუნენ, პერსეუსს მართლაც შენაოკვდა პაპა (არწაყანა მოკლა მამა). პერსეუსმა მკვავს ოლიმპოსს; ხოლო არწაყანის არქიტაი და ზაოსტაის ხომ იცნობდა ახლა. პეგასს ზეინაილის ღმერთაღლ ეოსთან აქავიორებდნენ (არწაყანი ხედავს მსგავსებას თამარსა და არაბიას შორის). ყველა მხილველი, მათ შორის ცხენის შესანიშნავი მცნობი გვანჯ აფუჭიქი, მოხიბლულია არაბიას ღვთაებრივი სიმშვენიერით. გვანჯი ცდილობს ცხენის ზღმში ჩადგებას. ძაბული იხე მიტიჩრის მის ნაკვალევს, თიქოს მძა დამპარგოვდეს („და თოვლს უნდოდა კიდემშის გაივსო ქვეყანა“). არაბიას იცნობდნენ მთელს ოლიმპსა და აფხუზეთში. ახლენად არის არაბია მითილოგაზებული და პეგასთან გაგიგებული. ეს ენათესავება ქართული ზღაპრების ჭადოსნურ რაბსაც, რომელიც ფრინავს და საუბრობს (თ. ოქროშიძე).

ღვთომა პაპიმის ბაგრატი IV ცხენის სახელი დააქვა თავის შერანს, რადგან ის წინაპართა ხაოცნებარის აღსრულებას ღმობს. ცხენი წარმართულ სამეგრელოში ტოტემად ითვლებოდა. მის ხორცს არ ჭამდნენ. ცხენის სალოცავს თერობა ერქვა. ლუკაია მართავს ხოლმე ვაცხენების რიტუალს, რომელსაც ესწრება შარვაშიძეთა ოჯახი და თარაშ ემხვარი.

6. შ ვ ვ ა ნ ე ც ხ ე ნ ი. კონსტანტინე გამახურდია ბიბლიური მითებიდან ყველაზე ზშირად აპოკალიპსის ესეხება („იოანეს ვაოცხადება“). ეს წიგნი დაწერილია 67 ივნისს და 68 წლის აპრილის შუა და წინ უსწრებს სახარება ოთხთავსა და ეპისტოლეებს (ფრ. ენგელსი). ჰატიმოსას ქალაქში იოანე ღვთისმეტყველს გამოეცხადა უცნაური და საზარელი ხილვა. მთელი ტექსტი როთული ფანტასმაგორია, რომელიც ერთმანეთს ენაცვლება საკრალური შვიდი, ოთხი ცხოველი — მსგავსი ღომისა, კურსისი, კაცისა და არწივისა. სამუაროს იღვამლება დაბეჭდილია „ბეჭდილია შვილითა“. შდრ — „ტაია შვილიამ ახია ჩემს თვალწინ ბუნების შვილებდენიანი წიგნის პირველი ფურცელი“, ამბობს ხავარსამიძე. თითო ბეჭდის ახსნაზე გამოიღეს თითო ცხენი, ჩერ „სპეტაკი“, შემდეგ „წითელი“, „შავი“, „მწვანე“ და ა. შ. და ხამუაროსთვის მოაქვს ნგრევა, სიკვდილი და სისხლისღვრა. ციცხლა. მაგალითად, მეექვსე ბეჭდის ახსნას მომუვება მოწიხებრა, ქარიშხალი, ვარსკვლავთცქენა და წარღვნა: „და ცა წარიგარგანა ვითარცა წიგნი წარგარგანილი და ყოველი მთანი და ბორცვი ადგილია თვისთავან შეიძრეს“. შემდეგ ჩნდებიან ანგელოსები. ისინი რივრიგობით საუყირს დანცემენ, რახაც მოსდევს თანმიმდევრულად კაცთა, ხეთა, ცხოველთა, შვის, მთვარის, ვარს-

კვლავების შესამედის მოსპობა. შერმე ზღვა დან ამოდის საზარელი მხეცი. მას ათი ტკა და შვიდი თავი აქვს. სახით ვეფხსა მკავს; ფეხებით დათვს, პირით — ღომს. ამ მეციენსახელია ნინე, რაც ნიშნავს „ნეროს“. ტექსტში ვანუყვეტილივ ფიგურირებს საგანთა და არსებათა შვიდეული. „იოანეს გამოცხადება“ არის წინასწარმეტყველება იმ რისხვისა, მეორედმოცხადებისა, რომელიც წარმართებს თავს დაატუღებთ, გადატანით კი ყოველგვარი კატასტროფის არქიტაია.

კ. გამახურდიას ნაწარმოებთა სიუჟეტში ზშირად ერთვის ამ წიგნის სახეები: შარდინ აღშობიაა ლუკაიას სადღეგრძელოში მოიხსნიებენ ვრცელ ციტატს აპოკალიპსურ ვეშაზე; სტუდენტ გივი მეურტინე ითხებს მოაგონებს მეექვსე მოქცევის აპოკალიპსურ ნიშნს და სათანადო ადგილსაც ზეირად ეუბნება; ცოქალა სოსოს მოუთხრობს თუ როგორ მოვა იმეც ნაწარველი ანგელოსის საუყირის ხმაზე, როგორ „აღდგებიან მიცვალებულები“.

ლუკაიას ბნელმეტყველებამ და ნაშრდისფერმა ზღვამ თარაშს აპოკალიპსის სიტყვები მოაგონა: „ზღვა უკვე აღარ იყოფა, რომ დაწერილია“. ლუკაია ხომ აპოკალიპსის ანგელოსია თავად ავტორი შედარების საგნებად იყენებს იმ 12 პატიოსან თვალს, რომელთაც „იოანეს გამოცხადება“ სახელებს ციური იტრუსალიმის შურის დროს: სარდიონი, პაზიონი, ვიაციონი, იასპი, საფრონი, სმარაგდი, ბივრიტი, იაკინთი, ქრიზოლითი, ამეთისტო, აქატი, ქრიზოპრასი, რომლებიც 12 მოციქულის სიმბოლოა. (შ. პილიაევი) გამოთქმა „ძე კაცის მსგავსი“ აქედან არის ნახსენები. ხანაც ხდება გამოცხადებას ახლებური მიმედლირება. აპოკალიპსის ჭარბა გამოყენება იმით უნდა აიხსნას, რომ მის პერსონაჟებს მსოფლიო ომი, რევოლუცია და სამოქალაქო ომი წარმოადგენილი აქვთ იოანეს ნაწინასწარმეტყველებ მეორედმოსვლად. ზოგჯერ ამ წიგნის სახეები რომანის ქვეთავების სათაურად არის გამოტანილი: „პატრონის ქალაქი“, „აპოკალიპსური კურსი“ („დღონისის ღიმილი“), „მწვანე ცხენი“ („მთვარის მოცხადება“), ხანაც უშუალო თხრობაშია გაბნეული.

კონსტანტინე და ჭენტი პარკის ხეივანს მიუყვებიან, შემდეგ ნოტრადამში შეეღუნ. შორმუნენი მწუხრის ღოცვის ისმენენ. ვიწრო და მაღალი ფანჯრის აპოკალიპსურ მოტივებზე მოხატული. შოჩანს პატრონის ქალაქი, „ძე კაცის მსგავსი“ — ქრისტე. მას ხელი უყრია კლიტინი „სიკვდილისა და ჭოჭოხეთისანი“, შარჯენივ შვიდი ვარსკვლავია, შვიდიც ოქროს სახანთელი. მათ მოხდევენ ცხოველები ღომის მსგავსი, კურსის მსგავსი, არწივის მსგავსი, მეოთხეს კაცის პირი აქვს. მათ ორი თვალი და ექვსე-

სოსო სიბუა
მშტანი ცხენი

ესი ფრთა ამკობთ. შემდეგ მოჩანან შთავარან-
გლოზი გაბრიელი, შვილი პოწაუენი, აპოკალიპ-
სის მხედრები, რომელთაც წინ მწვანე ცხენზე
მჭადარი მხედარი მოუძღვის, სავარსამიძე უყუ-
რებს ამ სურათს. მასზე მაგაურად მოქმედებს
„ლოცუვანების ხმადაბალი, კორალური კიბზა-
ჟა“, ლანდების ჩურჩული და ნელი მოძრაობა,
პირათლი იხსტერი და ამითვისიროფერის შუ-
ქი, საკურთხველთან დგას გამხდარი, მალა-
კაცი. იგი აპოკალიპსის სიტყვებს კითხულობს:
„და მივიქცე მუნ ხმენად ხმასა მას, რომელი
მეტყოდა: მე და ვითარცა ვიხილე შვადნი სასა-
ნთლენი ოქროსანი და შორის შვიდთა მას სახა-
ნთლთა მსგავსი ძისა — კაცისა“... იოანეს ჯო-
ჯობოტორი ბილვა სურათსა და სიტყვაში გაბ-
მანდა და შერტოდა. მათ ემატება ქრისტის ხა-
ხელის სხენება. ეს მცირე მინიშნებაა, რადგან
მას იხმენს „ახალქროსტიდ“ წოდებული სავარ-
სამიძე — რელიგიურმა პაროქსიზმმა, მორთოლ-
ვარე ლოცვამ და ტაძრის ბანდუნდამ კონსტა-
ნტინე და ქენტი დაახლოვა და შეაჯამა. სა-
ვარსამიძემ პირველად იგარძნო ამ ღამეს, რომ
„ჩვენ ისევე განუტყრელი ვართ, როგორც ორი
ფრთა ერთი და იმავე სამხრეთისოწურებულ წე-
როსი, ცეცხლა და ღრუბლიან ქვეყნებში რომ
დაყალიბოს და შვეს ეძახის“. აგნებულ სავარ-
სამიძეს ერევენება, რომ ღრუბლები იხე მოჩა-
ნან ტყვიისფერ ცაზე, როგორც „ოთხი აპოკა-
ლიპური ცხოველი“.

ქენტი და სავარსამიძე აპოკალიპსურმა მი-
სტერიათ დაახლოვა. სექში და რელიგია გაერ-
თიანდა. სიუვარულის პირველი ბიძგი მათ გულ-
ში გააღვივა ამ კომპარული ფიგურებში წამო-
სულმა საურათმა, სიტყვებმა და ლოცვამ.
ამით თავიდანვე მინიშნებულა, რომ ეს სიუ-
ვარული ბედნიერების მომტანი ვერ იქნება.
ის აპოკალიპსური რისხვით მობრუნდება გან-
წურებულთა თავზე. მას მოაქვება ხასხლი,
ცრემლი და გლოვა.

კონსტანტინე ტაია შელიას ჯოგში ხედავს
ღვინისფერი და წაბლისფერი კუროების ბრძო-
ლას. ტაია, ოტია, თერაზი და ცაშლეთი ამ დუ-
ელს გულგრილად შეჰყურებენ. ეს მათთვის
ჩვეულებრივი ამბავია. სავარსამიძე კი გაოცბუ-
ლია. ღვინისფერმა კურომ გამოიშვანა ტანკრო-
ნილი წაბლა. ხარის დიონისოს ერთ-ერთი პო-
პოლტახია. თითქოს დიონისოს მართლაც თვით-
მკვლადობით ამთავრებს სიცოცხლეს. მაგრამ
უნდა გავისხნეთ, რომ რომინის ამ თავს მქვია
„აპოკალიპური კურო“, რაც მიგვიანინებს
დიონისოსსა და ქრისტეს ალტეგორიულ ბრძოლა-
ზე. კონსტანტინეს სათაყვანებელი ღმერთი დი-
ონისოს აპოკალიპსმა (ქრისტანონამ) განადგუ-
რა. დღენა აპოკალიპსის ის ცხოველია, რომე-
ლსაც კუროს სახე აქვს და რომელიც ნოტრ-
დამში იხილა სავარსამიძემ. ამით ნაუწყებია,
რომ მთაბლოვდა რისხვის დღე.

აპოკალიპსით არის შთავარებული „საქართველ-
თადაც“

თად ჩასვლა კონსტანტინე სავარსამიძის ხსენ-
სებმა იოვანეს ხილვის თავისებური ვარიაცია.
განყენებული, ქრისტიანული სიმბოლოების ნა-
ცვლად ლაონსტანის ძველი აზნაური ხედება იმ
ხალხს, რომელთადაც ურთიერთობა სქენია. გა-
დაიარა სამი მიწდორი ისლიანი, სამი ველი გვი-
მრიანი, სამი მთა დაფინანი. ერთ ტაფოსში მთა-
და. ტაფოზე პარავი იდგა. კარავში რაინდი
ესვენა. იქვე კარავი სამი ცხენია გამობმული
— შავი, თეთრი და ენდროსფერი. სავარსამიძემ
შეარჩია მოხსუბარი ხალილები და პერბერტ
შტუდერის. იხინი მძალე გაიფიცნენ. „ხალილ-
თერთაზე შექდა, პერბერტი შავზე და მე ენდ-
როსფერ უდაყს მოვაბტი“. ამ სახეს სიმბოლო-
თა სამი შრე გაანია: ა) აპოკალიპსში თანამი-
დევრულად ჩნდებიან „სებტაკი“, „წითელი“ და
„შავი“ ცხენები, როცა „მე კაცის მსგავსა“ ახ-
ნა პირველი, მეორე და მესამე ბექედ. აპოკა-
ლიპსური მხედრები მიემართებიან კოშკი-
საკენ, რომელშიც ტახტზე წის „დაწმალდი,
უვითრელოლებიანი მონღოლი“. — სლანსკი.
იყუება სასტიკი და არნახული ბრძოლა; ბ) სა-
ვარსამიძე უყვიის მეტოქეს: „სლანსკი ახვიდ-
მები“: ეს ფრაზა უნებლით გვახსენებს კ. ვა-
სახურდიას ტრაგია ANNO, 1917“, რომელშიც
ავტორი მსგებლობს იმ 117 წლის ტანჯვას, რომ-
ელიც გადაიბრუნა ქართველმა ხალხმა მეფის
თვითმპყრობელობის უღელქვეშ („პრომოეთ“,
1918, № 1). ამ წერილში ნათქვამია: „სამფე-
როვანია ჩენი ეროვნული დროშა: შავი, თეთრი
და წითელი. შავნელი იყო ჩენი წარსული, სა-
უკუნეთა უწყველადი სწინათლის ჩირადნითი გვი-
ვლია. ალისფერი სისხლია უყოველგვარი თავისუ-
ფლებისათვის აუცილებელი ვარანთა და ზეარა-
კი. სითერთი სისპეტაკის ემბლემია“. რადგან ნა-
ჩვენებია ჩრდილოეთის მეფის ტახტის დამხობა,
რომელშიც თავად მწერლის თქმით ქართველი
ვლია ბახატე მონაწილეობდა, ბუნებრივია,
რომ სამი ცხენი სამფეროვან ფეოდალურ სა-
ქართველოს დროშას განახავებებს. ყურადღე-
ბა უნდა მივაქციოთ მწერლის იმდროინდელ
მრწამსსაც, რათა ამ ალტეგორიის რეალიზა ვი-
წამოთ. კ) მაგრამ შავი, წითელი და თეთრი ცხე-
ნები შესაბამისად აღნიშნავენ ქართული მი-
თოლოგიის ქვესკნელს (პერბერტი მკვდარია),
შუასკნელს (სავარსამიძე შუასკნელით ქვესკნე-
ლში მიემგზავრება და ლანდების საუფლოში
მკვიდრდება) და ზესკნელს (ხალილები ცოცხ-
ალია), ამრიგად, მწერალმა აპოკალიპსური მხე-
დრების მოტივზე დაყრდნობით მოგვცა სამამი
სიმბოლო: სახეთა და სიმბოლოთა პოლივალენ-
ტობა კ. ვასხაზურდათს ტკილის და მხატვარე-
ული აზროვნების სპეციფიკა. ხოლო თვით ეს
ბრძოლის სურათი სიუჟეტურად განახავებებს
წმ. გიორგის შემშის ურჩხულთან. წმ. გიორგი
ხომ განუზომლად უყვარს სავარსამიძეს, რომ-
ელიც ითარავს საქართველოს. ხოლო ურჩხუ-

ლი სამშობლოს მტერი, ამდენად არის ამ სახელ-
 უში წმ. გიორგი კონსტანტინე.

თამარი წევს და მეზობელი ოთახიდან ესმის
 ბაბუა ტარიელის ხმა, რომელიც აპოკალიპს-
 კითხულობს. ეშინება, რომ მოვიდა დედა და თა-
 ვზე გადაყარა თამარს ხარდიონი და პაპიონი,
 საფირონი და იასპი. ოქროს ჭვარი ეცირა ხელ-
 ში. თამარი წაეპოტინა ჭვარს, მაგრამ უკუიქცა
 დედა, არ უნდა შეიღს გადაღებვის. მისდევს
 თამარი, მიაპობს ისილის ტერს, უტერად ბორ-
 ცვს წამოჭრა ფეხი და ხელთ შერჩა უზარმაზარ-
 ი შავი ხის ჭვარი, დედის საფლავზე აღმართუ-
 ლი. ამ დროს კაროლიამ გააღვიძა.

იმვე საღამოს თარაშ ემგებამ სიუვარული
 გაუშლავა შარავშიძის ქალს. მათი ტრუობაც
 აპოკალიპსთან არის წილსაყარი.

შემდეგ თარაში გადაიქარგა. თამარი დაეად-
 და. ერთბაშად სასაფლაოზე წაიღია. ზმანებანს
 სინამდვილე შეენაცვლა. შეტყუნდა, როცა დე-
 დის საფლავი ნახა, ცაცხვი მოეკრათ, გარდავანი
 აელთო, კიპარისები ქარს დაემსხვრია, ირველავ
 ეყარა საფლავის ნაშენრევი. მიწას ღორები ჩიჩ-
 ქნილდა. „შიწაზე გარდავლილი გრიგალი მი-
 წის ქვეშ ბინადართა თავმოყვარობასაც შე-
 ხებობდა და მიაღწენა აქ უკუიღვივ“. ეს „გრი-
 გალი“ იწვევს აპოკალიპსის ასოციაციას. შემ-
 დგე ეკლესიაში შევიდა თამარი. მის სენას მი-
 სწავა დიაკონის პუტუნი. იგი „იოვანეს გამო-
 ცხდების“ იმ ადრე კითხულობდა, რომელიც
 ბეჭდის ახსნის საშინებლბას გვაშრობს. თამა-
 რი გულმხურვალედ ევედრება გლახაკთა და და-
 ვრდომილთა ღმერთს, რომ სიცოცხლე შეარჩი-
 ნოს მისოსებ ემზავოს. ექსტაზში შესულს თა-
 რაშის სახე დაუღვრა თვალწინ. ამ დროს ხმა
 აღმოაშალა დიაკონმა და თამარს მოეხმა: „და
 რაფას აღალო მეოთხე ბეჭედი; მოეხმა ხმა
 მეოთხისა ცხოველისა, რომელი იტყუა: მო-
 ვედ და ვიხილე და ვიხილე ამა, ცხენი მწვანე
 და ზედა მჭდომარება მას ზედა სახელი მისი
 სიკვდილი“. თამარმა „ცხენი“ და „სიკვდილი“
 გაიგვივა და თარაშს დაუკავშირა. მერმე მოეჩ-
 ვენა, რომ შავი მტრედლებს ვაგვის ეკლესია.
 „სასინელი ხმით შეაკვილა ქალმა, ნესტიან თა-
 ტაკზე დაეცა პირველ“. თამარისათვის „მწვანე
 ცხენი“ სიკვდილის სიმბოლოდ იქცა. მან თარა-
 ში აპოკალიპსურ მხედრად წარმოიადგინა, რო-
 მელსაც მოაქვს სისხლი, ცრემლი და გლოვა.

სიკვდილისწინ თამარი ხედავს შარულას. მწვან-
 ენე ცხენზე შემჭდარა თარაშ ემზავარი. მოკრის
 შავბალახიანი მხედარი. ჰელმოსთან პირველი
 მიიჭრა. წაბალახი აუფრიალა და თარაშის ნა-
 ცვლად მწვანე ცხენზე „კბილდაღრქენილი ჩონ-
 ჩნი შემჭდარა“. „საბელი მისი სიკვდილი“,
 ჭვარს მიუშვებს დედა ამ სატანურ მოჩვენე-
 ბას. თარაში თამარისათვის მწვანე ცხენზე ახტ-
 დრებული სიკვდილშემოსილი რაიუნაა. ანი-
 ტომ ის ერთ-ერთ პლანში აპოკალიპსის მხედარს
 განახახებებს.

თარაშ ემზავარაც ეწვია აპოკალიპსის მსგავ-
 სი ზმანება: დევის ჭვამში შვილი კვარი აუ-
 თია ვიღაცას, რომელიც შვიდ ჰალად, შვიდ სა-
 ნათლედ იქცა. გვირგვინს ჭერი გოტიურ
 ტაძრის თაღებს დაემგვანა. წევს ემზავარი. გო-
 ნება არ ემორჩილება. შემდგარა თავი თუ გამ-
 ჭრალა სადღაც. თვალს იფშენებს და ისევ ჩა-
 ხჩახებს შვილი ოქროს სასანთლედ. აღბათ თუ-
 მურმა თუ აანთო ისინი. ზმანებაში დედა იხი-
 ლა, თმენამოშლილი და ღამინათვი. მას ემზ-
 ვარების ძაძით მოსილი ჭკრივები შემოაყვენენ.
 ისინი გლოვობენ მიცვალებულ მისოუსებს. თუ-
 რმე იმ დღეებში გარდაცვლილა თარაშის დე-
 და და იგი სამარის კარამდე ცირუნისა და ემ-
 ხვარების ჭკრივებს მიეცილებინათ მხოლოდ.
 თარაშის ჩვენებას, როგორც შემდეგ ვიკვებთ,
 მისდევს დედის გარდაცვალება.

ეივრედ მაშინ გამოცხადდა აპოკალიპსური
 ხილვა, როცა ფხალმუნის ანდამერვე ლექსი წა-
 იკითხა. ამჭერად იგი თარაშის დაღმავანს გვა-
 უწყებს. უორნისფერ ცხენზე შემჭდარა თავად,
 ხოლო არზაყანი წიოელ მერანს მოაგვეუცებს.
 ინგრევა ჭვევანი, მიოცვანება მრეში ურჩხული.
 ისმის ლაღუმების გრუსუსი. იქცევა ჭვარი და
 ხეტოცხოველი. აპოკალიპსის დარად ბუკა
 სცემს ლუკაია ლახბუთა. ხედავს თარაში, არ-
 მანის მთაზე აღმართული ორი ქანდაკი უწყ-
 ნოდ ებარძვის ერთმანეთს. ვიდრე ვაშველბანს
 მოასწრება; ორივეს თავი ქვიშზე გაგორდა.
 თარაშმა შეიძინო — იღუმადებათა და წინაა-
 რთა კერპები — ვაც და გაიმ, მას ახალი სამ-
 ყარო წარმოუდგენია, როგორც აპოკალიპსის
 გრიგალგამოვლილი, ხელმეორედ შობილი ჭვე-
 ყანა.

„მწვანე ცხენი“ შემოდის „ღვით აღმაშენე-
 ბელშიც“. ვიდრე მიწა იძვროდეს და ბაგრატი-
 ხელი ცხენი აჭიხინდებოდეს, მახარას მოცხ-
 მის ბერის ქანცმიღებული ხმა: „მოვიდე და იხი-
 ლე და ვიხილე. ამა, ცხენი მწვანე“. ამ სიტყუ-
 ბის წარმოთქმისთანავე შეტორტმანდა დარბაზი.
 „მწვანე ცხენი“ დაუკავშირდა გაქარჩხულ სასა-
 ხლეს და ოცი წლის წინათ კედელზე დახატული
 ბაგრატიხელი საომარი ცხენის ჰიხვის. ამით
 მომავალი დიდი ბრძოლის სიკვდილის გარდუ-
 ვალი ნიშნით არის აღბეჭდილი. მას მოჰყვება
 სისხლი, ცრემლი და გლოვა.

მრავალი წლის შემდეგ მახარა ვარაზიხელ
 გაქარჩხულ სასაღვმისო იხილავს კედელზე გა-
 ცოცხლებულ აპოკალიპსურ შვიდ მხედარს,
 პატრონის ქალაქს და მწვანე ცხენს, აბაღონს —
 უფსკრულის ანგელოზს, წმ. გიორგის, გურდ-
 გულში თავივე დაკიდულ ორ ანგელოზს — თა-
 მუტხა და მაგუტს, შაჰვერა ერისთავებს. მათ
 პირდაპირ გამოხატულია თმაზუქუა შავგერ-
 მანი არტანუჭელი ზურთომოდვარი. ამ სურა-

სოსო სიგუა
 მწვანე ცხენი

ოთხ მხატვარმა ვარზ ერისთავის ოჯახის ამოწვევა მიანიშნა, რადგან „მწვენი ცხენს“ მოქვეს კატასტროფა.

„ამოკალიშის ნაღერი მღვდლანი“ მითოლოგიკული პერსონაჟია. თანამედროვე ულტრარემის ნიოოსურია მოდელი „თანხან გამოცხადებმა“ შიკ“ ნიკიტოვა. კიდევ ერთხელ აშკარადგება იმ აღმანიწინა მსოფლმხედველობა, რომელიც სოციალურ გარდაქმნაშია ქართველი ამოკალიშურ წარდგინდა წმარმოხსახთა.

7. წყლის სტიქია. წყალი სიცოცხლის საწყისია. ბერძნულ მითოსში ყველა ღმერთის საწყისი არის ოცენა. წყლის სტიქიონი. წყალი განმარტებელი და სიკვდილის მომტანი სტიქიაა. ის სამყაროს ღვინობის, წარმავლობის და მუდმივი განსხვავების სტიქია. ამიტომ ერთდგმა თარაში წყალს. უცხო ქალაქში ყოფნისას უყოველივის კითხულობს თუ რა მდინარეა აქ. ბავშვობიდანვე უყვარდა წყალი. ვარაუდობდა თუ რომემ თავის მოკვლა გადაწვევებზე, წყალს — საყვარელ სტიქიონს მივაკითხავო. ერთხელ დგინაში ბანაობდა და კინაღამ დაიხრჩო. მას შემდეგ შესძულდა წყალი. ქართველ კაცს ისტორიულადაც არ უყვარებია ზღვა და მდინარე, მის ოცნებას მუდამ თვებში აიჭივებდნენ, თარაშიაც ამიტომ უყვარს მწვერვალთა დალაშქვრა.

ადრე, ბავშვობაშიც კინაღამ დამხრჩვალა ესტატე მოაკონებს თუ როგორ გამოსტატა ოქუ-მისწყალს თარაში. მეგრამ აღუბა წინარეგმონა. მისი სხეული ენგურის ტალღებში მიიბარა. წყალი სიცოცხლის მდინარების საგნობრივი ემბლემაა. ასე მოედინებთან ენგურა, ალაზანი, ზტყარი. დროს — ბორცობის და კეთილის მოღმა მდგარ უსასრულობას, თანაბრად მოაქვს სისხლი და ცრემლი, ოხვრა და სინანული, სიხარული და ბედნიერება.

ამიტომ უსწრებს თარაშიც დაღუპვას მესტეფეთა მოსვლა. დღეიას განმარტებით „ზღვაში ცხოვრობენ მესტეფნი, შურაგე, კვეწარმავლების ღმერთებია მესტეფნი, გაუფხულოს წვიმები ამოშევიბიან ზღვიდან მესტეფებს.“ მწერალმა მესტეფეთა მოსვლა შემოდგომიდან გაუაფხულზე საგანგებოდ გადმოიტანა.

მესტეფნი ნადირბატონებიც არიან, რომლებიც ძალღებობი დადიან. ეს ძალები ადამიანებს შველიან: (ე. ვირსალაძე). ამიტომაც მოკლა მეფელიცა ენსვარა. მას არავინი დახმარება არ სჭირდებოდა. მითოლოგიურად ძალი სიკვდილის მომასწავებელიც ყოველი (ვ. მილერი). ქართველურ ტომებში ძალის კულტიც არსებულა (ვ. ბარდუღლიძე). კვება გარგანჯა ძაღლების ღმერთს — ალიშინტარს მგავს და მისი ქანდაკების მოედლადაც გამოდგებოდა.

როგორც სავარსამიძის, ისე ემხვარას სიკვდილში ძეგს ბედმეორედ აღორსინება-განახლების მოტივი, რაც მათი მითოურობის ნიშანია. ამას ერთგან თარაში აცხადებს, ხოლო სიკვდილი და

კვლავ გაიცოცხლება. ყველა მითი სტიციოფორია თვისებაა, რომლისგანაც მომდინარეობს ქრისტიანის დასქობის და აღდგომის მისტერია: ამ იდეის მხატვრული ხორცშესხმით მწერალი მიგვიერთებს თავისი გმირების განსაკუთრებულ ბუნებაზე. ისინი ერთგვარად ღმერთკაცებს, ზეცაებს განსახიერებენ. ეს არის მათი ცხოვრების მარადიული ტრანსფორმაციის მაჩვენებელი.

ვახტანგ კორინთელი წყლის სტიქიამ ემხვერბლა. დაუტარებელი წვიმების შედეგად ალაზანი ადიდდა. ვილაცას გველეთის ელსადურსე სამარქალო არხი გადაეშტება და წყალი ბერძნუბში გადმოვარდა. მან სხვებთან ერთად ელრეთი მოაღწია გველეთის შესახედ. ვახტანგ გაიცვლა და გარდაიცვალა. თარაშისგან განსხვავებით კორინთელი საერთო გამიცვების ტანს სოფელთარ არის და თავის უსხაძებლობის მექსინუსს აკეთებს; ალაზანში იხრჩობა ახრია უჭირაული, საკულმურმეო მოძრაობის და უყოველი სიკეთის მტერი, მძიმე მშობიარობის შემდეგ თავსხმა წვიმაში გაიცვდა სუსქია და გარდაიცვალა.

8. გველის კულტი. გველის კულტი მთელ მსოფლიოში ყოფილა გავრცელებული, მათ შორის საქართველოშიც. გველი ყველა თქმულების მიხედვით მონაწილეობდა ხამუაროს წარმოშობა-შექმნაში. გველი და ფეხვი ეკვივალენტური ცხედებია და ერთნაირ ფუნქციას ასრულებენ (ვ. კიკნაძე). მისი მოკვლა ოჯახს რღვევას მოასწავებს, რადგან ამით ადამიანს აღმკვეთება სიბრქნისა და ნაყოფიერების წყარო. გველმა აცდუნა პირველი ქალი ევა, აჭამა ცნობადის სის ნაყოფი და მასში სქენაა გააღვია. პირველი ცოდეა ძვირათა დაუჭირათ აღმხმა და ევას ისინი ღმერთმა სამოთხიდან გააძვდა და მას შემდეგ მათ შთანთქმავლებს საყოფარი შრომით უხებდეს ლუკმა-პურის მოპოვება. ამიტომ გველი სძულს ადამიანს, სძულს იგი ქრისტიანულ მოძღვრებს. მისი სახელის სხენება ზიზღსა და ამაზრზენ შეგრძნებას იწვევს ქართველმა კაცმა გველის სახელს ტაბუ დაადო და უხსენებელი შეარქვა.

ტაია შელია გველების მგეშავია. ამიტომ არ ეშინია სავარსამიძეს უხსენებლისა. ჭენტიც და სავარსამიძე ბარონებს სახსხლემში ცხოვრობენ აქ დედალი გველი მოჰკლეს. ამიტომ კალს ამ ოჯახში გამრავლების უნარი წაერთვა, რადგან „მეფი და გველი დიონისოს ორი სხვადასხვა მიზისტანია“, ე. ი. მოკლულ იქნა დიონისო. მაგრამ ჭენტიც დიონისოდა და ეს იწვევს ბიანგანცვიფრებას. მას სავარსამიძე უკვე ადამიანად აღარ გგონია, არამედ ღმერთკაცი, ახალი ქრისტე, ვინც დაარღვია განგების გარდღეული ნება. მეგრამ ექიმებმა კატეგორიულად მოითხოვეს და ჭენტიცა ოპერაცია გაიკეთა.

მასარც გველებს მგეშავია, მან ასწავლა მეფეს თუ როგორ უნდა გადაუმტკრიო კვიგამხედ.

ვართ შერხემალი, ჩაღვან მათი წურთვნა შეიძლება, ხოლო ბუნების შეცვლა — არა. გველიხადში ორგანი და მოკიდებულება მომდინარეობს წარმართობიდან (გაღმერთობა) და ქრისტიანობიდან (ზოზილ).

არსაყანმა მოკლდა ქორა მახვების ოჯახის მკარველი, მისი ტოტემი მწერი. ამით პატრიარქალურ ხვანეთს და თავად ქორა მახვებს მოულოდლო ცხოვრება შეიჭრა მთაში, რომელსაც გველის კულტი ადარ აინტერესებს. მკველი ქვეყნის ფესვი კომუნისტმა გადაჭრა. მაგრამ თარაშმა ხელი არ ახლო ზოხიმიან „ანგლოზობატონს“, თუმცა მისმა ხილვამ საშინელი შიში მოკვეცა: იმით, რომ იგი ძველ სამყაროს თანაზარია.

იქ შეგანს, რომელზეც ვენახი უნდა გაშენდეს, გველით ჰქვია. მის მიდამოში გველები ბინადრობენ. სოლომონ გულუხაიძე შეეცინა გველის-მგეშავ ლენინერს მათ შეყრობაში, რომელსაც უნდა დიდი გიურჯანს დაქერა. ლენინერს, სოლომონსა და აბრაას ერთხელაც შეეფეთათ გიურჯან აბრია დაფრთხა და გაიქცა. ლენინერმა ორჯერ ეხროლა, დააცილა და თავს უშველა. სოლომონმა მოასწრო ხანჭლის ამოღება. უსუნებელი დაიგრაუნა და მახლობელ გუმბეში მოადინა ზღარათანი. ამ გიურჯანს მიუგდეს ნუნუს ბავშვი. ვახტანგ კორინთელმა მოკლდა იგი და ბატარა მიქელას სიცოცხლე იხსნა. ამით აბრაასა და ძველი ცხოვრების ტოტემი მოსპო. ისევე როგორც ერთდროს არსაყანმა, ძველ საქართველოს უკანასკნელი წერტილი ვახტანგ კორინთელმაც დაღუპა.

სამხრელი სურათის მოწმენი ვახდენ უფლისა და ქიტებსა. საზარალად უშუოდა ლომგულთვანი ძაღლი ოსმანა. ბოტი შედგა, დაფრთხა რაზმდენიმე თახის ცხარი. მამა-შერთი ზედავს, როგორ მოილაკებდა სამხრეთისაკენ თაღები მდინარე, გველებს ქარავანი. უფლისა ამბობს, რომ ეს ცოლის ნიშანია. „ბატონუშობა რომ გადავარადა, სწორედ იმ წელს შეგვეფეთა გველების ასეთი დიდი ქარავანი“. სჩანს, ეს სურათი ჩაფიქრებულმა მომავალი სოციალური ქართველები წინასწარილივად („ზეგლადი“).

სოგის მინდია იგემა გველის ხორცი და ამერიკიდან ყოფისსცოდნედ იქცა. მასში ადამიანური არსებობა დაიძლია და ღვთაებად გარდაიხსნა. მაგრამ აქ გველი ნაყოფიერების მიმნიჭებელი არ არის, არამედ სიბრძნის განმანახიერებელი. ღვთაებრივი ცოდნა ადამიანური არსებობისათვის უპირველი გამოდგა.

გველი ცხენის ადრად კ. გამსახურდას პარკის განუყრელი ძირბობობა. პირველი სიბრძნის განმანახიერებს, მეორე — სიშაგება და დემონურ სწრაფებას. მაგრამ ორივენი ეშაქონა და ბოროტ ბედისწერასთან აბრან წიღებენ. გველისათვის წარმთეული სიბრძნე ბოროტების სასიკეთოდ მოქცევა. კ. გამსახურდა აბერტობულ უბრუნდება ამ მოთვის.

მ. წითელბიბილოვანი მამალი წითელბიბილოვანი მამალი წითელ სენებს, მ. ი. სიცოცხლეს უკავშირდება. ის მითრას ფრინველად ითვლება. ამისთან ერთად სიკვდილის კულტთანაც ყოფილა ასოცირებული. „მის ყოველზე საფლავთან წითელრასიანი მგედარი გამოჩნდება“ (თ. ოქროშიძე). აქ ერთ მწკრივში არის განლაგებული საფლავი, წითელრასიანი მგედარი და მამალი, სჩანს, წითელბიბილოვანი მამალი აერთებდა შუასენებსა და ქვესენებს. მისი ხგანთიადო ყოველი მარადიული გათენების, კოსმოსში გადავიძობის სიგნალადაც უნდა ყოფილიყო მიჩნეული. ღამეთან და სიკვდილთან მებრძოლი მამალი კ. გამსახურდას პარკაში მტწილ სიხობს უთმობს ადგილს, რომელიც განთიადს უხმობს.

ხვანეთი მამლითა და ჩანგის ვლრაილით მიღვან მისცულიბულის სულის მშობელ მხარეში დახაბრუნებლად.

ა) სავარსამიძე ვაცივდა. ციებამ ისევ შეახუნა თავი. ღამით ხაზმრები აწვალდენ, ღლისთ — გრიგოლ ხაძემელის გადაგარებული სახლისკაცებმა, რომლებიც სულ „მელიანა“, „მელიანს“ გაიძაბიან. ძლივს აითრია ნაციები სხუელე, ტუეში წაიღა. შემდეგ რესტორანში შეიარა. ნაშუაღამევს სახლში დაბრუნდა. სტარაიის სანთელი ანთო, ფეხებში რაღაც გაბეღინდა: „წითელი მამლი შემეფეთა. რა უნდა ამ ობერს შუაღამეში? ჩემი ოთახს საქთმულ ხომ არ ვაუხლია ამ წყურველ დედაკაცს? გამოუღდექი მამალს, სინათლისკაც დარტბანებული ფრინველი წაბარბაცდა, ლოგინქვეშ შეგვარა“. „ქალბატონო ხალომე“, „ვეძახი“. სანთელი ჩაუქრა. არც არაენ გამოჩნდა. იძალა დავიწო და ციებამ და იმ ღამე სავარსამიძემ ჭოქოხეთში იმოგზაურა. ამ მისტიკურ შემანებას წინ წითელი მამალი მიუქვდის, რაც ადასტურებს, რომ მართლაც ხავარსამიძის ქვესენელში დაბინადრება ნაგულისხმევი. შემანებლან კარის ჩახუნმა გამოაღებია: „თქვენ ოთახში ხომ არ შემოსულა ჩემი მამალი?“ შემეკითხა ხალომე“.

ამრიგად: წითელი მამლის სიმბოლოით დაიწყო და დასრულდა კონსტანტინეს ჭოქოხეთში მოგზაურობა, რაც რეალური სინამდვილის სიმბოლოეა. მას წითელრასიანობიანი იგებუდა საქართველო, რომელმაც არ მიიღო იგი და მადესისკენ უხიძა.

ბ) თარაშის ერთ-ერთ წერილს, კაროლინასადმი „შავი მამალი“ ჰქვია. მას თვალწინ უდგამევი, სისხლისფერბიბილოვანი მამალი, რომელიც ბავშვობაში რძის ჩაშვე დახატული იწილა პირველად. ეს შავი მამალი თანა ხდებდა მის ცხოვრებას, რომელიც წინაპართა სისხლის ემანაციად ეჩვენება. წინაპართა სისხლი დატვირ-

სოსო სიგუა
მეშანი ცხენი

თულია ხაუკუნეობრივი ცოდვებით. ახლა უკვლავისთვის მისოსტრი აგებს პასუსს. წინაპართა შეცოდებამ შავი მამლის ფრთები შეისხა და მის ცხოვრებას ბედისწერაღ აედევნა. თარაში კანს იცვლის, როგორც ლოფოროტიკა, დევის ქებაში. მაგრამ ის მითოსური პიროვნებაა და განახლებამ მხოლოდ სიკვდილის გზით თუ შეუძლია. თარაში თავის აღსარებას ანდობს გერმანულ ქალს. თითქოს უველაფერი მოინანია, განწმინდა და პატრიარქალურ წილს დაუბრუნდა. მაგრამ შორს, კიუბებში ისევ მკვიდის შავი მამალი, რომელიც ქვესკნელისკენ უზმოზს თავის ზრუნულს. წითელისა და შავის სიმბოლიკა მრავალგან გამოკრთის. თარაშის წმინებაში, რომელშიც დაიმხსრენენ ძველი კერპები გაც და გაიმ, კავასიონის მთები, ციხე-კოშკები, „წითელ ზერანზე“ მგდარი არსაყანი თავს წააცვლის მეზირს. ხოლო ენგურს შავი ზღვისაკენ „შაგრიზიანი მხედარი“ მიაქვს (და არა კოსტუმიანი). ამიტომ წითელიმიზილოვანი შავი მამლის ომბიანი ყვილი მარადიული წყვილიადისკენ ძახილია.

გ) ვლახუნა ავშინიძე — ინიო წევრშედეგილი მეფე გიორგი წეროებზე ნადირობს. მას თან ახლავს კიტეხა, გაბრიელი და არსაყანი თავს ქაბუკი შენიშნეს, რომელიც ნეკერჩხლის ბეზე აძერა, ფრინველი დაიჭირა, უბეში ჩაისვა და მეორე ბორცვის თხემშავე შიადწია. ესტატი მოჰყვა, რომ შინა შეუნიშნავს ვახლუ შაბაოხ წითელ-ყვიოთელით მორთული ქაბუკი, რომელსაც ილითაში წითელი მამალი ამოეჩარა. უმაწვილმა მუხას სამჭერ შემოუარა, სამჭერ აკოცა მამალს და თავი წააცალა, მუხას სისხლი აკურა, მამალი წაიღო და გაუჩინარდა. მეფემ გაიცნო არსაკიძე, გამოკითხა ვინაობა. თურმე არსაკიძეს უკავილი მოეხდა და იმიტომაც შეუწარავს წითელი მამალი ღმერთებისათვის. ერთმანეთს დადებულართა წითელი მამალი, ცაცხლ-შემოგზენებული ეკლესია და სვეტიცხოვლის აგება იდეა, რომლის შესრულებამ იმ დღეს მაინდო მეფემ არსაკიძეს. კონსტანტინეს დალაშქვა ამ ფაქტიდან დაიწყო, მაგრამ აშალდება და გაუკვდავდება მისგან ერგო. სიკვდილმა და სიცოცხლემ ერთად მოიყარა თავი, რაც წითელი მამლით არის სიმბოლიკებული. ისიც ხომ შუასკნელიდან ქვესკნელისკენ ეძახის ადამის ძეს.

10. ს მ ა რ ა გ ღ ი. კ. გამსახურდიასთან ფიგურირებს ორი მთავარი ფერი — მწვანე და ლურჯი. ორივე სამყაროს მარადიული გაზაფხულის ნიშანია. მაგრამ ამ ფერთა შორის ხომ ისტორიულად წაშლილი იყო ზღვარი. ისინი ერთმანეთშია გადახლართული ბუნებასა და ადამიანის აღქმაში. მწვანეა სმარაგდი (წურმუხტი), აქატე, მალაქტი, ქრისტოლით... ლურჯია და ცისფერი — ფირუზი, საფირონი, ამფოვისტო, ლავარდო, ლაპის ლაზული. მათგან კ. გამსახურდი-

ასთვის უმთავრესია სმარაგდი. მარჯამს მტკიცისნი თვლები არა მხოლოდ უბრადის-სუტარების საგანია. ისინი მაგიური ძალით ანათებენ. სმარაგდი იდუმალია და გულისშემძვრელი. ის იყო ისრაელის მეფის ხლომოინის საუვარელი ქვა, მწვანე, სუთოა, ნაზი და მზიარული. მისი ყურება ახლისებს თვალსა და გულს. ის აქარებს სნეულთს, შველის მდღოებულს მტერთა წინააღმდეგ. X საუკუნის ერთ-ერთ ქართულ კრებულში („შატბრადის კრებული“) ნათქვამია, რომ სმარაგდში, როგორც სარკეში, უკვლივე იდუმალი აისახება და შეიცნობა მომავალი. ვინც სმარაგდს ატარებს, მას ავი და მავნე ვერ მიეკარება.

ალი-მირზა ხანი ხლონში მყოფთ მაღამ ღანტაუნში განუცხვდა, რომ ამაღამ მადმუაზელ ლორენცი იმარჩილებს, ოღონდ მამაკაცთა დასწრება აკრძალულია. კონსტანტინე და ხალიოთაშაქოს მოსაწევ ოთახში გავიდნენ ოთო სივარი მოსწრეს და სპარსულ დარბაზში შეიპარნენ. მამაკონის მაგიდასთან მსხდარი ქალები იისფერ შუქში იყვნენ გატყუილი. ხლონის ბნელ კუთხეში ლაპლაკება შეიდანთლიანი შანდალი (იხვე აპოკალიპსი) ლორენცს ოპიუმი მიეღო და მახინჯ სახეზე მისტიური ელფერი დასდებოდა. მარჩიელობა ღამის თორმეტ საათზე დაიწყო. შან ახსენა სარლიონის, აქატის, იაკინთეს, საფირონის, ამფოვისტოს იდუმალება, თანმიმდევრულად ასწრეს ხელები ქალებში. ბოლოს სმარაგდზე შეჩერდა, დიონისი და ქრისტე ახსენა, მეორედმოსვლა მოიგონა და ასე დაამთავრა: „სმარაგდი მანამ ხელზე ექნება ქალს, — ქმრის დასტოვ არ შეუძლია. სმარაგდი აფრთხობს მავნე ლალებს. ვისაც სმარაგდი აღნოაჩენდეს — მონადირეს უფრთხილდეს, ვინაიდან ეროსია პირველი მონადირე.

ვიძახი: სმარაგდი. ჭენეტი გაფთხოდა, სმარაგდისბეჭდიანი თოთრი ბელი დახლო შავს მაგიდაზე“. თითქოს ეს უმნიშვნელო სენასი იყო და დავიწყებას მიეცა. ჭენეტსა და კონსტანტინეს შორის მხოლოდ კეთილგანწყობილება არსებობდა. დრომ განვლო და ისინი დაახლოვდნენ. სავარსაშიძე თავის გულის მდღოებებს აცნობს. ჭენეტი იგონებს გაუხარებლ უმაწვილქალობას, მარადიული სიუვარულის სახელით სმარაგდის ბეჭედი მოიხსნა მარჯვენა ხელიდან: „აქატე, მანამ არ მოგწყინდებაო“. კონსტანტინემ შეშფოცა, რომ სანამ გულწითელა მუნწვარს არ გადაკორტიდა, მისი მწერა არ მოსწყინდებოდა. ჭენეტმა თავისი ფარეში — თვადი პატოოიანი იაკვარსამიძეს არქა. აუბდა მარჩიელის ნათქვამი. ამით შან მეუდლეს უღალატა, ბედნიერება დაჰყავდა და სიმძიმის ეწიარა. ჭოჯოხეთში სავარსამიძემ თევზისთვალისანი დედაკაცი იხილა. მას ნინავისტკივანის ქალი ეუბნება: „ეგებს მახტეველი იყო შენი თვალი“. „მოიტა ჩემი სმა-

რადგან თვალში, ჰქვიან ტანაკონის როკაბი. კონსტანტინე

ვეისკრულს უბრუნდება. სმარაგლისფერო მწველი გულისხმევია სამყაროს მწველით შემოსება სწრაფი ტკნობა. ეშმას პირით დადორწილია სმარაგდი, ის სიკვდილიხა და სიცოცხლის გაწურელი ფერია. მაგრამ აღამაინს არათუ იცავს, არამედ მწვეან ცხენის დარად ღუპავს კიდევ.

ჩენეტი იმიტომ არის ძვეწინთავაღა, რომ იგი ქრისტეს ერთადელია, თავისი თედი ერთ დროს მის ხასტლოდ მიანდა. ხოლო ქრისტეს მიმოსტანს ხომ თევეიც არის. სავარსამიძეს თევეისთავაღა ქალიც ისევე ეჭავრება, როგორც ქრისტე. შემდეგ სმარაგდის ბეჭედი მაღამ ლამის დაუბრუნა ჩენეტის გადახავემად. ახლა ის თავად დარჩა მფარველი ძალის ვარემე. ეს არცა სჭირდებოდა, რადგან ღმერთებს: ისედაც ევედრებოდა ცაში აუყვანას.

მწერალმა რთული და თავისებური, მკაცრად სისტემატიზებული მასალა სეციფიკურ ენობრივ ბირთვად აქცია. მაგრამ სინთეზით მოგვეცა მოდელირების სიმბოლური სახეც. ის არა მხოლოდ აზრებს გვთავაზობს, ვიწუალურ სივრცეს ქმნის, გვასმენინებს ახლადშობილი სამყაროს ვიფურ რიტმებს, არამედ მათი გაერთიანებით ქსოვს ტექსტისმიმა სამყაროს, როგორც ნამდვილ მხატვრულ არსებობას. იგი სიმბოლურ სტრუქტურად იშლება. ცალკეული სიმბოლო ქმნის ვარიაციულ სახესხვაობას და ტექსტში იჭრება როგორც უხილავი ქარის ფრთები. მას მოსდევს მეორე, მესამე... სიმბოლოს მიერ გაშლილი ასოციაციური ველი. სიღრმისეულ შრეში ისინი ერთმანეთს ხედებიან და წარმოშობენ არაცნობიერი ფსიქიკის მსგავს სისტემას, რომლის ქაოსში შეღწევა და რაციონალური სახის ამოცნობა ნიშნავს მწერლის მხატვრული აზროვნების ბერკეტთა წვდომას. მისი ფილოსოფიური შიფრის ამოკითხვას. ამიტომ სიმბოლური მოდელირება ისევე მნიშვნელოვანია, როგორც ენობრივი, სიუჟეტურ-კომპოზიციური, სახეობრივი. მოდელირების ამოთხზავი სტრუქტურის საფუძველია ზელოვანის ფსიქია-ცნობიერება და მრავალფერო მასალა— „მე“ და „ჩვე“. ის ეყრდნობა პირველ სამ ფენას. მათ შორის ერთიანობის დარღვევა დაუშვებელია. ამით მხატვრული მეტაქველება იცვლება მხატვრული აზროვნებით.

კონსტანტინეხა და ჩენეტის სიყვარული სმარაგდის ბეჭედი არის დაბეჭდილი.

„ღვისფერი თვალეზი აქვს თამარს, შორენას, ლურჯი — ნუნუს, სუსქიას, კონსტანტინე პორფიროგენეტს, შაბაჰნისფერი მახარას, საფირონისფერი — დავოს. საფირონს უკავშირებენ რწმენას, იმედს, ბედს, ის ანიჭებს დაღლილ სხეულს ძალას, ვაფიქრებს მარადიულ ცხოვრებაზე. სმარაგდისფერია „დიონისოს ღიმილის“ ცა, ვასაკსფერი, მალაქიტისფერი — „მთვარის მოტაკებისა“, ამეთვისტოსფერი — „ღვით აღმაშენებლისა“, ნაშრუდისფერია „ვაზის უვავილობის“ კავკასიონი, სმარაგდისფერია აპოკალიპსის „მწვეან ცხენი“ და ა. შ.

მწვეანდ ასხივებს ბუნება და ლურჯად ეღავეს ცარგავალი. არსებობს მწვეანე, მუქ-მწვეანე, ვაშლა-მწვეანე, მწვეანე-ლურჯი სმარაგდი, ე. ი. ზოგჯერ იგი აერთებს მწვეანე და ლურჯ ფერებს ამიტომ სმარაგდის თვალეზით ანაჟალა ყოველ გაზაფხულს ქვესკნელიდან ახლად ამოსული ჭაბუკი დიონისო. მაგრამ ზოგი თვალი პატრიონანი ხავსებით კარგავს ფერსა და ეღვარებას, ადვილად კვდება (მაგ. ფირუსი). ნაწამები დიონისოც ბუნების ცვლასთან ერთად

შალვა ამიხუჯაშვილი

ტრადიციების მრთავალი კოდი

«Традиция — не чулан с устаревшими вещами...
Традиция — это лучшее, что отстоялось, это все живое,
что осталось жить для нас».

Евг. Винокуров.

დავით აღმაშენებლისადმი მიძღვნილ წერილში ილია ქვეყანაზე საზგახშით აღნიშნავდა, რომ ისტორია თავის გულიანობაზე იჭედებს მარტო სულისა და გულის მოძრაობას ერისას. ეს თუ ასეა, მაშინ მის გულიანობაზე ღრმად უნდა იყოს დაჭედებული თვით პოეტის მრავალსაუკუნოვანი ჯამბარაც, რადგან სწორედ ის გახლავთ ერის ნაქირმავარი სულისა და გულის პირველი მფეთქავი ძარღვი, პირველი მაცნე უხილავი მოძრაობისა.

მრავალსაუკუნოვან ამ დიდ ჯამბარას ხელს არ უშვებს და დარჯაქში გამოვლილ მებრძოლთა ბეჭითად მიხვევება მას პოეტი იოსებ ნონუშვილი. ამის შესახებ იოსებმა ერთხელ საქვეყნოდ განაცხადა კიდევ: ქართული კლასიკური პოეზიის ტრადიციებისადმი ერთგულება და თანამედროვეობაზე გულისხმიერი საუბარი ჩემს პოეტურ მთავრობაზე მიმართულია. სიმართლესთან ახლოა, ის მართლაც ტრადიციული პოეტი. მისთვის ყოველთვის უცხო იყო და არის დაინერგული ფორმალისტური ძიებანი და ექსპერიმენტული გატაცებანი.

ნონუშვილი თავიდანვე კარგად დაეფუძლა საუკუნეების მანძილზე რელიგიურად გაიყვანათილ, ჩასოფლებულ პოეტურ ტორებებს და ორიენტიზმის მიწით მათ „გადაკეთება-გადმოკეთებაში“ წუთსაც არ ჰქარავს. წერს ღმერთებსად გულის კარნახით, რასაც ხელს უწყობს აგრეთვე მისი იდეურ-მეტატრული პოპოლიტის საოცარი ხაზგარეშე. ვფიქრობთ, პოეტის ორიენტიზმაც სწორედ ამში მდგომარეობს...

ფორმის მხრივ თავისებურად დაწერილი ესეთი ადრინდელი ლექსიც კი, როგორცაა, მაგალითად, „უკუღმა სონეტი შა-აბასს“, თითქმის მთლიანად თავისუფალია შესრულების

ფორმალისტურ ექსპერიმენტულა ზერბებისგან. თავისუფალია, რადგან ელვისებური სისწრაფით აქ ფორმა, შინაარსი და ემოცია ერთსა და იმავე დროს არის დახაზებული. სხვათაგანად არც გამოიყვებოდა ასეთი ცხელი და მთრთოლვარე სტრიქონები:

გრძობდი, შაბობაც განგებოგან რომ
ვერ გიხსნიდი
მაშ რატომ გეღვა ღვინის ჯამთან ჯამი
სისხლისა?!

სონეტს ეპიგრაფად წამდვარებული აქვს შა-აბასისადე პოეტური სტრიქონები: „აახვე ჯამი, მალე ქვეყნად აღარ იქნება აღარც ეგ ღვინო, აღარც მშველი, ზეი მერქიფევი!“, რაც ქართული ლექსის ემოციურ მხარეს უფრო ამძაფრებს: „სიხილიან პოეტს უკუღმართი გული გქონია, შიტომ უკუღმა დაგიწერ მეც ეს სონეტი...“

აქ ჩვენდაუნებურად გვაგონდება იოსების ჰაბუკობისდროინდელი მეორე ლექსიც — „საუბარი ნაძვებთან“, ალბათ შემდგე სტრიქონების გამო: „აი, მე პატარა პოეტი ვახლავართ, მარადემ სუსტი და ფერგად-ლეული“. ამას კი აზიზობდა, მაგრამ შინაგანად ის უკვე საკმაოდ ნომოურებული პოეტი იყო მაშინაც. დიას, მაშინაც, როცა გოგონას შიერ დანიმ მკერდ-დასერილ ნაძვებს მიმართავდა სანუფუშებლად: არც მე დამიწოდ... ამხალა მკერდი და, ზედ გულზე ამომკრა თავისი სახელიო.

სიყვარულის ამ უნაზეს მოტივებიდან ვიდრე შა-აბასის სისხლიანი პორტრეტის პოეტურ მოზაზვამდე, კაცს ეგონება ოცო-ოცდახუთი წელიწადი მაინც არისო გახული, როცა სინამდვილეში ერთიცა და მეორეც ცხრას

ორმოცდარშობა დაწერილი და ერთმანეთობა-
გან ისინი ალბათ ათათუე ჩამოსათყველია დღწე-
ვებით არიან დაწარმოებულინი, იცო კი, რაშიდლა
შენაგანი განსხვავება და ფერცვალებება მით
შორის?!

ჩრდილო ლექსების ეს კრებული, რომელიც
პოეტის დაბადების ხაზოცი წლის ხაზობავე
წერის წინა დღეებში გამოიცა, სახეა მსგავსი
შემოქმედებითი წარმატებებით, მაგრამ იო-
სებ ნონეშვილი ამით არ ეძლეოდა და
დარდადრო კრიტიკული თვლით გადახედვას
ხალხე თავის ნაშაგას: „ვია თუ კარგად ვი-
რა ვიქვი, რაი თქმაც კარგად მსურდა, ჩემი
გრემი და ჯელოი წუ გაიგებენ ცუდად“.
ესეც პოეტის პოეტურ ღირსებაზე შეტყველებს
ულოდ.

ტპილია შოხბლიური სოფლას, შოხბლიურ-
რი ქალაქის, შოხბლიური კუთხის მოგონება.
იგი მუდამ კეთილშობილურ გრძნობებს ზა-
დებს ადამიანის გულში. სწორედ მიწის ამ უმ-
ცირესი მონაკვეთიდან იწყება ხანშობლის სი-
ყვარულიცო, უთქვამთ ათასქერ, ათათასქერ.
ამასვე ამბობს იოსებ ნონეშვილი ლექსში—
„ჩემი სოფელი კარდენახი“, მხოლოდ უფრო
პოეტურად, უფრო მოშიზბულიად.

ბოლოდროინდელ ნამუშევრებში ნაშელოდ
შემოქმედებით წინსვლად უნდა ჩათვალას
დასახლებული ნაწარმოები. იგი მქლავრი
ფერწერული სურათებებით არის შესრულე-
ბული. სურათებს სურათები სცვლიან, ახლა
წარაფების ღვინის სიმაგრეც წედ ემატება, და
აღარ იცო, რომელს მიაჩნეო უპირატესობა.
ძველი ლექსებიდან თავისი ძლიერი სუნთქვითა
და ფართო სიუხვით მას მხოლოდ „შემოდგო-
მა აბილოსში“ თუ შეედრება. მაგრამ ამაზე
ცოტა ქვემოთ. ახლა კი, იმავე თემაზე დაწე-
რილ მეორე ლექსს შევხვით. „ქახეთი“ ასე
შეო ამ ნაწარმოებს.

„ცოვგომორიდან ხომდრით სიცოცხლის გა-
დასახელი, მოსჩანს იოსებრ ნისლებში ქახეთი,
ჩემი ქახეთი!“ — აბეთი ამდრებული სტრი-
ქონებით იწყება შოხბლიური კუთხეზე დაწე-
რილი მეორე ლექსი. იწყება და უქმნიც ხომ-
დრით შედისართ მის მრავალფეროვან ხაყე-
როში, იზარებთ კახელი კაცის გამარჯვებას
ბრძოლასა და შრომის ფრონტზე, ქებას თუ-
ხნებით მის გმირობას. ტყუილად კი არ თქმე-
და: ომი და ღზინი კახისა, მოხაწონია კაცი-
ხასი“, თუმცა ისედაც ნათელია იოსებ ნონე-
შვილის ამ ნაწარმოების პოეტური ჩანაფერი.
იგი თუასი საგმირო, საბრძოლო და საბეგობ-
რო განწყობილებებით ტოლს არ უდებს სა-
ეროოდ კახეთის თემაზე დაწერილ საყუოდ-
სო ქართულ ლექსებს, ალბათ ამიტომაც იქცა
სახალხო ხომდრადა.

„შემოდგომა თბილისში!“ — აი, კიდევ ერ-
თი შეხანიშნავი ლექსი, რომელიც იოსებისე-

ვლი სიტყვის სტოქიაშია მოცეული. თითქმის
ყოველ სტროფსა და ყოველ ტაქსში ფერ-
წეადა ენახდებოდა. აქ ხილთა სიუხვეზე აღ-
რადფრს ელბიანო. ქართული კაცის ზაჩა და
ქართული ნიწის ზარაქა არანალებს არი ნაქე-
ბი თვით ავტორის მიერ. რაღაც განებოთ,
კაცს რაში თბილისში არ ენახოს თავსლდში,
მარტო ამ ლექსის წყაიხვითი მოწინატრება მი-
სი ნახვა. ნაწარმოების რატონისა და საერთო
განწყობილების გაწინაგებმდ მოგვეყვას ერ-
თი ნეზბინეტი სტროფა:

მარტისფერი, ქარვისფერი
ქარმა ერთად არი:
ეს კახების შრილია,
განა მართლა ქარია..

საერთოდ თბილისი იოსებ ნონეშვილის უს-
ყვარლები თემა. მიხი ცა-საფრონი პოეტის
ბოლოდროინდელ ანა ერთხა და ორ ლირი-
კულ ნაწარმოებზეც ბრწყინავს. ბებერი მცხეთის
ღირსეული პირში ჩვენი თბილის-ქალაქი მას
მარადიდელ შეგზაულად ჰყავს წარმოადენილი.
აი ამის გარე, მისივე სიტყვით რაში ვთქვათ.
სხია შექმადლი მფარავს საქართველოს დე-
დაქალაქს. იგი იმდენად არის შეყვარებული
მასზე, რამ დაჭრებულებით ამბობს მტკარის
შესახებ: „განა მართლა წყალია, მოდულუნე
მტკარის, თეთრის ნაგუნინარია, მთვარის თეთ-
რა კვალ!“ თბილისის ცა შირადა მისთვის მი-
რონით სავსე ის ეგება თასია, გაზაფხულის
წვიმებად რაში იცლება და თავს დასხხრადლებს
თბილისელებს.

დედაქალაქის ამგვარი მშვენივით მოიბილუ-
ლი პოეტი კიდევ უფრო იგება შემოქმედ-
ებით ენერგიით და ახლა მთელ საქართველოს
უცხადებს სიყვარულს, თან სხვასაც მოუწო-
ლებს: „გუყვარდეს საქართველო სიცოცხლეზე
შეტადო“. მაგრამ პოეტი ამასაც ამბობს:
„შორს დუნე და გულცივი, უტრებლო, უწე-
ხო, ჩანა რეველუციის. ახალ გმირებს უს-
მობს!“

უხმობს და ძახილი მიხი, მისთვის არის გა-
საგები, ვისაც ძარღვებით ათვადიდებულთა სი-
ხლო უდებლავს, ვისაც მათი კაცურ-კაცობა
ნათლის სეტად ადგას გაშლილ გულზე. შემ-
თხვევით კი არ დასცდენია პოეტს; დიდგორით
დიდი გული აქვს ქართველსო. მას მართლაც
დიდგორი გასულ მეტბოლოდ წარმოუდგენია
ყველა ის ქართველი, ვინც საქართველოს დიდ
მონავალზე ფიქრობს.

ამ სიყვარულით, ამ შემართებით მიზაიჭებს
პოეტი საქართველოს ფარგლებს გარეთაც, რის
საილუსტრაციოდ კარგი იქნება დაიხასილეოთ
რესპუბლიკურ პრესაში ახლახან გამოქვეყნე-

შალვა ამისულაშვილი
ბრადინიების ერთგული კობი

ბული მისი ახალი ლექსი — „ფერადობა“, რომელიც სიუჟეტურად ციმბირის გარდაქმნის თემაზეა გაწვდილი და ეძღვნება ნია-გრუკინ-სკაიას თავდადებულ ახალგაზრდა ქართველ მშენებლებს: „ისე და ამგვარად, ვიხილე ანგარა, ვიხილე ციხეფირი ლენა და ნია. არც ლენა, არც ნია ნაშ ქალებს არ მგებანა, თუმც ლამაზ ახსულთა სახელი ჰქვიათ.“

შერდეკ პოეტს სიამაყეს ჰგერის ის ამბავი, რომ დღევანდლობის დადებულ ძეგლად დარჩება შორეულ ციმბირში მშვენიერი ქაროული აბაბა „ნია-გრუკინსკაია“, რომ ციხეფირ ნიას, როგორც შწითუნაზე გოგონას, ჩვენი კაბუკები მკლავზე გაღვივდნენ, სუსხიან, ველურ ბუნებაზე გამარჯვების ნიშნად...

ველურ ბუნებაზე გამარჯვების ასეთივე რწმენითა და შემართებით მიიპყრება იგი საქართველოს ფარგლებს გარეთ უფრო აღრცე, დაახლოებით ამ ოცდახუთიათე წლის წინათ. გეგუ დანებდება, ნახვენი მიწავეს! — მიმართავდა შუა აზიის უღამნოდ ქვეულ ტრამალს, მიმართავდა, რათა ამერიადან ბაღის სამსახურში ჩამდგარყო ისიც, წალკოტად ქველყოფი, ჰქეყანას გასწვდენოდა მისი ხეცო და ბააკა:

ეპ, რატომ დაჰყარე სიცოცხლის ფარ-ხმალი, გველი, გველბოკერა გულში. რად ჩაიყარე გვერდს გიელის მარეკის ზარისგან

დამფრთხალი

ველის ჩვირანიც — ლამაზი საიკა...

ამ სტრიქონებში პოეტი ეტებდა ჩვენს მარჩენილი მიწის გადაგვარების პირველ მიზეზს და მიდიოდა იმ დასკვნამდე, რომ აღამიანთა შური და მტრობა აგვრანებდა ყველაფერს, რომ ამოღებულ დაშინსა და დამიწებულ თოცსა ჰქონდა სახანარგო უპირატესობა ქვეყანაზე, ვიდრე ბარსა და გუთანს.

შუა აზიის თემაზე მთელი ციკლი აქვს პოეტს. შევებებით კიდევ ერთ ნაწარმოებს ამ ციკლიდან, სახელდობრ, „უიზი-უუ“, მხოლოდ წინასწარ პატარა წინათქმა იქნება საჭირო.

მთიდან მომავალი მხედარი როგორც კი ვაკეაქულზე მიუშვებს ცხენს, უცბად ისეთ სილამეს იგრძნობს, თუნდაც ქვეყნის დასასრულამდე ჰქონდეს სახაროლო, დარწმუნებულთა — არასოდეს არ მოადლება, ერთხელაც არ ჩასთლემს უნაიკარზე. მაგრამ აი, იწყება გვალვიანი მინდვრების ზონა, შორეულ მოციუნებათა რჩება ქაფებული ჩანჩქერების ჩქრიალი და ქანაზებიდან წამოფრენილი შერათების სტვერა. ბოდობს, ზაფხულისი პანაპაქება, გზის უსასრულობა და ბუნების ერთფერავენება მეზავის ამ მოციუნებასაც დავიწყების ბურანში ახვევს. მხედარსაც თვალბი ელვოდება ოინდთან, იხმის მარტო ფლოქების მონოტო-

ნური ბაყუნა, კიდეც მხედარს ცხენზე სისხრის მარტოში ემარებოდე.

ყველაფერს მაინც თავისი დასასრული აქვს, სიციხისგან და სიარულიდან მუხლმკობრილი ცხენი ანაზდულად უჩვეულო კიხვისს ახტებს და მხედარსაც თვალბი ეხილება. გვალვიანი, ერთფეროვანი მინდვრების ნაცვლად იგი ზედავს წამოქრიალ ბურქებს, ბურქელორის — კამკამა წყაროს. მოდელია მგზავრი კვლავ სიცოცხლის მომხიზველიობას უბრუნდება. ასე ზდება საუკეთესო ნაწარმოების მიგნვის დროსაც. რაც ამ რუნდა მოდელია იყოს შეიძველი, ის მაინც ხელახალ გადახალისებს გრძნობს და მიეცილ არსებით შედის მომხიზველიობის ახალ სამყაროში.

დაახლოებით ასე დაემართა მეც, როცა ოსტბ ნონეშელის „უიზი-უუ“ წავიკითხე.

როგორც თვით ავტორი ნაწარმოების მინაწერში გვამცნობს, „უიზი-უუ“ უახლოვრად ცხენონსნური სპორტის სახეობაა და ქართულად ნიშნავს: „დაეწეე ქალიშვილს!“ ცხენოსანი მისდევს მხედარ ქალიშვილს, თუ დაეწევა, ცხენდაცხენ აკოცებს, თუ ვერ დაეწევა და, უან გამობრუნდება იმდგაცრუებული. ვაჟს ახლა ქალი დაედევნება, რათა დაეწეოს და მართახი გადაჰყარას სირცხვილსაქამს.

ყაზახეთის ამ სპორტულ თამაშს იოსებ ნონეშელი მოხერხებულად იყენებს პოეტურა შთავონების გასაშლელად. ჩანსალი სიცოცხლია და მარადიული ხილამაზისაკენ სწრაფვის ძლიერი სურვილით არის ფრთებშესხმული აღნიშნული ნაწარმოების ყოველი სტრიქონი:

სხვა სანახავს რა? ენახავდი უკეთესს, გიყურებდი ანთებულ თვალთა; მიბერავდა ვახურებულ გულმკარდზე შენი შვიი დალაღობის ქარი...

ლექსი უადრესად დინამიურია არა მარტო ელასტური სტრიქონების გარეგნული მდინარებით, არამედ აზრისა და განწყობილების ძლიერი აღმავლობის თვალსაზრისითაც: „შენი ხმა და ფიფინურთა უდარუნს, ელვასათი მოქნეული წილი, გულში ჩამჩხა, როგორც ფიქრი ფარული, როგორც შორი მოვონება მწველი“.

კერბულში სხვაც ბევრი დინამიზმისანიშნავი ლექსია მოთავსებული, მათ შორის „სურათებო ნინოშელის ცხოვრებიდან“, რომელიც თავისი მოცულობით, სიუჟეტითა და კომპოზიციით საგრძნობლად უსაზლოვებდა ლირიკული უაილის პატარა პოემას. ნაწარმოების პირველ ნაწილში პოეტი ცოცხალ ფერებით აავიწრებს ტრადტბ მშობლიურ სოფელს, მის დარბაზურ კარბიდამბას, ძველისძველ ქარბეილს, რამდლის პერქვეშაც „ხალისტომის ტბის“ ავტორმა ხოდუნბირით ხაფე ცხოვრება გაატარა.

ხარკმდღში ნაგვლივიო მოხარული მთვარე და

ციცხლისაირას ჩაფრტვებული, ფერისილი
მწერალი ფერწერულ სრულყოფას ანიჭებს ამ
საერთო სევიდან სურათს. შინაგან ციცილხა
და ენერჯიას მხოლოდ ეგნატეს თვლებშია
მოუტყნია თავშესაფარი. ეს მნიშვნელოვანი
დღეიანი ერთიორად აძლიერებს ავტორის იდე-
ურ ჩანაფიქრს. ძლიერი დრამატიზმითაა გახს-
კვალილი ნაწარმოების ის ნაწილი, სადაც სიყ-
ვდილზეა ლაპარაკი.

ის კლუქის საბით მოსულა,
შენ გიმზერს ჩონჩხად ქცეული:
შენსავეით რატომ ახველებს,
რას გეპარტლება წყუული?

ეგნატე ნინოშვილის შთაბეჭდილებელ პორ-
ტრეტთან ერთად, ნაწარმოებში მოცემულია
ციცხარამეტე საუკუნის მძიმე და სუსხიანი
მცხოვრების უაღრესად მარათლი სურათები, მა-
შინდელი სოციალური უკუღმართობის არსი.
ეს იგარქნობა განსაკუთრებით სტრიქონებში:
„კლუქი არის თუ შიმშილის გულშეშარავი
ჩრდილია“. ლექსის იდეური მხარე უფრო რე-
ლიდიფური ხდება, რაც პოეტი წარსულის მძი-
მე დღეებს ჩვენს გმირულ დღეებს უკავშირებს
და ეგნატე ნინოშვილს შთაბეჭდილებს მიმართ
ათქმევინებს დასწრით, რაც მე დამაყლდაო,
მაგრამ დასწრით ისიც, სამშობლოს რა ბი-
ხარულიც ეღარსაო...

როული ბუნების მქონე პოეტებს მხატვრუ-
ლი სისადავის დაუფლებისათვის ხშირად ძნე-
ლია და ხანგრძლივი მუშაობა სჭირდებათ ხოლ-
მე. მარტივი ბუნების პოეტი არც იოსებ ნო-
ნეშვილია, მაგრამ შედარებით უფრო ადვილად
აღწევს სასურველ მიზანს. სისადავიდან ხალ-
ხურობამდე კი, ამ სიტყვის საუკეთესო მნიშე-
ნელობით, თითქმის ერთი ნაბიჯი დარჩენილი,
რასაც შემდეგ ავტორის დიდი პოპულარობა
შეხდევს. ავი იოსებ ნონეშვილის შემოქმედე-
ბითი პრაქტიკაც ამ გზით წარმისართა.

წარსულის თემის ენება აგრეთვე მეორე
ვრცობის ლექსი „ვახტანგ მეექვსე მოსკოვში“.
იგი გრიგოლ აბაშიძის „ხენწყის ჩვენებასთან“
ერთად ისტორიული ხასიათის ქართულ ლექ-
სებში ერთი საუკეთესო ნიმუშთაგანია. სამ-
შობლოდან გაქვებულსა და მაინც საქართვე-
ლოს ბედზე მლოცველს ქართული წიგნის მა-
მანსა და მეფე-მესტამებს, მეფე-მგოსანს იოსებ
ნონეშვილია დრამატიზმით აღზავს ამ ლექსით
ნამდვილია მშვენიერი ძეგლი დაუღამ.

ვიდრე პოეტის სხვა საუკეთესო ლექსებ-
საც შევიტებოდეთ, ვსურს რამდენიმე სიტყვა
ეთქვათ საერთოდ პოეტური გამოხსახველობის
წოგოვით მიტერბოლურ მხარეზე, მათ უმეტეს,
რომ იგი მეტწილად და მახასიათებელია ქარ-
თული პოეზიისათვის.

რეკლუციის დიდ მესიტყვეს ვლადიმერ მა-
იაკოვსკის ძლიერ შეუვარდა მიტერბოლური

თქმები, მაგრამ პოეტი არახოლეს სწავლებილ
რეკლურ სინამდვილეს. მაგალითად: ჩინე მზის
მიბატოებთა, რომელიც აღწერილია საყოველ-
თაოდ ცნობილ მის „პარაფრეზებზე ამბავში“,
ძალზე აღამაინურ შთაბეჭდილებას სტოგებს
მკითხველთა ყველა თაობაზე. უფრო მეტი და-
მაქრებლობა ენიჭება მიტერბოლურ თქმას
ამავე ნაწარმოების შემდეგ სტრიქონებში:

— ნათება ყოველი მიზეზებარე შექ-
ბი, ლოზუნგი ჩემი და მისისა...

მიტერბოლური თქმების ძალა მათ იდეურ
მიმართებასა და მხატვრულ დამატერბლობაში
მდგომარეობს. თანამედროვე ქართულ პოე-
ზიაში საინტერესოა ამ მხარე იოსებ ნონეშ-
ვილის შემოქმედება, თუ მხედველობაში არ
მივიღებთ მის წოგოვით ხარვეზს, სახელდობრ,
„შენ რომ მოწაზე დაცემული გვეხანე მუგო,
ნუ გეწიენება, აგრე ძლიერ არ ვინადვლებდით,
კვლავ აფაფრენდით შენს ადგილზე, ღრუღლე-
ბის ზემოთ, როგორც უფრად ბუშტის აფრენენ
ხოლმე ბაღლები.“

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, მიტერბოლური
თქმების ძალა მათ იდეურ მიმართებასა და და-
მაქრებლობაში მდგომარეობს. სწორედ მის
შემოქმედებითა ძალა აქლია ჩვენს მიერ მოყ-
ვნილ სტროფს მეტად საინტერესო ლექსიდან
„მამავ, ძვირფასო!“ ცვაყოფილებებით რა ამ
ერთადერთი, მაგრამ არსებითი შენიშვნებით,
ჩენი სურვილია, ერთხელ კიდევ ვახსენოთ
მაიკოვსკის დიდი სახელი მისდამი მიძღვნილ
ერთ საუკეთესო ლექსთან დაკავშირებით, რო-
მელიც ეკუთვნის წინამდებარე კრებულის ავ-
ტორს.

როცა შენ ლექსად ამბობდი სიტყვას,
გვეგონა, გულსაც ქვეშეხად სცლიდი...

საბჭოთა ეპოქის უნიჭურესი პოეტის შე-
მოქმედებითი თავისებურება შესანიშნავად არ-
ის გადმოცემული ბუნებრივად შეწყველებულ
ამ ორ სტრიქონში, მაგრამ მაიკოვსკის დაუღ-
გარი პოეტურია ბუნება უფრო გამოკვეთილად
შინც შემდეგ სტრიქონებში ვლინდება: „ქარა-
შლის გუგუნეს დღეღათ უსმენდი, ქარიშხალი-
ვით სიგრცე გწურავდა; თითქოს უცდალა მთე-
ლი რუსეთი მაგ შენი სულის უსასრულო-
ბას...“

ეს ლექსი დრმა დავირვებია და ბეკიით
შემოქმედებითი შრომის შედეგია, ისე რომ,
შინსა და მაიკოვსკის ლოზუნგი — ნათება
ყოველ მიზეზს გარეშე — აჩქრად გამართლე-
ბულია იოსებ ნონეშვილის შემოქმედებით
პრაქტიკაში.

კრებულში, სხვათაშორის, წარმოდგენილია
ათიოდე ახალი ლექსიც, მათ შორის „მედია“.

შალვა ამისულაშვილი
ტრედიციების მტრული პოეტი

რომელიც შემდეგ „ცხადის ყვავილების“ ციკლში შევიდა და გარეთ „ლიტერატურულ საქართველოში“ გამოქვეყნდა. იგი საბერძნეთში ყოფნის დროს მიღებულ შინაგეგმვებზეა შექმნილი. აი, მიხი დრამატიკაში გამსჭვალული სტრუქტურებიც:

შეგარქვეს გმრეული, ბორბტი, აქვსულო, რაღა არ გიწოდეს ნეტრე...
ამ ქვეყნად ყველაზე ბედურული ასეულო, ყველაზე ტანჯული დედაე...
შენი ღედუღეთი აქედან შობნია, ვაი, რომ ვერსდროს ნახებ, იქ ბევრი მედეა, თამარი, შორენა შენს ბედზე დარდობენ ახლაც...

ამგვარ ფიქრებში ჩაპირულ პოეტს წვიმა წამოხსრებია თურმე იქ, შორეულ საბერძნეთში და ზუნების ეს მოულოდნელი წყალობაც ლექსის სტრიქონად უქცევია... „წვიმა... ალბათ ეს შენ ხარ ცრემლებად, დარდული“ — მიმარ. თავის პოეტი უხსოვარ დროსივე ლეგენდად ქცეულ დედას. ამ თქმაში იხსნის ძველი კოლხეთის თქმად მოვარდნილი ცრემლების ხმაც. რახან „ცხადის ყვავილების“ ციკლი ვახსენეთ, დავასახებლებთ მასში შენაგად სხვა პოეტურ ნიმუშებსაც. აი, მათი სათაურებიც: „თურმე ღმერთებაც სცდებნა ძლიერ“, „ავროპოლთან“, „აპილევის“, „როგორც პაერი, ნისლი და წყალი“, „გადაწყდა, უნდა სამაგიერო გადავუხადო ბერძნებს“ და კიდევ რამდენიმე სხვა.

როგორც საერთო სათაურიდან ჩანს, ლირიკის ეს ნიმუშები საბერძნეთის თემზე კია დაწერილი, მაგრამ თითქმის ყოველ მათაგანში, როგორც მედვანახაში მიძღვნილ ლექსში, ქართველი კაცის ფიქრა ტრიალებს, მისი დამლა ატყვია მათ გაქცეულ სტრიქონებს.

იოსებ ნონეშვილი ბევრს მოგზაურობს. თითქმის ღედამიწაზე არცერთი კუთხე არ დარჩენია უნახავი. ამიტომ მის შემოქმედებაში დიდ ნაჲლად შეიჭრა უცხოეთის თემზე დაწერილი ლექსები. ბევრი მათაგანი ნამდვილად მხატვრული მოწოდების სიმაღლეზე დგას, მაშაგრამ ყოველად შეუქლებელია ერთ წერილში სოველივე ამის აღსუნება, შეფასება, ანალიზი. კრებულის წინასიტყვაობაში ძალზე ზუსტად არის ნათქვამი, რომ იოსებ ნონეშვილის პოეზია საფხვა გრნობითა და ვნებით, მზითა და სიხალისით. ცხადია, ამაში იგულისხმება ლექსების ის ნაჲლად, რომლის შესახებაც ახლავლამარკაობდით...

საუბილიერ კრებულში მოთავსებულ ახალ ნაწარმოებებთან არ შეიძლება არ დავახსენლოთ აგრეთვე „ფიროსანი“, „ინდიელი გო-

გონას ლოცვა“, ჩვენგან ადრე წახული პოეტების — ლალო ასათიანისა და მანანა გლოვანისადმი მიძღვნილი ლექსები, უნაზრეი ლირიკით არის გამოხარა მათი სტრიქონები, რომელ ერთს მივცეთ უპირატესობა საილუსტრაციოდ?

ფიროსანის შუქ-მადლით არა ერთხელ აბრიალებულა ლაღოსა და მირზას პოეტურა შთაგონება, აჲ ფუნჯის ამ დიდებულ ოსტატს განსაკუთრებული ადვილი უჭირავს მათ პოეტურ შემოქმედებაში, ფიროსანის თავისი სიტუა უთხრა იოსებ ნონეშვილმაც. მოუფსინოთ პოეტს:

აღდგამა იყო თუ ამაღლება,
კარგად არ ახსოვთ, რა იყო მამინ,
წამოიშართა და ნება-ნება
ვით სული წმინდა ამაღლა ცაში.
ხელში პატარა ეჭირა კრავი,
იმ კრავისფერი მისდევდა ცვალი...
ეს სასწაული ვინც თვალით ნახა,
ძველი დოსტები ამბობენ ასე:
კბის ქვეშ მოკვდა, და ნახეთ ახლა,
საწურთოს კბის მოქცეა თავზე...

ციხფერ ჩარჩოში ჩანსული ხატვიით აღიქმება პოეტის ეს ფერწერული სტრიქონები და ვფიქრობთ, მეტი დახასიათება თუ დასაბუთება ადარც არი საჭირო...

იოსებ ნონეშვილი უადრესად პოპულარული პოეტი, რაც თვალნათლად დამტკიცა მისმა საუბილიერ საღამომაც. „ღმერთი ნონეშვილისა“ მქვია იოსების ერთ ბოლოდროინდელ ლექსს. იგი „ციხფერმა ტრიომ“ სიმღერად აიტაცა თავის დროზე. არც საუბილიერ საღამო დარჩენილი ამ სიმღერის გარეშე. „ღმერთი სიყვარულისა გულთ თუ არ იწამე, მამ სიცოცხლე რად გინდა ამ დელოცვილ მიწაზე?“

სიმღერა სიმღერა, ისე კი, ღმერთი სიყვარულისა მართლაც მუდამ თან ახლავს ჩვენს პოეტს. ამიტომაც შეიყვარა ესოდენ ძლიერ იგი ქართველმა ხალხმა. იოსებს არც სხვა ხალხის სიყვარული აკლია. ამას ადასტურებთ თუნდაც რასულ გამზატოვის უპოეტკყო, მაგრამ უადრესად გულში ჩამწვდომი სიტყვა, საუბილიერ საღამოზე წარმოთქმული. მის მიერ ნაწარმა ლექურმა თოვლისფერმა ნახადმა კიდევ მთლად უნადლო სინათლე მოჰქონა ამ უნაგარო სიყვარულს.

ქართული პოეზიის მრავალაღუყუნოვანი ტრადიციების ერთგულ პოეტს, ვფიქრობთ, კიდევ მრავალი გამარჯვება მოეღობ მომავალში.

მეტი სიფინჯი და ფაუჩიკრება

სრული ენის ლექსიკა შეიცავს ისეთ შრეებს, რომელიც წარმოქმნილია უხსოვარ ხანაში და რომელთა მიკვლევა და სწორად გააზრება საშუალებას იძლევა, რომ ამ ენის მატარებელი პრეისტორიული პერიოდის ხალხის მითოლოგიურ წარმოდგენებს უფრო ნათელი თვალით შევხედოთ, ამავე დროს, ასეთი მიზანდასახული კვლევა არ თავსდება მარტოოდენ ენათმეცნიერულ ჩარჩოებში და ის სხვა მეცნიერული დისციპლინების აქტიურ დახმარებასაც თხოულობს. ამის აღნიშვნა იმისთვის დაგვიკრძა, რომ წინასწარ გვეჩვენებინა თურმენად რთულ სამუშაოს შედეგად ბ. აბაშიძე, რომლის წიგნი „მითოლოგიის საკითხები ქართულ ზემოხსიტყვიერებაში“, 1978 წელს გამოცემა უნივერსიტეტმა. ამ მცირე მოცულობის წიგნში (სულ 90 გვ.) დასმული პრობლემები იმდენად მნიშვნელოვანია, რომ ის უკვე გახდა მეცნიერული მსჯელობის საგანი. წიგნის შესახებ დაწერილი რეცენზიის დასკვნით ნაწილში პროფ. ზ. ჭუმბურიძემ აღნიშნა, რომ „ქართულ ფილოლოგიაში ძნელად მოიძებნება მეორე წიგნი, სადაც ამდენი მცდარი და დაუჭრებელი მოსაზრება ერთად იყოს წარმოდგენილი“. ამ სახით მისი გამოცემა გაუმართლებელია“ („ლიტერატურული გაზეთი“, № 19, 1979 წ.). რეცენზენტის ასეთი კატეგორიული განცხადება ავტორს მეტად მძიმე მდგომარეობაში აყენებს. ის აღბათ იძულებული იქნება წიგნში წარმოდგენილი მოსაზრებების შესამაგრებლად რაიმე დამატებითი არგუმენტები მოიშველიოს. მაგრამ ჩვენ, ჩვენის მხრივ, გარკვეული ხასიათის შენიშვნები გვაქვს როგორც ავტორის, ასევე რეცენზენტის მიმართაც. შენიშვნები, ხაჭაოვ ბეგრია და მათ საფურნალო წერილში ვერ აღიბენ. ამიტომ სრულიად შე-

გნებულად ვემაყოფილებით მინიმუმით: ერთი შენიშვნა ავტორს და ერთიც — რეცენზენტს. წინასწარ ისიც უნდა აღვნიშნოთ, რომ ჩვენ არ ვვებნით ავტორის სტილს და მის მიერ ფაქტების მომარჯვების დონეს.

წიგნის ერთი თავი მთლიანად დათმობილი აქვს აღმოსავლეთ საქართველოს მითანეთში გავრცელებული ხალხის „დავითფერული“-ს სახელის წარმომავლობის გარკვევას.

ბ. აბაშიძე მართალია, როცა აღნიშნავს, რომ „ხალხის სახელის წარმომავლობა დღეისათვის შეუსწაველიაა“, მაგრამ სამწუხაროდ, მის მიერ შემოთავაზებული ახსნის გაზიარება უკვლად მიუღებელია. ავტორის მსჯელობა სქემატურად ასეთ ხაზს მისდევს:

1. სიტყვა „დავითფერული“ შესდგება ორი დამოუკიდებელი სიტყვისაგან — „დავითისა“ და „ფერულისაგან“.

2. „ფერული“ შეიძლება ორად გავყოთ: „ფერ“-ძირად და „ულ“-სუფიქსად.

3. ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის მიხედვით „ფერი“ არის შობებულება, რომელსაც აბდენს თვალზე სავანის მიერ არგულილი სინაოლტ.

4. ილ. ბაულაძის „ძველი ქართული ენის ლექსიკონში“ ვითხულობთ: ფერი საღებავი (სახე, ხატი, გვარი, ნაირი).

5. სიტყვა „ფერს“ მრავალი გაგება აქვს. მაგალითად, კონტექსტში „რა ფერ?“ ის მიგანიშნებს ძალაზე, უნარზე.

6. სიტყვა „ფერიდან“ ვღებულობთ „მოფერებას“.

7. ამიტომ „დავით ფერული“ უნდა გავიგოთ, როგორც დავითის ნაფერები, ნაქები, ნახმარი ან შექმნილი.

8. ასეთი დავითი კი უნდა ყოფილიყო საქართველოს მეფე დავით აღმაშენებელი. ჩვენი აზრით, დასკვნა არ მომდინარეობს წინამძღვრებიდან, ამიტომ ის არასწორად უნდა ჩაითვალოს.

მაშ როგორ უნდა აიხსნას ზემოთდასახელებული ხმლის სახელი? საქმე იხაა, რომ „დავითფერული“ აშკარად შედგენილი სახელია: „დავით-ფერული“. კომპოზიციის პირველი ნაწილი გარკვეულ ახსნას თხოვლობს. ყურადღება უნდა მიექცეს იმ საკითხს, რომ ხმლის ეს სახელი („დავითფერული“) ძირითადად გავრცელებულია ხევსურეთში და არა საქართველოს ბარში. თვით ეს ფაქტი აშკარად მიგვანიშნებს იმაზე, რომ ამ სახელის გაჩენა-დანიშნა კედრება უნდა მომხდარიყო მეტად დიდი ხნის წინად. იმდენად დიდი ხნის წინ, რომ საფუძვლების მანძილზე ეს სახელი მთლიანად უნდა ამოვარდნილიყო ბარის მოსახლეობის ლექსიკიდან და მხოლოდ მთის უნდა შეენარჩუნებინა მისი გაყინული მნიშვნელობა. გაყინულ მნიშვნელობას ჩვენ ხაზს ვუსვამთ. იმ მიზეზით, რომ დღეს ვერცერთი ხევსური ვერ აგვიხსნის თუ რატომ უწოდებენ ხმალს „დავითფერულს“, თუმცა არ შეეუბნა და ზუსტად ჩამოთვლის იმ ნიშნებს, რაც კარგ ხმალს უნდა ახასიათებდეს. ჩვენი ნათქვამიდან ის გამომდინარეობს, რომ დასახელებული კომპოზიციის შექმნის დროს „დავითი“ ჯერ კიდევ არ იყო გაყინული სახელი და მას გამკვირვალე მნიშვნელობა გააჩნდა. ეს მნიშვნელობა შემონახული გვაქვს სულხან-საბა ორბელიანთანაც, ხადაც ვითხოვლობთ: „დავით სასურველია; ვინა, ნიჭი“. ყოველივე ამის გათვალისწინებით „დავითფერული“ უნდა გავგვათო, როგორც კარგად (ანუ ნიჭიერად) დაფერული ხმალი. ფერის მიხედვით ხმლისთვის სახელის დარქმევა სავსებით ბუნებრივია, რადგანაც ფოლადის ჩაირისის შექნობა უპირველეს ყოვლისა მისი გაჩვენული ნიშნით — ფერით მდებარეობს (თითრი ფერი დაბალი ხარისხის, ხოლო მოლურჯო-მოწითალი კი უმაღლესი ხარისხის მაჩვენებელი იყო).

ამგვარად, ბ. აბაშიძის მიერ შემოთავაზებული „დავითფერულს“ ახსნა ჩვენ მცდარად მიგვანია. ხუდ სხვა მდგომარეობასთან გვაქვს საქმე, როდენაც ავტორს ცდილობს გარკვეული სემანტიკური კავშირი დამყაროს მეგრულ ღმრთობას (ღმერთი) და ქართულ ღმრთობას. ლექსებებს შორის ფონეტიკური მსგავსება ავტორს შემთხვევითად არ მიაჩნია და სთანადო არფუნქციური ცდილობს ამ თვის დასაბუთებას. მართალია ხარკვშემნტაციო მასალა ერთობ ძუნწად აქვს მოხმობილი, მაგრამ ის სავსებით საქმარხია და ლექსებისთვის ადვილად არ ტყუებს. მართლაც, ავტორის მიერ დასახელებული წყაროები და სიტყვალოგი ლიტერატურა აშკარად

მეტყველებს შუა საუკუნეების საქართველოში ღმრთის ქალბატონს გამოინათის არსებობაზე. ეს კი თავისთავად მიუთითებს „ღმრთის“ და „ღმერთის“ შორის არსებულ გენეტიკურ კავშირზე. სამწუხაროდ, ეს სახეებით მართებული მოსაზრება უსაფუძვლოდ იქნა გაკრიტიკებული რეცენზენტის მიერ. როგორც სჩანს, რეცენზენტს ყურადღების მიღმა დარჩა ის ფაქტი, რომ ამ მოსაზრების სათავე ჯერ კიდევ ბ. აბაშიძემდე, ივ. ჭავჭავაძის, ე. თაყაიშვილის, ხ. მაკალათას და სხვათა შრომებში არსებობს. ამიტომ, ჩვენი აზრით, თუ რეცენზენტი დასახელებულ თეზას არ გაიზიარებდა, მას უპირველეს ყოვლისა დასახელებული მეცნიერთა შრომებისათვის უნდა შეეხებოდა ექვსი თვალთ და მართლ ბ. აბაშიძის მიერ წარმოდგენილი ფორმულირებისათვის არ მიეცა გამანადგურებელი კვალიფიკაცია. ვიმორბთ, რომ ბ. აბაშიძის მიერ „ღმრთის“ შორის სემანტიკური კავშირის დადგენა თუმცა ძუნწ ფაქტობრივ მონაცემებს ეყრდნობა, მაგრამ მაინც სასებელი დამაჯერებელია და უნდა გავიზიაროთ, მაგრამ რადგანაც რეცენზენტს ეს მტკიცება ნაკლებსარწმუნოდ მიაჩნია, იძულებული ვართ წოვიერთი კულტურულ-ისტორიული ხასიათის ფაქტების გახსენებას მივმართოთ.

ღმირი ყოველთვის მჭიდროდ იყო დაკავშირებული მითრას რელიგიასთან. ეს საკითხი კარგად არის შესწავლილი კუმონის, უინდიშმანის, დარმსტერის, ბარის, შვიგონის, ბეტანის, ვენენდოვის, კრუმბაქტის, გუთშიდის და სხვათა შრომებში, ამიტომ ამაზე არ შევჩერდებით, ჩვენ მხოლოდ ნაზვასებით აღვნიშნავთ იმ ფაქტს, რომ ჩვენს ხელთ არსებული როგორც არქეოლოგიური, ასევე ეთნოგრაფიული მასალა აშკარად მიუთითებს საქართველოში მითრასის ძლიერ საფუძვლებზე. მართლაც, რამდენად ძლიერი და ღრმა უნდა ყოფილიყო მითრასის მოშვილები საქართველოში, რომ ქრისტიანულმა რელიგიამ მთელი თავისი არსებობის მანძილზე ვერ შესძლო მისი აღმოფხვრა. ჯერ მართლ ის ფაქტი რად ღირს, რომ ნეტების წმ. ვიგორის ეკლესიაში საყულტო ცხოველად ღმრთა შემორჩენილი. ხოლო სამეგრელოში გავრცელებული ჭებე-მისარონის ყულტო, ე. წ. „მისრობის“ დღესასწაული, დღა უკვე კარგად არის გარკვეული, რომ მითრასთან იყო დაკავშირებული.

გავიხსენოთ აგრეთვე ის, რომ ევოლუციური ხანის ოდისის პერალეოკრი ნიშანს ბბრეული ღმრთი წარმოდგენდა. ჩვენი აზრით, ამასთან მარდამირ კავშირშია ბერძნების მიერ ნახსენები ტაოხები (ტაო-ტაოხი-ტაო-ღმრთი).

საერთოდ, ქართული ფოლკლორი უამრავ ისეთ შერს შეიცავს, რომელიც რამდენიმე ათასი წლის წინ არის შექმნილი და მჭიდროდ კავშირშია მითრასთან. გავიხსენოთ მეგრული

გამოცანა: „გაღვივებული, დინამიკური ოქრო“.
 („გაღვივებული“ - შიგნით ოქრო). ეს გამო-
 ცანა კვირდება თქვენი (მეგრ. მარქალი)
 და „ვედების“ იმ პირობებს ეხება. ხალხ-
 ლაპარაკია იმაზე, რომ ცხ - ვერცხლი, შვი-
 — ოპრო, ხოლო მითრას-ში თვალში
 ღვთაებისა, რომელიც კვირდება იშვება.

ახეთ პირობებში, როდესაც მითრასში უც-
 ილოზად სჩანს საქართველოს როგორც ის-
 ტორიის, ასევე პრეისტორიის თვალსაწიერზე,
 როდესაც მითრას ძალის სიმბოლოდ გამოხა-
 ტულებას ღმრის წარმოადგენს, სადისკუსიოდ
 არ უნდა იქცეს მეგრულ ღმრისთვის და ქა-
 რთულ ღმრის შორის სემანტიკური კავშირის
 არსებობა. ხოლო ამ კავშირის არსებობის კონ-
 სტატირებისას არ შეიძლება, რომ ფონეტიკუ-

რი მსგავსება შემთხვევითად მივიჩნიოთ: კონკრეტული
 კრეტულ შემთხვევაში მსგავსება ხაერთო წმინდობის
 რმომავლობის მარეინებელია.

ჩვენი აზრით, როგორც ავტორთან, ასევე რე-
 ცენენტთანაც მრავლად არის სადავო დებუ-
 ლებები. ერთი ხელის მოსმით კარდინალური
 საკითხების გადაწყვეტა ან უაქლაციო უარ-
 ყოფა საქმისადმი ნაქარვე დამოკიდებულებას
 ამჟღავნებს. ჩვენ ამჟამად მხოლოდ თითო შე-
 ნიშნით დავკმაყოფილდით. დასასრულს უნდა
 აღვნიშნოთ, რომ წიგნში და რეცენზიაში გან-
 ხილული პრობლემები გულდინჯ მსჯელობას
 მოითხოვს და სასურველი იქნება, თუ მოკამ-
 თეები მომავალში ამას გაითვალისწინებენ.

ხალხური სიბრძნე ამას დალადებს: ასევე
 გამოემ და ერთხელ გასკერო.

კასპი

შოთა ძიძიგური

ალექსანდრა ჯანელიძე

(დაბადების 90 წლისთავის ბაშვი)

რწმუნსაც ვფასებთ ქართული უნივერსიტეტის დაარსების ისტორიულ მნიშვნელობას ჩვენი სინამდვილისათვის, არ შეიძლება განსაკუთრებულად არ აღვნიშნოთ ის გარემოება, რომ საუნივერსიტეტო კურსების შემოღებამ მტკიცე საფუძველი ჩაუყარა ჩვენში ახალი ქართული სამეცნიერო ენის განვითარებას. სკეპტიკოსებს ეგონათ, რომ ქართული უმაღლესი სასწავლებელი უნდადაგოა და ამას განსაზღვრავს, უწინარეს ყოვლისა, ქართული მეცნიერული ტერმინოლოგიის უკონლობა. მხოლოდ ივანე ჭავჭავაძის რაინდული გამბედაობა და შორსმჭერეტილობა იყო საჭირო, რომ ამგვარ სკესის საზღვარი დასდებოდა და კათედრებიდან სხვადასხვა სამეცნიერო დისციპლინის სწავლებას მუარა ნიადაგი შეექმნა საქართველოში მრავალფეროვანი დარგების მშობლიურ ენაზე ამტკუველებსათვის და მეცნიერული ენის გამართვისათვის. საუნივერსიტეტო კურსების წარმართვას მათემატიკის, ბუნებისმეტყველებისა თუ მეცნიერების სხვა დარგებში პირველხანად გარკვეული სიძნელეები ელოებოდა, მაგრამ ეს სიძნელეები თანდათანობით დაიძლია და თუ დღეს სამეცნიერო ენა წელგამართულია და მკვიდრ ნიადაგზე დაფუძნებული, ეს იმის წყალობით, რომ იმთავითვე სწორი გეზი იყო აღებული და ახალი ქართული მეცნიერების პატრიარქმა დააკანონა, რომ ჩვენს ნორმ უნივერსიტეტში ლექციების კითხვა ქართულ ენაზე განხორციელებულიყო.

აქვე უნდა ითქვას, რომ ქართულ სამეცნიერო ტერმინოლოგიას წარსულში მდიდარი ტრადიციები ჰქონდა შემუშავებული. ჯერ კიდევ XI-XII სს.ში სახელგანთქმულმა მწიგნობრებმა — მთაწმინდლებმა, ეგრემ მცირემ, არსენ იუალითელმა, იოანე პეტრიწონელმა, ბერძნული ენიდან მეცნიერული თუ ფილოსოფიური თხზულებების სწორუბოვარმა მთარგმნელებმა, დააფუძნეს ქართული სამეცნიერო ენა და შექმნეს მთარგმნელობითი მუშაობის თეორია. ასე, მაგალითად, იმდროინდელია მთელი რიგი სტეციალური ტერმინები, რომლებსაც დღესაც ვხვარობთ: გრძნობა დი, მეტუცე დი, ა რ ს ი, მეცნიერება, შემეცნება, ცნობიერება, სიბრძნისმეტყველება, ბუნებათმეტყველება (შეადარე თანამედროვე ბუნებათმეტყველებას) არარაობა, ქეშმარიტება, მოძღვრება, იგივეობა, შესატყვისობა, ვარსკვლავთმრიცხველობა და მრავალი სხვა.

ჩვენი ფილოლოგები აღნიშნავენ ძველი ქართული თარგმანების მაღალ ღირსებებს. ვაუხსენოთ, მაგალითად, ნიკო მარის სიტყვები იოანე პეტრიწის შესახებ: „უნდა ვაღიაროთ იოანე პეტრიწის უდიდესი დამსახურება ქართულ ლიტერატურაში: მას უნდა ვუშადლოდეთ ქართულ ენაზე შექმნილი მწამარტული ფილოსოფიური ტერმინოლოგიისათვის, რომელიც ქართული ძირებით არანვეულმბრძვი სიზუსტით გადმოსცემს ყველა ტერმინს, ევროპულ ენებზე ბერძნულს ან ლათინურს ნახელობების სახით რომ არსებობს. ამასთანავე, უნდა აღვნიშნოთ, რომ ეს სიმდიდრე მკვდარ კაპიტალად არ დარჩენილა,

I სიტყვა წარმოთქმული საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიისა და თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გაერთიანებულ სამეცნიერო სესიაზე ამა წლის 16 თებერვალს.

როცა საქართველოში მშობლიური ლიტერატურა შევაოდა"; „შეიძლება მხოლოდ გაკვირვებას მივყვეთ იმ ამოუწურავი მარაგის გამო, იმ პირდაპირი ჭაღოქრული ძაღლების გამო, რომლებსაც აქტიური ფილოსოფიები, რომ რაც შეიძლება მეტი რაოდენობით ეპოვა ქართულ ენაში საჭირო მასალა არათუ უყვლა უმცირესი ნიუანსის და ნაირგვარობის გადმოსაცემად ბერძნული ენის ნიმუშების მიხედვით, უაღრესად განუყენებელი და რთული დიალექტიკის უყვლა სიძნელის გადასახაზადად... ამავდენით სარგებლობს იგი არა მხოლოდ მაშინ, როცა თარგმნის, არამედ დამოუკიდებელი ფილოსოფიური მსჯელობის დროსაც“.

და უოველივე ეს ვასაგებია, თუ ვაფთხავისწინებთ იმ ვარაუდებს, რომ:

„X და XI საუკუნეებში ქართველები ფილოსოფიის სფეროში იმ საკითხებით იყვნენ დაინტერესებულნი, — რომლებიც ფლობდნენ მაშინდელი კაცობრიობის მოწინავე ადამიანებს როგორც აღმოსავლეთში, ისე დასავლეთში, — იმ განსხვავებით დანარჩენებისაგან, მაგალითად, ევროპელებისაგან, რომ იმდროინდელი ქართველები სხვებზე ადრე გამოთქვამდნენ თავიანთ აზრს მაშინდელი ფილოსოფიური აზრის ახალი მიმდინარეობის შესახებ. ამავდროს, ისინი შეიარაღებული იყვნენ იმ დროისათვის სანიშნო ტექსტუალური კრიტიკის იარაღით და მუშაობდნენ უშუალოდ ბერძნულ ორიგინალებზე“ (ნ. შარი, 1910 წ.).

მთხედვად იმისა, რომ ჩვენ მუარე ტრადიციები გვქონდა ამა თუ იმ დარგის სამეცნიერო ტერმინოლოგიის შემუშავების საქმეში, X-X საუკუნის დასაწყისისათვის მეცნიერების მრავალი სხვადასხვა დარგის განვითარების პირობებში, სკოლების ვაეროვნებობასთან, უნივერსიტეტისა და სპეციალურ სასწავლებელთა დაარსებასთან დაკავშირებით, უთუოდ იგრძნობოდა ტერმინოლოგიური ლექსიკის უკმარისობა.

დღეს ჩვენ გვაქვს 40-მდე ტერმინოლოგიური ლექსიკონი მრავალ დარგში (მათემატიკა, ელექტრონიკა, ანატომია, მედიცინა, ტექნიკა, სოფლის მეურნეობა და სხვ.). თითოეული ამ დარგობრივი ტერმინოლოგიის სულისჩამდგმელნი არიან საბჭოთა საქართველოში, ეგრძოდ თბილისის უნივერსიტეტში, შექმნილი სამეცნიერო სკოლების ხელმძღვანელები.

გეოლოგიური მეცნიერებათა დარგში ქართული სამეცნიერო ენის შექმნის მეთავეობა წილიდ ზვდა ალექსანდრე ჭანელიძეს. ეს არის მისი მოღვაწეობის ერთი უმნიშვნელოვანესი რგოლი, მისია, რომელიც ისტორიამ დააყისრა ქართული გეოლოგიური სკოლის მემბრაბატეს.

ვიდრე ჩვენი სახელოვანი მეცნიერის მოღვაწეობის ამ სფეროს შევხებოდეთ, მინდა ვთქვა, რომ ალექსანდრე ჭანელიძე ახალგაზრდობიდან-

ვე ამღვავებდა უტყუარ ენობრივ ადლოს ფილოსოფიურ ლინგვისტური დაკვირვების უნარს.

სიტყვის ფენომენის წვდომა, მის შინაარსობრივ ნიუანსებში გაჩვენება და სამეცნიერო ენაში მანამდის უცნობი ლექსიკური ელემენტების გაბედულად შემოტანა (უშთავრესად დიალექტების მანალაზე დაყრდნობით) წითელი ზოლივით ვასვლეს ალექსანდრე ჭანელიძის მთელ მეცნიერულ მოღვაწეობას.

უცხოეთიდან დაბრუნებული და იქაურ უნივერსიტეტებში სწავლამიღებული ალექსანდრე ჭანელიძე ბრუნდება ქუთაისში. აქ იგი ფართოდ ებმება კულტურულ ცხოვრებაში. აირჩიეს ქუთაისის გაზეთის სარედაქციო კოლეგიის წევრად; ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების ქუთაისის ფილიალის გამგეობის წევრად და, რაც მთავარია, ქუთაისის სახალხო უნივერსიტეტის გამგეობის წევრად. უნივერსიტეტში საჯარო ლექციებს კითხულობდა უშთავრესად სიცოცხლის წარმოშობის პრობლემაზე.

აი რას ვკითხულობთ მის მოვარებებში: „ჩემი პირველი ლექცია ნამდვილი სენსაციის მოწვევით იყო. მხოლოდ, ლაპარაკის საგანი იყო არა ლექციის შინაარსი, არამედ ის დაუქრებელი ფაქტი, რომ ჭანელიძემ ასეთ თემაზე ლექცია ქართულად წაიკითხა. მოულოდნელად ქართულის მცოდნის სახელი გამეფარდა და ხშირად მუხუბნობდნენ, თქვენთან ქართულს ვერ ვებდავო. შემდეგ ლექცია გამაფორბინეს კითხურაში, სამტრედილაში, ხოლო, ხოლო ჩვენმა სახელოვნმა მწერალმა დავით კლდიაშვილმა წინადადება მომცა, მოხსენება გამეკეთებინა თბილისში, მის საღამოზე. საღამოს ორიგინალური სოლო გრემეშვილი იყო. საღამო ქართულ თეატრში ჩატარდა“.

ეს ვარაუდებია ფრიად საყურადღებო: ევროპაში განათლებამიღებული ახალგაზრდა მეცნიერს წარდა ქართული საზოგადოებრივი წინაშე საბუნებისმეტყველო თემაზე შერჩეული მოხსენებით და ამ ვარაუდების წყალობით მაშინდელი ქართველი მსმენელი აჩვენდა უფროს საბუნებისმეტყველო მეცნიერებს, მეცნიერულ ტერმინოლოგიას, ისმენდა სპეციალური მეცნიერების საკითხების შემცველ ლექციას, მოწოდებულს დახვეწილი ლიტერატურული ქართული ენით... ამ ვგავრი გამოსვლები იმდროინდელი ჩვენი ვითარებისათვის არცთუ ჩვეულებრივი იყო. და შეაქ დამჭირდა ამ ვარაუდების ვახსენება, რამდენადაც შაინტერესებს ალექსანდრე ჭანელიძის მოღვაწეობის მოღვაწეობის ის უბანი, რომელიც დაკავშირებულია ახალი ქართული მეცნიერული ენის ქმნალობა-ჩამოყალიბების რთულ პროცესებთან.

როდესაც საუბარი გვაქვს ალექსანდრე ჭანელიძის

შოთა ძმიშვილი
ალექსანდრე ჯანელიძე

ნელიძის ღვაწლზე ქართული დარგობრივი სამეცნიერო ტერმინოლოგიის შემუშავების საქმეში, არ შეიძლება არ მოვხსენიოთ მისი ფიზიკის სახელმძღვანელო, დაბეჭდილი ჯერ კიდევ რევოლუციამდელ საქართველოში (დაწვებითი ფიზიკის ჩანელიძისეული სახელმძღვანელო გასაბჭოების შემდგომაც იყო გამოქვეყნებული და მიღებული ჩვეს სკოლებში). აქ არაერთი სპეციალური ტერმინია ავტორის მიერ ქართულ ნიშნულად შექმნილი და დამკვიდრებული.

ალექსანდრე ჩანელიძის მიერ სამეცნიერო ენაში ქართული ხალხური მეტყველებიდან გაბედულად შემოტანილი ზოგიერთი სიტყვა-გამოთქმა ბევრს სასიოთირდაც კი მიუჩნევია, ვიდრე ისინი საბოლოოდ გაიკვლევდნენ გზას მწიგნობრულ ენაში და შეესისლბორებოდნენ სამეცნიერო ენას. ამასთან დაკავშირებით ბატონ ალექსანდრეს ზოგიერთი კურიოზიც გაუხსენებია. „მოგონებებში“ ნათქვამია: „იქ-სადაც მე სიტყვა ბინძური მებნობა, ასოთამწყობს თუ რედაქტორს შესწორება შეეცანა და პინძური დაეებდა. ბიწული წყაროს ნიშნავს და ასეთი შესწორება უაზრობას იწვევს. მსგავსი ბედი ჩემს ნაწერებს შემდეგაც არა ერთხელ სწვევია“, დასძენს ავტორი.

ალექსანდრე ჩანელიძე ყარგად იცნობდა ხალხურ მეტყველებას, მისი დედაცილი რაქული მეტყველება და ამ დიალექტის დიქციონიდან მას არაერთი და ორი სიტყვა-გამოთქმა გამოუყენებია და შემოუტანია სამეცნიერო ენის მიმოქცევაში. მისი გამოკვლევები ცნობილია რაქუში მიწურული მოვლენების შესწავლის დარგში, სადაც მოხმობილია ბევრი საინტერესო ტერმინი, ხალხური ენის ხანამდელიწი მოპოვებული და პირველად ჩვენი მეცნიერის მიერ დამკვიდრებული სამეცნიერო ენაში. ნაშრომში „გეოლოგიური და პალეონტოლოგიური ნარევი“ ავტორი ერთგან ამბობს: „...ამ დარგებში ღვაწლები დიდ მონაწილეობას იღებენ. თუ ნაწავი დიდი ღონისძიებას შედგება, მას რაქუში რწმნარს უწოდებენ. წვრილი ელემენტებისაგან „რწმნარს“ შედგება, ხოლო კიდევ უფრო წვრილისაგან „პინძურნი“. მსგავსი ნიშნუბი უხვად არის გაბნული მეცნიერის სპეციალურ გამოკვლევებში, რითაც გამდიდრებულია სპეციალური სამეცნიერო დარგების დიქციონი. შემდგომში მან რაქუში თუ სხვაგან მოპოვებული სიტყვები შეიტანა გეოლოგიურ დარგობრივ ტერმინოლოგიაში და, ამდენად, ისინი იყვნა სასპეციალური ტერმინების ხარისხში.

ალექსანდრე ჩანელიძე არა მხოლოდ მისი წიადს იკვლევდა, არამედ ხალხური მეტყველების წიადსაც იღებდა ძვირფას სიტყვობრივ მასალას, საიშინაოთ დიქციონერ ერთულებს, საუკუნეთა მანძილზე რომ თვლიდნენ ხელშეუხებლად ენის დამყენებში და დღეს

ისინი ჩვენი ენის ქანებიდან არიან ამოწმებული და „სამწიურ“ გამოტანილი.

სპეციალური სამეცნიერო ტერმინებისადმი სათითო და გააზრებული დამოკიდებულებას მშვენიერი დადასტურება აღუქანდრე ჩანელიძის მიერ მომარტებული სერბი, რომელსაც იგი არ ღლატობდა და თანმიმდევრულად, შეიძლება ითქვას, იმედატური სიწესტითა და გამოუწყალებით იცავდა როგორც სამეცნიერო გამოკვლევებში, ისე, განსაკუთრებით, სახელმძღვანელოებში და ფართო საზოგადოებრიობისათვის დაწერილ ნაშრომებში. მე ვგულისხმობ ჩვენი მეცნიერის ნაწერების სკოლიოებს, სადაც ჩამოტანილია და ვრცლად განმარტებული ტექსტში აღნიშნული სიტყვა-ტერმინები, უმათრვანად უცხოური წარმომავლობისა, ბერძნულ-ლათინური და ახალგეროპულ ენათაგან მომდინარე. ამ თვალსაზრისით საინტერესო სურათს იძლევა წიგნი, მოკლედებული ფიზიკის სახელმძღვანელოდან (პირველად გამოცემა 1918 წელს ქუთაისში) — დამთავრებული კასიტალური ნაშრომით „ზოგადი გეოლოგიის კურსით“, თითქმის უოველ გვერდზე, სკოლიოში, მოცემულია თითოეული ტერმინის ეტიმოლოგია. პასუხა გაცემული — სიადან წარმოდგება ესა თუ ის სიტყვა, რა იყო მისი თავდაპირველი მნიშვნელობა და რა სემანტიკური ცვლილება განიცადა მან, რატომ შეერქვა ასეთი სახელი ამა თუ იმ გეოლოგიურ პროცესს და მისიანა.

ეს — ერთი მხრივ. მეორე მხრივ, ისა აღსანიშნავი, რომ ავტორი, სადაც საჭიროა, იშველიებს ცნობებს ბერძნული მითოლოგიიდან ამა თუ იმ ტერმინის გასარკვევად და, ასე ვთქვათ, ცნობის შეგნებულად დახამასხვრებლად. ამასთანავე, შიგადაშოგ სკოლიოში ვტოპილობთ, თუ მოცემულ სიტყვას რა სინონიმები მოეპოვება ენაში. განსაკუთრებით ფასეულია უცხოური ძირის სიტყვასთან ქართული ეკვივალენტის მისადაგება, რაც ერთგვარი მინიშნება იმანზე, რომ მომავალი ეს ქართული ორეულები შესაძლოა დამკვიდრდეს, როგორც სამეცნიერო-ტექნიკური ტერმინი. სკოლიოში ისიც არის აღნიშნული, თუ სხვადასხვა ენაზე (ევროპულ ენებში) რა ვარიანტებით არის წარმოდგენილი აღნიშნული სიტყვა-ტერმინი, არაიშვითად მითითებულია, თუ რომელიმე ქართულ დიალექტში რას უწოდებენ, სინონიმურად, რით არის წარმოდგენილი საანალიზო ცნება. ზოგჯერ ავტორი აღნიშნავს, რომ მოცემული ტერმინი, საყოველთაოდ დამკვიდრებული, უხერხულობას შეიცავს და მთლად ზედგამოჭრილი არ არის სათანადო ცნების გამოხატავად, და სხვა და სხვა.

ამ ჩვენი სქემატური მომობილებიდან ჩანს, რომ ალექსანდრე ჩანელიძისათვის სამეცნიერო ტერმინოლოგიის საკითხი პირველბარისბოვანი მნიშვნელობის საკითხია და, მისი რწმენით, ქარ-

თველი შეიხვედრა გაუფრთხილად და მეკინიკურად კი არ უნდა იფიქნებდეს ცენზურ-ტერმინს, არამედ ცნობიერ და მოკიდებულებას უნდა იჩინებდეს მეცნიერების საფუძვლების ათვისებისას და სახვით-საშრობის ვარჯიშებში. არ უნდა მიიჩნევდეს, თუ რაღამ არის მოწოდებული ესა თუ ის ცნება ანა თუ იმ სიტყვა-ტერმინით.

თქმა არ უნდა, ჩვენი მეცნიერის მიერ დიდი გულშემატკნებითა და მეთოდური თანამშრომლობით, თანაც — ენობრივი მასალის დრმა ცოდნით, შესრულებული ამგვარი ხაზუშაო საგარანტიო ავტორიტეტს შეიძლება ღიწვინებულ თვალსაწიერებს, უფიქრებებს მას ენობრივ ფაქტებზე დაკვირვების უნარს და, ამასთანავე, ხელს უწყობს ტერმინოლოგიური სიზუსტის ჩვევათა განოქმუშავებას სტრუქტურაში.

ცალკეული გეოლოგიური სამეცნიერო ტერმინების დადგენა, პირველი მარაგის დაგროვება და ამ მიმართულებით შეტად საგულისხმო ფრაგმენტული ძიებანი უნდა დაგვირგვინებდეს ვრცელი გეოლოგიური ტერმინოლოგიის შემქმნით, სადაც ვარჯიშული სისხტემით დალაგებული იქნებოდა მოკლებული მასალა და იგი მთლიანი სახით წარმოჩინდა მეცნიერების ამ დარგის განვითარებას საქართველოში. ტერმინოლოგიური ძიების მეთაური ჩვენში უნდა ყოფილიყო გეოლოგიური კვლევა-ძიების იმდროინდელი ცენტრი — გეოლოგიის კათედრა. აქვე აღსანიშნავია საქართველოს მუზეუმის გეოლოგიურ განყოფილებაში წარმოებულ გამოკვლევათა პუბლიკაცია ქართულ ენაზე და ტერმინების დაგროვება.

უკვე 1926 წლიდან აღქსანდრე ჩანელიძის უშუალო ხელმძღვანელობით დაიწყო სისტემატური შეგროვება გეოლოგიის ძირითადი ტერმინებისა, რომლებსაც თვით ჩანელიძე და მისი მოწოდებები ხმარობდნენ ლექსიკების კითხვისას და სამეცნიერო შრომების წერისას. შემდგომ და შემდგომ უფრო გაფართოვდა მუშაობა და დაკრავდა დიდი მასალა ამ დარგების მიხედვით: დინამიკური გეოლოგია, ისტორიული გეოლოგია, საქართველო — კავკასიის გეოლოგია, სავულ გეოლოგია, მდინეული სახადოები, პეტროგრაფია, კრიხტალოგრაფია, პალეონტოლოგია, მინერალოგია.

1941 წელს საბოლოოდ დღის ხინათღეზე გამოდის კაპიტალური წიგნი — „გეოლოგიური ტერმინოლოგია“, რომელიც წარმოადგენს ქართული გეოლოგიური სკოლის მეთაურის დიდი ხნის ოცნების ხორცშესხმას, მის მიერ ვაკლდული გზით მოკლებული დიდი მასალის მთლიანი სახით დალაგების პირველ ცდად რომ არის განხორციელებული.

ამ წიგნში მაქსიმალურად არის დაკული, რამდენადაც შესაძლებელი იყო, სიზუსტე და სრული შესატყვისობა ცნებასა და მის გამოხატულ ტერმინს შორის. პირველ რიგში ცნება,

ცნების არხება უფრო მიღებული მხედველობაში, ვიდრე მისი ფორმალური მხარე. ქართული ტერმინების დადგენისას ქართული გეოლოგები, უწინარეს ყოვლისა, ნიშნობდნენ თანამედროვე ქართულის მარაგს, ხალხში შენაყლ ამ თუ იმ ტერმინს და ის შეტიქნული ტერმინოლოგიაში. ამ მხრივ ტერმინოლოგიაში გვერია ჩამაა ისეთი შეტანილი, რაც უშეკლავ შევა ქართულ სამწერლობო ენაში, — და შევიდა კიდევაც.

„ქართული ენა ჩემი მეობის უშუალო ნაწილი იყო“, — ამბობს აღქსანდრე ჩანელიძე ერთ თავის წერლობაში, რომელიც მიეძღვნა სალტერატურო ქართულის ნორმათა მოწესრიგების საკითხებს (დაბეჭდილია გეოლოგიური საზოგადოების მოამბეში). აქ აღძრულია წმინის პრეფიქსების, სინტაქსური ნორმების, ორთოგრაფიის მტკიცებულები საკითხებში და გამოთქმულია საყურადღებო მოსაზრებები თუ რეკომენდაციები. აქვე გადმოცემულია სიტყვა ბანაშინის შექმნის ისტორია. „ჩვენ, პაროში მცხოვრები ქართველები, დიდ ყურადღებას უფიქრობდით ქართულ ენას და სწორად ნეოლოგიზმებსაც ვქმნიდით“, ამბობს აღქსანდრე ჩანელიძე და ამას მოჰყვება ძალიან საინტერესო ამბავი: „ჩვენში იმ დროს საყვებელია მიღებული სპარსის ნაცვლად მე ამხანაგებს ფრანგულიდან გადმოღებული ასანთი (Allumette) მივაწოდე და მათაც სწრაფად შეიტვისეს. როგორც იყო ჩემი ვაკვირება და სიაზრება, რომ ეს ტერმინი მთელ საქართველოში დაშვიდრებულიყო“, დასძენს ავტორი.

ბატონ აღქსანდრესთან უშუალო ურთიერთობა მე უშუალებდა მომიცა მისგან მიხელო წიგნითი საგულისხმო რჩევები, როდესაც მიხედობდა რაქულ დიალექტზე ხანგრძლივი დაკვირება და დიალექტოლოგიური მასალის შეგროვება სოფელ-სოფელ როგორც ზემო, ისე ქვემო რაქის რეგიონებში. მან მოგვარა და ძვირფასი მასალაც ლექსიკის სფეროდან. უფრო ადრე ბატონი აღქსანდრე ახლო გავიცანი ლენინგრადში, ოცდაათიანი წლების დასაწყისში, როდესაც ის ჩამობრძანდა სამეცნიერო პაექრობის გასამართავად რაქის გეოლოგიის საკითხებთან დაკავშირებით ლენინგრადის გეოლოგიურ კომიტეტში. საქმის ვითარება ასეთი იყო: ოციაწი წლების მიწურულში რაქის გეოლოგიური თვალსაზრისით სწავლობდა ლენინგრადის გეოლოგიური კომიტეტის უფროსი გეოლოგი, ცნობილი მეცნიერი, მეფერტი, რომლის გამოკვლევის შესახებ აღქსანდრე ჩანელიძემ მოთავსა ვრცელი წერილი რუსულ ენაზე საქართველოს მუზეუმის მოამბეში 1928 წელს. აქ მოცემულია მეფერტის დასკვნების კრიტიკული ანალიზი და, ამასთანავე, ვაკვებულია პასუხი იმ

შეიქმნა სიმეცნიერო
ალიმსანდრე ჯანელიძე

შენიშვნებზე, რომლებიც ჩართულია შეფერტის ნაშრომში ალექსანდრე ჭანელიძის მიერ რაქის გეოლოგიური პროცესების შესწავლასთან დაკავშირებით. ამ საპასუხო წერილს მწვავედ, — და ვიტყვოდი, არაკორექტულ ფორმებში, — გამოემხარნენ, ერთი მხრივ, შეფერტი და, მეორე მხრივ, გეოლოგიური რუკის ინსტიტუტის უიკიმ-კავკასიის სექციის თავმჯდომარე გერასიმოვი. ამას მოჰყვა ალექსანდრე ჭანელიძის ღია წერილი გერასიმოვიანადმი, დაბეჭდილი რუსულ უნაზე მოამბეში 1981 წელს. აქ ისიც არის ნათქვამი, რომ წერილის ავტორი მზადაა ჩავიდეს ლენინგრადში შეფერტ-გერასიმოვიან გამართოს დისკუსია საცილობელი საკითხების გარშემო. ეს ასეც მოხდა და ალექსანდრე ჭანელიძე ჩამობრძანდა ლენინგრადში. ჩვენ, იქაური ქართველი ასპირანტები, საოცრად ვღელავდით და დიდი ინტერესით ვადევნებდით თვალუარს ამ დიდ სამეცნიერო პაექრობას, რომელიც რამდენიმე დღეს მიმდინარეობდა და სადაც ალექსანდრე ჭანელიძემ უდიდესი ოსტატობით მოიხადა ვალი — დისკუსიაში გამარჯვებული გამოვიდა და მოპაექრენი, მათ შორის თავად შეფერტი, იძულებული გახდნენ საბოლოოდ ელი-

არებიანთ თავისი შეცდომები და მიეღობინებინებინათ სხენებლის — პროფესორ ჭანელიძის კრიტიკული შენიშვნები. მთელი ლენინგრადის სამეცნიერო საზოგადოებრიობა ესწრებოდა ამ დისკუსიას და ჩვენ, ახალგაზრდა ქართველ ასპირანტებს, სიამაყით გვევსებოდა ვუფო. მომხიბლავი იყო ალექსანდრე ჭანელიძის რაინდული თავის დაქერა, დიდი ტაქტი ცხარე კამათის ვითარებაში, რკინისებური ლოგიკა და მართალი დასკვნები. ამ პაექრობამ ალექსანდრე ჭანელიძეს ძალიან გაუთქვა სახელი ლენინგრადის იმდროინდელ სამეცნიერო წრეებში.

ალექსანდრე ჭანელიძე ერთგან ამბობს: „...ვუმჯერ ამ სურათს, განვიციდი მხოლოდ ერთობილ გარემოს. მთელი სხეულით ვისრუტავ ამ მოღონებულს გრილ ჰაერთან ერთად. თვითონაც იმ მთელის ნაწილი ვარ და სუბიექტობიექტის დაპირისპირება ჩემთვის ამ დროს უცხოა... განვიციდი მოღონებულს“.

ზატონი ალექსანდრე თავად გახლდათ მთლიანი პიროვნება და ასეთ ძლიერ მთლიან პიროვნებებს შესწევთ ძალა — უდიდეს ზეგავლენას ახდენენ მათზე, ვისაც კი ჰქონდა ბედნიერება მასთან ურთიერთობისა.

სატირა

კაროდია

ბათუ მელია

სატირულ-ირონიული ლირიკა

●
იუბილესი გამართა ფარსი,
კაპიკი იყო იმ ფარსის ფასი!

ბრაფომანს

ორმოცდაათის, უკვე, წლისა ხარ,
ნიჭიერ მწერლებს შხამავ ქილიკით!
შენი მწერლობა არის წყლის ნაყვა
და მსმელებიც გყავს დანაყილი
წყლის!

გზასაცდანილის ფილოსოფია

მე ახლა მართლა მე ვიქნებოდი,
გზით საკუთარით მე რამ მერა!
რას მლანძღავთ, რას მთხოვთ, რას
მემუქრებით,
რა გინდათ ჩემგან, — მე ხომ მე არ
ვარ?!

გავლენიანი მწერალი

ორიგინალურს მისგან არ ველი,
სულ მოპარვაზე უჭირავს თვალი,
და, რადგანაც წერს სხვისი გავლენით,
გავლენიანი მწერალი არის!

მთვრალი თაგადის ნათქვამი

ამდენი სმით თავი გასკდა,
ტანი გახდა გასაბერად
და, ვინც არ ჰგავს კახაბერსა,
იმას ვამბობ კახაბერად.

●
გამიმრავლდნენ, ძმებო, მტრები!
ვგრძნობ, ზერავინ ვერ დამიცავთ!
„მე ჩავდივარ! — გვეუდრებით,
გააჩერეთ დედამინა!“

კულტურული ცხოვრების ქ რ ი ნ ი ა

ივკონია

ხელმწიფარულიანი თხა

წლებულს იანვარში თავისებური სამედიცინო რეკორდი დაამყარეს იაპონელმა ექიმებმა: საცდელ თხას საკუთარი გულის ნაცულად ზელოცურვი გული ჩაუდგეს.

პირუტყვის მკერდში ჩადებული გული პოლიმერის ორი ტუმბოსგან შედგება. სისხლის მოძრაობა აქამდე ნორმალურად მიმდინარეობდა. ახლა ტოკიოს უნივერსიტეტის სამედიცინო ფაკულტეტის მედიკოსები ეშაადებთან აღამიანის ზელოცურვი გულის შესაქმნელად.

ივგლისი

მარკაბი ბავშვების საკაბინეციუმოლო

ბავშვთა ხერტაშორისო წლის აღხანღწევიად დიდი ბრიტანეთის ზელისუღლებმა გადაწვევტეს საფოსტო მარ-

კების გამოშვება, რომელმაც პოპულარულ საბავშვო წიგნებს ეძღვნება. ამ მარკებზე აღბეჭდილია ცნობილი წიგნების გმირები, როგორცაა, მაკალითად, „აღლისს თავგადახავალი საოცრებათა ქვეყანაში“ და სხვ. რომლებიც არა მარტო ინგლისელმა ბავშვებმა, არამედ მთელი ქვეყნის მოსარდებმა შეიყვარეს.

იტალია

ხიდი მისინის ურბეშა

მშალად ჭერ კიდევ მანიალს უნდოდა გაედო ხიდი მესინის ურტეზე; და აი, საუკუნეების შემდეგ ამ იდეას, როგორც ჩანს, სორცი შეეხმება: მსოფლიოში უველაზე გრძელი დაკიებული ხიდი იტალიას კუნძულ სიცილიასთან შეერთებს. 3300 მეტრი სიგრძის ხიდის სიმაღლე 70 მეტრი იქნება. ორთავე სანაპიროზე ხიდი 300-300 მეტრი სიმაღლის ბურჯებს დაურდება.

ხილზე ექვს მწკრივიად გავლის მანქანები, მათ შორის გაუვანილი იქნება ორლიანდაგიანი რკინიგზა. ახლა გემებს ორივე მიმართულებით ურველწლიურად 12 მილიონი მგზავრი გადაშავებ.

ტანადა

ხანაშიმის ვირ მიუხვდენს

ტანადაში, ონტარიოს პროვინციის ქალაქ გელვის პარკის თანაშრომლებმა ბეკრი იმტერიის თავი იმაზე, თუ რად უნდა გადაეგდო პარკში ვილაცის ლითონის ჭართი. სამი დღის შემდეგ კიდევ იპოვეს პარკში ჭართი.

რა დიდი იყო პარკის თანაშრომლების გაოცება, როცა შეიტყვეს, რომ, თურმე პარკის მმართველს რამდენჯერმე დაურთეს გაცოფებულია მხატვრებმა და მოქანდაკეებმა, საკვირველია, ჩენის თანამედროვე ზელოცურვის ნაწარმოებები სანაგვეზე ორჯერ რად აღმოჩნდო.

კრიტიკისა და პუბლიცისტის. განყოფილება მასალებს მიიღებს არა უმეტეს ერთი საავტორო თაბახისა.

ტელეფონები: მთავარი რედაქტორი — 99-85-81, შთ. რედაქტორის მოადგილე — 72-26-32, მდივანი — 72-44-78, განყოფილებათა გამგებნი — 72-26-55, პროზის — 72-26-80, ლიტერატურული თანამშრომლები — 72-47-62, „ციხისის“ დამატება — 72-17-01, ხეორექტორი — 72-48-75.

გადაეცა ასაწყობად 13. 9. 79 წ., ზელმწერილია დასაბეჭდად 6. 11. 79 წ., ქალაღლის ზომი 70x108. ფიზიკურ ჟორმათა რაოდენობა 10. პირობით ჟორმათა რაოდენობა 14. სააღრკაფ. თაბახი 15.85. შეკვ. № 2360. უე 13256. ტირაჟი 36.600

საქართველოს კ კვის გამოქველობის სტამბა, თბილისი, ლენინის 14
Типография издательства ЦК КП Грузии, Тбилиси, ул. Ленина, 14.

კვირვასი მკვლევარი!

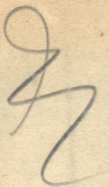
გულითადად გილოცავთ სამშობ-
ლოს მაღალ ჯილდოს — ლენინის
ორდენს საქართველოს ახალგაზრ-
დობის ლენინური კომუნისტური კა-
ვშირის დროშაზე!

ეს ჯილდო ეკუთვნის ჩვენი რეს-
პუბლიკის ყველა კომკავშირულ თა-
ობას, კომკავშირის ყველა აღზრ-
დილს, მათ, ვინც დირსეულად ატარა
კომკავშირული ბილეთი და მათ, ვინც
დღეს კომკავშირული ნიშნით მკერ-
დზე დირსეულად აგრძელებს უფროს
კომკავშირულ თაობათა სახელოვან
ტრადიციებს.

მაღლობა პარტიას, მაღლობა სამ-
შობლოს საქართველოს კომკავშირ-
ის სახელოვანი გზის მაღალი შეფა-
სებისათვის.

საქართველოს ალკპ
ცენტრალური კომიტეტი

1979 წლის ოქტომბერი.

ЕЖЕМЕСЯЧНЫЙ ЛИТЕРАТУРНО-
ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ И
ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ
ЖУРНАЛ

«ЦИСКАРИ»

ИЗДАТЕЛЬСТВО
ЦК КП ГРУЗИИ